Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

N1439. 2-50

~~1752~~ ~~5247~~ 5616.

V ur
1954

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ Ի ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ՍԱԼԱՆԹԵԱՆՑ:

Ի Հայրապետութե՟ն Տեառն և Տեառն Ն. ՆԵՐՍԻՍԻ Ա՟ծապատիւ կաթուղիկոսի Ամենայն հայոց և Ասպետի զանազան Նշանաց Ա՟ծահաստատ ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒՍԱՑ:

Հրամանաւ Ա՟ծարեալ Առաքելաշաւիղ Բոյ Տր Սրբազան Արքեպիսկոպոսի Վիճակաւոր Առաջնորդի և Մետրապօլտի Հայոց Ղարաբաղու և այլոց, Տեառն Բաղտասարայ Իշխանազնեի Հասան Ջալալեանց, և Ասպետի ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒՍԱՑ:

Երկրորդ Տպագրութիւն

Արդեամբք և ծախիւք բարեպաշտօն Պ՟ն Մկրտչի Յովակիմեան Պալեանց:

1854: Ի ՇՈՒՇԻ: ՌՅԳ:

Ի Տպարանի Մինասի Տաղլիճեանց:

9372

ՆՈՒԷՐ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Ժառանգաւորաց Ճեմարանին
ՄՈՒՐԱՑԱՆ՝ից
25 Սեպտեմբ. 1899 ամի.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՅՈՑ

Նորակարգ ոճով 'ի պէտս աշակերտաց գերահռչակ Ճեմարանին կառուցելոյ 'ի Մոսկով 'ի Պայազատազարմ Տեարց Եղիազարեանց, 'ի լոյս ընծայեալ Միքայէլ Ծայրագոյն Վարդապետ Սալլանթեան Կոստանդնուպօլսեցի, միաբան սրբոյ Էջմիածնի, Նուիրակ Աստապատու Կաթուղիկոսի, Յաջորդ Վիճակաւոր Արքեպիսկոպոսի, Կարգավար (инспекторъ) յիշեալ Ճեմարանին, Դասաւանդիչ (учитель) տառագրելի մատենից, Ասիոյ և դասատու Աստուածաբանութեան, փիլիսոփայութեան, և հայկաբանութեան:

Բաժանեալ յերկուս Հատորս փոքր. և 'ի Մեծ:

ՀԱՏՈՐ. Ա:

Փոքր Քերականութիւն:

'Ի Հայրապետութեան Տեառն Տեառն ԵՓՐԵՄԱՅ Արժանընտիր Աստուածային Կաթուղիկոսի ամ. Հայոց:

Յառաջնորդութեան Ռուսաստանեայ Հայոց Տեառն Յովհաննու առաքելաշաւիղ Սրբազան Արք Եպիսկոպոսի:

1827. 'Ի ՄՈՍԿՈՎ. ռմհզ.
'Ի Տպարանի Օգոստեան Սենատին:

Աջահաստատ Քաջազօր Մեծ Իշխանապետութ,

Ազնուածնունդ Հոգեհարազատ Եղբարք,

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ, և

ՂԱԶԱՐՈՍ

ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆՔ Եղիազարեանց,

Ազնուափառ Մեծամեծարար Պայազատք ,

Բարերար Տեառն իմ,

Չեղեն ինձ ինչ պէտք յոլովագումար կշռադատութեանց, ըստ արդեօք ումեք զայս առաջնապտուղ քրտանցս օրէն լիցէ ընծայաբերել, զի հանրահռչակ արդիւնք ազգալոյս Նախահարց ձերոց բարձին յինէն զամ կշռուել, մատնանիշ գոլչիք հոլանեալ զՁեզ զանմահածնունդ շառաւիղսդ նոյին, զմիայն արժանացեալսդ զամ նախաթոռս և զգահագլուխս յազգիս, և զամ նախողջոյնս և զընծայաբերութիւնս՝ 'ի դոյզն տրէտուր անձառապատում արգասեաց ձերայնոց՝ ձերոց, զի արդարև անթիւ են 'ի բազմուէ անօրինակ երախտիքն, զոր 'ի բազմակարօտ անդաստան Ազգիս գետորէն անձրևեցին երջանկայիշատակ Նախնիքն ձեր. յարոց մէջէ, զի Է Առաքողէն խօսեցայց, երեք են՝ որք

պարծ շրջին, և չորրորդն գեղեցիկ Ճեմէ, մեծամե-
ծարար իշխանապետքն Յովհաննէս և Մինաս, Խա-
չատուր և Յովակիմ, արժանապտուղ ծնունդք վե-
հաղնեայ Տեառն Եղիազարայ, կայսերական պաշտա-
մամբք պատուանշանօք, եկեղեցեաց շինուածք, արտօ-
նութիւք կայսերաց առ ազգս, ազգասէրս Ճեմարանիս
նորաստեղծուխ, և այլովք բազմօք անհամեմատ սխրա-
գործութիւք ծովացեալք և ծածկեալք ըլերինս ազգիս,
որոյ վերջին՝ հոգեւոյս ՀԱՅՐ ձեր՝ գերմարդկային
գործակալութեան յաղագ իւր գերածայրեալ, 'ի դըխակար
դէմ զիս Պապասաց հայկազեան ընդունել յայսմ ձերում
տեղծ Ճեմարանի, անդուլ մեղադիր ընէր, ընդու-
նաւեալ խաշինս բանաւոր մանկունս՝ ածել վարել 'ի

տուն գիտուն՝ յուղի նորոգագործ կարծուն, զբաղմաթերթս ազգ ազգ մակացութեց ՚ի փունջս փունջս բաղկեալ բոլորեալ։

Այսու արդարախորհուրդ Նորուն իրաւախօսութբ եւ կանխադատ առեղբարս կարեկցութբ օժանդակեալ՝ յանձին կալեալ ձեռնաձուլել զառաջինն զքերթողականս զայս նախակրթութի, զոր եւ յետ վերափոխման երանելւոյն այնորիկ յաշխարհն կենդանեաց, ը իրաւանց ժառանգուն՝ Ձերումդ Մեծափառուն վերանուիրեմ, ՚ի նշանակ երախտագէտ շնորհակալութե սրտիս՝ Ձերոց առիս անվճարելի բարերարութեց եւ ՚ի նպաստ յառաջադիմուն գառնամոլ Որդեգրաց ձերոց։

Ընկալարուք սրբեմ՝ ով Անմահածնունդ մեծ

ԸՆԾԱՅԵՑԱՔ զայս վկայագիր անուխտադրութ: շնորհապարտութ, զոր Ձերումդ տեղերահռչակ Գերաղանցուն երկնուղամած նուիրագործէ, և բաղորածիր երջանկութ Տեառն յարանալ ձեզ յամուստ

Պարծանք Նախաղարեանց,

Պսակ Հայկազեանց,

Դքեզուն Համարանիս, և

Մեկենաս Խորոյ անձին

Ուխտէ և Մաղթէ

Հեղինակ Գրոյս.

ԱՌ ՀԱՅԱԽՕՍ

Լեզուասէրս

Տարեկաւն էր ինձ, և է՛ ինձ այսօր՝ անընդհատ ուսանել ինձ նոր, զի ըստ Սեքենայի խօսեցայց, առ ուսուցանել համառօտ ուսումնականօք ընկերաց իմոց, հաստատեալ անձի-նս, Ձեզ՝ որ ընդ Եղբարց ժառանգութեան ազգիս և օգտակար հա-մարի առանց հաւանութեան, և Ձեզ՝ ո՛չ ծնողաց մեր ձայն մեր և մեզ միայն, այլ ըստ ինչ մերոյ՝ պարտիք ընծայեցայց և եղբարցս, ինչ ընծայեցին մանն՝ պարտաւորեմք այսպէս ապա-ւանդից, զոր մի՛ անցէ և մի՛ հայրենեաց ստանձնել եղբարց։

Յայս առնի և ես յօրէ՝ յորմէ զպաշտօն դպրատանս-թեան հայրենի լեզուին ի ստանձնել ի ձեռնարկ Տեառն Եղիա-զարեանց յանձին կալայ, զամ ձեռն մայն յայն ուղղեցի և ուղ-ղեմ, զի այս առնուացոյն Բայց և առաջնորդեցին պաշտօնէ Եմուղանդն ըստ ամ ժամանակին, և ի փոքուն մեզ մատաղ-աստեղ առաջնորդելոյ՝ ոչ զկարն մտնելոյն հոմ զանելոյն Ար-Բոքնն, այլ զնորանայն հեմունն Ձշմարիտ ըմբռնողութեան, հայրենասիրութեան, ուղղափառ հայկաբանութեան, և այլոց հա-րկաւոր գիտութեանց անտագիտ իրաձեռնօք համառօտ եկեղե-ցեալ կառուցին, որոց համբառնալ նայս յառաջադրեալ յառ-Բունն՝ տարբերակն մնալ լինել հայրենեաց կարճառօտուցեալ և ցանկութեանս։

[illegible]

[illegible]

ոչի՛նչ պանդաղեցայց զոյգս և յանուանեալ գիտաւնեանց հա-
նել յաշխարհ ուղղափառ եկեղեցւոյս մերոյ, որպիսութեանց
զերծս լուսաւորչականին ծննդոց նորոյս սիոնի։

Զհաւատութեան հանգամանաց որոյն ոչի՛նչ պէտս էն ցուցու-
ցանել զի գործս ինքնին առաջին առաքելութեամբն յայտնէ։
Զհետոյ անցին, զոր հետևեալ հետևեցան առաքելոյն կրօնա-
ւորեալ 'ի հաստատս, որք ինչ ինչ 'ի բաց բարեաց 'ի հալածեցեալ
հայրենեաց անձին, և ինչ ինչ փոփոխեցին բառ նորոյն և բառ առեղ-
ծոյ, զորոց և զնման է՛ր հաստատել 'ի մանաւանդ, նոյն և ջանք
ինչ պիտանի կան 'ի յառաջնոյ աշխարհի 'ի նորոց նախնի յա-
ծուցի առաքելոյն, յորմ հաստատեալ է ինձ հետևեցաւ, և
'ի զեղածութեանց 'ի ջանալով յառաջ խաղացեալ։

Զօրինակ հանդէպ կորհրդոյ 'ի արդարեալ տառենից հա-
ւաքելոյ, կարծեալ յերևարութեան նշանակեալ զաշխարհ, որ ոչ-
ի՛նչ օգուտ բերէ տանելոյ, զոր է նորա գիտել եւ մի մերձա-
յուցիջ 'ի մուերական գրոց նախնեաց մերոց էն ծագեցուցեալ։

Ինչ մի միայն մայ ինչ տացեալ յորոց արտևորակս ուխտին և
զուարճութիւն ծնող հայր և հոգամն, զոյժ, յուշ անձեւ զառա-
ջնորդ մաքուր հոգւոյն որքոյ, [[Ապա թէ ոք իւրոյն, և մանաւանդ
ընտանեաց իւրոց ոչ տայցէ, 'ի հաւատոյն ուրացեալ է, և չար
ևս քան զանհաւատն է]] (Ա. Տիմ. Ե. 8.) իւրով առա-
նօք ոչ զմարմնաւորն ասէ, զերեխայս և զորդեայս, զի այդ
բնական է մեզ ծնողաց, այլ և անասնոց չորքոտանեաց և թռչնոց-
նոց, որք կերակրեն զձագս, և այսպէս ոչ զառանձին ջերմ-

[library stamp]

անձեայն յանձնանելը, այլ ընդհանուր խնամս տարածելէ ամ Հաւատացելոց, հոգ տանել վասն հոգւոց որդւոց և ընտանեացն, ուսուցանել նոցա զամ կենցն, զամ զգուշութեամբ վարժամանակս՝ զանձայինս և ընդհանուր հոգւոյ փրկութեան, յայս է՝ ըստ վարժութեամբ տեսչին և տնտեսին Գրոց, զորոց ասելով՝ չէ՛ հայր ա՛ս ձեզ լինիլ ասանց քերականական գիտութեան, այլ փոյթ հակելն ծնողք, ոչ այլջանալու արծանել և ուժով հաստատութեան զերդեն, այլ հոգեւոր ուսմամբք և գիտութեամբք գրոց, որով հոգւոյն նոցա տալ 'ի կենաց յաւիտենից, ըստ պատուիրանին Քրիստոսի, Զանձեալ զերդեն, որ դուք հոսմամբ նոցա ունել ընտանի յաւիտենականս, (յովհ. Է. 38):

ՑԱՆԿ

Գլխոց և յօդուածոց ըստ թղթահամարի։

Երես։

Սահմանութիւն, առարկայ, և բաժանումն քերականութեան. 1

Փոքր քերականութիւն,

Նախածանօթք 6

Առաջին մասն փոքր քերականութեան.

Գլուխ. Ա։ Յաղագս բառից ընդհանրապէս 7
Յօդ. Ա. Յաղագս կազմութեան բառից 8
Յօդ. Բ. Յաղագս նշանակութեան բառից . . . 12
Գլ. Բ. Յաղագս անուան 13
Գլ. Գ. Յաղագս դերանուան 62
Գլ. Դ. Յաղագս բայի 73
Գլ. Ե. Յաղագս ընդունելութեան 145
Գլ. Զ. Յաղագս նախադրութեան 149
Գլ. Է. Յաղագս մակբայի 153
Գլ. Ը. Յաղագս շաղկապի 162
Գլ. Թ. Յաղագս միջարկութեան 168

Երկրորդ մասն

Փոքր քերականութեան:

Գլ. ա. Յաղագս նախադասութեան ընդհանրապէս . . 176
Գլ. բ. Յաղագս ընտրութեան բառից 179
Գլ. գ. Յաղագս կերպի խօսակցութեան 184
Գլ. դ. Զիարդ արժան է հայելի ընդունելութեանց ընդ բայի. 190
Գլ. ե. Զիարդ հայոց գոյականն ընդ ածականի հոլովում. 206
Յօդ. ա. Ածական՝ յատկացուցիչ զիարդ համաձայնին ընդ գոյականս . . . . , 200
Յօդ. բ. Միջական ածական՝ զիարդ համաձայնին ընդ գոյականս , ... 223
Յօդ. գ. Ածական դերանուանց զիարդ համաձայնին ընդ գոյականս 231
Յօդ. դ. Ընդունելութիւնք զիարդ համաձայնին ընդ գոյականս 238
Գլ. զ. Զիարդ հայոց դերանուն բայք ընդ մակբայի հոլովում 241
Գլ. է. Խնդրող բառն զիարդ հայի ընդ խնդրեալ բառս 247
Յօդ. ա. Զիարդ հայիցին դերանուն բայք ընդ խնդրելոյ 249
Յօդ. բ. Գերբայք զիարդ հայիցին ընդ խնդրելոյ . 285
Յօդ. գ. Դերբայք զիարդ հայիցին ընդ խնդրելոյ . 291
Յօդ. դ. Զիարդ հայիցին, որ, ընդունելութիւնք ընդ խնդրելոյ . . . . , . 300
Յօդ. ե. Զիարդ հայիցին, Լի, ընդունելութիւնք ընդ խնդրելոյ 305

Յօդ. Զ. Դերբայք հայերէն, լոյծ, ընդունելութեանց ընդ իտալերէն 307

Յօդ. Է. Դերբայք հայերէնին փոխական անուանց ընդ իտալերէն 310

Յօդ. Ը. Նշանական անուանց դերբայք հայերէն ընդ իտալերէն 315

Յօդ. Թ. Դերբայք հայերէն ենթադասական ածականաց ընդ իտալերէն 322

Յօդ. Ժ. Դերբայք հայերէն միջական ածականաց ընդ իտալերէն 323

Յօդ. ԺԱ. Դերբայք հայերէն ներգործութեան ընդ իտալերէն . 325

Գլ. Ը. Բացայայտող բառն հայերէն բառի ընդ բա-ցայայտելի բառի 338

Գլ. Թ. Յաճախական բառն հայերէն բառի ընդ յաճախ-ացուցող բառի 344

Գլ. Ժ. Գիճորոշող բառս հայերէն բառին ընդ գիճո-րոշելի բառս 351

Գլ. ԺԱ. Յարաբերող բառն հայերէն բառի ընդ յարա-բերելոյ բառի 359

Գլ. ԺԲ. Շաղկապող և միջանկեալ բառս հայերէն բառին ընդ բառս 374

Գլ. ԺԳ. Յաղ. ներքին ուղղութեան խոտորութեան . , 381

Գլ. ԺԴ. Յաղագս ոճերանց ջերականութեան . . 384

Գլ. ԺԵ. Ընդդիմութեանն տարածութեան և յաւել-ուած հարևորոց 388

Գլ. ԺԶ. և վերջին: Յաղագս ուղղախոսութեան և ուղղագրութեան 426

Դուք եթէ լեզուօք ոչ նշանակեսջիք զբանն, զիարդ ճանաչիցին խօսքն, զի լինիցիք այնուհետեւ իբրեւ ընդ օդս խօսեցեալք։ Զի այնչափ ազգք ձայնից են յաշխարհի, եւ ոչինչ է անձայն։ Իսկ արդ՝ եթէ ոչ գիտիցեմ զզօրութիւն ձայնին, լինիցիմ այնմ՝ որ խօսիցին ընդ իս, խուժ. եւ նա՝ որ խօսիցին ընդ իս, խուժ։

Բայց ինձ տացէ Ա՛Ծ ասել ըստ միտս, եւ խորհել արժանաւոր ըստ բանից ասացելոց։

(Ա. Կորնթ. ԺԴ. 9։ Իմաստ. Է. 15)

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրաբառ լեզուի Հայոց։

Օրինաւորեալ. ուղղեալ. եւ ճոխացեալ ձեռնհասութեամբ։

1։ Մարդս ստեղծեալ է յոյժ կենդանի բանական, ընկերական եւ քաղաքական, որպէս զի սիրով բնակեալ 'ի միասին, դիւրաւ մարթասցեն հոգալ զկարեւոր պէտս իւրեանց, եւ միաբան ծառայելով Այ յայսմ աշխարհի, արժանի լիցին վայելել զնա 'ի հանդերձեալ կեանսն։

2։ Բայց առ ընկերանալ բազմաց 'ի միասին, ամենեւին հարկաւոր էր, զի իւրաքանչիւր ոք կարասցէ յայտնել ընկերի իւրում զխորհուրդս մտաց, զյօժարութիւն կամաց, եւ զպէտս անձին իւրոյ. վասն որոյ ամենագթածն Ած տուեալ է մարդկան պայմանս գործիս կամ միջոցս, որով կարող են յայտնել իւրեանց զխորհուրդս եւ զյօժարութիւն իւրեանց։

3։ Այսպիսի գործիք յայտնելոյ այլոց զմիտս մեր՝ են երկու. այսինքն. շարժումն եւ բարբառ. կամ որ նոյն է յայտնելն այլոց զմիտս մեր կարէ լինել կրկնակի. նախ՝ զանազան շարժմամբ ձեռաց, աչաց, կամ այլոց անդամոց. որպէս առնեն համրք. որք այսպէս եւ այնպէս շարժելով զձեռս եւ զայլ անդամս, իմացուցանեն այլոց զկամս իւրեանց։ Երկրորդ՝ հնչմամբ ձայնի, յորժամ զկանոնաւոր բառս ասելով եւ արտաբերելով լեզուաւ, իմացուցանեմք այլոց զկամս մեր, եւ այս եղանակ յայտնելոյ յա-

տուկ բառիւ կոչի, Խօսակցութիւն։ (կոչի ևս խօսք, զըրոյց բան, բարբառ, ասացուած և այլն,)

4։ Խօսակցութիւն կամ խօսիլն կարէ լինել կրկին եղանակաւ։ Նախ՝ յորժամ ընդ կենդանի առաջիկայ մարդոյ լսելի ձայնիւ խօսիմք, և այս կոչի Յայտնաբար խօսակցութիւն, երկրորդ՝ յորժամ կամիմք հեռաւոր կամ ապագայ անձանց ծանուցանել զմիտս մեր, որոց վասն գրով և թղթով խօսիմք ընդ նոսա, և այս կոչի, Գրաւոր խօսակցութիւն։

5։ Յայտնի է կարես իմանալ՝ թէ զինչ է խօսակցութիւն մարդոյ, այսինքն թէ,, է արտայայտութիւն դատողութեանց մտաց 'ի ձեռն կանոնաւոր բառից,, այն է, զներքին ծածուկ խորհուրդս և զդատողութիւն մտաց՝ արտաքուստ յայտնել և հաղորդել այլոց, ոչ շարժմամբք և նշանօք, այլ արտասանութեամբ կանոնաւ հնչեալ բառից. կարգել յայն փոխման, զի լսողք նախ իմացեն զխօսակցութիւն մեր, և միջնորդութեամբ բառից իմացեն ապա զխորհուրդս կամ զդատողութիւնս մտաց մերոց։

6։ Խօսակցութիւն լեզուիս մերոյ ըստ ուղղութեան նիւթոյն բաժանի 'ի գեղջկական և 'ի գիտնական։ Գեղջկական՝ կամ ռամկական խօսակցութիւն կոչի այն՝ զոր անդրագէտ և ռամիկ անձինք վարեն 'ի հասարակ կենակցութեան 'ի քաղաքս և 'ի գիւղս, և է բազմապատիկ՝ ըստ զանազան գաւառաց և Տէրութեանց. յորս ցրուեալ կայ ազգն մեր։ Իսկ գիտնական, կամ գրաբառ խօսակցութիւն է այն, զոր իմաստունք և հեղինակք գրոց վարեն առաւելապէս 'ի մատենագրութիւնս, որ և է բուն լեզու նախահայրենին մերոյ Հայկայ։

7: Իսկ ըստ տարածութեան նիւթոյն մտածեալ խօսակցութի մարդոյ բաժանի յերիս տեսակս, որք են Նախադասութի, պարբերութիւն, և Ճառ։

8: Նախադասութիւն (որ ասի և, առանձին խօսից) է համառօտ խօսակցութի բաղկացեալ երկու կամ երեք բա-ռից, որ պարունակէ զմի միայն իմաստ կամ զդա-տողութի մտաց. զօ. Ադամ մեղաւ. առաքինութիւն է սիրելի. ՚ի սկզբանէ արար ած զերկինս և զերկիր։ և այլն։

9: Պարբերութիւն է խօսակցութի բաղկացեալ յերկուց կամ յերից նախադասութեանց զմիմեանց կախելոց, և ըստ իրեարս յօդիւ և թուով շաղկապելոց. զօ. որպէս էր Յով-նան ՚ի փոր կիտին զերիս տիւս և զերիս գիշերս, նոյն-պէս եղիցի և որդի մարդոյ ՚ի սիրտ երկրի զերիս աւուրս և զերիս գիշերս։

10: Ճառն է ընդարձակ խօսակցութի բաղկացեալ ՚ի բազում պարբերութեանց՝ ըստ իրեարս կապելոց և ՚ի մի նպատակ ուղղելոց։ որպիսի են ճառք ՚ի գիրս աղօթից ներբողեանն, և առ այլ վարդապետս։

11: Յայսոսանէ իմանայ ուշիմ ընթերցողն, թէ որով հետև ճառն բաղկանայ՝ ՚ի պարբերութեանց, և պարբե-րութիւն ՚ի նախադասութեանց, ուրեմն. նախադասութիւն է հիմն և բաղադրիչ ամ ընդարձակ խօսակցութեանց, մանաւանդ թէ է նոյն իսկ էական խօսակցութի։

12: Որպէս այլ ամ գործողութիւնք, նոյնպէս և խօսակցութի մարդոյ ենթակայ կայ ըստ բազում փոփոխութ, ըստ որում ՚ի տեսս զանազան պարագայից անձանց և ժամանակաց կարէ առաւելուլ, պակասել, սպառել, խանգարել, և այլն, վասն նորին հեղինակք լեզուաց վասն գրաբառ

խօսակցութեան մերոյ սահմանեալ են օրինակս և կանոնս, որոց պարտիմք յամի հետևել, եթէ կամիմք, զի խօսակցութի մեր լիցի ուղիղ:

13: Այս կանոնք և օրինակք՝ հետ զհետէ հաւաքեալք և աւանդեալք կարգեցան 'ի ձև արուեստի, և անուն այսր արուեստի կոչեցաւ, Քերականութի:

14: Ապա յառաջեալ ցայս վայր՝ բացայայտ իմացեալ լինի նախ՝ զինչութի քերականութեն, որ սահմանի այսպէս: Քերականութին է արուեստ, որ ուսուցանէ ըզկանոնս ուղիղ յօրինելոյ զգրաբառ խօսակցութի լեզուիս մերոյ:

15: Իմացեալ լինի երկր. տարրկայն քերականութե, որ է խօսակցութի մարդոյ, մտածեալ միայն՝ ըստ որում՝ է ուղղելի ըստ կանոնաց և սկզբանց, զոր աւանդեսցէն նախնի դասագրուիս հեղինակք այսր արուեստի:

16: Կանոնք ուղղիչք խօսակցութեան մերոյ բաժանին յերկուս դասս, յորոց ոմանք ուսուցանեն յօրինել ըզզիւրիմանալի և զպարզ խօսակցութի, այսինքն զայնպիսի, զոր և թերավարժ անձինք մտադրութբ լուեալ կամ ընթերցեալ կարող են իմանալ, որպիսի են խօսակցութիք ոք աւետարանչաց, սաղմոսաց դաւթի, յայսմաւուրաց. և այլն:

Իսկ ոմանք ուսուցանեն յօրինել զդժուարիմանալի և զխրթին խօսակցութիս մթին ոճով, որ իմաստնոց միայն է իմանալի, որպիսին խօսակցութիք խորենացւոյն, օձնեցւոյն, Նարեկացւոյն:

17: Նախընթաց հեղինակք այսր արուեստի՝ սովորեցան զկրկնակի կանոնս խառն 'ի միասին առաջի

տանել իմ ուսանողաց, այլ բանն և փորձն բազմամեայ ուսոյց մեզ, թէ այդ եղանակ առնէ շփոթութիւն և մթութիւն ամենայն, մանաւանդ՝ մանկանց. որոյ տեսեալ՝ զբազմութիւն կանոնաց, օրինակաց, բացառութեանց, խոտորմանց, և այլոց բազմապատիկ ծանօթութեանց առ մի և նոյն նիւթ վերաբերելոց՝ 'ի միում վայրի խառնեալս, և չգիտելով որոշակի, թէ զո՞ր կանոն պարտին 'ի գործ դնել 'ի սկսանելն, զո՞ր՝ 'ի զարգանալն, ո՞ր իցէ հետևելի, և ո՞ր՝ գիտելի միայն, և այլն. շփոթին՝ ձանձրանան և յամի կաղացեալ գայթեն, զոր կանխաւ նշմարեալ, և տարաբաղդ վիճակի մանկանց ազգիս կարեկցեալ, ձեռն արկի զամ առիթս շփոթութեանց բառնալ, պանկուս և զառասպար կարծեցեալն՝ ըստ իմում կարի դիւրադնալի առնել, և հորդել ամենայն մուտ համարձակ յայս արուեստ, զոր ըստ յառաջադիր եղանակիս՝ բաժանեմ յերկուս գիրս։

Յառաջին գիրս, որ կոչի, Փոքր Քերականութիւն, փոյթ կալայց աւանդել զայնս միայն, որ կարևոր են 'ի յօրինել զդիւրիմանալի խօսակցութիւնս, յայտ է՝ թէ 'ի պէտս աշակերտաց ստորին դասու և նոր սկսանողաց։

Յերկրորդ գիրս, որ կոչի Մեծ Քերականութիւն, պարզեցից զվերաբերեալսն առ խրթին խօսակցութիւն, վասն զարգացելոց և աշակերտաց միջին դասու։

ՓՈՔՐ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Որ ուսուցանէ զհնաւանդ յօրինուածս պարզ և գեղեցկացուցանէ
Գրաբառ խօսակցութեան լեզուի մերոյ:

Նախադասութիւնք:

18: Յորևիցէ խօսակցութեան կամ 'ի նախադասութեան միշտ գտանին երկու զանազան իրք. այսինքն, նախ՝ դնին պէսպէս բառք նշանակիչք զանազան իրաց ստեղծականաց կամ արուեստականաց և նոցին պարագայից. և այսպիսի բառք կոչին, Նիւթ խօսակցութեան՝ վա զի խօսակցութիւն մարդոյ իբր բոլոր ինչ բարդական՝ բաղադրի 'ի բառից իբրու 'ի նիւթոյ ումանց:

19: Երկրորդ՝ այս զանազան բառք հիւսին և կապակցին ընդ իրեարս կանոնօք ինչ առ 'ի լինել յայտարար իմաստից և դատողութեանց մտաց մերոց, և այս հիւսուած բառից, կամ եղանակն բառահիւսութեան կոչի, Ձեւ խօսակցութեան:

Իսկ աստ զերկուս զայսոսիկ ունիմ ուսուցանել յայսմ փոքր քերականութեան, զոր և յայս սակս բաժանեմ յերկուս մասունս. յառաջին մասին խօսեցայց համառօտ զամենայն վերաբերեալսն առ նիւթն խօսակցութեան, իսկ յերկրորդ մասին զայն ամենայն, որք պահանջին առ կերպն խօսակցութեան:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆ։

ՓՈՔՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Յորում աւանդին նիւթն խօսակցութեան մերոյ։

Գլուխ, Ա։

Յաղագս բառից ընդհանրապէս։

20։ Ո՛չ բառք այլոց լեզուաց, նոյնպէս և բառք հայկոց ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ՝ ձայնք յօդեալք և հնչեալք լեզուաւ իբր նշանք ճանաչմանց և իրաց, կամ պարագայից նոցին. այսինքն՝ այնպիսի ձայն, որ բաղադրեալ և հնչեցեալ լինի մարդկային լեզուաւ, միանգամայն և լինի նշան ճանաչմանց մտաց, և միջնորդութեամբ ճանաչմանց՝ յայտնող իրաց, կամ պարագայից նոցին։ Օ՛ր. բառս Քար, նախ՝ է ձայն ինչ կերպացեալ, այսինքն, բաղադրեալ և հնչեցեալ լեզուաւ իմով, երկրորդ՝ է նշան ինչ որոյ լսողն զառաջինն իմանայ զմիտս իմ, թէ այժմ խորհիմ ես 'ի մի՛ քարի, և ո՛չ ջրոյ կամ այլոյ իրի, և ապա իմանայ զիրն զայն ստեղծեալ յԱյ, զոր ոմն ոք ճանաչէ։ Ապա յայտնապէս երեւի, թէ առ իսկութեան բառից երկու ինչ խնդրի. այսինքն, նախ՝ զի իցէ ձայն կազմեալ և բաղադրեալ. Եւ երկրորդ՝ զի իցէ ձայն նշանակող, զորոց հարկ է խօսիլ աստանօր յերկուս յօդուածս։

Յօդ. ա:

Յաղագս հաղորդութեան բառից:

21: Բառն կազմի և բաղադրի կա՛մ ՚ի տառից միայն, զօ. այգ. աղգ. բանտ. բոց. գայլ. գին. դաս. երգ. զէն. ըստ. թագ. մեծ. սէր. և այլն: կամ ՚ի տառից և ՚ի վանկից միանգամայն. զօ. բարի. սիրել. մեծուն. և այլն: վ՛ռկ մասունք կամ բաղադրիչք բառից լինին երկու. այսինքն. տառք. և վանկք:

22: Արդ՝ տառն է ձայն կամ հնչումն ինչ պարզ. ելեալ ՚ի բերանոյ մարդոյ, բայց յօդելի և կապելի ընդ այլում ձայնի, որպէս են ձայնքս. ա՛. է. ի. ղա՛. թո. սէ. քէ. և այլն:

Այսպիսի ձայնք՝ յորժամ հնչեն բերանով մարդոյ և լսելի լինին ականջաց. կոչին. Տառ: Իսկ յորժամ ՚ի վր թղթոյ, քարի կամ ՚ի վր այլ նիւթոյ գծեալ ձեւանան, և աչօք տեսանելի լինին կոչին, Գ.Ի.Ր. ուստի գիրն կոչի նշան և երևեցուցիչ տառի կամ ձայնի:

23: Տառք. (այսինքն ձայնք կամ հնչմունք). և Գիրք. (այսինքն նշանք այնպիսի ձայնից), այժմ ՚ի լեզուի մերում, համարին երեսուն և ինն, որ են սոքին:

Թիւ	Անուանք գրոց հայոց	Գիրք կամ տառք. կերպ. կամ ձեւ. կամ նշանք ձայնից			Թիւ	Անուանք գրոց հայոց	Գիրք կամ տառք. կերպ. կամ ձեւ. կամ նշանք ձայնից		
		Բոլոր գիր	Նօտր գիր	Երկաթագիր			Բոլոր գիր	Նօտր գիր	Երկաթագիր
1.	այբ.	ա.	ա.	Ա.	21,	յի.	յ.	յ.	Յ.
2.	բեն.	բ.	բ.	Բ.	22	նու.	ն.	ն.	Ն.
3.	գիմ.	գ.	գ.	Գ.	23.	շա.	շ.	շ.	Շ.
4.	դա.	դ.	դ.	Դ.	24.	ուո.	ո.	ո.	Ո.
5.	եչ.	ե.	ե.	Ե.	25.	չա.	չ.	չ.	Չ.
6.	զա.	զ.	զ.	Զ.	26.	պէ.	պ.	պ.	Պ.
7.	է.	է.	է.	Է.	27.	ջէ.	ջ.	ջ.	Ջ.
8.	ըթ.	ը.	ը.	Ը.	28.	ռա,	ռ.	ռ.	Ռ.
9.	թո.	թ.	թ.	Թ.	29.	սէ.	ս.	ս.	Ս.
10.	ժէ.	ժ.	ժ.	Ժ.	30.	վեվ.	վ,	վ.	Վ.
11.	ինի.	ի.	ի.	Ի.	31.	տիւն,	տ.	տ.	Տ.
12.	լիւն.	լ.	լ.	Լ.	32,	րէ.	ր.	ր.	Ր.
13.	խէ.	խ.	խ.	Խ.	33.	ցո.	ց.	ց.	Ց.
14.	ծա.	ծ.	ծ.	Ծ.	34.	ւիւն	ւ.	ւ.	Ւ.
15.	կեն.	կ.	կ.	Կ.	35.	փիւր,	փ.	փ.	Փ.
16.	հո.	հ.	հ.	Հ.	36.	քէ.	ք.	ք.	Ք.
17.	ձա.	ձ.	ձ.	Ձ.	37,	եւ.	և.	և.	
18.	ղատ.	ղ.	ղ.	Ղ.	38.	օ.	օ.	օ.	Օ.
19.	ճէ.	ճ.	ճ.	Ճ.	39.	ֆէ.	ֆ.	ֆ.	Ֆ,
20.	մեն.	մ.	մ.	Մ.					

24: Տառք կամ հնչմունք բաժանին յերկուս. այն է՝ ՚ի պարզ, և ՚ի բաղադրեալ: Պարզ հնչումն է, որ ինքնին միայնակ՝ առանց բաղադրելոյ ընդ այլում, ելուզանէ ըղ-ձայն, վոյ և կոչի, ֆօնիէնտա տառ. և են ութ տառքն: ա. ե. է. ը. ի. ո. ւ. օ:

Իսկ բաղադրեալն է այն, որ ոչ միայնակ, այլ կցելով և բաղադրելով ընդ ձայնաւորի տայ զհնչումն, ոյք են միայնեալ տառք. որք կոչին դիփթոնգոյ. զի միանալով ընդ ձայնաւորայ հնչեն զձայն. այսպէս:

ա.— ղա. գա. ծա. ձա. գաս. չա. ռա:

ե.— բեն. կեն. մեն. վեվ. եւ:

է.— ժէ. խէ. ճէ. պէ. ջէ. սէ. րէ. քէ. ֆէ:

ի.— գիմ. յի:

ո.— թո. հո. ցո:

ւ.— լիւն. տիւն. փիւր:

Իսկ ընդ երկուց ձայնաւորայս, ը. օ. ոչ կապին բաղաձայնք: ով և գիրն, ն, ոչ ընդ պարզ ձայնաւորի այլ ընդ երկձայնիս, ու. կապելով հնչէ. նու:

25: Վանկ կոչի այնպիսի ձայն, որ միով հնչմամբ, բայց բաղադրութ ձայնաւոր և բաղաձայն տառից, ելանէ ՚ի բերանոյ մարդոյ, և լինի մասն բանից. զօ. մա: կայկ: ձե: ղուն: և այլն: յորմէ իմանի, թէ առ խոկումն վանկի երկու ինչ պահանջի. նախ՝ զի իցէ մի հնչումն կամ մի ձայն: և երկրդ՝ զի իցէ բաղադրեալ ձայն, և ոչ պարզ: Ըստ առաջնոյն՝ վանկն կարէ ունել զմի հնչումն, թէ ունիցի զմի ձայնաւոր տառ. զօ. աղ. օդ. մի. ոչ. և այլն. և թէ ունիցի զերկուս ձայնաւորս, բայց միով ձայնիւ հնչեալս. զօ. ձիւն. տուն, եօթն. գոյն. իւղ. քաւ, գործեա. և այլն: այսպիսի վանկք կոչին դիփթոնգք, կամ.

էրէչյոյն: Սակաւ ուրեք գտանին վանկք յերից ձայնաւորաց բաղկացեալ, որ կոչին եռաբարբառ. զօ. շի՛ն՝ուած. տեղ՝ եաւ. թեթեւութի, և այլն:

Բառ երկրորդ՝ վանկն կարէ բաղադրիլ կամ յերկուց տառից. զօ. աղ. օդ. ոչ: և այլն: կա՛մ՝ յերից. զօ. հաց. սէր. մեծ. և այլն. կամ ՚ի չորից, զօ. գործ. փոքր. սիրտ: կամ ՚ի հնգից. զօ. ջուր. բուստ. զուսպ. սոյնք. և այլն: և կամ ՚ի վեցից. զօ. թուրմք. ջուրբք. սեամբք. և այլն:

26: ՚Ի տառից կամ ՚ի վանկից աստի, ուր վերագոյն ասացաք, բաղադրին բառք, որոց չէք որոշել սահման, թէ քանի՞ տառս, կամ վանկս պարտին ունել. կի ա̅ տառիւն թուելով, գտանի բառ միով տառիւ. զօ. Է. ա̅ էակ, գոյացեալ էր: կամ երկու տառիւք բաղկացեալ. զօ. աղ. օդ. և այլն. կամ երեք տառիւք. զօ. հաց. սէր. և այլն: և այսպէս յաջորդաբար գնալով, գտանի բառ քսանեւերկու տառիւք բաղադրեալ, որպէս է բառս, անապականադաւանութեամբք: Նոյնպէս ա̅ վանկիւն թուելով, գտանի բառ միավանկ: զօ. գող. թոյն. սով: և այլն: երկավանկ. զօ տարի. աշուն. բարի. և այլն: եռավանկ. զօ. բարեսէր. չարագործ. և այլն: քառավանկ. զօ. եղբայրասեաց, սիրելութի. և այլն: հնգավանկ. զօ. բարեսիրութիւն, մեծապատուել. և այլն: վեցավանկ. զօ. մեծամեծացուել. և այլն: եօթնավանկ. զօ. յաւիտենականութիւն. մեծաչարչարութիւն. և այլն: ութավանկ. զօ. անապատաբնակուել. և այլն: ինն՝ավանկ. զօ. անապականադաւանուել. և այլն: տասնավանկ. զօ. անապականադաւանութէ, և այլն:

Յօդուած. Բ:

Յաղագս նշանակութեանց բառից:

27: Բառքն սահմանեալ են 'ի նախնեաց, զի լիցին նշան կամ երեւոյթից ստեղծելոց կամ յօրինելոց իրաց, եւ գործողութեանց նոցին: որպէս Բառքս, աստղ. քար. ջուր. ծառ. եւ այլն: Թէ գրեալ եւ թէ լեզուաւ հնչեալ, են նշանք Աստուծոյ ստեղծելոց իրաց: Բառքս, տուն, աթոռ, հաց, նաւ, եւ այլն: են նշանք 'ի մարդկանէ յօրինելոց իրաց: Իսկ բառքս, բարի, չար, մեծ, սեաւ, ուտել, ննջել, աստանօր, յաղագս, եւ այլն, են նշանք, կամ նշանակեն զորպիսութիւն իրաց:

28: Բովանդակ բառք լեզուիս հայոց ըստ նշանակութեան նոյին քննելով, բաժանին յութն դաս կամ 'ի տեսակս, զորս հեղինակք զանազան կոչմամբ իմացուցանեն, քան զի զառաջին տեսակ բառից կոչեն, Անուն: զերկրորդ տեսակն կոչեն, Դերանուն: զերրորդ տեսակն կոչեն, Բայ: զչորրորդն կոչեն, Ընդունելութիւն: զհինգերորդն, Նախադրութիւն: զվեցերորդն, Մակբայ: զեօթներորդն, Շաղկապ: իսկ զութերորդն, Միջարկութիւն: Եւ այսոք կոչմունք ութ տեսակ բառից են սոքին. 1. Անուն: 2. Դերանուն: 3. Բայ: 4. Ընդունելութիւն: 5. Նախադրութիւն: 6. Մակբայ: 7. Շաղկապ: եւ 8. Միջարկութիւն: Այժմ առաջիկայ խօսել զիւրաքանչիւրոց նոյին առանձինն, բայց համառօտ, այն, որ չափ հարկաւոր է 'ի յօրինել զպարզ խօսակցութիւն լեզուի գրոց, զդժուարինսն եւ զմանուածոյսն պահելով առանձնել 'ի մեծ քերականութեան:

ԳԼՈՒԽ Բ։

Յաղագս անուանց։

29։ Անունն է այնպիսի բառ, որ ցուցանէ զի՞նչ լինելն, կամ զորպիսի լինելն առեղծեալ և յօրինեալ իրաց, որպէս բառքս, մարդ, ձի, քար, լոյս, օդ, և այլն, կոչին անունք, զի նշանակեն զգոյութիւն կամ զգոյն լինելոյ առեղծեալ իրաց։ Նոյնպէս բառքս, տուն, հաց, կօշիկ, թուղթ, և այլն, ցուցանեն զինչութիւն ՚ի մարդկանէ յօրինեալ իրաց։ Իսկ բառքս, բարի, մեծ, գեղեցիկ, երկայն, սպիտակ, և այլն։ Նշանակեն զորպիսութիւն կամ զորքանութիւն առեղծեալ կամ յօրինեալ իրաց։

Այսպիսի բառք, այսինքն, անուանք, զանազանին ՚ի միմեանց և յայլ և յայլ դասս որոշին ՚ի պատճառս այլ և այլ որպիսութեան իւրեանց. և այս որպիսութիւնք կոչին, պարագայք անուանց, և են եօթն, այս, 1. Որակ. 2. Սեռ. 3. Ձև. 4. Տեսակ, 5. Թիւ. 6. Հոլով. և 7. Հոլովադասութիւն։

30 Որակն է առաջին պարագայ, ըստ որոյ անուանք բաժանին յերկուս դասս, այս, ՚ի գոյական և յածական։ Գոյական անունն է այնպիսի բառ, որ ցուցանէ զի՞նչ լինելն առեղծեալ կամ յօրինեալ իրաց, կամ որ նշանակէ զիրս առեղծեալս կամ զյօրինեալս, և լինի պատասխանի հարցմանս զի՞նչ է. զօ. ՚ի հարցանել իմում քեզ. թէ զի՞նչ է այս. դու պատասխանես, այս է հուր, քար, ծով, մարդ, հաց, տուն, և այլն։ Վասն այսորիկ բառք կոչին գոյականք։

31։ Գոյական անուանք բաժանին ՚ի չորս տեսակս, որք են, յատուկ, ընդհանուր, հաւաքական, և հոմաձայն։

Յատուկ անուն ասի բառն այն, որ նշանակէ զմիայն իւ-
անհատ իր մի ստեղծեալ կամ յօրինեալ. զօ. արեգակն,
լուսին, մասիս, պօղոս, մարիամ, եփրատ, նեղոս, կիւ-
րոս, յունվար, երուսաղէմ, էջմիածին, ևայլն:
Ընդհանուր կոչի բառն այն. որ պատշաճի թէ բոլոր
տեսակի իրաց ինչ, և թէ իւրաքանչիւր անհատից այնր
տեսակի: զօ. մարդ. ծաղիկ, քար, մատանի. թուղթ, ևայլն:
Հաւաքական կոչի բառն այն, որ նշանակէ զգումարեալ
միատեսակ իրս, և ոչ պատշաճի անհատից, զօ. ժողովդ.
զօրք. հօտ, երամ, գունդ, շեղջ, դէզ, կարկառ, ևայլն:
Համաձայն ասի բառն այն, որ միով ձայնիւ նշանակէ
զիրս տեսակաւ զանազանեալս, զօ. այծ, արմաւ, գայլ,
գեղ, լար, լոյս, կէտ, հաւ, մայր, շուն, որթ, վահան,
փող, օդ, ևայլն:

32: Գոյականք ըստ այլ իմաստից բաժանին յերկուս
դասս, որք կոչին, նիւթական և մտքական: Նիւթա-
կան ասին այն անուանք, որք նշանակեն զիրս թանձրա-
ցեալս և ըստ զգայութեան անկեալս, թէ յԱյ ստեղծեալ իցեն.
զօ. քար, փայտ. ձուկն, երկինք, ծով, և թէ ՚ի մարդ-
կանէ արուեստագործեալ, զօ. զգեստ, տուն, աթոռ,
հաց, թուղթ, ևայլն: Իսկ մտքական անուն կոչին այնք, որք
նշանակեն զիրս վերացեալս և աննիւթս, որք ոչ անկա-
նին ըստ զգայութեանք, այլ միայն մտօք իմացեալ լինին: որպէս են
հաւատք, օրէնք, յոյս, սէր, պատերազմ, հրահանգ,
սուգ, ուխտ, խօսք, խորհուրդ, հնարք, ևայլն: և ըստ արմատ-
քայից. ևս և բառք՝ որք ՚ի վերջոյ ունին կցեալ զմի ՚ի
մասնկանցս. ումն. ութիւն. ուած. ումբ. ուոյ. անք, ուկ,
զօ. ելումն,—ղոչելումն, հնչելումն, ևայլն:

ութիւն.—չարութիւն. բարութիւն. գեղեցկութիւն։
ումն.—գոչումն. լալումն. դողումն։
ունդ.—ծնունդ. սերունդ. սնունդ.
ուստ.—թաքուստ. փախուստ. կորուստ։
անք.—բաղձանք. ձաղանք. աղաչանք։
ուած.—խնդրուած. հարուած։

33։ Ածական անունն է այնպիսի բառ, որ նշանակէ զո՛րպիսի լինելն ստեղծեալ կամ յօրինեալ իրաց, կամ որ լինի պատասխանի հարցմանս, ո՞րպիսի է, զօ. ՚ի հարցանել իմում քեզ՝ թէ ո՞րպիսի մարդ է. դու պատասխանես, է գիտուն. բարի. չար. աղքատ. մոլի. եւայլն։ կամ ՚ի հարցանելդ, ո՞րպիսի հաց է. դու ասես, սպիտակ. սեաւ, քաղցր. մեծ. դառն. եւայլն։ Եւ ահա այսպիսի բառք կոչին ածական։

34։ Ածական անուանք բաժանին ՚ի պարզ, ՚ի բարդ եւ ՚ի յարաբարդ, զորոց տես ստորեւ ՚ի ձեւս անուանց. Պարզ ածականք դարձեալ բաժանին յերկուս տեսակս, այս ՚ի դրական եւ ՚ի բաղդատական. Դրականն է, որ առանց բաղդատութեան պարզապէս զորպիսութիւն իրաց նշանակէ. զօ. մեծ. փոքր. բարի. չար. լայն. եւայլն։
Բաղդատականն ածականն է, որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունի դանանշան մասնիկս, գոյն. զօ. մեծագոյն. բարեգոյն. լայնագոյն. եւայլն։

35։ Ընդ ածական անուանս դասին եւ սակաւ բառք որք կոչին. թուականք, կամ լատինս, նումերալիա. զի զքանակութիւն կամ զթիւս եւ զորչափութիւն իրաց նշանակեն, եւ բաժանին ՚ի հինգ տեսակս, որք են, մասնական, համրական, հարցական, վերբերական, եւ թուական։

ա։ Ասանական ածականք են սոքին։ Ունիւր․ իւ-
րաքանչիւր․ իմն․ ինչ․ իւրաքանչիւր․ ի․ք․ միւս․ ումն․ ո․ք։
բ։ Հանրական ածականք են սոքին։ ամէն․ ամենայն․ ամենեքեան․ ամենեքին․ ընաւ․ բոլոր․ բոլորեքեան․ բոլորեքին․ ողջոյն․ ամենին։
գ։ Հարցականք են սոքին։ զ_ի՞նչպիսի․ ի՞նչ․ ո՞․ ո՞վ․ ո՞ր․ ո՞րչափ․ ո՞րպիսի․ ո՞րքան․ քանի՞։
դ։ Վերբերական ածականք են սոքին։ այսպիսի․ այդպիսի․ այնպիսի․ սոյնպիսի․ դոյնպիսի․ նոյնպիսի․ որպիսի։ այսչափ․ այդչափ․ այնչափ․ սոյնչափ․ դոյնչափ․ նոյնչափ․ որչափ։ այսքան․ այդքան․ այնքան․ սոյնքան․ դոյնքան․ նոյնքան․ որքան․ որ։
ե։ Թուական անուանք բաժանին ՚ի հինգ տեսակս․ առաջին բացարձակք։ զօ․ մի․ երկու․ երեք․ տասն․ հարիւր․ հազար․ բիւր․ ևայլն։ երկրդ՝ դասականք, որ ՚ի վերջոյ ունին զմասնիկս, րորդ․ զօ․ առաջնորդ․ երկրորդ․ երրորդ․ տասներորդ․ ևայլն։ 3․ գաւառականք, որք ՚ի վերջոյ կցեալ ունին զմասնիկս․ ակ․ եակ․ զօ․ միակ․ երկեակ․ քառեակ․ տասնեակ․ ևայլն։ 4․ բաշխողական․ որք կազմին մասնկամբս, -եան կամ -ին։ զօ․ երկոքեան․ երկոքին․ երեքեան․ հնգեքեան․ տասնեքին․ քսանեքին։
5։ կրկնական, որք ՚ի վերջոյ ունին զմասնիկս պատիկ, կամ՝ կին․ զօ․ քառապատիկ․ հնգապատիկ․ տասնապատիկ․ նախկին․ կրկին․ երեքկին․ ևայլն։

36։ Սոյն է երկրորդ պարագայ, որով գոյական անուանք ըստ նշանակութեն բաժանին ՚ի չորս տեսակս, որք կոչին․ արական․ իգական․ հասարակ․ և չէզոք։
Արական կոչի անունն այն, որոյ նշանակեալ իրն է կենդանի արու․ զօ․ Մովսէս․ Պետրոս․ հայր․ եղբայր․ փեսայ․ Թագաւոր․ ցուլ․ եզն․ խոյ․ աքաղաղ։

Իգական կոչի անունն, որ նշանակէ զէգ կենդանի. զօ՛. մարիամ. աննա. մայր. քոյր. հարսն. տիկին. կով. եղն. եւայլն: Հասարակ կոչի անունն, որ պատշաճի թէ արուի և թէ իգի. զօ՛. մարդ. զաւակ. թոռն. թռչուն. ոչխար. աղաւնի. ձագ. եւայլն: Չէզոք կոչի անունն այն, որոյ նշանակեալն է անկենդան և չունի զարու զամ՛ զէգ. զօ՛. հող. ջուր. ծառ. հաց. տուն. կոշիկ. եւայլն:

9312

37: Ձևն է երրորդ պարագայ. ը՟ որոյ անուանք վասն նշանակելոյն ը՟ իմաստին զմի կամ զբազում այլաձևաւ իւր, բաժանին յերիս դասս. պարզ. բարդ. և յարաբարդ. Պարզ կոչի անունն այն, որ միով ձայնիւ զմիատեսակ իր նշանակէ. զօ՛. հոգի. սով. ոք. բարի. մեծ. եւայլն: Բարդ անունն է որ միով բառիւ զերկուս իրս նշանակէ. զօ՛. հոգեսէր. սովամահ. սրբալոյս. բարեմիտ. ամենատէր. ամենամեծ. բոլորապտուղ. համայնաջինջ. եւայլն: Յարաբարդ կոչի այնպիսի անունն, որ միով բառիւ զերիս իրս նշանակէ. զօ՛. այլայլախառն. անձնապահապետ. անաչառասփիւռ. անընդդէմ. արծաթափոխատու. բոցակնադոյն. չարախօսավատ. բարեհամբոյր. երեքփառատրեան. վեշտասանամեայ. ծաղկայօրինուածակ:

38: Տեսակն է չորրորդ պարագայ, որով անուանք վասն ունելոյ կամ չունելոյ զանուշան մասնիկս, բաժանին յերիս դասս, որ կոչին, նախատիպ, բաղադրեալ, ածանցեալ: Նախատիպ ասի անունն այն, որ յառաջոյ կամ 'ի վերջոյ չունի կցեալ զանուշան մասնիկ. զօ՛. լոյս. մահ. գործ. փառք. եւայլն: Բաղադրեալ կոչի անունն, որ յառաջոյ կցեալ ունի զմին յանուշան մասնկացս. ա. ան. ամ. ապ. առ. արտ. դժ. դ. ըն. ըմ. չ. տ. տժ: եւայլն: զօ՛. ակամայ. ամբաւ. անգործ. ապուշ. առձեռն. արտաքսլ. դժգոյն. դայբոյց. ընձիւղ. ըմբոստ. չգոյ. տկար. տժգոյն. եւայլն:

Ծանուցեալ կոչի անունն այն, որ ՚ի վերջոյ անձին կայ և զծ յանուշան մասնկանց.

ած. ալ. այլն. ան. ատ. գրն. եալ. եայ. եան. եղ. եղէն. եմն. եցու. ի. իկ. ին. իչ. ինն. ոլ. ոտ. ունի. ոց. ող. ոտ. ոտի. ուլ. ուց:

Ած.—կատարած, աղօրած, ալարած, և այլն:

ալ.—ազգալ, դխալ, հատալ, և այլն,

այլն.—մարդկայլն, երկնայլն, հրայլն, և այլն:

ան.—գերան, կուսան, պատուհան, և այլն:

ատ.—Հրատ, ծայրատ, ամփոփատ, և այլն:

գրն.—յաւարքն, ազօթարքն, և այլն:

եալ—մաշկեալ, վերծեալ, աղբեալ:

եայ—թխատանեայ, միօրեայ, քարկոչեայ:

եան—ղղձեան, քառանկիւնեան, նկարկեան:

եղ.—փորեղ, ահեղ, Հանճարեղ:

եղէն.—քարեղէն, լուսեղէն:

եմն.—մեծուին, չարուին, սիրելուին:

եցու.—ախտամէցու, երկիւղամէցու, խնդամէցու:

ի.—երկաթի, ծառայի, այլի:

իկ.—դաշճիկ, մարտիկ, խաղալիկ:

ին.—լուսին, մարդկային, խորին, աւագին:

իչ.—Հալածիչ, բնակիչ, Հզօրիչ:

ինն.—դրչին, լալին, Հնչին:

ոլ.—բերկրալի, գովելի, ցաւալի:

ունի.—Հոգեկան, օրինական, բնական:

ոտ.—Հայրենի, Երզուանի:

ոց.—Հիւրանոց, Համբարանոց:

ող.—աջող, ձախող, սիրող, ներող:

ոտ.—լուսկածոտ, նախանձոտ, ձիթոտ:

ոտի:—մեռելոտի, գազանոտի: Հնոտի

որդ։ — կրտսորդ, առաջնորդ, աւելորդ:
ոց — սրոց, հօտոց, ծածկոց, ձմերոց:
ու. — մօրու, ալեւրու, աղքու:
ուած — շինուած, հարուած, խնդրուած:
ուկ — գեղձուկ, ժլատուկ, երկեղուկ:
ումն — քաղխումն, հնչումն:
ունդ — սնունդ, ծնունդ:
ունիք — արդարունիք, ծերունիք, ակերունիք:
ուշ — անուշ, փայլուշ:
ուստ — ապրուստ, փախուստ, կորուստ, թաքուստ:
ցի — խորհեցի, գիւղացի, գետացի: եւայլն:

39: Թիւն է հնգերորդ պարագայ ըստ որոյ անուանք մի նշանակելոյն ձայնիւ զմի կամ զբազում նոյնատեսակ իրս, բաժանին յերկուս՝ ՚ի յեզակի, և ՚ի յոգնակի: Եզակի կոչի անունն, որ ըստ ձայնին նշանակէ զմի իր միայն, կամ զմին ՚ի բազում նոյնատեսակ իրաց զօ՛, յովհաննէս, մարդ, հայր, ժողովուրդ եւայլն: Յոգնակի կոչի անունն այն, որ զօրութ վերջաւորութեան զբազում նոյնատեսակ իրս նշանակէ, զօ՛. մարդիկ. քաղաքներ. հայեր. լերինք. եւայլն: Ծանօթ: ՚Ի լեզուի մերում գտանին այնպիսի բառք, որ միշտ եզակի վարին, և չունին զյոգնակին, այդ և կոչին անյոգնական անուանք. որպիսի են սոքին. ամօթ, երկիւղ, լոյս, խաւար հանգիստ, ձէթ, մեղր, պատիւ, սէր, փափկանն, քուն, եւայլն: Գտան եւս այնպիսի բառք, որ միշտ յոգնակի վարին, և ոչ եզակի. այդ և կոչին, անեզական անուանք. որպիսի են սոքին. անձինք, առօրէք, բարք, դժոխք. երեսք, խելք, ծախք կեանք, շնորհք, վէրք, ցոյցք, փառք, օրէնք, եւայլն:

40: Հոլովն է վեցերորդ պարագայ, որ ցուցանէ զփոփոխումն թէ՛ կազմութ և թէ նշանակութ մի և նոյն բառին, և վա զի այսպիսի փոփոխութիք լինին իմն կեր-

պէս յեզական թւոյն, և նոյնչափ 'ի յոգնականին, առ 'ի դիւրաւ որոշել 'ի միմեանց, հնարեալ են 'ի նախնեաց զանազան կոչմունք փոփոխմանց և փոփոխել անուանց, որք ենին այսոքիկ. 1. Ուղղական: 2. Սեռական: 3. Գործիական 4. Պարառական: 5. Հայցական: 6. Բացառական: 7. Պատմական: 8. Տրական: և 9. Ներգոյական:

Զայսոսիկ լինն փոփոխմունս ցուցցուք օրինակի աղագաւ 'ի վր միոյ, բառիս, այսպէս:

1. Ուղղական . .	փեսայ . .	փեսայք.
2. Սեռական . .	փեսայի . .	փեսայից.
3. Գործիական . .	փեսայիւ .	փեսայիւք.
4. Պարառական . .	զփեսայիւ .	զփեսայիւք.
5. Հայցական . .	զփեսայ . .	զփեսայս.
6. Բացառական . .	'ի փեսայէ . .	'ի փեսայից.
7. Պատմական . .	զփեսայէ . .	զփեսայից.
8. Տրական . . .	'ի փեսայ . .	առ փեսայս.
	փեսայի . .	փեսայից.
9. Ներգոյական . .	'ի փեսայի . .	'ի փեսայս:

ուր տեսանես, զի մի և նոյն, փեսայ անունս լինն կերպիւ փոխեցաւ յեզականին, և նոյնչափ 'ի յոգնականին, և ահա այսպիսի փոփոխմունք ձայնի և նշանակութ մի և նոյն բառին, կոչին, հոլովք:

41: Ընկատմամբ այսպիսի փոփոխման և հոլովման. բովանդակ անուանք լեզուիս մերոյ բաժանին յերկուս տեսակս, որ կոչին, կանոնաւորք և պակասաւորք:

Կանոնաւոր կոչին այն անուանք, որք կարեն ըստ այսմ լինն կերպի փոփոխել թէ յեզակին, և թէ 'ի յոգնակին:

Իսկ պակասաւոր կոչին, այնք՝ որք ոչ կարեն փոփոխել ըստ ասացեալ օրինակիդ, այլ պակասին կամ 'ի թւոյն, կամ

'ի հոլովս, և այսպիսի անուանք բաժանին 'ի չորս կարգս:

42: Յառաջին կարգի են այնպիսի անուանք, որք միայն եզակի թուով հոլովին, և չունին յոգնակի, որպէս են յատուկ անուանք, և անյոգնակի բառք (տես 39:) Յերկրորդ կարգի են անուանք, որք միայն յոգնակի թուով հոլովին և ոչ եզակի, որպէս են անեզական բառք. (39:) Յերրորդ կարգի դնին այնպիսի բառք, որ միայն յառաջոյ կողմանէ կարեն փոփոխել, և ոչ 'ի վերջոյ, որէ ասել, թէ կարեն ունել միայն զուղղականն, զհայցականն, և զնախդրիւ սեռականն. և ոչ զայլ հոլովս, և կոչին ոչ բնահոլով կամ նախդրիւ հոլովելի, և այսպիսի բառք, բազում են յոյժ 'ի լեզուի մերում, մանաւանդ յածականաց, որպիսի են այս սակաւք. ազդու. ախտաբեր. անցնիւր, բնաւին, բքալից, պաշամեծար, դժոխըմբեր, երգեցիկ, զուսպ, թերալից, և այլ բազումք: 'Ի չորրորդ կարգի են սակաւ բառք, որք թէպէտ կարեն փոփոխիլ յառաջոյ և 'ի վերջոյ, սակայն չունին զասացեալսն փոփոխմունս, որպէս են բառքս. երեկոյ. միջօրոյ. որք չունին զուղղականս բառս, իմն, որ չունի զսեռական և ըզգործիականս բառս, ոչ. որ չունի զգործիական հոլովն:

43: Հոլովադասութիւն է եօթներորդ պարագայ, ըստ որոյ հոլովելի անուանք դասաւորին յայլ և այլ պատկերս 'ի սակս զանազան վերջաւորութեանց սեռականի և գործիականի հոլովոցն. այսպէս՝ զի թէ հարիւր բառք ունիցին զմիօրինակ վերջաւորութիւն սեռականաց և գործիականաց, տարբեր յայլոց կացուցանեն զառանձին պատկեր հոլովադասութեան, և այլ հարիւր բառք ունելով զայլ վերջաւորութիւն սեռականաց և գործիականաց, կացուցանեն զայլ պատկեր, և այնպէս որքան լինին տարբերել վեր-

ջաւորութիւնք սեռականաց և գործիականաց, այնքան լինին և պատկերք հոլովադասութեանց:

44: Ինձ 'ի գործումս բարւոք թուեցաւ՝ զամենայն անուանս մեր բաժանել յինն պատկերս, ըստ իննեակ գլխաւոր վերջաւորութեանց սեռականաց և գործիականաց, զանց արարեալ զանօգուտ բաժանմամբք ոմանց: Յայսմ վայրի դնեմ զաղիւսակ վերջաւորութեանց ըստ սեռական, գործիական, և բացառական հոլովոց. ըստ եզականին և ըստ յոգնականին. և ապա կարգեմ զպատկեր հոլովադասութեանց ինունց:

Աղիւսակ վերջաւորութեանց:

	Եզականք.			Յոգնականք.		
	ուղղա-կան.	գործիա-կան.	բացառ-ական.	ուղղա-կան.	գործիա-կան.	բացա-ռա-կան.
Արքայ.	ի.	իւ.	է.	ից.	իւք.	ից.
Բաժակ.	ի.	աւ.	է.	աց.	աւք.օք	աց.
Գող.	ոյ.	ով.	ոյ,	ոց.	ովք. եաւք.	ոց.
Դրացի.	ւոյ.	եաւ.	ւոյ.	ւաց.	եօք.	եաց.
Եղէգն.	ան.	ամբ.	նէ.	անց.	ամբք.	անց.
Զգեստ.	ու.	ու.	է.	ուց.	ուք.	ուց.
Եղջիւր.	եր.	երբ. երաւ.	րէ.	րց. րեց.	երբք. երաւք	երց. րեց.
Հայր.	օր	արբ.	րէ.	արց.	արբք.	արց.
Բէլ.	այ. եայ	աւ. եաւ.	այ. եայ.			

45: Վասն յետոյ պատկերաց հոլովմանց գիտելի է, նախ՝ զի 'ի նորոց իւրաքանչիւր պատկերի դնեմք զանուանս նմանօրինակ հոլովիցս, ըստ նախածանօթ կարգի դասաւորելոյ զայս, ըստ նախ՝ զզգայականս, երկր. զյատուկ անուանս. երրդ. զածականս ըստ տեսակաց նոցին. ապա զանեզականս, զանյողնականս ևայլն. զի այս ոչ սակաւ նպաստէ մանկանց 'ի ճանաչել և յորոշել ըզպէսպէս տեսակս անուանց ըստ հոլովոց նոցին:

46: Երկրորդ՝ ձևանալն վերջաւորութեանց ուղղականի, գործականի, և այլոց հոլովոց, անկանոն է ամենևին, զի գրեթէ իւրաքանչիւր բառ ունի իւր յատուկ եղանակ փոփոխելոյ ըստ տառից և ըստ վանկիցն, և սակաւ են բառք որք միօրինակ փոխին 'ի հոլովելն, մինչ և չէ հնար սահմանել պէտս ինչ որոշակի վասն այսր: Շատ լիցի աստանօր ծանուցանել, թէ երեք են գլխաւոր եղանակք՝ յոր վերածին փոփոխմունք հոլովման անուանց, եթէ զի ոմանք 'ի բառից անփոփոխ պահեն զուղղականն, 'ի մի այնր տառս ինչ յաւելուն 'ի վերջուստ 'ի ուղղականն և յայլ հոլովս, որպ տեսանես առորև 'ի բառսդ՝ [illegible] ջաջանկ. և յայլս Է. պատկերօք եդեալս: Ոմանք զվերջին ձայնաւոր տառն կամ զվանկն արտաքսեն, և ոչ նոր յաւելուն. զօ″ խուղ. խղի: հրեայ. հրէի. ևայլն: Ոմանք զվերջին ձայնաւորն փոխարկեն յայլ ձայնաւոր. զօ″. տէգ. տիգի: բոյթ. բութի: թիւ. թուոյ: ևայլն:

47: Երրորդ՝ զփոխելն անուանց յառաջոյ կողմանէ, այսինքն խմ. զի պարառականն կազմի յաւելլով 'ի մի գործականին զտառդ ը. թէ յեզակին և թէ 'ի յոգնակին զօ″. արքայիւ, զարքայիւ, զարքայիւք. ևայլն:

Հայցականն կազմի յաւելլով յուղղականն զնոյն տառդ. զ. զօ″. արքայ—զարքայ: արքայք—զարքայս. ևայլն:

Ուր ով տեսանի. 'ի յոգնականն՝ վերջին, ա. տառն ուղղականին փոխի միշտ 'ի ս, 'ի հայցականն:

Բացառականն յաւելու զտառս 'ն, առ'ն, երբ բառն սկսանի բաղաձայնիւ. զօր. 'ի բաժակէ. առ'ի քէն. եւայլն: Այլ եթէ բառն սկսանի ձայնաւորաւ. յայնժամ զ'ն եւ յ, եւ առկաւ ուրեք. 'է յ. զօր. յարքայէ. 'է յերկնից. եւ այլն:

Պատմականն անփոփոխ պահէ զվերջաւորութիւն բացառականին յառաջոյ յաւելու միշտ զտառս. ը. զօր. զարքայէ. զբաժակէ:

Տրականն հոլովն կրկնակի ձեւանայ առ մեզ, այս, վերջահոլով. եւ սկզբնահոլով, (զոր նախնեաց, Դորբեքեր- քերականք, ասացին:) Վերջահոլովն զի եթէ միշտ նոյն է ընդ սեռականին յանուանս, թէպէտ 'ի դերանունս եւ 'ի սակաւ անուանս ունի զզատուկ վերջաւորութիւն: Իսկ սկզբնահոլովն տրականն յառաջոյ բառին յաւելու զմի 'ի նախդրաց. յ. 'ի. ց. առ. ընդ: յորոց տառս. յ, միշտ յարի 'ի բառս ձայնաւորաւ սկսեալս. զօր. յարքայ յեղեգն: Տառս. յարի 'ի բաղաձայնիւ սկսեալս. զօր. 'ի բաժակ. 'ի գող: Իսկ մնացեալքն կցին անխտիր յոր եւ լիցի բառ. զօր. առ արքայ. առ մեզ. ցարքայ. ցքեզ. ընդ եւ այլն: ընդ եւ. ը

Ներգոյականն կազմի յաւելլով 'ի սեռականն կամ 'ի հայցականն զտառս, 'ն, կամ յ. զօր. 'ի բաժակի, 'ի գող. յարքայի, յեղջեր, եւայլն:

48: Ունեն յայս վայրի զինն պատկերս հոլովմանց, եւ այս մեկնեցից համառօտ զնշանակութիւն հոլովոց կամ հոլովեալ անուանց:

49: Առաջին Պատկեր Հոլովադասութեան։

	Եզականք.	Յոգնականք.
1: Ուղղական։	Արքայ,	Արքայք.
2: Սեռական։	արքայի.	արքայից.
3: Գործիական։	արքայիւ,	արքայիւք.
4: Պարառական։	զարքայիւ,	զարքայիւք.
5: Հայցական։	զարքայ.	զարքայս.
6: Բացառական,	յարքայէ.	յարքայից.
7: Պատմական.	զարքայէ,	զարքայից.
8: Տրական.	ցարքայ.	ցարքայս,
	արքայի,	արքայից.
9: Ներգոյական.	յարքայի,	յարքայս,

50: Ըստ օրինակիս ե̄ այսմիկ հոլովին բազում անուանք լեզուիս մերոյ, և Նոյն՝ բազում գոյականք, յո րոց զսակաւս դիցուք. զորօրինակ. Ախտ, տի, տիւ. տից, տիւք. ակումբ, ակմբի. աղխ. այծ. աւիլթ, աւլթի. աւազան, զնի՝ արոյր, րուրի. արօտ. բաժին, ժնի. բահ. բագարջ. բաղդ. բայ. բան. բանտ. բառ. բարձ. բդեշխ. բեմ. բիծ, բծի. բող. բորբոք. բրուտ, բրտի. բօթ. գահ. գան. գիծ, գծի. գիւտ. գմբէթ. գողօն. գոմ. գոյ. գոյժ, գուժի. գուլպայ. գումար. գրաւ. գրոհ. դահլիճ, լճի. դանդամնաւանդ. դաշոյն, շունի դաշտ. դարբնասայլ. դարձ. դարպաս. դեղձ. դէն. դշխոյ. դոյլ դուլի դուքս, դքսի. դրոշմ. դրուատ դրօշ. երաստ, երեխայ. երեկոյ. երկին, կնի զարմ. զմբաղ. զխտ, զտի. զոհ. զոքանչ. զրահ. էջ. էջի. ընձայ. թագ.

թաթ. թախանձ. թամբ. թանաք. թառ. թատրոն.
թափառ. թեւ. թերթ. թոյն, թունի. թոնիր, նրի.
թօն. իժ. իղեայ. իղձ. ըղձի. իմաստ. լախտ. լաստ. լար.
լեարդ, լերդի. լիճ, լճի. լուծայ. լօղիկ, ղկի. լօռ,
լորայ. խաղ. խայծ. խաղ. խաղաւարտ. խայթ. խայծ.
խամ. խանդ. խանութ. խաչ. խաւարն. խարբալ. խա-
ւարտ. խեթ. խեղդ. խեժ, խեժի. խեչ, խեչի. խիթ,
խթի. խիլայ. խիղբ, խղբի. խիղճ, խղճի. խիճ, խճի.
խող. խոյլ, խուլի. խոյր, խուրի. խոչ. խորխորատ. խորշ.
խոց. խուղ. խղի. խումբ, խմբի. խուց, խցի. խրախոյս,
խուսի. խրայ. ծագ. ծայր. ծառայ. ծափ. ծերպ. ծէս,
ծիսի. ծիր, ծրի. ծիրտ, ծրտի. ծղօտ. ծնօտ. ծոց.
ծուստ. ծրար. կագ. կաթ. կաթսայ. կահ. կահոյր,
հուրի. կաղաղ. կաղամբ. կածան, ծնի. կալթ. կայծ.
կայմ. կանթ, կարքեա, կասկած. կատար. կատարած,
կատու, ւի. կար. կարապն, նի. կարան. կարթ. կարկա-
կարկառ, կռի. կերպ. կշտի. կէտ, կիտի. կիրճ, կրճի.
կոկոն. կող. կոմս. կոյս, կուսի. կոյտ, կուտի. կոնք.
կուշտ, կշտի. կսկիծ, կծի. կորօն. կրկուտ, կտի. հաղ.
համբոյր, բուրի. համեմ. համեստ. հանգոյց, գուցի.
հանդերձ. հանդէս, դիսի. հաշիւ, շուի. հաս. հասկ.
հասոյթ, սութի: հարճ. հայ. հեղոյս, ղուսի. հէն,
հինի. հիւղէ. հիւղ. հովաթափ. հող. հսկայ. հրատ.
հրդեհ. հրէայ, րէի. հրէշ. հօտ. ձայն. ձիր, ձրի.
ճաճանչ. ճանճ. ճառ. ճառագայթ. ճար. ճկոյթ, կու-
թի. մազապուրթ. մաղթանք. մախաղ. մակբայ. մաղ.
մաղղմայ. մաղձ. մամոնայ. մայթ. մանանայ. մատեան,
նի. մարմաջ. մարտ. մաքս. մեքենայ. մէջ, մջի. մը-
թեր. միջօրէ. մոյթ, մութի. մուղայ. մօր. յանգ.

՛յարդ: յարդ: յաւիտեան. տեննի: յուռութ. ութի:
յօդ: յօտ: յօրայ: նահանջ: նաճայ: նարտ: նաւայն. նի:
նաւթ: նաքարակիտ. կտի: նեարդ. ներդի: նեղուկ:
նետ: ներ: ներբան: ներբող: նկրկ: նկրկայ: նկար:
նժոյգ. նժուգի: նիգ. նգի: նիշ. նշի: նխատ. նստի: նկուղ:
նշդյլ. նշուլի: նոյեմբեր: նուսխայ: նպաստ: շաղ: շա-
ղամաթ: շաղաշուր: շամբ: շամփուռ: շանաճանճ: շանթ:
շար: շարժ: շարժաւիթ. ութի: շարխատ: շափիւղայ:
շեղբ: շեղջ: շեշտ: շերեփ: շերտ: շիթ. շթի: շիշ. շշի:
շիւղ: շղթայ: շողգամ: շուկայ: շուշմայ: շուշփայ:
շփոթ: շօթ: ողիմպիաթ: ոլոռ: ոխ: ողկոյզ. կուզի:
ողջոյն. ջունի: ոճիր. ոճրի: ոստայն: ոստիկան: ոստրէ:
որայ: որդոստայ: որձ: որոգայթ: ուխտ: ուղեշ. ղեշի:
ունեստ: չուխայ: պալատ: պահեստ: պայտ: պան: պատ:
պատճէն. ճենի: պատուաստ: պատուհան: պատրաստ:
պարագայ: պարեգօտ: պարէն. րենի: պարիկ: պարոյր.
րուրի: պողոտայ: ջահ: ջայլամ: ջան: ջոխ: ջոկ: ջրհաս:
ջրշեղջ. շղջի: ռազմ: ռահայ: ռահ: ռետին. տնի: ռըմբ-
կէն. կենի: սալ: սակ: սակառ: սաղարթ: սաղաւարտ:
սաղմն. մի: սամետ: սայլ: սայր: սան: սանդ: սանձ:
սապատ: սաստ: սատան: սատանայ: սատափ: սարատ:
սարդ: սեխ: սեկ: սեռ: սեր: սիրայ: սիրտ. սրտի:
սկահ: սկայ: սնակուշտ. կշտի: սոփեստ: սոփեստէս.
տեսի: սպայ: սպանդ: ստոր: ստորոտ: սրահ: սրի-
կայ: սօս: վակաս: վայ: վայրկեան. կենի: վանկ: վաշխ:
վառօդ: վարդ: վարկ: վարմ: վարքայ: վէճ. վիճի:
վիրապ: վկայ: վճար: տախտ. տաղ: տաշտ: տաքակոյս:
՛կուսի: տարմ: տափ: տենդ: տեռ: տոհմ: տող: տոմս:
տոյժ. տուժի: տօն: րաբուն: ցան: ցեղ: ցմակ: փայտ:

փառս: փարախ: փեղկ: փեսայ: փիլոն: փող: քահանայ: քաղ: քաղցկեղ: քայլ: քայռ. քար: քարբ: քարոզ: քե-րոբէ: քղամ ց: քուրայ: քսեստ: օգուտ. օգտել: օձ: օժիտ. օժտել: օճ: օղ: եւայլն:

Ծանօթութիւն: 'Ի բառից աստի այնք, որոց ստուականն ոչ գնի առընթեր, հոլովին ամենեքին նման օրինակիդ: Իսկ այնոց՝ որոց հոլովքն զարտուղին յօրինակէդ, միայն ստուականքն նշանակին, զի զայլ հոլովս դիւրին է մակաբերել 'ի ստուականէն, և սովին տարբերութ՝ գնին նա և յետադաս բառք Ը սովին և Ը հետեւեալ պատկերօք:

51: Երկրորդ՝ յատուկ անուանք, որպիսի են սոքին. Ադդէ. դէի: անդրէաս. րէի: արտաշէս. շեսի: բենիամին. մենի: բարսեղ. սղի: գաբրիէլ. րիէլի: եղիսէ. սէի: եփեսոս: զաքէոս: էջմիածին. ծնի: իսրայէլ. յէլի: լամբրոն: հաբէլ: ղեւոնդ: մարկոս: մովսէս. սեսի: յաբէթ: յիսուս. սի: նինուէ. էի: սարգիս. գսի: պետրոս տարսոն: եւայլն:

52: Երրորդ՝ բազում պարզ ածական անուանք. զորօրինակ. Անկարօտ. տի. տից: անոյշ. նուշի: աշխոյժ. խուժի: բախանձ: բարդ: գաղջ: դալար: զգաստ: ըմբոստ: Թըլուատ: ժլատ: խենէշ. նեշի: խուլ. խլի: համեստ: Ճըշմարիտ. րտի: մեղկ: յամառ: նման: շռայլ: ողորկ: պատեհ: պայծառ: ջախջախ: սերտ: սրիկայ: վաւաշ: վարժ: աժպոհ: եւայլն:

53: Չորրորդ՝ ամ բաղդատական (34) ածականք. զորօրինակ. Առատագոյն, գունի, գունիւ. բարեգոյն. գերագոյն. դանագոյն. չարագոյն. մեծագոյն. վատթարագոյն. եւայլն:

54։ Հնչերդ՝ որ բարդին և ածանցին ի միում ՚ի մասնկանց կամ ՚ի բառիցս յայսցանէ։ բան, բարոյ, գին, եայ, եստ, զան. զարդ, զգեաց, զգեստ, է, խոհ, ծին,ծոյ, կայ, կրօն, կոյտ, ձայն, ձև, ճան, մուտ, նիւթ, ոյթ, շարժ, շէն, սեռ, ցոյց, քաղ, կէտ, եւայլն։

Բան.— մեծաբան, նև. ստաբան, քաղցրաբան, ամծաբան, ճարտարաբան, եւայլն։

Բարոյ.— առատաբարոյ, չի, բարեբարոյ. մեծաբարոյ։ չարաբարոյ, խորթաբարոյ, և այլն։

Գին.— թանկագին, գնի, գնիւ. մեծագին, սակաւագին. դիւրագին, թեթևագին, և այլն։

Եայ.— առօրեայ, ընէի. փախստեայ, դուզնաքեայ, միջօրեայ, մարմարեայ, կճեայ, եւայլն։

Եստ.— արհեստ. ռի, գովեստ, ուտեստ, պաշտեստ, սո-փեստ, քսեստ. եւայլն։

Զան.— այլազան, նի, զանազան, սրբազան, յոգնազան,

Զարդ.— լուսազարդ, դի, թագազարդ, փառազարդ։

Զգեաց.— խաչազգեաց, պեյլի, սևազգեաց, լուսազգեաց։

Զգեստ.— լուսազգեստ, ալի, որտմազգեստ, ջահազգեստ։

Է.— ափսէ. սէի, բազէ։ հալուէ. մարգարէ, րոպէ, քուէ, պազպէ, սերովբէ, եւայլն։

Խոհ.— ողջախոհ, հի, մեծախոհ, չարախոհ, խորախոհ։

Ծին.— անծին, ծնի, ամլածին, կուսածին, հողածին.

Ծոյ.— կոփածոյ, քի, ձուլածոյ, կռածոյ, քերածոյ.

Կայ.— դերակայ, քի ենթակայ, սորակայ, շրջակայ.

Կրօն.— բարեկրօն, նի. խառնակրօն, վերնակրօն, սրբակրօն. հրեշտակակրօն, եւայլն։

Կոյտ.— ծերակոյտ, կուսի. հողակոյտ, մարդակոյտ.

Ձայն.— բաղաձայն, նի մեծաձայն, քաղցրաձայն.

ձեւ.— անուանաձեւ, ձեւի. խաչաձեւ, քառաձեւ։
ճան.— գինեճան, նի. դաւաճան, ճակաճան։
մուտ.—եկամուտ, մտի. տարեմուտ, կերակամուտ.
նիւթ.— լուսանիւթ, թի. քառանիւթ, փշանիւթ.
ոյթ.— երեւոյթ, ութի, դայլոյթ, հասոյթ, հացկերոյթ,
ձանձրոյթ, սովորոյթ.
շարժ. —անշարժ, ժի, բազմաշարժ, դիւրաշարժ.
շէն.— բարեշէն, շինի, մեծաշէն, քարաշէն.
սեռ.—այլասեռ, ռի, նոյնասեռ, տարասեռ.
ցոյց.— ժամացոյց, ցուցի, ուղղեցոյց, հեռացոյց.
քաղ.— այգեքաղ, ղի, հասկաքաղ, ճռաքաղ.
կէտ.— հեռակէտ, կէտի, միջակէտ, վերջակէտ, եւայլն։

55. Վեցերորդ. քանակական ածականք. զորօրինակ. Մէն, մենի, ամենայն, նի, բոլոր, րի, երեք, երից, երիւք, չորք, չորից, րիւք, չորս, քառք, ոից, ոիւք, վեցի, ութ, թի, ինն, ըննի, ինունք, ըննից, ըննիւք, ինամբք, մետասան նի, վեշտասան, նի, քսան, նի, երեսուն, ոնի, քառասուն, սնի, յիսուն, յիսնի, վաթսուն, սնի, իննսուն, իննսնի, համայն, նի, ոչինչ, ոչնչի, ոչնչիւ.

56. Եօթներորդ՝ բազում անեզական անուանք. զո՛։ Աժէք, էից, ադէտք, տից, ազօթք, թից, այծեայք, ծէից, անգք, գից, ապաշխարհութիւնք, բնաւք, ւից. դիւղօրէ-րէից. գնայք. ցից. գիրք. գրից եղբք, լից, եղերոք, ոից, երեքօրեայք, րէից, ղուգք. գուգից, ընթացք, թորգա-ուաչք, չից, լուսանցք, խնջոյք, խօսք, ծունկք, նից, կառուցք, նից, հաղարամեայք, մէից, հաճոյք, հէնք, հրաշք, ձեռաձիրք, ձրից, մանրաթելք, յոնք, նզովք, ոլորտք, սրունք, վայելք, ցնորք, վանք, նից, եւայլն։

57: Ութերորդ՝ սակաւ անյոգնական անուանք. զօ՛՛. Երկիւղ. ղի: խիղճ. խղճի, հանգիստ. հանգստի: երաշխէպ. խեպի: վաղիւ. ղուի: և այլն:

58: Իններորդ՝ սակաւ արտուղի անուանք. զորօրինակ. Գիւղ կամ գեօղ: սեռ: գեղջ: գործ: գիւղիւ: 'ի գեղջէ: գիւղից. գիւղիւք. 'ի գիւղից: սոյնպէս և բարդեալք սորին: Ձորագիւղ: Նորագիւղ: Քաղաքագիւղ: և այլն:

Ծանօթութիւն: Այս յաճախուն բառից հաւաքեալ է այսու և ը յետագայ պատկերօք, մի՛ տարադէպ երևեսցի գիտնականաց, զի յայսմանէ օգուտ մեծ քաղել ունին մանկունք, որք առաջի աչաց դաւարէն տեսանեն գրեթէ զամ՛ արմատական պարզ կցականս, զպարզ, զածանցեալ, և զբարդ ածականս: զանյոգնական և զանեզական անուանս, զբազմադիմի փոփոխումն սեռական հոլովոց, և այլն: որով և ոչ իմիք անկարօտ լինին բառագրոց առ ձեռն պատրաստ ունելով զբազմութ̃ պիտոյ բառից, և զեղանակ հոլովմանց նոցին, որոց պակասութ̃բ գոյցեն միշտ տատանելին մանկունք 'ի յօրինելն զշարադրութ̃ ինչ, վ̃յ եթէ տկարութ̃ աչացս և անօգնական միայնութ̃ս չէին արգելեալ, 'ի մտի եղեալ էր իմ՝ զամ՛ և զիւրաքանչիւր բառս լեզուիս Նոր օրինակ դասակարգութ̃ յանդիման առնել համբակաց, զի բազում յոյժ կարօտին այսմ վաստակոց՝ ոչ քերականք միայն, այլ և նոյն իսկ հռետորք, որպէս ցուցից 'ի ճարտասանութ̃ իմում:

59: Երկրորդ Պատկեր հոլովադասութեան:

Եզակի,	Յոգնակի:
Ուղղ. Բաժակ.	Բաժակք:
Սեռ. բաժակի.	բաժակաց:
Գործ. բաժակաւ.	բաժակաւք. կօք:
Պար. զբաժակաւ.	զբաժակաւք. կօք:
Հայց. զբաժակ.	զբաժակս:
Բաց. ՚ի բաժակէ.	՚ի բաժակաց:
Պատմ. զբաժակէ.	զբաժակաց:
Տրակ. ՚ի բաժակ. բաժակի.	յբաժակս. բաժակաց:
Ներգ. ՚ի բաժակի.	՚ի բաժակս:

60: Ըստ այսմ պատկերի հոլովին նախ՝ բազում գոյականն անուանք. զո՛. Ագարակ. կի. կաւ: ազգան: անգղ: ազոխ: ալթար: ախտահեղձ էս. ղիսի: ախորժակ: ոլյան: ակօս: աղաբողոն: աղաղակ: աղեւսակ: աղմուկ. մկի: աճառ: այր: ամբարտակ: աշակերտ: ապաւէն. ել-նի: բաւիղ. ղի: բբուկ. բբկի: բեղեկ: բեկոր: բերդ: բեւեռ: բղեղ՝ բղեղի: բիր. բբի: բիր. բրի: բիւրեղ: բլթակ. կի: բլիթ. բլթի: բլրակ: բճիճ. բճճի: բո-ժոժ: բոկեղ: բոյթ. բութի: բութակ: բուսակ: գա-ղտաս: գաղափար: գանգատ: գանձանակ: գարշապար: գաւազան: գաւակ: գաւառ: գաւիթ. ւթի: գդակ: գե-րոց: գեղջուկ. ջկի: գերան: գերդաստան: գերեզման: գզիր. գզրի. գզրոց: գէղ. գիղի: գէշ. գիշի: գէս: գիսի: գէտ. գետի: գիլ. գլի: գիսակ: գինտ. գնտի: գիշեր. րի: գիրկ. գրկի: գիրուկ: գլան: գլխարկ: գըն-դակ: գոհար: գումարտակ: գունդ. գնդի: գուպար: գուսան: գուճ: գրեխ: գրուան: գրպան: դապաղ:

դահեկան. դահիճ, հճի. դամարճակ. դամբարան. դա-յեակ, եկի. դանակ. դանդ. դաշխուրան. դաշնակ. դաշտ. դաստակ. դաստառակ. դաստակերտ. դաստառուակ. դաստիարակ. դատաստան. դատաւոր. դարան. դարա-պան. դարատան. դարաւանդ. դարբին, բնի. դարբ-նոց. դարպաս. դեղահատ. դեղձանիկ, նկի. դենար. դեսպակ. դեսպան. դերասան. դերձակ. դեւ, դիւի. դէզ, դիզի. դէմ, դիմի. դէտ, դիտի. դժնիկ, դժնկի. դիպակ. դիւան. դիր. դղեակ, եկի. դոյլ, դուլի. դըր-բոց. դմնակ. դատիկոն. դրուագ. դրօշակ. եթեր. եղեւ-զակ. եղանակ. եղամիշ, մշտի. եղախ. եղախան. երակ. երամակ. երաշխաւոր. երասանակ. երաստան: երիվար. երիտասարդ. երկան, զանգակ. կաւեկ. զու-ռիկ, ռկի. զուակ. զոլող. զրոյց, զրուցի. էակ. էգ, էգի, էգու. ըմբիշ, բշի. ըմպանակ. ընկեր. ընկոյզ, կուզի. թակոյկ, կուկի. թաշկինակ. թարգման. թը-զուկ, թզկի. թզեղ, թզղի. թմբուկ, բկի. թոշակ. ժա-մանակ. ժապաւէն, ւենի. ժառանգ. ժլժմակ, իշխան. իր. լապտեր. լեզու, ւի. լեզուակ. լիճ, լճի. լծակ. խախայոյ. խածեակ. խաղալիկ, լկի. խայթոց. խան-ձող. խաշնարած. խաչվառ. խառան. խարբայան. խա-րակ, խարան. խարիսխ, րսխի. խարոյկ, րուկի. խար-տոց. խեղապատակ. խէթան. խլուրդ, լրդի. խող, խո-զան. խոզանակ. խոհեր. խողովակ. խոռոչ. խորան. խո-րխուխ, րխխի. խորշակ. խորտիկ, տկի. խուժան. խու-ճապ. խուչակ. խտրոց. խրախճան, խրճիթ, ճթի. ծամ. ծածրակ. ծաղակ. ծարակ. ծարան. կախաղան. կախարդ. կոկան. կաճառ, կամար. կայլակ. կամուրջ, մրջի. կան-թեղ. կանոն. կաշառ. կապուտ. կապարան. կապար.

կապեղէն. կապիկ, պկի. կապիճ, պճի. կատակ.
կարաւան. կարդ. կարաւակ. կերան. կերպարան. կլակ.
կիթառ. կինճ. կնճի. կճղակ. կնդնդոց. կնդրուկ, րկի.
կնճիթ, կնճթի. կշռորդ. կոկորդ. կոհակ. կոճակ. կոյր.
կուրծ. կոնդակ. կանոն. կոչնակ. կապար. կոտորակ. կո-
րեղ. կուլակ. կուտակ. կռան. կռուան. կոճղ. կտակա-
րան. կտուց. Կորոյ. կրակ. կրկնոց. կրպակ. կոշիկ,
շկի. հագագ. հալոց. համբարարան. համբակ. համբու-
րանոց. հանդրուան. հասակ. հաստաբակած. հարկ. հար-
ցուկ. ցկի. հաւակ. հեթանոս. հեծան. հեղեղ. հեղեղատ.
հեղինակ. հերետիկոս. հնձան. հնոց. հովանոց. հովիտ,
վտի. հովիւ, վուի. հողկահար. հպատակ. հռետոր.
հռչակ. հրաման. հրապարակ. հրացան. հրաւէր, ւիրի.
հրեշտակ. հրետակ. հրոսակ. հրովարտակ. հօտոյ. հօ-
րան. հօրու. ձաղկ. ձանձրալիութ, րթի. ձեռնոց. ձո-
րակ. ղամբար. ղեակ, ղկի. ղենջակ. ճախարակ. ճահիճ,
հճի. ճամբար. ճանապարհ. ճաշակ. ճարակ. ճարմանդ.
ճարտասան. ճեմարան. ճենճեր. ճիպոտ. ճիւաղ. ճոպան.
ճրագ. մագիղ, գղի. մաղխ. մականն. մակոյկ, կուկի.
մահակ. մահիճ, հճի, մամոյ. մանգաղ, մանուկ. նկի.
մաշկ. մառան. մատակ. մատռուակ. մարգ. մարգագ. մար-
գարիտ, րտի. մարզպան. մարմանդ. մարմարիոն. մար-
տիկ, տկի. մարտկոց. մայրը. մեկնոյ. մեհեանք. մեղեսի.
մեղու, ւի. մեհեան, հենի. մեռոն. մետաղ. մէգ, միգի.
մժղուկ, ղկի. միջնորդ. միջոց. մկրատ. մղեղ, մղոն.
Միջկատակ. մշակ. մշտիկ, տկի. մոլորակ. մորոս. մու-
ճակ. մունետիկ, տկի. մուշտակ. մուրհակ. մորակ.
մորուկ, րկի. մրրիկ, մրրկի. մօրու, ւի. յակինթ,
կնթի. յաղթանակ. յատակ. յարկ. յաւանակ. յե-

սան։ յեռկար։ յեշտակ։ նաժիշտ. ժշտե։ նախա-
րար։ նախնի. խրի։ նախճիր. ճրի։ նահանգ։ նամակ։
նաւակ։ նահատակ։ նապաստակ։ նափորտ։ նեցուկ, ցկե։
նիզ. նզե։ նիզակ։ նկանակ։ նշան։ նշանակ։ նշ.ուակ։
նշխար։ նպաստակ։ նպարան։ նրան։ նօտար։ շալակ շա-
հապ շահատակ շաղեղ, ղղե շաղկապ շամանդաղ շա-
դամալթ շապիկ, պկե շառաւիղ շատրուան շաւիղ ւղե
շաքար շեճուկ ճկե շեփոր րփե շնչերակ շուշան շ.ե-
ջառ շտապ շրջան շրջանակ։ ոլորակ ոլոք ոչխար
ոսխ որակ որձակ որոջ որորդ ուղկան ուռեճ, ռճե
ուրագ ուրար ուրուկ. րկե։ չուան։ պալար պահակ
պահանգ պահապան պաճար պայազատ պայման պայ-
տառ պայքար պանդոկ պանդուխտ, դխտե պաշտ-
պան պայուսակ պառակ պատառ պատահար պա-
տան պատանդ պատատ պատարագ պատգամ պատգա-
րակ պատերազմ պատկեր պատճառ պատմուճան
պատնէշ, նշէ պատշգամբ պատուանդան պատուար
պատուիրան պատուհան պատրոյգ, րուգե պատրուակ
պատրուճակ պարան պարանոց պարգև, րգե պարեխ
պարիսպ, րսպե պարուտակ պաշտեղ, տիզե պետ պե-
տակ պխակ պղպեղ պնակ պղպջակ պոռնիկ, նկե
պսակ պտուտակ պրակ։ ջնջոց ջոլիր, լրե ջուլհակ
ջրբուղխ, բղխե ջիլ, ջլե։ ռամիկ, միկե ռոճիկ ճկե։
սագ սալթ սահման սաղմոս սատար սատեր սարակ
սարաւանդակ սարեակ սարկաւագ սաւան սեղեխ սեն-
եակ, եկե սերեկ սերկեւիլ սիգ սինկղիտոս սկաւ սկա-
ւառակ սկեսուր, սրջ սկունդ, սկնդե սողոխ սղոց սըմ-
բակ սնդուս, սե սոխակ սողնակ սոնքոն սուզակ սու-
մեր սուրհանդակ սպարապետ սռնակ ստամոք ստամոքս

ստուեր ստրուկ, ստրկի սրահակ սրբան սրինգ, սրնգի
սրուակ սփիւռ սքեմ։ վախճան վահան վաճառ վայր
վանդակ վարագոյր, գուրի վարապանակ վարդապետ
վարձկան վարշամակ վարոյ վարուժան վարսավէր վե-
րի վեղար վերարկու, եւ վերմակ վէգ, վեգի վէմ վե-
մի վէպ վիպի վէտ վիտի վիգն վգնի վիզ վզի վի-
ժակ վիհ վհի վիճակ վիշապ վիշտ վշտի վիրգ վրգի
վհուկ վ կի վոհմակ վտակ վտառ վտառակ վտառան
վտուառ վրան վրիպակ վրձին վրձնի։ տագնապ տախ-
տակ տակառ տաղանդ տաղաւար տաճար տաճկինակ
տաշիղ տապակ տապան տապանակ տապար տառա-
պան տառատոկ տատասկ տատրակ տարտարոս տաւիղ
եղի տափան տեսակ տետր տետրակ տզրուկ տզրկի
տէգ տիգի տիկ տկի տիղ տղի տիպար տիտղոս տըն-
տես տոմսակ տումար տրեխ տրցակ։ րակերտ ցամաք
ցուցակ ցռուկ ցռկի։ փաղանգ փայտատ փապար փար-
սախ փեթակ փեճկ փեսաւոր ջեռի փերեզակ փիղ
փղի փիւնիկ նկի փլատոսի փղձուկ ձկի փշատ փոթո-
րիկ րկի փոխանակ փոխանորդ փոխարէն րէնի փողոց
փողպատ փուխթ։ քաղաք քաղկերթ ղրթի քամակ
քամոյ քանակ քանդակ քատակ քարտէղ տէղի քար-
տուղտ քաքար քիլ քլի քնար րի քուրմ քրմի քսակ
օթեւան օղապարք օձան օձառ օշարակ օրան օրինակ
օրիորդ օրհաս օրօրոց։ Եւ այլն։

61: Երկրդ՝ սակաւ յաւելն անուանք: որօրինակ:
Բեթղեհէմ, հեմի: Երիքով, Զարեհ, Խաչիկ, չկի. Հնդիկ, դկի. Մաշտոց, ցի, Յազկերտ, պարսիկ, սկի, պերոզ, տաճիկ, ճկի, և այլն:

62: Երրդ՝ բազում պարզ ածականք: որօրինակ:
Ագահ, հի, հաց: անառակ: անմիտ, մտի: բազում՝, բազմի: դէճ, դիճի: դաժան: երագ: գաճաճ: թշուառ: ժիր, ժրի: լաւ, լերկ: խառնակ: ծանակ: կաղ: համօրէն, րինի: համակ: հզօր: ճապուկ, պկի: մեծ: յիմար: նսեմ, շամբուշ, բշի: ողորմած: չար: պերճ: ռամիկ, մկի: սէգ, սիգի: վայրագ: տարտամ: ցած: փարթամ: քաջ: օտար, և այլն:

63: Չորրդ՝ այն ամ դոյականք և ածականք, որք 'ի վերջոյ ունին կցեալ զմի 'ի մասնկանցս կամ 'ի բառիցս յայսցանէ, ատեաց: ացու, բեր, գար, գէտ գիր, գործ. դէմ, դիր, էակ, էջ, ըմն, ըող, ընկեց, ժէտ, իշտ, իչ, իօն, կալ, կան, կէր, կէր, կէց, հար, ըմն, մէտ, նալ, նակ, նշան, նոց, ոչ, կամ օչ, ոտ, ոտէ, ոտն, ոյ, ու, ուկ, պան, պէտ, ուէր, տպան, տպան, ճար, տէր, րան, րար, ուէտ, ուէր, ուր: և այլն: Զորօրինակ:
Ատեաց,— չարատեաց, եցի, բարեատեաց, ոխատեաց:
ացու,— ապականացու, ցուի, մահկանացու, քննացու:
բեր,— արդիւնաբեր. րի, բարեբեր, պտղաբեր, փշաբեր, աւետաբեր:
գար,— լեզուագար, րի, լուսագար, խելագար, դլխագար, յաւագար:
գէտ,— խորագէտ, գիտի, ազգէտ, հնարագէտ:
գիր,— ձեռագիր. գրի, որդեգիր, վերնագիր, աշխարհագիր, տապանագիր:
գործ,— բարեգործ, ծի, չարագործ, երախտագործ:

դէմ, — այլադէմ, դիմի, բազմադէմ, խոժոռադէմ:

դիր, — հանդիսադիր, դրի, թշնամադիր, որոգայթադիր, ժամադիր:

եակ, — ահեակ, հեկի, սենեակ, մանեակ, որդեակ, վերնլեակ: դայեակ:

եղ — գօրեղ, ղի, ահեղ, հանճարեղ, գայեղ, համեղ, տաշեղ:

զէն, — մահազէն, զինի, սպառազէն, անզէն:

զօր, — ամենազօր, րի, մեծազօր, քաջազօր:

ընկէց, — նետընկէց, կեցի, շանթընկէց, քարընկէց, կեցընկէց, ահընկէց:

ժէտ, — ախտաժէտ, ժետի, խելաժէտ, երկամնաժէտ, հորկորաժէտ:

իշտ, — ամբարիշտ, րշտի, բարեպարիշտ կռապարիշտ, չարապարիշտ:

իչ — հալածիչ, ծչի, քաւիչ, հզօրիչ, նեղիչ:

խօս, — բարեխօս, սի, ծանրախօս, չարախօս:

կալ, — աթոռակալ, լի, ինքնակալ, կողմնակալ, թագակալ, ժառանգակալ:

կան, — հողեկան, նի, հաւանական, ձրիական:

կապ, — աղէկապ, պի, յօդակապ, ոտնակապ, ձեռնակապ, թագակապ, սնտակապ:

կեր, գազանակեր, րի, շատակեր, շաղղակեր:

կիր, բեռնակիր, կրի, ծանրակիր, վշտակիր:

կից, պարտակից, կցի, աթոռակից, թեւակից, սրտակից:

հար, շանթահար, րի, այտահար, դիւահար:

ղէն, մոմեղէն, ղինի, լուսեղէն, արծաթեղէն:

միտ, պարզամիտ, մտի, նենգամիտ, չարամիտ:

մոլ. գինեմոլ, լի, կռամոլ, փառամոլ, իգամոլ:

Նակ,— յաղթանակ. կն: գանձանակ: խոտորնակ:
Նշան,— բարենշան. նն: դահանշան: չարանշան:
Նոց,— հիւրանոց. ցն: պարանոց: լանջանոց:
Ող. Օղ,— առեցող. ղն: շինող: վաստակող: խանձող:
Ոտ,— բաջաղկոտ. տն: գայթոտ: եռանդնոտ:
Որդ,— աւելորդ. դն: այգորդ: կշռորդ: ձախորդ: քա-
ռորդ: կոկորդ: սայլորդ: ցանցորդ:
Որս,— ձկնորս. սն: հաւորս: թռչնորս:
Ոց,— խայթոց. ցն: խորոց: տալրոց: միջոց: հոտոց: սղոց:
վարոց: ծաղկոց: հովանոց:
Ու,— խրատատու. տուն: վաշխատու: քսու: վերլարկու:
լեզու: մեղու: հօրու:
Ուկ,— սորուկ. ուկն: վհուկ: տզրուկ: սնդուկ:
Պան,— դռնապան. նն: պահապան: պարտիզպան:
Պետ,— ազգապետ, տն: զօրապետ: հազարապետ: գնդա-
պետ: դասապետ:
Սէր,— մեղսասէր. սէրն: չարասէր: հոգեսէր: արծաթա-
սէր: ուսումնասէր:
Սպան,— անձնասպան. նն: հայրասպան: որդեսպան:
Ստան,— վրաստան. նն: բուրաստան: հայաստան: ան-
դաստան: դատաստան:
Վար,— ջոկավար. րն: զօրավար: նաւավար:
Տես,— հեռատես. սն: քաջատես: ամենատես:
Րան,— ձեմարան. նն: վարժարան: նուագարան:
Րար,— աղօթարար. րն: բարերար: չարարար:
Ւէտ,— թիկնաւէտ. ւէտն: ծաղկաւէտ: հոտաւէտ: երա-
նաւէտ: պտղաւէտ:
Ւէր,— նուէր. ւէրն: հրաւէր: փեսաւէր: վարսաւէր:
Ւոր,— ալեւոր. րն: զինուոր: այլաւոր: հոգեւոր: փա-
ռաւոր: ջահաւոր: եւ այլն:

64: Հինգերորդ՝ որ Թուականք. ակ, եակ, ակի, երորդ, եզելեայք, գործեան:

Միակ, կի: Երկեակ, կեկի: Հնգեակ, գեկի: Եօթնեակ: տասնեակ: երկպատիկ, տկի: քառապատիկ: տասնապատիկ: երկդ, դի: երդ, վեցերդ: տասներդ:

65: Վեցերդ՝ բազում անեզական անուանք, զօ":

Ականջք, ջաց. ապաշխանք, նաց. աչք, չաց. արտասուք, սուաց. արհաւիրք, ւրաց. բաղձանք, նաց. գգուանք. գովասանք. դէպք, դիպաց. դիք, դից, դիօք. դուրք, դրաց, դրօք. երանք. երեսք, սաց. զբօսանք. զրկանք. ընդերք, րաց. թշնամանք. լրանք. լանջք, ջաց. խելք լաց. խորանք. խոյանք. ծանականք. ծփանք. կալանք. կամք, մաց. կառք, ռաց. կեանք, կենաց. հանդամանք. հառաչանք. ձաղանք. մեղք, ղաց. միտք մտաց. մօրուք, րուաց. յանցանք, նաց. յորձանք. նախատինք, տանաց. ջերմունք, մնաց. սահանք, նաց. վէրք, վիրաց. փականք. փառք, ռաց. քիմք, քմաց. քունք քը քաց. օրէնք, օրինաց. եւ այլն: Նոյն և, գամիրք, գամբրաց. վիրք, վրաց. եւտիքականք, նաց. արիանոսք, սաց. Թուրք, քաց. հելլէնք, լենաց. հոնք, նաց. մարք լաց. ռուսք, սաց. եւ այլն:

66: Եօթներդ՝ սակաւ անյոգնական անուանք: զօ":

Երկիր, կրի. խաւար, րի. սնդիկ, դկի. դաշտան. հերեկ, հրկի. հորիզոն. եւ այլն:

67: Երրորդ՝ Պատկեր Հոլովադասութեան:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ:	Գող.	Գողք:
Սեռ:	գողոյ.	գողոց,
Գործ:	գողով.	գողովք:
Պար:	զգողով.	զգողովք:
Հայց.	զգող	զգողս
Բաց:	՚ի գողոյ.	՚ի գողոց:
Պատմ.	զգողոյ.	զգողոց:
Տրակ:	ցգող. գողոյ.	ցգողս. գողոց:
Ներգ.	՚ի գող.	՚ի գողս:

68: Այսպէս հոլովին նաև՝ բազում՝ գրեթէ անուանք զօ": Աթոռ, ռոյ, ռով: աղախին, խնոյ: աղեւ: աճիւն, ճնոյ: ամիս, ամսոյ: ամուսին, սնոյ: ամպ: այր, րոյ: անդամ: անիւ, անուոյ: անկողին, ղնոյ: անուր: անրոյ: անօթ: արծաթ: արմատ: արծիւ, ծուոյ: արօտ: աւազ: բարուր, րրոյ: բեհեզ: բերան: բլուր, բլըրոյ: բոյն, բունոյ: բոյս, բուսոյ: բոր: բոց: բուծին, ծնոյ: բուռն, բռնոյ, բուռ, բռոյ: բուրդ, բրդոյ: բուք, բքոյ: բրինձ, բրնձոյ: գաւառ: գայլ: գանգուր, գրոյ: գետ: գետին, տնոյ: գեղ: գին, գնոյ: գիր, գրոյ: գլուխ, գլխոյ: գլանոր: գոտ: գոմէշ, մշոյ: գործ: գոյն: գունոյ: գորտ: գուբ, գբոյ: գութ, գթոյ, գունտ, գնտոյ: գէլր. գէլրոյ. դաստակ? դակուր, կրոյ: դարման: դաւ: դափ: դդում, դդմոյ: դեղ: դի, դիոյ: դրամ, եղունգն, եղնգոյ: երազ: երամ: երանգ: երգ: երդ: երինջ, երնջոյ: երկաթ: զամբիւղ: զմուռս, զմռսոյ: էշ, իշոյ: էրէ, էրէոյ: ընձիւղ: թափ: թել: թեւ, թեւոյ: թի: թիւ,

թուոյ: Թուզ, թզոյ: թուղթ, թղթոյ: Թումբ,
թմբոյ: թուրծ, թրծոյ: թուփ, թփոյ: Թուք, թքոյ:
թոք: թրթուր, թրոյ: ժանկ: ժողով: իղ: Լուծ,
լծոյ: Լուր, լրոյ: խաղող: խանձարուր: րրոյ: խիւս:
խծուծ, խծծոյ: խմոր: խնամ, խնդիր, դրոյ: խնձոր:
խոյ: խոտ: խորհուրդ, հրդոյ: խունկ, խնկոյ: խուրձ
խրձոյ: խախու, խաուոյ: խուփ, խփոյ: խոտոր: խրամ:
ծառ: ծարաւ: ծեր: ծեփ, ծծումբ, ծծմբոյ: ծով: ծոր-
ծոր: ծոյ: ծուխ, ծխոյ: ծուծ, ծծոյ: կաթիլ, թլոյ:
կայլ, լոյ: կաղին, ղնոյ: կաճին, ճնոյ, կանգուն, գնոյ:
կապ: կարաս: կարկին, կնոյ: կացին, ցնոյ: կաւ: կա-
փուլ, փլոյ: կեղ: կեղեւ: կեռ: կենդաղ: կերակուր,
կրոյ: կէս, կիսոյ: կիճ, կճոյ: կիր, կրոյ: կնգուղ,
գղոյ: կնիւն, նոյ: կնիք, կնքոյ: կնճիռ, կնճռոյ: կը-
շիռ, կշռոյ: կոծ: կողով: կոճ: կոպիճ, պճոյ: կո-
տոր: կուժ, կժոյ: կուղ, կղոյ: կուղբ, կղբոյ: կու-
պըր, կպրոյ: կռիւ. կռուոյ: կտաւ: համ: համար:
համբար: համբաւ: հայ: հայս: հանճար: հապճեպ:
հատ: հատոր: հարբուղխ, բղխոյ: հեր: հիւթ: հիւս:
հիւր: հոգ: հոլով: հող: հողմ: հոտ: հոր: հուր:
հրոյ: ձետ: ձեւ: ձէթ, ձիթոյ: ձի: ձիւթ: ձող:
ձոր: ձորձ: ձու, ւոյ: ձունձ, ձնձոյ: ճանկ: ճարպ:
ճեպ: ճիչ, ճչոյ: ճիւղ: մաղ: մաշուխ, լխոյ: մաճ:
մամուլ, մլոյ: մամուռ, մռոյ: մանանեխ, նխոյ: մա-
րախ: մարդ: մարմին, մնոյ: մէջ, միջոյ: միս, մսոյ:
միրգ, մրգոյ: մոխիր, խրոյ: մոմ: մոյն, մունոյ:
մորթ: մուշկ, մշկոյ: մուր, մրոյ: մուրճ, մրճոյ:
մսուր, մսրոյ, մրմունջ, մնջոյ: մրուր, մրրոյ: Նա-
շիհ, շհոյ: Նարինջ, րնջոյ: Նիւթ, նուշ, նշոյ:

շաղախ. շաղափ. շամփուր, փրոյ. շարաւ. շերամ. շէր.
շող. շունչ, շնչոյ, շուք, շքոյ. ողբ. ողոք. ոձ. ոյժ,
ուժոյ. ոջիլ, ոջլոյ: ոստ. որբ. որդ. որկոր. որմ.
որջ. որս, որսին. ուղեղ, ղղոյ, ունդ, ընդոյ. ուշ.
ուռ. ուս. չափ. չու, ւոյ. պաղպաջ. պանիր, նրոյ.
պաշար. պարսաւ. պատառ. պատիժ, տժոյ. պարապ.
պղինձ, պղնձոյ. պորտ. պտուղ, պտղոյ. պրտու, ւոյ.
ջեր. ջուր, ջրոյ. ջրհոր. ռուտբ, ռտբոյ. ռուփ, ռփոյ.
սաստ. սարսափ. սարսուռ, ռոյ. սափ րեկղմն. սեպ. սեղ,
սեղոյ. սեկ, սկոյ. սինձ, սնձոյ. սիկեհ, սկհոյ. սոխ. սոր.
սուգ, սգոյ. սունկ, սնկոյ. սուր, սրոյ. սպունգ, սպնգոյ,
սփռուր, սրոյ. սաւ, ւոյ. վաստակ. վարունգ, րնգոյ.
վարսակ. վերջ, ջոյ. վճիռ, վճռոյ. վուշ, վշոյ. տապ.
տարափ. տեղ. տերեւ. տիղմ, տղմոյ. տղայ, տորտ.
տուղտ, տղտոյ. տունկ, տնկոյ. տուփ, տփոյ. տտուն,
տտնոյ. տրմուխ, մխոյ. տօթ. ցայգ. ցանկ. ցաւ. ցե-
րեկ. ցեց. ցիրտ, ցրտոյ. ցից, ցցոյ. ցնցուղ, ցղոյ. ցու.
ցուպ, ցպոյ. ցուրտ, ցրտոյ. ցորեան, րենոյ. ցօղ. փամ-
փուշտ, փշտոյ. փախուք. փետուր, տրոյ. փոխ. փոխինդ,
խնդոյ. փոկ. փող. փոյթ, փութոյ. փոս. փոր. փորձ.
փունդ, փնդոյ. փունջ, փնջոյ. փուշ, փշոյ. փուք,
փքոյ. փրփուր, փրոյ. փքին, փքնոյ. քակոր. քաղցու,
ւոյ. քանքար. քացախ. քին, քնոյ. քծմուխտ, մխտոյ.
քոս: քուղ, քղոյ. քուն, քնոյ. քուրձ, քրձոյ. քուք,
քքոյ. քօղ. օդ. եւ այլն.

69: Նշէլդ՝ քանի մի անուանք բազմավանկք եզեր-
եալք, ի, տառիւ, զորօրինակ:

Արծուի, արծուոյ, ուլ, ւոյ, ուլք. կաշի, շւոյ.
շոգի, գւոյ. կոգի, գւոյ. կանայի, ցւոյ. հանի, նւոյ.

հոգի, գւոյ. մորի, րւոյ. կղի, կղւոյ. ոգի, ոգւոյ. ոգ՚նի, նւոյ. ոսկի, կւոյ. որդի, դւոյ. այսպէս և բաղդեալք սորին, ամօրդի. եղբօրորդի. հաճորդի. քեռորդի, և այլն: ուղի, ղւոյ. ջորի, րւոյ. սակառի, ռւոյ. տարի, րւոյ. ցքի, ցքւոյ. քենի, նւոյ. քեռի, ռւոյ. օղի. օղւոյ. և այլն:

70: Երրորդ՝ սակաւ յատուկ անուանք, զորօրինակ: Անի, անւոյ. աստուածատուր, տրոյ. թաթուլ, թաթլոյ. խոյ, յոյ. կարէն, րնոյ. հեթում, թմոյ. մուշ, մշոյ. շապուհ, պհոյ. սանատրուկ. րկոյ. սանդուխտ, դխտոյ. սեպուհ, հոյ:

71: Չորրորդ՝ բազում անձական անուանք, զորօրինակ: Այլ, լոյ, յայլմէ, կամ յայլոյ, այլում. ամուլ, ամլոյ. արդար, րոյ. արթուն, թնոյ. բութ, բթոյ. գձուձ գձձոյ, դեղին, ղնոյ. զուտ, զտոյ. թեթեւ, ւոյ. թուխ: թխոյ. լի, լիոյ. լկ, կոյ. խորթ. ծեր. կակուղ, կակղոյ. կարճ. հանուր, նրոյ. հեղ. ձոյլ, ձուլոյ. մատաղ. միայն, նոյ, նում. յետին, տնոյ. նոր. ուղիղ, ղղոյ. ողջ. չոր. պիղծ, պղծոյ. ջերմ. սեաւ, սեւոյ. սուրբ, սրբոյ. ցուրտ, ցրտոյ. մաքուր, քրոյ. մեղմ. մերկ միջին, ջնոյ. և այլն:

72: Հինգերորդ՝ այն ամ դոյականք կամ ածականք ևս որ 'ի վերջոյ ունին կցեալ զմի 'ի մասնկանցս, ալ, ած, ային, ացի, էլ, էալ, էլի, իլ, ուլ, ուն, ուած, և այլն, զօ":

ալ — կարդալ, լոյ, լով. ցնծալ. խորդալ. լուանալ:

ած, — այրեցած, ծոյ, ծով. խափանած. հալած. յօրինած. բրած. խուզած:

ային, — խաւարային, յնոյ. ծովային. մարդկային:

ացի, — բաբելացի. ցւոյ, ցւով. գաղատացի. գեղջա-

ցի. հելլենացի. մայրի. քաղաքացի:

ել — կապել, լոյ, լով. սիրել. գրել. շարժել. և այլն:

եալ — գրեալ, ելոյ, ելով: շարժեալ. սառուցեալ:

եցի, — ափրիկեցի, ցւոյ. եբրայեցի. կիւլիկեցի. փիւնիկեցի. լիւբիկեցի:

իլ — կապիլ, պելոյ, պելով. սիրիլ. գրիլ. շարժիլ:

ին, — ներքին, քնոյ. յետին. ստորին. վերին. միջին:

ուլ — հեղուլ, հեղլոյ, հեղլով. թողուլ, ղլոյ, ընթեռնուլ, նլոյ. երդնուլ, նլոյ. և այլն:

ուն, — գիտուն, տնոյ. անտառուն. չքաւուն, կուարթուն հաստատուն. պղպջուն. մածուն:

ուած, — ընթերցուած, ծոյ. խմացուած. յաւելուած. յօդուած. գիւլուած:

73: Վեցերորդ՝ սակաւ բանականական ածականք, որ՝: Առաջին. ջնոյ. ջնում: երկերիւր. րոյ. երկաքանչիւր. րոյ: ըմէ. իւրաքանչիւր. րոյ. րում. հարիւր. րոյ: մի. միոյ. 'ի միոջ, կամ 'ի միոջէ: միում. միւս. սոյ. սմէ. սում. նախնի. նոյ. նում. և այլն:

74: Եօթներորդ՝ անեզական անուանք. զօրօրինակ: Ամուլք. ամլոյ. անուրջք, անրջոյ. արալք. լոյ. դժոխք. խոց. երկք. կոյ. խորք. րոյ. կալուածք, ծոյ. կոչունք. չնոյ: կութք. կթոյ. կուռք. կռոյ. կուրծք. կրծոյ. հայք. յոց. հաւատք. տոյ. հետք՝ տոյ. հունձք՝ հնձոյ՝ յանցուածք. ծոյ. ունչք. ընչոյ. ընչուլք՝ պահք. հոյ. սանդուղք. դղոյ. սեալք. սեւոց տիք. տիոց. տուրք. տրոց. ցուցք. ցցոց. և այլն.

75: Ութերորդ՝ անյոգնական անուանք, զօրօրինակ: Աստուած. ւծոյ. ամօթ, թոյ. ցոյ. Լոյս, լուսոյ. հուր. հրոյ. ձէթ. ձիթոյ. յոյս, յուսոյ. պատիւ. տուոյ, սէր. սիրոյ. հարաւ. հիւսիս. և այլն:

76: Ծանօթութիւն: Տրական և ներգոյականն ոմանց 'ի բառից այսր պատկերի, մանաւանդ՝ ածականաց յանգլին երբեմն 'ի, ում, ոյ՝. զլեցելում, 'ի հանդերձելում, վերնում, 'ի ներքնում. մարդկայնում, միայնում, միում, միւսում, յայլում. և այլն: Իսկ ներգոյականն եղերի եւս, ի, զօ՛, յանկողնի, 'ի բլրի, 'ի դբի, 'ի մարմնի, 'ի սիզամի. և այլն:

77: Չորրորդ Պատկեր Հոլովադասութեան:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ:	Դրացի.	Դրացիք:
Սեռ:	դրացւոյ.	դրացեաց:
Գործ:	դրացեաւ.	դրացեաւք. ցեօք:
Պար:	զ դրացեաւ.	զ դրացեաւք. ցեօք:
Հայց:	զ դրացի.	զ դրացիս:
Բաց:	'ի դրացւոյ.	'ի դրացեաց:
Պատ.	զ դրացւոյ.	զ դրացեաց:
Տրակ.	ցդրացի. դրացւոյ,	առ դրացիս. դրացեաց:
Ներգ	'ի դրացի.	'ի դրացիս:

78: Այսմ հոլովին նախ՝ բազում յոգնավանկ գոյականք եղերեալք, ի ձայնաւորաւ. զորօրինակ:
Ազատի. նոյ նեաւ, ամուրի. այգի. ատամի. բանալի. գարի. գերանդի. գերի, գինի. գինի. գլխանի. գաղանի. գոտուղի. գործի. գոզի. դալարի. դրանդի. եկեղեցի. երախայրի. երեկորի. երի. երեքժամի. ընկուզի. թշնամի. լեղի. խեցի. լռամի. ծղնի. ծիրանի. կաղնի. կարասի. կենդանի. կղզի. հացի. համեմի. հովանի. ձիթենի. ձոնի. ԽԽի. մայրի. մանկտի. մատանի. մարի. մաքի, մեղ՝ դի. մեսեդի. նաւաստի. ներքինի. որի. ունկի.

ուռի. պաճարենի, պանդխտի. պատանի. պատասխանի. պղպջակի. սպեղանի. սղի. տամալի: տեղի, րոպէի. ցփսի. փորոտի. քաղցրաւենի. քեղի. քենի. և այլն:

79: Երկդ՝ սակաւ յատուկ անուանք, զորօրինակ:

Անգղիա, ղիոյ. աշոտ, տոյ. տաւ. բաբէն, ենոյ. դալմատիայ, տիոյ. որմզ, մզոյ. վենետիկ, տկոյ. սիս, սսոյ. և այլն:

80: Երրդ՝ ամ պարզ ածականք յոգնավանկք, ի, տառիւ եզերեալք, զորօրինակ:

Ռաքինի, նւոյ, նեաւ. ալի. արծաթի. բալի. երկաթի. երկաղի. զարտուղի. ծարաւի. կալոտի. կանամբի. կատաղի. կորովի. հուսատի. հոլանի. միականի. մոլի. յոռի. նախնի: նմանի. պղնձի. սնոտի. վայրենի. վտալանդի. փանաքի. քծնի, օտարոտի և այլն:

81: Չրդ՝ ամ բազմավանկ գոյականք և ածականք, ի, ձայնաւորաւ եզերեալք, որք են յանդեալքն, ազգի. անի, էնի, եղի, ելի, անկիւնի, ոտի, ուհի, ունի. և այլն. զօ":

ազգի, — մեծազգի, զւոյ. ազնուազգի. ցածազգի:

անի, — ընտանի, նւոյ, երկտանի. լեզուանի. պխտանի. աւազանի. երիցանի. նամականի:

էնի, — հայրենի, նւոյ. վայրենի. ուլենի. օղենի:

եղի, — աղտեղի, ղւոյ. մսեղի, ղւոյ, ղեայ. և այլն:

ելի, — երանելի. լւոյ. ձաղկալի. շարժելի:

անկիւնի, — եռանկիւնի, նւոյ. քառանկիւնի. ութանկիւնի:

ոտի, — զազրոտի, տւոյ. մեղերոտի. չքոտի:

ուհի, — թագուհի, հւոյ. սրբուհի. տիրուհի:

ունի, — ծերունի, նւոյ. դողունի. տէրունի. արշալունի. բակրատունի, գեղարքունի. և այլն:

82, Հինգերորդ՝ բանականն ածականք, զորօրինակ:
Այսպիսի. ս-ոյ, նաեւ: այդպիսի, այնպիսի: սոյնպիսի: դոյնպիսի: նոյնպիսի: որպիսի՞: այսքան: նոյ, նաեւ: այդքան: այնքան: սոյնքան: դոյնքան: նոյնքան: քանի՞, քանոյ, նաեւ: ո՞րքան:

83: Վեցերորդ՝ ամ՝ անեզականք, էջ, եզերեալք, զոր-օրինակ:

Ալիք, ալեաց, ալեօք: այօրիք: ամորձիք: աւետիք: բաղանիք: գաղտնիք: գոլորշիք: գործիք: երախտիք: ընթրիք: լծեղանիք: ժամք: լալիք: խոպոպիք: խորոփիք: ծակոտիք: ծամելիք: կարիք: կարծիք: հայրենիք: Ճաշակելիք: յեռելիք: ոտնկեչիք: չարիք: ոռնոտիք: վարտիք: սանիք.օղիք: օձիք, եւ այլն:

Այսպէս եւս, գնթունիք, նեաց: բռշտունիք: մանդակունիք: պահլաւունիք: սիւնիք:

84: Եօթներորդ՝ բազումք յանեզականաց, էջ, եզերելոց, զորօրինակ:

Այգեստանեայք, եայց, եօք: դուզնաքեայք: ենթալուսնեայք: երեկորեայք: ծաղկեայք: հայաստանեայք: հայկազնեայք: հռոմկլայեայք: միջերկրեայք: եւ այլն,

85: Ծանօթութիւն: Նշանակի ներգոյականն ստանալ յայսց բառից յանգի, -ոջ, զորօրինակ, յայգւոջ, 'ի դալարւոջ, յեկեղեցւոջ, 'ի կղզւոջ, 'ի տեղւոջ, եւ այլն:

86: Հինգերորդ Պատկեր Հոլովադասութեան:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ.	Եղեգն.	Եղեգունք.
Սեռ.	եղեգան.	եղեգանց.
Գործ.	եղեգամբ.	եղեգամբք.
Պար.	զեղեգամբ.	զեղեգամբք.
Հայց.	զեղեգն.	զեղեգունս.
Բաց.	յեղեգանէ.	յեղեգանց.
Պատ.	զեղեգանէ.	զեղեգանց.
Տրակ.	ցեղեգն. եղեգան.	ցեղեգունս. եղեգանց.
Ներգ.	յեղեգան.	յեղեգունս:

87: Այսպէս հոլովին նաև՝ բազում գոյական անուանք, զո՛: Ակն, ական, ակամբ, ականէ, ակունք, ականց, ակամբք. աղեղն, աղեղան, աղջիկ, ջկան. այծեամն, ծեման. անկիւն, կեան, անուն, անուան. ասեղն, ղան. ատամն, ման. արմուկն, մկան. արիւն, րեան, րենէ. ալն, ալխան. բուռն, բռան. բաղեղն, ղան. բամբիռն, բռան. գաղթն, թան. գամփռ, ռան. գեղարդն, դեան. գեղմն, ման. գարուն, րան. դուռն, դրան, եղեամն, եման. եղունգն, եղնգան. երկն, կան. թիթեղն, ղան. թիկն, կան. Ժողովուրդ, վրդեան, վրդենէ. Լիսեռն, ռան. խուռն, խռան. Ծաղիկ, ղկան. ծունգն, ծնգան. կայծակն, կան. կռուափն, փան. կղափն, փան. կծիկ, կծկան. կողմն, ման. կորիւն, րեան. կրունկն, կրնկան. հիմն, հման. հիւսն, սան. ձուն. ձեան. ձուկն, ձկան. Ճիւղն ճղան. Ճնճղուկ, ղկան. Մանուկ, նկան. Մանեկ՝ նկան. Մատուռն. տռան. Մուկն, մկան. Մրջիւն, ջման. Նուռն, նռան. Շուն, շան. Շուրթն, շրթան. ոլոգն.

ձան· ոլոռն, ռան· ոսպն, պան· որդն, դան· որոմն, ման· ուլն· լան· ունկն, կան· ուռն· ռան· պաշտօն, տաման· պձեղն, պձեղան· պղյան: պտուտոյն· պտեղն, ղան· ջերմն, ման· ռունգն, ունգան· սանդխտոռն, ռան· սերմն· ման, սխտոռն, սխտռան· սիւն, սեան· սկիզբն, սկզբան· սաեղն, ղան· ստէն, ստեան· տեսիլ, սլեան· տիտեռն, տռան· առռն, ռան· տոռն, ռան· տուռն, տռան· ցօղուն, ղան· փակեղն, ղան· փայծաղն ծաղան· փանդիռն, դռան· փուռն, փռան· քիրտն, քրտան· և այլն:

88: Երկրորդ՝ ամ դոյականք եզերեալք, ութիւն, ումն, ունդ, ուստ մասնկամբ քք, զորօրինակ:

ութիւն, — բարութիւն, թեան· թեամբ, թենէ. թիւնք թեանց· ալխութ· գողութ· թլրութ· մանկութ· սրբութ· սիրելութ· և այլն:

ումն, — խոստումն, տման, տմամբ, տմանէ· ծագումն· պաշտումն· երևումն· երգումն:

ունդ, — ծնունդ, ծննդեան, դեամբ, դենէ· մնունդ· սերունդ· ընդեան:

ուստ, — գալուստ, լստեան, տեամբ· թաքուստ· կորուստ· փախուստ· ոսկորուստ:

89: Երրորդ՝ յետադաս անուանք սակաւուրեք զար- տուղիք, զորօրինակ:

Աղքն, քին, քամբ· ագն, գին, գամբ, գնէ· ագանց· անձն, ձին, ձնէ· արմն, մին· բեռն, ռին, ռամբ· գառն, ռին· դաշն, շին· եզն, զին· եղն, ղին· թոռն, ռին· լեառն, լերին· րամբ, րանէ· խաշն, շին· կաթն· թին· հարսն, սին· ձեռն, ռին· մասն, սին· մատն, տին· նեռն, ռին· ոզն, զին· ոտն, տին· տանէ· սալապատողն, ղին· սառն, ռին· ստաշխն, խին·

տէր, տեառն, տերամբ, տեառնէ, առ տէր. տեարք, տերանց, կամ տեարց՝ այսպէս, կոչնատէր. սպարապետ-տէր. տանուտէր: Այր, առն, արամբ, յառնէ. արք, արանց. երկայր. քեռայր: Կին, կնոջ, կանամբ, կամ կնաւ, ՚ի կնոջէ. կանայք, կանանց. այսպէս, ամուսնակին. բազմակին. միակին. տիկին: Երէց, երիցու, երիցամբ. այսպէս և բաղադրեալքն, գաւառերէց. բռներէց. աւագերէց, հազարերէց. վաներէց. և այլն:

90: Չորրորդ՝ սակաւ յատուկ և անձական անուանք, զորօրինակ:

Աստղիկ, ղկան. գողթն, թան. յուսիկ, սկան. սաթենիկ, թենկան: Պառն, ռին. փոքրիկ, րկան. եօթն, եօթան, թամբ. մութ, մթան, մթամբ. սան, սնի. սամբ. և այլն:

91: Հինգերորդ՝ անեզական անուանք, զորօրինակ: Արդիւնք, դեանց. բաջաղմունք, մանց. ժաժմունք, մանց. երասունք, ասանց. կորձունք, ձանց. խրձունք, ձանց. ցոլմունք, մանց. բոհմունք. երկկամունք. մարդիկ, դկան. մկանունք նանց. պտկունք, կանց. և այլն:

92: Վեցերորդ՝ անյայտնակի անուանք, զորօրինակ: Ամառն, ռան. լուսն, սան. հանդիստ, դստեան. ձմեռն, մերան. վաղիւ, ղուեան. ալիւ, ռանջեան, ջինչ, կամ ՚ի տունէ. եղեւն, ւան. եռանդն, դեան:

93: Վեցերորդ Պատկեր Հոլովադրութեան:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ.	Զգեստ.	Զգեստք.
Սեռ.	զգեստու.	զգեստուց.
Գործ.	զգեստու.	զգեստուք.
Պար.	զ զգեստու.	զ զգեստուք.
Հայց.	զ զգեստ	զ զգեստս.
Բաց.	'ի զգեստէ.	'ի զգեստուց.
Պատ.	զ զգեստէ.	զ զգեստուց.
Տրակ.	ցզգեստ· զգեստու.	ցզգեստս. զգեստուց.
Ներգ.	'ի զգեստու.	'ի զգեստս:

94: Այսպէս հոլովին նաև յետագայ դոյականքս:
Ագռաւ, ւու. աղուէս, եսու. այգ, գու, գուէ. առա-ւօտ, տու, տէ. առիւծ, ծու. ասր, սու, յասուէ. արև, րևու, րևէ. արջ, ջու. բաղ. գանձ. գղաթ, թու· գլասա. դատ. դար. զարդ, դու, դուէ. զէն, զինու. Ձոր, րու. րուէ, ձորայ, րուք. ժամ, մու. ինձ, ընձու. խաղ. խրատ, տու, տուէ, ծախ. ծակ. ծով. կաքաւ. կետր. կեդրոս. կով. հաւ. ձագ. ձախ. ձաղ. ճաշ. Ճաղատ. մեղր, ղու. մոգ. նախանձ. նարօտ. նաւ. նկար շաբաթ· շահ. շէն, շինու. որթ. ուլ. ուղտ. ուր-բաթ. պահ. պար. սան. սար. սով. սպաս. վաշտ. վարագ. վարձ. վնաս. վրէժ, վրիժու. տարազ. ցիռ, ցռու. ցուլ, ցլու. քաղց. քէն, քինու. և այլն:

95: Նշեմ՝ յետոյ բառք սակաւուք զարտուղիք, որ՞:
Բարձր, ձու, ձուէ, ձունք, ձանց, ձամբք.
Եւր, րու, րուց. րուք:
Թանձր, ձու, ձրէ, ձունք, ձունց, ձրուք.

թաւ, ւու, ւույ:

ծաղր, ղու, ղրէ, ծաղք, ղույ, ղուք:

ծանր, նու, նրէ, նունք· նունց, նուք:

մանր. նու, նրէ, նունք, նունց:

փոքր, քու, քուէ, քունք, քունց, քումբք:

սակաւ. ւու. ւէ, ւույ ւուք:

վաղ ղու ղուց:

քաղցր ցու ցու ցունք ցունց:

96: Երրդ՝ սակաւ յատուկ անուանք, զորօրինակ:

Աբգլաս գլու: աբրահամ մու մաւ մէ: արտաւազդ զու զէ: բահաղ ղու ղէ: եղիազար րու րաւ րէ: եպիփան նու: թովմաս սու սէ: լիբանան նու նէ: ղուկաս սու սէ: յակովբոս բու բէ: կամ բայ: յովհան նու նէ: հոփնան նու նէ: յորդանան նու նէ: փոկաս սու սաւ սէ: և այլն:

97: Չրդ՝ ամ թուականք, [illegible], [illegible], եղկերեալք,

զորօրինակ:

Ամենեքեան կամ նեքին նեցունց նեքումբք նեսեան: յամենեցունց նեսեան կամ նեսին: այսպէս հոլովին եւս, բոլորեքեան կամ քին: երկոքեան քին: երեքեան քին: հնգեքեան քին: տասնեքեան քսանեքեան: և այլն:

98: Հինգերրորդ՝ սակաւ անեզական անուանք, զոր-օրինակ:

Աղունք նց ղումբք քարք րուց րուք բոլք լոց լուք: յոգունք գունց գումբք: պարտք տուց տուք: վարք րուց րուք: և այլն:

99 Եօթներորդ Պատկեր Հոլովադասութեան:

	Եզակին:	Յոգնակին:
Ուղ.	Եղջիւր.	Եղջիւրք: կամ Եղջերք.
Սեռ:	եղջեր.	եղջերց, ջերաց.
Գործ.	եղջերբ. երաւ.	եղջերբք. ջերաւք.
Պար.	զեղջերբ. երաւ.	զեղջերբք. ջերաւք.
Հայց.	զեղջիւր	զեղջիւրս, ջերս:
Բաց.	յեղջերէ.	յեղջերց. ջերաց:
Պատ.	զեղջերէ	զեղջերց, ջերաց:
Տրակ.	ցեղջիւր.	ցեղջիւրս, ցեղջերս:
	եղջեր.	եղջերց, եղջերաց:
Ներգ.	յեղջիւր,	յեղջերս, ջիւրս:

100: Ըստ այսմ օրինակի հոլովին նախ՝ գոյական և ածական անուանք ինչ, զորօրինակ:

Ազդր դեր: ալեւր լեր աղբեւր բեր աղտեւր տեր դակր կեր դուստր դստեր եզր զեր նոյնպէս և ած-նայն բարդեալք սոցին, գետեզր ծովեզր և այլն:
Լինտր լնտեր լէտր լտեր կայսր սեր կղմինտր մըն-տեր կոտր դեր մախր խեր ոսկր կեր ուստր տեր ունկր կեր սանտր տեր փոքր քեր վաղր ղեր սադր զեր տարր բեր համր մեր և այլն:

101: Երկդ՝ քառադաց սակաւ բառք, որք 'ի հոլովս ինչ զարտուղին 'ի պատկերէն, զորօրինակ,
Անգղ գեղ դուղ ղոց աստղ տեղ տեղք արկղ կեղ բակուղ կ՚ղ նաւղ եստեղ տեղք նոյնպէս և բարդեալքն, բանակեստղ ժողովեստղ լուսեստղ կոթղ թեղ կոճղ ճեղ կուպղ պեղ ոստղ տեղ սեկղ սկեղ սկուտղ տեղ Շեպղ Շպեղ

սխնկղ, սնկեղ. քոյր. քեռ, քերբ, ՚ի քեռէ, քորք, քերց քերբք: այսպէս, հօրաքոյր, մօրաքոյր. և այլն:

102: Ութերորդ Պատկեր Հոլովադրութեան:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ.	Հայր.	Հարք.
Սեռ.	հաւր. կամ հօր.	հարց. հարանց.
Գործ.	հարբ.	հարբք.
Պար.	զհարբ.	զհարբք.
Հայց.	զհայր.	զհարս.
Բաց.	՚ի հաւրէ. ՚ի հօրէ.	՚ի հարց. ՚ի հարանց.
Պատ.	զհաւրէ. զհօրէ.	զհարց. զհարանց.
Տրակ.	ցհայր. հօր.	ցհարս. հարանց.
Ներգ.	՚ի հաւր. ՚ի հօր.	՚ի հարս:

103: Այսպէս հոլովին և բարդեալքն սորին և այլ սակաւ անուանք, զորօրինակ:

Ածահայր. համահայր. նախահայր. կնքահայր. և այլն: Մայր, մօր, մարբ, ՚ի մօրէ. մարք, մարց. կնքամայր. կողամայր. տիրամայր. ոսկեմայր. և այլն: Եղբայր, բօր, բարբ, բօրէ, բարք, բարց. այսպէս և, հօրեղ-բայր. սանեղբայր. և այլն: այնպէս և բառս Աւր, կամ օր, աւուր, աւուրբ, յուրէ, աւուրք, աւուրց, աւուրբք. այսուհետև. միջօր. կէսաւր. երկայնաւր. հասարակօր. և այլն:

104: Իններորդ Պատկեր Հոլովադասութեան:

Նշանակ:

Ուղղ. Բէլ:
Սեռ. բելայ:
Գործ: բելաւ:
Պար. զբելաւ:
Հայց. զԲէլ:
Բաց. 'ի բելայ:
Պատմ. զբելայ:
Տրամ. առ Բէլ. ցԲէլ:
Ներգ. 'ի Բէլ:

105: Այսպէս հոլովին բազում յատուկ անուանք լեզուիս, որգորինակ:

Անակ, կայ, կաւ. անուշէտ, հտայ. դաւնիկ, նկայ. եղեմ, մայ. զենոբ, բայ. թոռնիկ, նկայ. խոսրով, վայ. կղեմէս, մայ. մծբին, բնայ. յովակիմ, մայ. նարեկ, կայ. շուշան. պապ. ռափայէլ. սամուէլ. սեան. վաղարշ. տիգրան. և այլն:

106: Այսպէս հոլովին և այնք, որոց սեռականն, լինի էայ, և գործիականն, էաւ, որգորինակ:

Աթանագինէ, նեայ, նեաւ. արիստակէս, կեայ, կեաւ. բիւրատղէ. գալիլեա. գայիանէ. դիոգինէս. եղիսէ, սեայ. եւտիքէս. իլիրիկէ. կոստորինէ, նեայ. մանի, նեայ. նունէ. նեայ. ողիմպոս, պեայ. սոկրատէս. տիբերիոս. և այլն:

107: Վասն հոլովոյ միջակին ածականաց գիտել արժան է, զի ոմանք յայսց ըստ օրինակի պարզական անուանց հոլովին, զորս և նշանակեսցի 'ի վերոյ ը̅ իւրաքանչիւր հոլովադասութե̅, իսկ 'ի մնացելոյն ոմանք նախդրիւ միայն հոլովին, և կէսք ունին զպաւանձն

հոլովս, զորս յայսմ վայրի պարզեցից:

108: Միջականք, ամենիւր, այսչափ. այդչափ. այնչափ. սոյնչափ. դոյնչափ. նոյնչափ. որչափ. ողջոյն. ողջ. Նախդրիւ միայն հոլովին, ըստ միայն զուգադրակա- ցհայցական. և զ՚նախդրիւ ուղական հոլովս, զորօրինակ ամենիւր. զամենիւր. յամենիւր: ողջոյն, զողջոյն, յողջոյն: զող. առ ող: և այլն:

Մասնական, են և ոչ նախդրիւ հոլովին, այլ միշտ եզակի և անհոլով՝ վասն Ը պաշտամանց: զորօրինակ: զբան ինչ մեծ: մարդկային ինչ իւր նուաստ լինիցին, և այլն:

109: Զ հոլովս թուական անականաց կանխաւ նշանակեալ եմ Ը իւրաքանչիւր օրինակի հոլովաձեւութե պաշտամանց ՚ի վերոյ, զորոյ տես անդ:

110: Բառք, որ, ա. թէ իբր մակբայական և իբր հարցական վարեալ, հոլովին ամենեքին նման յարա- բերական դերանուանց, զորոց զօրինակս տես սոյն ՚ի գլ. ժը, դերան, ՚ի պատկերն տառենիդ:

111: Միջականք, իմն. իք. ոք. ոմն. ի՞նչ. քանզի ունին զառանձին հոլովս, ոմանք ըստ լրման, և ոմանք պա- կասեալ, յայսմ վայրի առաջի եդից ուրոյն ՚ի դիւ- րութիւն համբակաց:

112: Մասնական՝ իմն, այսչափ միայն հոլովի:

Եզակի:

Ուղ:	Իմն:
Հայց:	զ իմն:
Բաց:	յիմեմնէ:
Պատ:	զ իմեմնէ:
Տրակ:	յիմն. ցիմն:

113: Մասնական ոք, հոլովի այսչափ միայն:

	Եզական:
Ուղղ:	Ոք:
Սեռ:	ուրուք:
Հայց:	զոք:
Բաց:	յումեքէ:
Պար:	զումեքէ:
Տրակ:	ումեք. առ ոք. ցոք:
Ներգ:	յումեք:

114: Մասնական, ինչ, հոլովի այսպէս և այսչափ:

	Եզա	———	կան:
Ուղղ:	Իք:	Բաց:	յիմեքէ:
Սեռ:	իրիք:	Պար:	զիմեքէ:
Գործ:	իւիք:	Տրակ:	իմիք:
Պատ:	զիւիք:	Ներգ:	յիմիք:
Հայց:	զիք:		

115: Մասնական, Ոմն, հոլովի այսպէս:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղղ:	Ոմն.	Ոմանք:
Սեռ:	ուրեմն.	ոմանց:
Գործ:	ոմամբ.	ոմամբք:
Պատ:	զոմամբ.	զոմամբք:
Հայց:	զոմն.	զոմանս:
Բաց:	յումեմնէ:	յոմանց:
Պար:	զումեմնէ.	զոմանց:
Տրակ:	ցումն. ումեմն:	ոմանց. առ ոմանս:
Ներգ:	յումեմն.	յոմանս:

116: Հարցականս, ե՞րբ, հոլովի այսպէս:

Եզակի:

Ուղ: ի՞նչ, կամ զ՛ի՞նչ

Սեռ: է՞ր, կամ ե՞ր:

Գործ: ի՞ւ:

Պար: զ՛ի՞ւ:

Հայց: զ՛ի՞նչ:

Բաց: առ ի՞մէ:

Պատ: զ՛մէ՞:

Տրակ: ի՞մ, յի՞մ, առ ի՞նչ:

Ներգ: յի՛նչ:

117: Իսկ իմաստն կամ նշանակութիւն բառից զանազան փոփոխմանց հոլովերոյ՝ բացայայտի այսր, զի բառն և իւրն յուղղական հոլովն առնէ՝ նշանակի անփոփոխ և առանց յարաբերութեան առ այլս, որ, ով առնեցն է կամ յօրինակ է իւրն, և իւրով անուամբն կոչեցեալ լինի զորօրինակ. հայր, մայր, լեառն, քար, և այլն:

Բառն սեռական հոլովեալ՝ լինի յատկացուցիչ այլոյ բառի, զի պահանջէ ունել առ իւր զայլ բառ, որ իցէ ստացուած կամ այլ ինչ վերաբերեալ առ սեռականն, որոյ և լինի պատասխանի հարցմանս, որո՞յ է զորօրինակ, պատկեր այս որո՞յ է,— է պատկեր կայսեր, այ, հրեշտակի. մտածանի, ձիոյ, ձկան, տան, և այլն:

Բառն գործիական հոլովեալ՝ նշանակէ լինել իբր գործիք կամ միջնորդ կամ ընկեր գործողութեան և կրելութեան, զորօրինակ, հարկանել ձեռամբ, գաւազանաւ, սրով. գնալ ոտիւք, նաւաւ, կառօք. այրեցալ կարօտիւ, սիրով, հրով:

Բառն՝ պարառական հոլովեալ, վարի՛ ի խօսակցութեան իբր առարկայ, շուրջ գոլով, կամ յորոյ վերայ կատարի գործողութիւն կամ կրելութիւն ինչ, զօ", կուտել հող զքաղաքաւ,

Թշնամիք պատեցան զորքայիւ, յածէր զաչս զբանա-կանօք, փարեցաւ զոտիւք նր̄, մեղք քո լիցին զինեւ. եւ այլն:

Բառն՝ հայցական հոլովիւ, նշանակէ զեզրն, յորոյ վր̄ յանգին ներգործական գործողութիք, զօ՛, պատա-ռեմ զթուղթ, զհանդերձս. այրեմ զտուն, զփայտ. գրեմ զնամակ. սիրեմ զա̄ծ. տեսանեմ զծառ, զմ̄րդկ:

Բառն՝ բացառական հոլովիւ, նշանակէ զեզրն, յոր-մէ ելանէ կամ սկսանի գործողութի ինչ կամ կրելութի, զօ՛, հանել ՚ի բանտէ, արտաքսել ՚ի տանէ. զրկել յաչաց. կապել ՚ի զինուորաց, պատառել ՚ի գազանաց, զարթնուլ ՚ի քնոյ, յառնել յանկողնոյ. եւ այլն:

Բառն՝ գործիական հոլովիւ, զնի եւս առարկայ, զորմէ կամ յոր սակս լինի գործողութի կամ կրելութի ինչ, զոր-օրինակ, Ջանամ զքերականութէ, խօսիմ զքէն, պատմեմ զփառաց մ̄յ, գուշակեաց զքնէ, գոհացայ զմ̄յ, տրտըն-ջէ զընկերէն, եղեւ ամբաստանութի զքէն. եւ այլն:

Բառն՝ տրական հոլովիւ, նշանակէ զեզրն, առ որ դիմէ, կամ ուր եղերի գործողութի եւ կրելութի ինչ, զօ՛, ետու քեզ, բաշխէ զօրաց. ցուցանեմ եւ յայտնեմ ամե̄յն, էած ՚ի դաշտ, կարօտիմ բանիցդ, եւ այլն:

Բառն՝ ներգոյական հոլովիւ, նշանակէ կամ զտեղին, կամ զժամանակն՝ յորս կատարի եւ հանդչի գործողութի կամ կրելութի ինչ. զօրօրինակ, դնել ՚ի սապատի, սրն-կել յայգւոջ, թաղել յերկրի, պահել ՚ի սրտի, վաս-տակել ՚ի խառնջեան, ՚ի նստիլ ՚ի տան. եւ այլն:

118: Այսչափ տեղեկութիք զանուանց՝ շատ համա-րեսցին առ ժամս նորամուտ մանկանց, զորս քաջ ՚ի միո առայժմ առաջնորդութբ աննախանձ դասատուաց, որք կ՛ի մարթասցին յառաջադէմ վարժանալ ՚ի խօսակցութ̄ գրաբառ լեզուիս մերոյ:

ԳԼՈՒԽ Գ։

Յաղագս Դերանուանց։

119։ Երկդ տեսակն նշանական բառից մերոց կոչի՝ Դերանուն, որով իմանին այնպիսի բառք, որք 'ի խօսակցութ 'ի գործ ածին կամ փոխանակ դիմական անուանց, կամ ցուցանեն զստացուած ինչ դիմականաց, զօ՛, եթէ պօղոս ոմն կամիցի աղաչել զ յակոբն յաղօթել սիմոնի, կարէ խօսիլ ընդ նմա այսպէս, ես (պօղոս) խնդրեմ 'ի քէն (յակոբէ) աղօթել նմա (սիմոնի), ուր տեսանես, զի փոխանակ բառիցս, պօղոս, յակոբէ, սիմոնի, 'ի գործ ածան բառքս, ես, 'ի քէն, նմա, և յայս սակս՝ այսպիսի բառք կոչին, դերանուն, որք և բաժանին 'ի հինգ տեսակս, որք են, էական, ցուցական, ստացական, յարաբերող, և դիմորոշ։

Էական կոչին այս բառք, Ես, դու, ինքն, իւր իւրեանց միմեանց, զի վարին փոխանակ դիմական անուանց և անձանց։

Ցուցական դերանուն կոչին այս ինն բառք, Սա, դա, նա, այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն։ զի ցուցանեն զանձն կամ զիր, որ մօտ է խօսողաց։

Ստացական կոչին այս բառք, Իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, իմոյին, քոյին, մերոյին, ձերոյին, իւրոյին, իմային, մերային, ձերային, իւրային, իւրեանցային, սորայ, դորայ, նորայ, սոյայ, դոյայ, նոցայ։ զի յայտ առնեն զստացուած ինչ դիմականաց։

Յարաբերօղք կոչին երկու այս բառք, Ո, Որ, զի 'ի խօսս դնին փոխանակ բառս այլոց խօսակցութեան:

Դիմորոշող կոչին այս երեքին տառք, Ս, Դ, Ն, զի են արմատ դիմաւոր դերանուանց. և զի որոշեն զդէմս կամ զանձինս խօսողաց:

120: Քննելով զգործածութիւն և զկազմութիւն այսոցիկ դերանուանց, կարեմք մատնել յայտ զվեց որպիսութիւնս, որք կոչին պարագայք դերանուանց, և են սոքին, 1. Որակ: 2. Տեսակ: 3. Թիւ: 4 Դէմք: 5. Հոլով: և 6. Հոլովադասութիւն:

121: Որակն է առաջին պարագայ, ըստ որոյ դերանունք 'ի գոյական, և յածական:

Գոյական են սոքին, ես, դու, ինքն, իւրեանց, միմեանց, իւր, սա, դա, նա, ո, որ, զի վարին փոխանակ անձանց կամ իրաց:

Իսկ ածական են մնացեալ վեց յօդականք, և ամենայն ստացականք, զի վարին յարեւալ 'ի գոյականս:

122: Տեսակն է երկրորդ պարագայ, որ զդերանունս բաժանէ յերկուս, ըս, յածանցեալ, և 'ի նախատիպ:

Ածանցեալ են, որ 'ի վերջոյ կցեալ ունին զմասնիկս, այն կամ ոյն, որպէս են սոյն, նոյն, մերոյն. ձերոյն, իւրոյն, իմոյն, և այլն:

Նախատիպ են, որ չունին կապակցեալ մասնիկս, որպէս են այլ մնացեալ դերանունք:

123: Թիւն է երրորդ պարագայ, որով դերանուանց ոմանք կոչին եզակի, զի ցուցանեն զմի անձն կամ զիր, զորօրինակ. ես, դու: և ոմանք յոգնակի, զի նշանակելով զբազում անձինս կամ զստացուածս իրաց, զոր օրինակ, մեք, դուք, սոցա, դոցա, և այլն:

124: Դէմքն է չորրորդ պարագայ, որով դերանունք մի զանազանելոյն զանձինս խօսողին, լսողին, և պատմելոյն, բաժանին յերիս կարգս, որ կոչին, առաջին դէմ, երկրորդ դէմ, և երրորդ դէմ, իբր զի եթէ՝ օրինակ իմն՝ սիմոն խօսելով ընդ մարկոսի, պատմիցէ նմա ըզվարս կամ զգործս պօղոսի, ասէ նմա, ես (սիմոն), պատմեցից քեզ (մարկոսիդ) զգործս նորա (այսինքն պօղոսի), ուր տեսանես, զի բառդ՝ ես, նշան փոխանակ խօսողին: բառդ՝ քեզ, նշան փոխանակ լսողին, որ էր մարկոսն: և բառդ՝ նորա, նշան փոխանակ պատմելոյ անձին, այսինքն պօղոսին, որոյ գործք պատմին 'ի մէջ երկուցն, և յայսմանէ սովորութիւն եղեալ է քերականաց, զդերանունսն՝ որ դնի փոխանակ խօսողին, կոչել, առաջին դէմ, որպէս են, ես, մեք: զայն՝ որ ցուցանէ զլսողն, կոչել՝ երկրորդ դէմ, զորօրինակ, դու, դուք: և զայն՝ որ դնի փոխանակ պատմելոյ անձին, կոչել՝ երրորդ դէմ, զորօրինակ, ինքն, իւր, նա:

125: Հոլովն է հինգերորդ պարագայ, որ ցուցանէ զփոփոխումն կազմութեան և նշանակութեան մի և նոյն դերանուան, որ ըստ օրինակի անուանց՝ լինի ինն կերպիւ յեզակսն և 'ի յոգնականսն, որպէս ունիս տեսանել ստորև:

126: Հոլովադասութիւն է վեցերորդ պարագայ, ըստ որոյ դերանունք 'ի պատճառս այլ և այլ վերջաւորութեանց սեռականին և գործիականին՝ դասաւորին 'ի մետասան պատկերս, զորս առ 'ի դիւրութիւն մտաւորութեան համբակաց դիցուք յայսմ վայրի:

Առաջին Պատկեր:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ:	Ես.	Մեք:
Սեռ:	իմ:	մեր:
Գործ:	ինեւ:	մեւք. մեօք:
Պար:	զինեւ:	զմեուք. զմեօք:
Հայց:	զիս:	զմեզ:
Բաց.	յինէն:	'ի մէնջ:
Պատ:	զինէն:	զմէնջ:
Տրակ:	ինձ. ցիս. առիս.	մեզ. ցմեզ. առ մեզ:
Ներգ:	յիս.	'ի մեզ:

Երկրորդ Պատկեր:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ:	Դու.	Դուք:
Սեռ:	քո.	ձեր:
Գործ:	քեւ. բեւ,	ձեւք. զձեօք:
Պար:	զքեւ. զքեւ.	զձեւք. զձեօք:
Հայց:	զքեզ.	զձեզ:
Բաց:	'ի քէն,	'ի ձէնջ:
Պատ:	զքէն.	զձէնջ:
Տրակ:	քեզ. ցքեզ. առ քեզ:	ձեզ. ցձեզ. առ ձեզ:
Ներգ:	'ի քեզ.	'ի ձեզ:

Երրորդ Պատկեր:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ:	Ինքն.	Ինքեանք:
Սեռ:	ինքեան.	ինքեանց:
Գործ:	ինքեամբ.	ինքեամբք:
Պար:	զինքեամբ.	զինքեամբք:
Հայց:	զինքն.	զինքեանս:
Բաց:	յինքենէ.	յինքեանց:
Պատ:	զինքենէ.	զինքեանց:
Տրակ:	ինքեան. առ ինքն:	ինքեանց. առ ինքեանս:
Ներգ:	յինքեան.	յինքեանս:

Չորրորդ Պատկեր:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ:	Իւր,	Իւրեանք:
Սեռ:	իւրեան.	իւրեանց:
Գործ:	իւրեամբ. իւրեաւ. իւրև.	իւրեամբք:
Պար:	զիւրեամբ. զիւրեաւ. զիւրև.	զիւրեամբք:
Հայց:	զիւր.	զիւրեանս:
Բաց:	յիւրմէ.	յիւրեանց:
Պատ:	զիւրմէ.	զիւրեանց:
Տրակ:	իւրեան. առ իւր:	իւրեանց. առ իւրեանս:
Ներգ:	յիւր. յիւրեան.	յիւրեանս:

Հինգերորդ Պատկեր:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ.	Սա.	Սոքա:
Սեռ.	սորա.	սոյա:
Գործ.	սովաւ,	սոքաւք, սոքօք:
Պար.	զսովաւ.	զսոքաւք. զսոքօք:
Հայց.	զսա.	զսոսա:
Բաց.	'ի սմանէ.	'ի սոցանէ:
Պատ.	զսմանէ.	զսոցանէ:
Տրակ.	սմա. առ սա:	սոցա. առ սոսա:
Ներգ.	'ի սա, 'ի սմա:	'ի սոսա:

127: Նոյնպէս հոլովին և Դա, դորա, դովաւ, 'ի դմանէ, դոքա, դոյա, դոքօք, 'ի դոյանէ: Նա, նորա նովաւ, 'ի նմանէ, նոքա, նոյա, նոքօք, 'ի նոյանէ, ևայլն:

Վեցերորդ Պատկեր,

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ:	Այս.	Այսք. այսոքիկ:
Սեռ:	այսր. այսորիկ.	այսց. այսոցիկ:
Գործ:	այսու. այսուիկ,	այսոքիւք. այսոքիմբք:
Պար:	զայսու. զայսուիկ.	զայսոքիւք. զայսոքիմբք:
Հայց:	զայս.	զայսոսիկ:
Բաց.	յայսմանէ. յայսմ.	յայսց. յայսցանէ:
Պատ:	զայսմանէ. զայսմ.	զայսց. զայսցանէ.
Տրակ:	այսմ. այսմիկ. առ այս.	այսց. այսցիկ. առ այսոսիկ:
Ներգ:	յայսմ. յայսմիկ.	յայսոսիկ:

128: Նոյնպէս հոլովին և Այդ, այդր, այդորիկ,

այդու. այդուիկ. յայդմանէ, այդք. այդց. այդոքիւք, յայդց. յայդցանէ. և այլն: Այն. այնր. այնորիկ. այնու. այնուիկ. յայնմանէ. այնք. այնց. այնոցիկ. այնոքիւք. յայնց. յայնցանէ. և այլն:

Եօթներորդ Պատկեր:

	Եզական:	Յոգնական:
Ուղ.	Սոյն.	Սոյնք. սոքին:
Սեռ.	սորին. սորուն.	սոցին. սոցուն՝ ցունց.
Գործ.	սովին. սովիմբ.	սովիմբք, սոքիմբք. քումբք:
Պար.	զսովին. զսովեաւ.	զսովիմբք. զսոքիմբք. քամբք
Հայց.	զսոյն.	զսոյնս. զսոսին:
Բաց.	ոչ ունի.	'ի սոցունց:
Պատ.	ոչ ունի.	զսոցունց:
Տրակ.	սմին. առ սոյն՝	սոցին. առ սոսին. առ սոյնս:
Ներգ.	'ի սմին. 'ի սոյն.	'ի սոսին. 'ի սոյնս:

129: Նոյնպէս հոլովին և դոյն, դորին. դորուն. դովին. դովիմբ. 'ի դոյն. դոյնք. դոքին. դոցին՝ դովիմբք. և այլն: Նոյն. նորին. նորուն. նովին. 'ի նոյն. նոյնք. նոքին, նոցին. նոցուն. նոքիմբք. 'ի նոցունց. և այլն:

Ութերորդ Պատկեր:

	Եզակական:	Յոգնական:
Ուղ:	իմ.	իմք:
Սեռ:	իմոյ.	իմոյ:
Գործ	իմով:	իմովք:
Պար:	զիմով.	զիմովք:
Հայց:	զիմ.	զիմս:
Բաց:	յիմոյ. յիմմէ.	յիմոյ:
Պատ·	զիմոյ. զիմմէ.	զիմոց:
Տրակ·	իմում. առ իմ·	իմոց. առ իմս:
Ներգ:	յիմում.	յիմս:

130: Նոյնպէս հոլովին և յետադաս ստացականքս, Քո. Սեռ. քոյ· Գործ. քով. Հայց. զքո. Բաց. 'ի քումմէ. Տրակ. քում. Ներգ. 'ի քում: քոյք. քոց. քովք. 'ի քոց. 'ի քոյս. և այլն:

Մեր. մերոյ. մերով. զմերէ. 'ի մերմէ. մերում. մեք. մերոց. րովք. զմերս. 'ի մերոյ մերոյ. 'ի մերս:
Ձեր. ձերոյ. ձերով. զձեր. 'ի ձերմէ. ձերում. ձերք րոց. ձերովք. զձերս. 'ի ձերոյ. ձերոց. 'ի ձերս:
Իւր. իւրոյ. րով. զիւր. յիւրմէ. իւրում. յիւրում. իւրք. իւրոյ. րովք. զիւրս. յիւրոյ. յիւրս.
Սորայ. սորայոյ, րայով. զսորայ. 'ի սորայոյ. սորայում. սորայք. րայց. կամ րայոյ. րայովք. զսորայս. 'ի սորայոց. և այլն:
Դորայ. րայոյ. րայով. զդորայ. 'ի դորայոյ րայում. դորայք. րայց. րայոց. րայովք. զդորայս. 'ի դորայոց:
Նորայ. րայոյ. րայով. 'ի Նորայոյ. Նորայում. Նորայք. Նորայց. Յրայոց. րայովք. 'ի Նորայոց:

Սոցայ· ցայս· ցայով· զսոցայ· 'ի սոցայս· սոյայում·
սոցայք· ցայց· ցայովք· 'ի սոյայոց:

Դոցայ· ցայդ· ցայով· 'ի դոցայդ· ցայում· դոցայք·
դոցայց· ցայովք:

Նոցայ· ցայն· ցայով· 'ի նոյայն· ցայում· նոյայք·
նոցայց· ցայովք:

Իմային· մայնոյ· մայնով· զիմային· յիմայնոյ· իմայնում· իմայինք· մայնոց· մայնովք· յիմայնոց· յիմայինս:

Մերային· րայնոյ· րայնով· 'ի մերայնոյ· մերայնում· մերայինք· րայնոց· րայնովք· 'ի մերայնոց 'ի մերայինս:

Այնպէս ձերային, իւրային, և իւրեանցային:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏԿԵՐ:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ուղ:	Քոյին:	Քոյինք:
Սեռ:	քոյոյ·	քոյոց:
Գործ:	քոյով·	քոյովք:
Պատ:	զքոյով,	զքոյովք:
Հայց:	զքոյին·	զքոյինս:
Բաց:	'ի քոյոյ·	'ի քոյոց:
Պար:	զքոյոյ,	զքոյոց:
Տրակ:	քոյում· առ քոյին·	քոյոց· առ քոյինս:
Ներգ:	'ի քոյում·	'ի քոյինս:

Բայց միւս՝ այլն եղերեալ ստացականքս, իմոյին, մերոյին, ձերոյին, իւրոյին, ոչ հոլովին այսոք, այլ միայն նախդրիւ հոլովեալ վարին 'ի խօսս. զիմոյին, յիմոյին, զմերոյին, յիւրոյին, և այլն:

Տասներորդ Պատկեր։

Յարաբերականս, Ո, պակասաւոր է և հոլովի այսչափ։

Ուղ։	Ո·	Ոյք։
Սեռ։	ոյր·	ոյց։
Հայց։	զո·	զոյս։
Բաց։	յումմէ,	յոյց։
Պատ։	զումմէ·	զոյց։
Տրակ։	ում· առ ո·	ոյց։

Յարաբերականս, Որ, անպակաս հոլովի այսպէս։

Ուղ։	Որ·	Որք։
Սեռ։	որոյ·	որոց։
Գործ։	որով,	որովք։
Պար։	զորով·	զորովք։
Հայց։	զոր·	զորս։
Բաց։	յորմէ· յորոյ·	յորոց։
Պատ։	զորմէ· զորոյ·	զորոց։
Տրակ։	որում· առ որ· ցոր·	որոց· առ որս։
Ներգ։	յորում·	յորս։

Մետասաներորդ Պատկեր:

Անեզական և պակասաւոր դերանուանքս, իրերաց, միմեանց, հոլովին այսպէս:

	Յոգնակի:	Յոգնակի:
Սեռ:	Իրերաց·	Միմեանց:
Գործ:	իրերօք,	միմեամբք:
Պար:	զիրերօք·	զմիմեամբք:
Հայց:	զիրեարս·	զմիմեանս:
Բաց:	յիրերաց·	'ի միմեանց:
Պատ:	զիրերաց·	զմիմեանց:
Տրակ:	ցիրեարս. իրերաց·	առ միմեանս. միմեանց:
Ներգ:	յիրեարս.	'ի միմեանս:

131: Յաղագս դերանուանց բաւական լիցին 'ի ժամուս այսչափ ծանօթութիւնք:

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ:

Յաղագս Բայից:

2: Երրորդ մասն նշանական բանից մերոյ կոչի Բայ, և են այնպիսի բառք, որք յայտ առնեն զգործելն կամ զկրելն կենդանեաց և իրաց, մինչ զի մեք կենդանիք, և մեք ստեղծիլ և արուեստագործիլ եմք ունիմք զանազան գործողութիւնս և զկրելութիւնս, զորս զանազան բառիւք բացայայտեմք, զո". յորժամ ասեմք, եզն ծնանի՝ ուտէ՝ ըմպէ՝ ննջէ՝ աշխատի: Մարդն ծնանի՝ զարգանայ՝ մտածէ՝ խօսի՝ ընթեռնու՝ ախտանայ՝ մեռանի. Արեգակն ծագէ՝ շարժի՝ խաւարի՝ մտանէ: Հուրն այրէ՝ եփէ՝ հալէ: Զգեստն ծածկէ՝ ջեռուցանէ՝ հնանայ՝ մաշի. և այլն: Արդ՝ այսպիսի բառք, որ ոչ զեղն, այլ զգործելն կամ զկրելն իրաց նշանակեն, կոչին Բայ:

133: Յայսպիսի բառս, նկատեմք ըստ կազմութեան նոցին և նշանակութեան՝ մասունս այլ և այլ որպիսութիւնք որք կոչին, պարագայք բայից, և են ինն թուով, 1, Սեռ, 2, Ձև, 3, Տեսակ: 4, Թիւ: 5, Դէմք: 6, Ժամանակ: 7, Եղանակ: 8, Լծորդութիւն և 9 Խոնարհմունք:

134: Սեռն է առաջին պարագայ, ըստ որոյ բայք բաժանին ՚ի վեց տեսակս, որք կոչին, ներգործական, կրաւորական, հասարակ, չէզոքական, էական, և անդէմական:

Ներգործական կոչին այն բայք, որք յայտնեն զգործողին ինչ ներգործել ՚ի վր այլոյ, զո", պատառեմ զփայտ, Գրեմ զԹուղթ, հուրն այրէ զպալատն, և այլն:

Կրաւորական կոչեն այն բայք, որ նշանակեն զկրելն ինչ կենդանւոյ կամ իրաց՝ ընկալնել և կրել յայլմէ ներգործողէ, զօ", Ք͞ս տանջեցաւ՝ խոցեցաւ ՚ի զինուորաց. Պետրոս գլխատեցաւ ՚ի դահճէ, հուրն շիջեցաւ ՚ի հողմոյ, փայտն այրեցաւ ՚ի հրոյ, և այլն,

Ծանօթութիւն։ Ներգործական և կրաւորական բայք որոշին ՚ի միմեանց ոչ միայն նշանակութ͞բ, այլ և յանկ վերջաւորութ͞բ խօսից, և ամենայն ներգործականք կարեն փոխիլ ՚ի կրաւորականս, և կրաւորականք ՚ի ներգործականս, սակայն յայնժամ փոփոխի և ձայն վերջաւորութ͞ն նոցին, զօ", սիրեմ՝ սիրիմ. սիրեցի. սիրեցայ. և այլն։ զորս ստորև ՚ի պատկերս խոնարհմանց ունիս տեսանել։

Հասարակ կոչեն այն բայք, որ առանց փոփոխելոյ զվերջաւորութ͞ն խօսից՝ ցուցանեն երբեմն զներգործելն յայլս, և երբեմն զկրելն յայլմէ, ըստ պահանջելոյ խօսից կամ խնդրոյ բանից, զօ", Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ . . . Իսահակ ծնաւ յԱբրահամէ, և այլն։

135։ Չէզոքական ասային բայք ցուցանեն զայնպիսի գործողութի, որ ոչ եղանի ՚ի վ͞ր այլում կրողի. այլ սկիզբն և եզր գործոյն լինի նոյն իսկ գործողն, զօ", ննջեմ. երթամ. փախչիմ. զբօսնում. և այլն։

136։ Էական կոչեն այս չորք բայք, Եմ. Գոմ. Լինիմ. Նշանիմ. որք ըստ նշանակութեան նոյն են ընդ չէզոքականաց, այլ սովորութի է քերթողաց՝ էական կոչել զդոսին։

137։ Անցողական կոչեն այնպիսի բայք, որք ցուցանեն զգործողութի ինչ պատճառաւ զայլ գործողութի յայլում ենթակայի, կամ որք նշանակեն զպատճառն գործելոյ այլոց, զօ", ճաշակեցուցանեմ. զարթուցանեմ. փոշեցու-

ցանէ. նշանակեն, թէ ես լինիմ պատճառ՝ զի նա բարկասցի. փախիցէ. գոչիցէ. և այլն. և այսպիսիք եղերին, ուղղանէ. ուղղեսցէ. ուտանէ. զօ՛, զօրացուցանեմ. երկուցանեմ. կործանեմ. և այլն:

133: Չէզոք է երկր. սպառողս, ըստ որոյ բայք մի նշանակելոյն զմի կամ զբազում ելս և գործս, բաժանին յերիս դասս, որք են, պարզ. բարդ. և յարաբերակ:

Պարզ կոչի բայն, որ զմի գործողութիւն կամ կրելութիւն նշանակէ. զօ՛, գրեմ. պարզաբեմ. այրեմք. և այլն:

Բարդ կոչին այնք, որք յօդեալ են ի միում նշանական բառէ զօ՛. գեղապարզեմ. խմաստաւորեմ. և այլն:

Յարաբերակ կոչին այն բայք, որք զօդեալ են ի երկուց նշանական բառից, զօ՛, յուսադատակցեմ. ողբերգակեմ. վերակենդրկեմ. ինքնապահապետեմ. քարշեմ:

Ծանօթութիւն: Բայք կարեն բարդիլ նախ՝ ի գոյական անուանց, զօ՛, երկրպագանեմ. ձեռնադրեմ. պտղաբերեմ. լուսաւորագեմ. և այլն:

Երկդ՝ ի ածականաց, զօ՛, բարեգործեմ. չարախօսեմ:

Երրդ՝ ի դերանուանց, զօ՛, ինքնահաճեմ. նոյնանամ. խրացուցանեմ. նոյնացուցանեմ. և այլն:

Չորրդ՝ ի մակբայ լինելոց, զօ՛, բերկեմ. բերկբերկեմ: հրջեմ. հրջհրջեմ: բախեմ. բաբախեմ:

Հինգերրդ՝ ի ընդունելութեց, զօ՛, առաքելագործեմ. կատարողապետեմ. կատարելագործեմ. քինթողաբանեմ. և այլն:

Վեցերրդ՝ ի նախադրութեց, զօ՛, առածեմ. ընդօտնեմ. հրջապատեմ. ընդդիմախօսեմ. և այլն:

Եօթներրդ՝ ի մակբայից, զօ՛, բազադառնամ. նախաժամանեմ. վերամբառնամ. և այլն:

139: Տեսակն է երրդ. սպառողս, որով բայք մի ու-

նելոյ կամ չունելոյ զանուշան ձայնիկս, բաժանին յե-
րիս կարգս, որք կոչին, նախադաս, բաղադրեալ և ա-
ծանցեալ:

Նախադասիք կոչին բայք, որ չունին կցեալ ուստեք ձայ-
նիկ ինչ անուշան, զօ՛, խօսիմ, փոխանամ, ասեմ, և այլն:

Բաղադրեալ ասին այն բայք, որ յառաջոյ կցեալ ու-
նին զմի ՚ի ձայնկանցս կամ ՚ի տառիցս, ան: առ: դ: ըն:
ը: հ: յ: ո: ստ: չ: ա: ամ: եւ այլն, զորօրինակ:

ան, — պատուեմ, անպատուեմ: ժառանգեմ, անժառանգեմ:

առ, — ցուցանեմ, առցուցանեմ: աշխարեմ, առաշխարեմ:

դ, — գրգռեմ, դգրգռեմ: եղծանեմ, դեղծանեմ:

ըն, — բերեմ, ընբերեմ: բռնեմ, ընբռնեմ:

ը — որոջեմ, ըորոջեմ: պրծիմ, ըպրծիմ:

հ, — ամբառնամ, համբառնամ: պօրանամ, հպօրանամ:

յ, — աճեմ, յաճեմ: ապահովեմ, յապահովեմ:

ո, — բուժեմ, ոբուժեմ: թափիմ, ոթափիմ: տածեմ, ոտածեմ: քօղեմ, ոքօղեմ:

ստ, — գտանեմ, ստգտանեմ: եղծեմ, ստեղծեմ: երկուբեմ, ստերկուբեմ: ածեմ, ստածեմ:

չ — եղանեմ, չեղանեմ: հանդուրժեմ, չհանդուրժեմ:

ա, — կարանամ, ակարանամ: ընիմ, աընիմ: հաճիմ, ահաճիմ:

ամ, — փոշանամ, ամփոշանամ: փունեմ, ամփունեմ:

140: Ածանցեալ կոչին բայք, երբ ՚ի մէջ վանկիցն մտանէ մին յանուշան ձայնկանցս կամ ՚ի տառիցս յայսցա-
նէ: ակ: ան: ատ: ե: գէն: է: ը: ի: կան: ը: ն: ոյ: ոտ: որ:
ուր: ոյ: ու: չ: ան: ա: ր: ւոր: զորօրինակ:

ակ, — ճաշեմ, ճաշակեմ: խառնեմ, խառնակեմ:

ան, — դիզեմ, դիզանեմ: օծեմ, օծանեմ: լքեմ, լքանեմ:

ատ, — կտրեմ, կտրատեմ: պատեմ, պատատեմ:

Բ, — թմրիմ, թմբրեցի: շամշիմ, շամբշեցի: կճրեմ, կճբեցի:
Գն, — մոլլիմ, մոլլգնեցի: յաւլիմ, յաւագնեցի:
Դ, — պաղեմ, փաղդեցի: բերեմ, չբերդեցի:
Ը — լմեմ, լմըեցի: շարժեմ, շարժըեցի:
Է, — պճնիմ, փճնէի: կծեմ, կծկեցի: ձաղեմ, ջաղէցի:
Էան, — գործեմ, գործծանեցի: գրաւեմ, գրաւանեցի:
Ը — բախեմ, բաղխեցի: խախտեմ, խախտեցի:
Ն, — մարմաջեմ, մարմնջեցի: բառաչեմ, բառանչեցի:
Ոյ, — սղեմ, սղոյցի: խառնեմ, խառոյցի: քերթեմ, չերթոյցի: այրեմ, այրոյցի:
Որ, — գլեմ, գլորեցի: մոլիմ, մոլորեցի:
Ող, — խամձեմ, խամձողեցի: խածեմ, խածողեցի:
Որդ, — կշռեմ, կշռորդեցի: լծեմ, լծորդեցի: կցեմ, կցորդեցի:
Ոտ, — խայթեմ, խայթոտեցի: պատառեմ, պատառոտեցի:
Ու, — դրոշմեմ, դրոշմուեցի: կծեմ, կծուեցի: ցրեմ, ցրուեցի:
Չ — մատիմ, մատչեցի: սառիմ, սառչեցի: զատիմ, զատչեցի:
Ան, — ճչեմ, ճանչեցի: շչեմ, շանչեցի: փչեմ, փանչեցի:
Տ, — բեկեմ, բեկտեցի: ճակեմ, ճակտեցի: կոճեմ. կոճտեցի:
Ր, բաժանեմ, բաժրանեցի: պահեմ, պահրեցի: տաժանիմ, տաժրանեցի: խլինջամ, խլրինջամ:
Ուր, արատեմ, արատուրեցի: զուգեմ, զուգուրեցի: ասլեմ, ասլուրեցի: և այլն:

141: Յայս սեռակ ածանցման վերածին և ամ անցողական բայք, յորս միշտ մնայ մին յանցման մասնկանցս, ուց, ուն, ուց որք յարին ի՛ նախնթաց. ան, մանականն, կացմեն զանցողական բայս, զօ՛, հնչեցուցանեմ, փլուզանեմ, կորուսանեմ, և այլն:

142: Յիւսն է չորրդ պարագայ, որով բայք ի՛ օրինակէ ասուանց՝ բաժանին յերկական և ՚ի յօդնական:

Եզական կոչի բայն, երբ նշանակէ զգործողութիւն կամ զկրելութիւն միոյ անձին կամ իրի, զո՛, գրեմ. կերեր. ջատագովեցի. այրեցաւ. ննջեսցէ. և այլն:

Յոգնական ասի բայն, յորժամ նշանակէ զգործողութիւն կամ զկրելութիւն բազում անձանց կամ իրաց, զո՛, գրեմք. կերայք. այրեցան. ննջեսցեն. և այլն:

Յոգնակի բայք ՚ի լեզուի մերում միշտ եզերին, ք. կամ ն. տառիւք, միայն թէ տառն ն. մի՛ լիցի զիմորոշող՝ յարեալ յեզականն:

143: Դէմք է հնգերորդ պարագայ, որ զբայս բաժանէ յերկուս տեսակս, որք են, դիմաւոր. և անդէմ:

Դիմաւոր կոչին այն բայք, որ զօրութ. վերջաւորութ. իւրեանց յայտ առնեն զորոշ դէմս ենթակային, որում պատշաճի գործողութիւն և կրելութիւն: Իսկ վս զի ՚ի խօսակցութ. երեք միայն ենթակայք գործոյ կամ կրից զանազանին, որք են, ես. դու. և նա. (տե՛ս 124,) վսկ և դիմաւոր բայք բաժանին յերիս դէմս, որք ասին, առաջին դէմ, երկրորդ դէմ, և երրորդ դէմ:

144: Առաջին դէմ կոչին այն բայք, որ զօրութ. վերջաւորութ. իւրեանց ցուցանեն, թէ գործն այն կամ կիրքն վերաբերի առ խօսողն, զո՛, գրեմ. ննջեցի. ըմբռնեցայ. պարզաբանեցայք. և այլն:

Երկրորդ դէմ կոչին այնք, որք ցուցանեն թէ գործն կամ կիրքն վերաբերի առ լսողն, զո՛, կրես. ննջեցեր. խաչակնքեսջիք. ըմբռնեցար. և այլն:

Երրորդ դէմ կոչին բայքն, որք ցուցանեն թէ գործն կամ կիրքն վերածի առ երրորդ ոմն՝ բաց ՚ի խօսողէն և ՚ի լսողէն, զո՛, գրէ. ննջեաց. ըմբռնեցաւ. և այլն:

145: Վերջաւորութիւնք զդէմս բայայայտողք թէ-

ակէտ բաղում են յոյժ և զանազան, բայց գլխաւորքն են չորեքին այսոքիկ, էն. ան. ուն. ին. զի սոքին գոլով առաջին դէմ ո՛ւ ի ներկայ բայից սահմանականաց, են երբ ն. արմատ և ոճիղ էն կամ աղբեւր, յորոց բղխեն այլ վերջաւորութիւնք յայլ և այլ ժամանակս՝ 'ի դէմս և 'ի թիւս, որպէս տեսանես ստորև յերիս պատկերս խոնարհմանց:

146: Իսկ անդէմ կամ դիմաւորակ բայ կոչին այն բառք, որ կ'օրուն վերջաւորութիւն իւրեանց զորոշ դէմ ենթակայի ոչ ցուցանեն, այլ լոկ զգործողութիւն, կամ զանորոշ ենթակայն բացայայտեն, և այսպիսի վերջաւորութիւնք են ութ առ ին, ել. ալ. ուլ. իլ. եալ. ելի. ոյ. ոց: և ամ բառք այսպիսի յանգին եղերունք միով բառիւ կոչին, Բայանուանք, զո՛, կապել. կապիլ. կապեալ. կապելի. կապելոց. կապող. կարդալ. զբօսուլ. և այլն: Բայանունքն, էլ. ալ. ուլ. իլ. եղերեալք կոչին ևս աներևոյթ բայ, կամ դերբայ, իբրու թէ, անկատար բայ, վ̄ զի նշանակեն զգործողութիւն 'ի վերացեալ միայն՝ առանց դիմաց և ժամանակի, որով և նոյնաման բնութ̄ ը̄ առարկան անուանց (32.) գոյականաց և փոխանակ այնց վարին անխտիր 'ի խօսակցութ̄: Աներևութանք առնին 'ի բայից առաջին դիմաց սահմանականն ներկայից, փոխելով զվերջին, Ս, տառն 'ի Լ, զ. օ՛, կապեմ. կապիմ. կապել. կապիլ. լուանամ. հեղում. լուանալ. հեղուլ. և այլն, և զորէն անյողնակի գոյականաց հոլովին ը̄ երգ (67. 72.) պատկերի յոգնական միայն, յորոց յանգեալքն, էլ. ալ. անփոփոխ հոլովին, կապել. պելոց. լով. լուանալ. նալոց. նալով. և այլն: Եղերեալքն, ուլ. կորուսանեն զլվանկդ, ո-, զօ՛, թօղուլ. թօղլոյ. թօղլով. իսկ որ,

էջ յանգէն, զատուն. է, փոխեն 'ի ե, ա, զո՛, կալիլ. լուանիլ. ուսանիլ. կալելոյ. լուանալով. ուսանելով:

Իսկ բայանունքն, էալ, լի, լոց, ող, եղերեալք՝ կոչեցան 'ի նախնեաց, ընդունելութիւնք, զորոյ խօսեցայց 'ի Հետեւեալ գլուխ:

147: Ներգործութիւն: Ընթայս բովանդակ գործոյ. միակ բառս, ընթացից մարմոյ փոխանակ երկուց բառիցս, գործող և կրող, այնպ զի յասել մեր, ընթացից գործողէն, խնամամբ գործողին, և յասելն, ընթացից կրելոյն, խնամամբ կրողին, և յասելն, ընթացից բայից, խնամամբ գործողին և կրողին, որպէս, զոր այլ հեղինակք կոչեցին ուղիղ բային, կամ անուղղ բային, որ ոչ ուղիղ համէ զխմառո մտացն ըմ ուրեք:

148: Ժամանակն է վերջեւորդ պարագայ, որպ որոյ դնմամբ բայք զանազան վերջաւորութ խրեանց յայտ առնեն, թէ գործողութին յորում ժամանակի և երբ կատարի, և վա զի ընթացք ժամանակին յերիս բաժանի, որ անցեալն, ներկայ, և ապառնի, վասն և գործողութին կամ կրելութին երբեմն միայն լինի, որ, կամ կատարեալ յանցեալ ժամանակս, զո՛, գրեցի, նոջեցի, կամ սկսեալ 'ի ներկայ ժամանակի, զո՛, գրեմ, նոջեմ, և այլն: կամ սկսանել 'ի յապառնի ժամանակի, զո՛, գրեցից, նոջեցից, և այլն: բայց քանզի ներգործութիւք եղեալք յանցեալ ժամանակս կրկնակի մտածին, որ, կամ սկսեալ և կատարեալ զո՛, այրեցի, պատառեցի, և այլն: կամ սկսեալ, այլ ոչ աւարտեալ զո՛, այրէի, պատառէի, և այլն: յայն սակս ժամանակք բայից լինին չորք, 1. ներկայ: 2. անցեալ անկատար: 3. անցեալ կատարեալ: և 4. ապառնի:

149: Ապառնի բայք 'ի լեզուի մերում կրկնակի ձեւանան, զի ամենք բղխեն 'ի կատարեալ ժամանակէն՝ յաւելլով զ տառս, Ց 'ի ծայր կատարեալ բայից յառաջին դէմս եզականին, և այսպիսեքս կոչին, պարզ ապառնի, որպէս տեսանես յօրինակիս:

Կատարեալ:	Պարզ ապառնի:
Կարդա · ցի	Կարդա · ցից .
Լուա · ցի	Լուա · ցից .
Հեղ · ի	Հեղ · ից .
Խօս · եցայ	Խօս · եցայց ,

150: Իսկ ամենք բղխեն 'ի ներկայ ժամանակէն, յաւելլով 'ի մէջ արմատոյ և վերջին վանկին ներկայսն զմի յանգական մասնկանցս, եց. այց. ուց. և այսպիսեքս կոչին, Բաղադրեալ ապառնի, զորօրինակ:

Ներկայ:	Բաղադրեալ ապառնի:
Կարդ · եմ . . .	Կարդ · եց · եմ.
Լուան · ամ . . .	Լուան · այց · եմ.
Հեղ · ում . . .	Հեղ · ու · ցում.
Խօս · իմ . . .	Խօս · եց · իմ.

151: Եղանակն է եօթներորդ պարագայ. որ ցուցանէ զորպիսութիւն նշանակութեան և գործածութեան բայից, յարաբերութեամբ առ բանս խօսակցութեան, որոյ եղանակք ըստ ոմանց բազում են և զանազան, յորս հինգ է Ցուցական, Հրամայական, Ստորադասական, Բաղձական

հրամայելով, արգելլով, աղաչելով, աւաղելով, և այլն:
սակայն բայք, որք 'ի գործ ածին յում՝ եղանակս խօ-
սից, նկատմամբ վերջաւորութեան և նշանակութեան իւրեանց՝
հաւաքին յերկուս եղանակս, որք կոչին, սահմանական,
և հրամայական:

Սահմանական եղանակ կոչի բայն այն, որ զօրութեամբ կազ-
մութեան իւրոյ 'ի գործ ածի 'ի խօսակցութեան պատմականս,
վճռականս, պատճառականս, մեկնականս, խոստովանա-
կանս, ծանուցականս, ստորոգականս, բացասականս, և
յայլ սոյնպիսիս: զօ՛, ես աղօթէի, երբ դու ննջէ-
յեր, և նա մեկնեցաւ:

152: Օժանդակ սահմանական կոչեցեալ բայս հնարէ
վարել և 'ի խօսակցութեան թէականս, երկբայականս,
ըղձականս, աղաչականս, հարցականս, և այլն, սակայն
յայնժամ զօրութեամբ կամ ներգործութեամբ յաւելեալ լինին
պ̄ս մակբայք, շաղկապք, և միջարկութիւնք, բացա-
յայտողք այդպիսի եղանակաց, որպ̄ այլուր ունին ման-
կունք ուսանել օրինակօք:

153: Իսկ հրամայական կոչին բայն, որ զօրութեամբ վեր-
ջաւորութեան իւրոյ պահանջէ վարել 'ի խօսս հրամայելոյ,
արգելլոյ, աղաչելոյ, յորդորելոյ, կոչելոյ, սպառնալոյ,
և յայլ սոյնպիսիս, զորօրինակ, ուսի՛ր, պահեա՛ պատ-
ուիրանս իմ, աղօթեա՛, փախի՛ր 'ի մեղաց, տո՛ւր մեզ՝
տէ՛ր, և այլն:

154: Լծորդութիւն է ուղղերդ պարագայ, ը̄ որոյ դի-
մաւոր բայք բաժանին 'ի չորս դասս, կամ 'ի պատկերս
'ի սակս նմանաձայն վերջաւորութեան իւրեանց 'ի ներկայ
ժամանակն սահմանականին, որք են վերոյիշեալ (145.)
չորք վերջաւորութիւնք, եմ, ամ, ում, իմ, վ̄ս զի ա̄մ
բայք լեզուիս մերոյ՝ ը̄ միոյ 'ի չորեսց եզերին 'ի սահ-

Մանաւանդ ներկայն յառաջին դիմի, որ ըստ սեռից բա-յից քննելով՝ յայտնի երեւի, զի ամենայն ներգործա-կանք միով 'ի չորիցդ եղերին, որ՝ գրեմ, հարցամ, ը-նում, ցանեմ: Կրաւորականք միայն և միշտ 'ի իմ, եղերին, որ՝ գրիմ, խառնիմ, ծաղանիմ: Հասարակ բայք եղերին, ամ, իմ: որ՝ ուրախամ, սնանիմ, և այլն: Չէզոք բայք միով 'ի չորիցդ յանգին, որ՝ ամաչեմ, գնամ, երդ-նում, աշխատիմ, և այլն: Անցողականք միշտ եղերին 'ի եմ, որ՝ զարթուցանեմ, ուսուցանեմ, և այլն:

155: Խոնարհումն է լինելութ պարագայ, որ ուսու-ցանէ մեզ զբազմատեսակ այլաձեւութիւս վերջաւորութեանց մի և նոյն բայից, երբ փոփոխէ նոյն բայն զսեռս, ըզ-թիւն, զդէմս, և զժամանակս իւր, մին զի ըստ անուանց 'ի հոլովելն փոխէին զկերպն կամ զվերջ իւրեանց այս-պէս և այնպէս օրինակաւ յանգելով, ընդ նմին օրինա-կի և բայք 'ի խոնարհելն իւրեանց ընդ այսու կամ այնու սեռիւ, թուով, դիմօք, և ժամանակաւ, փոփոխեն զվերջաւորութիւս իւրեանց այսր կամ այնր եղերելով, որ՝ բայս հայցեմ, երեսուն և մի յատուկ վերջաւո-րութիւս ընդունի 'ի ներգործական սեռի, և քսան և չորս յատուկ վերջաւորութիւս 'ի կրաւորական սեռի, որոյ գումարն լինի յիսուն և հինգ յատուկ վերջաւորութիւնք միոյ բայի, և այն միայն 'ի սահմանական եղանակին, յորս թէ յաւելցես զվեց յատուկ վերջաւորութիւնս հրամայա-կան եղանակին, ընդ ամն լինին վաթսուն և մի վերջա-ւորութիւնք դիմաւոր բայի, և ահա տեսակաւորելն միոյ բայի այսչափ զանազան և յատուկ վերջաւորութիւնք, կո-չի, խոնարհմունք բայից:

156: Այս թիւ յատուկ վերջաւորութեանց ոչ է հաւա-սար յամ բայս, զի ոմանք 'ի բայից ունին պակաս-

կան վերջաւորութիւնս յոմն, և ոմանք՝ ոչ, վասն նկատմամբ այսր պարագայի բայք բաժանին յերիս տեսակս, որք են, կանոնաւոր, զարտուղի, և պակասաւոր:

157: Կանոնաւոր կոչի բայն այն, որ յոմն սեռս, 'ի Թիւս, 'ի դէմս, և 'ի ժամանակս, ամենայն ունի զիւր սեփհական վերջաւորութիւնս, որպէս են բայքս, կապեմ, լուանամ, և հեղում, և այլ եւս բայք, որ նման սոյն օրինակս խոնարհին:

158: Զարտուղի ասին այն բայք, որ Թէպէտ ունին զոմն յատուկ վերջաւորութիւնս, սակայն սակաւ ուրեք խոտորին 'ի նմանութենէ կանոնաւոր բային իւրոյ պատկերի այլազգ ձևանան 'ի ժամանակս ինչ, որպէս են բայք առաջին պատկերին ի 196 և 197, համարովք եղելովք:

159: Իսկ պակասաւոր կոչին այն բայք, որ չունին զյատուկ վերջաւորութիւն յոմն սեռս և 'ի ժամանակս, այլ 'ի բազումս պակասին, յայլմէ բայէ լրանան, որպէս են բայքս, ասեմ, կեամ, որոց առաջինն չունի զկատարեալ և զպարզ ապառնի, և երկրորդն չունի զներկայ և զանկատար, վասն 'ի միմեանց լրանան, կացուցանեն զմի բայ իբր կատարեալ և կանոնաւոր:

160: Զարտուղի և պակասաւոր բայք սակաւ են 'ի լեզուի մերում, զորոց գրեթէ զբովանդակն առ դիւրուն նորավարժից նշանակեմ աստի ի իւրաքանչիւր պատկերաց:

161: Զօրինակս խոնարհմանց կանոնաւոր բայից բովանդակեմ յերիս աղիւսակս կամ 'ի պատկերս, զի 'ի նոսին իբրու 'ի պայծառ հայելւոջ տեսցեն մանկունք զխոնարհմունս ամ բայից լեզուիս մերոյ, ի երից զոյգ վերջաւորութեանց սահմանականն ներկայից, որոց առաջինն յանգի, եմ, իմ, զօ", կապեմ — կապիմ: երկրորդն

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի Սահմանական եղանակի:

Դէմք:	Ներգործականք:		Կրաւորականք:		Ժամանակ
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի:	—
ա:	կապեմ.	կապեմք.	կապիմ.	կապիմք.	
բ:	կապես.	կապէք.	կապիս.	կապիք.	Ներկայ:
գ:	կապէ:	կապեն:	կապի:	կապին.	
	—	—	—	—	—
ա:	կապէի.	կապէաք.	կապէի.	կապէաք.	
բ:	կապէիր.	կապէիք.	կապէիր.	կապէիք.	Անկատար:
գ:	կապէր:	կապէին.	կապիէր.	կապէին:	
	—	—	—	—	—
ա:	կապեցի.	կապեցաք.	կապեցայ.	կապեցաք.	
բ:	կապեցեր.	կապեցիք.	կապեցար.	կապեցայք.	Կատարեալ
գ:	կապեաց:	կապեցին:	կապեցաւ.	կապեցան.	
	—	—	—	—	
ա:	կապեցից.	կապեսցուք.	կապեցայց.	կապեսցուք.	
բ:	կապեսցես. պես ջեր.	կապեսջիք.	կապեսցիս. պե- ջիր	կապեսջիք.	Ապառնի պարզ:
գ:	կապեսցէ:	կապեսցեն.	կապեսցի:	կապեսցին:	
	—	—	—	—	
ա:	կապիցեմ.	կապիցեմք.	կապիցիմ.	կապիցիմք.	
բ:	կապիցես.	կապիցէք.	կապիցիս.	կապիցիք.	Ապառնի ստորադ- րեալ:
գ:	կապիցէ:	կապիցեն.	կապիցի.	կապիցին:	

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի Հրամայական եղանակի:

Դէմք:	Ներգործականք:		Կրաւորականք:		
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի,	
ա:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	Ներկայ:
բ:	կապեա՛: մի՛ կապեր:	կապեցէ՛ք: մի՛ կապէք:	կապեա՛ց: մի՛ կապիր:	կապեցարո՛ւք: մի՛ կապիք:	
գ:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	

Անդէմ և անժամանակ բայանունք:

Աներևոյթք. { Ներգործ: կապել: Կրաւորակ: կապիլ: } պելոյ, պելով

Ընդունելութիւնք: {
կապող, կապեցող:
կապեալ, (առաւել ուղիղ) կապեցեալ:
կապելի:
կապելոց:

եզներէ, ան, և էն, զօ՛՛, լուանամ — լուանիմ: Իսկ երրդն յանգի, ուն, և էն, զօ՛՛, հեղում — հեղանիմ:

Իւրաքանչիւր պատկերի բայն խոնարհի նախ ըստ սահմանական եղանակին 'ի ներգործական սեռին յատուկ վերջաւորութեամբ, և 'ի կրաւորականն յատուկ իւրովք, (թէպէտ և ոչ յամի,) յերկուս թիւս, յերիս դէմս, և 'ի չորս ժամանակս: Եւ այս է հրամայական եղանակին, յորում պակասին բայք բազումք, զի ունին միայն ներկայ ժամանակ, և յայնմ՝ միայն զերկրորդ դէմս եզակի և յոգնակի: Յետ դիմաւոր բային՝ եդեալ լինին և անդէմ բայանունք, բղխեալք 'ի դիմաւորայ անուն, որպէս տեսանի յիւրաքանչիւր պատկերս:

Ըդեց որդ գաղափարս խոնարհմանց հանդերձ նոյնօրինակ խոնարհելի բայիւք, և կարևոր ծանօթութիւնք պատկերաց, որոց առաջինն և առաւել կանոնաւորն է այս:

163։ Ծանօթութիւնք վ̄ն առաջին պատահերց խոնարհման բայից։

ա̄։ Ի սահմանական եղանակի՝ ունի ներգործական սեռն զա̄մ յատուկ վերջաւորութիւ անցերի, իսկ կրաւորական սեռն պակասի թէ՛ յանկատարին, յորում ունի միայն զե̄րդ դէմս եզակինն, հալէ—ր. զայլ հինգ վերջին առնու 'ի ներգործականէն, և թէ 'ի կատարեալն և 'ի պարզ ապառնին, յորս չունի զառաջին դէմս յոգնականին, այլ զ̄ ներգործականին եդեալ, հալեցաք, հալեցաւք։

բ̄։ Ի պարզ ապառնին՝ ե̄րկդ դէմս եզականին թէ ներգործականն և թէ կրաւորականն ունի միշտ զկըրկին վերջս, հալեսցես, կամ հալեսջիր, հալեսցիս, կամ հալեսջիս, և այսպ ունին զրեթէ ա̄մ բայք մեր։

գ։ Բաղադրեալ ապառնին որ և իսկ բայի սակաւ ուրեք 'ի գործ ածի Աս և առ նախնիս, վ̄յ դասատուք մի՛ թոյլ տացեն մանկանց յաճախել զայն։

դ։ Յա̄մ բայս՝ ե̄րկդ դէմս յոգնակի ներկային առնուլ զ բացասական, մի՛, վասն իբր արգելական, մի՛ հալէք, մի՛ հալիք, որ̄ եդեալ կայ 'ի շարս հրամայականացն։

ե̄։ Հրամայական եղանակն պակասաւոր է յոյժ, զի ունի զե̄րկդ դէմս միայն յեզականն և 'ի յոգնականն, վ̄յ 'ի փոխ առնու զ պարզ ապառնի սահմանականին, (բաց յառաջին դիմէ եզականին,) և զայն մարթ կրկնակի։ Նախ իբր հրամայական ստորասութ յաւելեալ շեշտ 'ի վերջին ձայնաւոր տառն իւրաքանչիւրոցն, այսպէս։

	Ներգործականք:		Կրաւորականք:	
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի:
ա:	. . .	կապեսցո՛ւք	. . .	կապեսցո՛ւք,
բ:	կապեսցե՛ս, կամ կապեսջի՛ր,	կապեսջի՛ք,	կապեսցի՛ս, կամ կապեսջի՛ր,	կապեսջի՛ք,
գ:	կապեսցէ՛:	կապեսցե՛ն:	կապեսցի՛:	կապեսցի՛ն:

գ: Երկդ՝ երբ բացասական կամ արգելական, յաւելեալ Ղբայաստական, մի՛, ժակքայդ յառաջոյ իւրաքանչիւրոցն, այսպէս:

	Ներգործականք:		Կրաւորականք:	
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի:
ա:	. . .	մի՛ կապեսցուք,	. . .	մի՛ կապեսցուք,
բ:	մի՛ կապեսցես, կամ մի՛ կապեսջի՛ր,	մի՛ կապեսջի՛ք,	մի՛ կապեսցիս կամ մի՛ կապեսջիր,	մի՛ կապեսջի՛ք
գ:	մի՛ կապեսցէ:	մի՛ կապեսցեն	մի՛ կապեսցի	մի՛ կապեսցին:

Է։ Պատճառք և զբաղադրեալ ապառնի սահմանականին վարէին այսպէս կրկին օրինակաւ իբր հրամայականն, և իբր արգելականն, այլ համբակաց չէ՛ օրէն հետևել նոցա յայսմ։

Այսչափ ծանօթութիւնք շատասցեալք առ ժամս, առաջի արարից զայն ամենայն բայս, որք խոնարհին ըստ այսմ պատկերի,

Ցանկ ամենայն բայից առաջին պատկերի։

164։ Բայք՝ որ խոնարհին ըստ այսմ առաջին պատկերի, բազում են յոյժ, ոչ միայն թուով, այլ և տեսակաւ, զի թէպէտ ամենայն բայք 'ի սահմանականի ներկայն, եմ, եզերին ըստ այսմ խոնարհին, սակայն 'ի բազում տեսակս որոշին այնք, և յայլ և այլ դասս կարգին խառն 'ի պարզս և 'ի բաղադրեալս, 'ի նախատիպս և յածանցեալս, 'ի ներգործականս և 'ի չէզոքականս, այլովքն հանդերձ, վասն զի մի՛ տարակուսանօք խառնուլն նոցին թակարդեսցէ զհամբակս, 'ի դասս դասս հատուածեալ շարակարգեցից զայնս։

165։ Արդ՝ ըստ այսմ պատկերի խոնարհին նախ՝ բազում պարզ ներգործական բայք, եմ, վերջաւորութեամբ եզերեալք, որք և ունին զսեպհական կրաւորական իւրեանց, իմ, յանգիւ վերջացեալք, որոց առաւել գործածականքն են սոքին։

Ազատեմ, տիմ։ տեցի, տեցայ։ տեա, տեայ և այլն։
ազդեմ, ածանցեմ, ագանդեմ, աղաչեմ, աղարտեմ, աղաւաղեմ, աղերսեմ, աղխաղխեմ, աղխեմ, աղճատեմ, աղմկեմ, աղտեղեմ, ախմանեմ, ամբաստանեմ, ամբարեմ, ամբոխեմ, ամբարձատեմ, ամոքեմ, ամփոփեմ, այպանեմ, այրեմ, անարգեմ, անգոսնեմ, անպաշեմ, անժառանգեմ, անլծեմ, անիրաւեմ, անյայտեմ,

անուանեմ, անուշեմ, անպատուեմ, անջատեմ, անտեսեմ, անօրեմ, աշխարեմ, ապականեմ, ապակեմ, ապահովեմ, ապաշաւեմ, ապաշխարեմ, ապստամբեմ, ապաքինեմ, ապխտեմ, ապտակեմ, առագաստեմ, առակեմ, առաքեմ, առթեմ, առոգեմ, աստիճանեմ, ատեմ, արածեմ, արատեմ, արգելեմ, արծարծեմ, արծնեմ, արհամարհեմ, արձակեմ, արուեստակեմ, արտաքսեմ, աւազեմ, աւաղեմ, աւանդեմ, աւարեմ, աւարտեմ, աւաքեմ, աւելեմ, աւետաբանեմ, աւետեմ, աւերեմ, աքսորեմ:

Բաբախեմ, բաղկեմ, բաժակեմ, բաժեմ, բաղբաղեմ, բաղդատեմ, բաղխեմ. բամբասեմ, բանտեմ, բաշխեմ, բասրեմ, բարդեմ, բեկբեկեմ, բեկտեմ, բեւեռեմ, բժշկեմ, բղխեմ, բոլորակեմ, բոլորեմ, բովանդակեմ, բորբոքեմ, բուժեմ, բուրեմ, բռեմ, բրեմ, բրդեմ:

Գալարեմ, գահեմ. գաղափարեմ, գաղեմ, գանգրեմ, գանեմ, գանձեմ, գաւաղանեմ, գգուեմ, գեղգեղեմ, գերեմ, գերծեմ, գերփեմ, գիշատեմ, գլեմ, գլխատեմ, գըլխեմ, գլորեմ, գլխորեմ, գծեմ, գնեմ, գոգեմ, գովեմ, գործեմ, գորովեմ, գումարեմ. գունակեմ, գունեմ, գուշակեմ, գրաւականեմ, գրաւեմ, գրգեմ. գրգռեմ, գրեմ, գրկեմ, գօշեմ:

Դայեկեմ, դասեմ, դատախարակեմ, դատարկեմ, դատեմ, դարմանեմ, դաւաճանեմ, դաւեմ, դաւանեմ, դեգեմ, դիեմ, դիպեմ, դիտեմ, դիւթեմ, դիւրեմ, դըղրդեմ, դսրովեմ, դրդեմ. դրդուեմ, դժրեմ, դրօշմեմ, դրուակեմ, դրուատեմ, դրօշեմ:

Եգերեմ, եղանակեմ, եպերեմ. երամեմ, երգեմ, երգիծեմ, երերեմ, երեւակայեմ, երկայնեմ, եր-

Նկարեմ. եքկնեմ. երկրորդեմ. եփեմ. եօթներորդեմ։

Զանգեմ. զառնկեմ. զատեմ. զարդարեմ. զգա-ծեմ. զգայեմ. զգետնեմ. զգուշեմ. զեղչեմ. զետեղեմ. զզուեմ. զինեմ. զմռսեմ. զննեմ. զոհեմ. զուգեմ. զսպեմ. զտեմ. զրահեմ. զրաւեմ. զրկեմ. զրպարտեմ. զօդեմ. զօշոտեմ։

Ըմբերանեմ. ըմբոշխնեմ. ըմբռնեմ. ընթերցեմ. ընծայեմ. ընկղմեմ. ընկճեմ. ընկրկեմ. ընտրեմ.

Թաթաղեմ. թաթաւեմ. թաթեմ. թախանձեմ. թակարդեմ. թակեմ. թաղեմ. թամբեմ. թարթա-փեմ. թարթեմ. թաւալեմ. թափեմ. թեքեմ. թեւ-բեմ. թլփատեմ. թխեմ. թշնամանեմ. թոշակեմ. թոպեմ. թովեմ. թորեմ. թորթորեմ. թուեմ. թու-նեմ. թրեմ. թրծեմ. թրմեմ. թօթափեմ։

Ժայթքեմ. ժապաւինեմ. ժառանգեմ. ժխորեմ. ժո-ղովեմ. ժտեմ. ժքթեմ. Իններորդեմ. իջեմ։

Լակեմ, լայնեմ. լաստեմ. լարեմ. լափեմ. լիզեմ. լլկեմ. լծեմ. լծորդեմ. լմեմ. լուծեմ. լսեմ. լքեմ։

Խաբեմ. խաթարեմ. խախտեմ. խածատեմ. խաշ-րեմ. խաղախորդեմ. խաղաղեմ. խամրեմ. խայթեմ. խայտառակեմ. խանգարեմ. խանդաղատեմ. խանձա-տեմ. խանձարրեմ. խանձեմ. խանձողեմ. խաչեմ. խառեմ. խառնակեմ. խառնեմ. խարազանեմ. խարա-կեմ, խարբալեմ. խարդախեմ. խարդաւանեմ. խա-րեմ. խարխալեմ. խարխլեմ. խարշատեմ. խարշեմ. խարուկեմ. խարսխեմ. խարտեմ. խափանեմ. խեթ-կեմ. խեղդեմ. խեղեմ. խզեմ. խթեմ. խլեմ. խլր-տեմ. խծբծեմ, խծպեմ. խղխայթեմ. խճողեմ. խմ-բեմ. խմեմ. խմորեմ. խնայեմ. խնդրեմ. խնկեմ.

խաղխաղեմ, խոշոշեմ, խռշտամղեմ, խոպոպեմ, խո-ռեմ, խռռոչեմ, խոտեմ, խորթնարդեմ, խորեմ, խո-րովեմ, խորսխեմ. խորտակեմ, խոցեմ, խոցոտեմ, խուեմ, խուզեմ, խուճապեմ, խուգեմ, խունեմ, խու-վեմ, խստղեմ, խարլեմ, խլխռեմ, խլամատեմ, խրատեմ, խրեմ, խփեմ:

Ծաղեմ, ծալեմ, ծախեմ, ծածկեմ, ծակեմ, ծակո-տեմ, ծաղրեմ, ծամեմ, ծայրատեմ, ծանակեմ, ծանկեմ ծարրեմ, ծաւալեմ, ծեծեմ, ծեփեմ, ծեքեմ, ծիւրեմ, ծխեմ, ծխոտեմ, ծծեմ, ծնդեմ, ծորեմ, ծուատեմ, ծպտեմ, ծրարեմ, ծրդեմ, ծփեմ:

Կաղդուրեմ, կազմեմ. կախաղանեմ, կախարդեմ, կախեմ, կակղեմ, կահեմ, կանգնեմ, կանոնեմ, կաշա-ռեմ, կաշկանդեմ, կապտեմ, կառափեմ, կառափնա-տեմ, կատակեմ, կատարեմ, կարգեմ, կարեմ, կար-թեմ, կարծեմ, կարկառեմ, կարկատեմ, կարկեմ, կարճեմ, գեղեմ, կեղևեմ, կեղեքեմ, կեղծեմ, կե-րակրեմ, կերպարանեմ, կերտեմ, կթեմ, կլզեմ, կծեմ, կծկեմ, կկոցեմ, կղկղեմ, կնճռեմ, կնքեմ, կշռեմ, կշռորդեմ, կշտամբեմ, կոթողեմ, կոխեմ, կոխոտեմ, կոծեմ, կոկեմ, կողոպտեմ, կոճկեմ, կո-ճոպեմ, կոչկոճեմ, կոչեմ, կոտորեմ, կորզեմ, կոր-ծանեմ, կուտակեմ, կուտեմ, կոփեմ, կռեմ, կռփեմ, կտեմ, կտկտեմ, կտտեմ, կտրատեմ, կտրեմ, կրեմ, կրթեմ, կրծեմ, կրկնեմ, կրկտեմ, կրճատեմ, կրճեմ, կրճտեմ, կցեմ, կցկցեմ, կցորդեմ:

Հալածեմ, հալեմ, հակեմ, հաղորդեմ, հաճեմ, համակեմ, համառօտեմ, համարեմ, համարձակեմ, համբարեմ, համբաւեմ: համբուրեմ, համեմատեմ,

համեմեմ, համետեմ, համոզեմ, հայթհայթեմ, հայհոյեմ, հայցեմ, հանդանակեմ, հանդուցեմ, հանդրիճեմ, հանդերձեմ, հանճարեմ, հաշեմ, հաշուեմ, հասարակեմ, հաստատեմ, հաստեմ, հատուածեմ, հարթեմ, հարկեմ, հարուածեմ, հարստեմ, հաւատալեմ, հաւաստեմ, հաւաքեմ, հաւեմ, հեգեմ, հեղնեմ, հեթհեթեմ, հեղեղատեմ, հեղեղեմ, հեղեղկեմ, հեղուսեմ, հերկեմ, հերձեմ, հեձատեմ, հելքեմ, հիմնեմ, հինգերորդեմ, հինգկնեմ, հիւսեմ, հիւսնեմ, հնազանդեմ, հնարեմ, հնձեմ, հնչեմ, հոլանեմ, հոլովեմ, հոծեմ, հոսեմ, հովուեմ, հոտհոտեմ, հորդեմ, հպատակեմ, հպեմ, հպտեմ, հռչակեմ, հռոգեմ, հրահանգեմ, հրապարակեմ, հրապուրեմ, հրատարակեմ, հրաւիրեմ հրդեհեմ, հօտեմ:

Ձաղեմ, ձաղկեմ, ձայնեմ, ձգեմ, ձգձգեմ, ձըգտեմ, ձեւեմ, ձիւթեմ, ձուլեմ, ձրձրեմ, ձօնեմ, ղամբարեմ, ղեկեմ, ղուղակեմ:

Ճախարակեմ, ճանկեմ, ճաշակեմ, ճաշեմ, ճապաղեմ, ճառեմ, ճարակեմ, ճարեմ, ճարտարեմ, ճըգնեմ, ճեղքեմ, ճենճերեմ, ճեպեմ, ճմլեմ, ճուշեմ, ճշգրտեմ, ճշդեմ, ճշմարտեմ, ճողոպրեմ, ճ.ճեմ:

Մաղցեմ, մալեմ, մակաղեմ. մակարդեմ, մաղեմ, մանեմ, մանրեմ, մաշեմ, մատակարարեմ, մատնեմ, մատռուակեմ, մարզեմ, մարտեմ, մաքսեմ, մաքրեմ, մեծարեմ, մեկնեմ, մեկուսեմ, մեղկեմ, մեռոնեմ. մերժեմ, մերկեմ, մեքենայեմ, մզեմ, մթերեմ. մխեմ, մխիթարեմ, մկրտեմ, մղեմ, մշակեմ, մոխրեմ, մոմեմ, մորթեմ, մորմոքեմ, մտրակեմ, մրճատեմ, մրրկեմ, մօտեմ:

Յաղեմ, յածեմ. յականեմ, յաղեմ, յաղթահա-կեմ, յաղթեմ, յաճախեմ, յայգորեմ, յայտնեմ, յանգեմ, յանդիմանեմ, յանձանձեմ, յանձնեմ, յա-չաղեմ, յապաղեմ, յապաւեմ, յաջողեմ, յաջոր-դեմ, յառեմ, յաստակեմ, յասեմ, յարդեմ, յար-դարեմ, յարադեմ, յարեմ, յարմարեմ, յափշտա-կեմ, յեղանակեմ, յեղյեղեմ, յեսանեմ, յերագեմ, յերիւրեմ, յիրկարեմ, յիշատակեմ, յիշեմ, յղեմ, յղկեմ, յոլովեմ, յողդողդեմ, յորդեմ, յորդորեմ, յորջորջեմ, յուսայեմ. յուզեմ, յուռթեմ, յստա-կեմ, յօդեմ, յօշատեմ, յօշեմ, յօտեմ, յօրինեմ:

Նախատեմ, նախանձեմ, նահատակեմ, նեխեմ. նեղեմ, նենգեմ, նետեմ, ներբողեմ, ներկեմ, ներզա-վեմ, նիւթեմ, նկատեմ, նկարեմ, նշանակեմ, նշա-նեմ, նշաւակեմ, նշկահեմ, նշմարեմ, նշողեմ, նորոգեմ, նուաղեմ, նուաճեմ, նուիրեմ, նպարեմ, նօթճեմ:

Շալակեմ, շաղախեմ, շաղեմ, շամփրեմ, շարեմ, շարժեմ, շարժլեմ, շարունակեմ, շեղջեմ, շեշտեմ, շերտեմ, շինեմ, շղթայեմ, շնթեմ. շնորհեմ, շո-գմեմ, շողոքորթեմ, շորթեմ, շպարեմ, շտապեմ. շտեմարանեմ, շրջանակեմ, շրջեմ, շրջշրջեմ, շռ-փեմ, շփոթեմ, շօշափեմ:

Ոլորեմ, ողողանեմ, ողորկեմ, ողոքեմ, ողջագու-րեմ, ողջունեմ, ոռոգեմ, որմեմ, որոգայթեմ, որո-ճեմ, որոնեմ, որոշեմ, ութերորդեմ, ուխտեմ, ու-ղերձեմ, ուղղեմ, ուռկանեմ:

Չարչարեմ, չափեմ, չորեքկնեմ, Պախարակեմ. պահանջեմ, պահեմ, պահնակեմ. պահպանեմ. պաճարեմ, պաճուճեմ, պայծառեմ, պայմանեմ,

պաշարեմ. պաշտեմ. պատակտեմ. պատանդեմ. պա-տառեմ. պատառոտեմ. պատասխանեմ. պատատեմ. պատարագեմ. պատեմ. պատժեմ. պատկանեմ. պատ-կերեմ. պատկինեմ, պատճառեմ. պատմեմ. պատշա-ճեմ. պատուաստեմ. պատուեմ. պատուիրեմ. պա-տուհասեմ. պատսպարեմ, պատրաստեմ, պատրեմ. պատրուակեմ. պարանեմ, պարարեմ. պարգեւեմ. պարզեմ. պարունակեմ. պարուրեմ. պարսաւեմ. պարսեմ. պարսպեմ, պարտեմ. պարփակեմ, պեղեմ. պղծեմ. պղտորեմ. պճնեմ. պնդեմ. պսակեմ. պր-տոյտքեմ. պրկեմ:

Ջաղխեմ. ջաղջախեմ. ջամբեմ. ջարդեմ. ջլա-տեմ. ջլեմ. ջնջեմ. ջոլորեմ. ջոկեմ. ջրեմ:

Սադրեմ, սակեմ. սահմանեմ. սանձեմ. սանտրեմ. սատակեմ. սատարեմ, սարսեմ. սափրեմ. սեթեւե-թեմ. սեղմեմ. սեպհականեմ. սերկեմ. սերեմ, սերտեմ. սերմանեմ. սեւեռեմ. սիրեմ. սլաքեմ. սղեմ. սղոցեմ. սնգուրեմ. սոսնձեմ. սպառեմ, սպա-ծեմ. ստեղծեմ. ստերջրեմ. սուլպեմ. սուզեմ. սրբեմ. սրեմ. սրսկեմ. սփոփեմ. սփռեմ, սքօղեմ.

Վախճանեմ. վաճառեմ. վայելեմ. վայթեմ. վան-դակեմ. վանդեմ. վանեմ. վանկեմ. վաշխեմ. վա-ռեմ. վատեմ. վատնեմ. վարագուրեմ. վարակեմ վարանեմ. վարատեմ. վարեմ. վարժեմ. վարձեմ, վարձկանեմ. վարսեմ. վեցերորդեմ. վիժեմ. վկա-յեմ. վճարեմ: վճռեմ. վնասեմ. վշտագնեմ. վշտան-գեմ. վտանգեմ. վտարանդեմ. վտարեմ. վրդովեմ. վրձնեմ. վրիժակեմ:

Տագնապեմ. տախտակարեմ. տածեմ, տաղեմ.

տանջեմ. տաշեմ. տապալեմ. տապ կեմ. տարասամնորդեմ. տատանեմ. տարածեմ. տեւողեմ. տափանեմ. տա-փորակեմ. տեսակցանեմ. տնկեմ. տնօրինեմ. տողորեմ. տողեմ. տոչորեմ. տուգանեմ. տուժեմ. տոփեմ. տպեմ. տր հեմ. տրորեմ. տրցակեմ. տօնեմ:

Րոպէանեմ. րամեմ, րատեմ: Ցախեմ. ցայտեմ. ցան-գեմ. ցանեմ. ցանցեմ. ցաւատեմ. ցնդեմ. ցնկնեմ. ցնցեմ. ցոեմ. ցրեմ. ցրուեմ. ցցեմ. ցօղաղնեմ. ցօ-ղեմ:

Փաթաթեմ, փակեմ, փաղաղեմ, փաղաքշեմ, փայլեմ, փայփայեմ, փապարեմ, փարախեմ, փարա-տեմ, փեռեկտեմ, փետտեմ, փթթեմ, փլրեմ, փշրեմ, փոթորկեմ, փախեմ, փողեմ, փողոսեմ, փոսեմ, փորեմ, փորձեմ, փոփոխեմ, փոքրեմ, փչեմ, փախեմ, փտեմ, փրկեմ, փոխանակեմ, փոխանորդեմ, փոխան-ցեմ, փոխարինեմ:

Քակեմ, քակտեմ, քահեմ, քաղեմ: քամահեմ, քամեմ, քայքայեմ. քանակեմ, քանդակեմ, քանդեմ, քանյեմ, քաջալերեմ, քարշեմ, քարոզեմ, քաւեմ, քերեմ, քերթեմ, քեցեմ, քննեմ, քշեմ, քորեմ, քրքրեմ, քքուեմ, քողեմ: Օժանեմ, օրինակեմ, օրհ-նեմ, օգտեմ, Եմ:

166: Նշէ՛ զմ բայք, որք, ժամանակաւ ածանցեալք, անթերի խոնարհին ըստ այսմ առաջին պատկերի. զօ", Աղասաւորեմ, աւետաւորեմ, անկենաւորեմ, բնա-նաւորեմ, բնաւորեմ, գլխաւորեմ, դողաւորեմ, դրա-նաւորեմ, դասաւորեմ, դժխաւորեմ, եղանակաւորեմ, երեմնաւորեմ, զուգաւորեմ, զինաւորեմ, զգեստա-ւորեմ, թագաւորեմ, թագուստաւորեմ թունաւորեմ,

լուսաւորեմ, խմբաւորեմ, խնկաւորեմ, ծոցաւորեմ, կալանաւորեմ, կարգաւորեմ, կերպաւորեմ, հանդիսաւորեմ, հոգևորեմ, միաւորեմ, մոտաւորեմ, ուղևորեմ չափաւորեմ, ահաւորեմ, վիրաւորեմ, տեսակաւորեմ, տպաւորեմ, փառաւորեմ, և այլ բազումք:

Ծանօթութիւն: 'Ի բայից աստի՝ որք ներգործական նշանակութ. վարին, յայտ է թէ խոնարհին կրկին վերջաւորութ., ըմ, եմ, և իմ, յանգիւ: Իսկ որք չէզոքական մտօք վարին, խոնարհին միով յանգիւ, ըմ, կամ եմ վերջիւ, զօ՛, Թագաւորեմ, ըստ հայլ., իմ: և կամ միով իմ, յանգիւ ըստ հայլ., իմ, զօ, ալևորիմ, երկաւորիմ.

167: զայս տարբերութիւն իմա և վն ամ բարդ բայից, որ անմիջապ. յարեմ մինչև 'ի 187. Թիւն, զի և նոքին ըստ տեղւոյն վայելչութ. և ըստ քերթողին քաջութ. մերթ իբր ներգործական վարին, և մերթ իբր չէզոք. վնյ և ըստ սեռին պահեն զխոնարհումն:

168: Երրորդ՝ բազում բարդ ներգործականք, զորոց զգործածականս դասեմ՝ աստանօր, զօ՛:

Ալէկոծեմ, աչաբեկեմ, ամբարփակեմ, այլ այլեմ, այլակերպեմ, այլափոխեմ, անձնագովեմ, անուանակոչեմ, աշխարհաշինեմ, առաստաձեռնեմ, արծաթապատեմ, արտայայտեմ, արտափայլեմ, բազմասերեմ, բաղհիւսեմ, բարդալանեմ, բանատոկտեմ: բարեխառնեմ, բարեխնամեմ, բարեկարգեմ, բացայայտեմ, բացորոշեմ, բոցակիզեմ. բռնաբարեմ, բրդզեմ, գահավիժեմ, գեղապանծեմ, գեղերեսեմ, գեղերինեմ, գեղեցկահիւսեմ, գետահոսեմ, գերազգեմ, գերահռչակեմ. գլխակարգեմ, գընահատեմ, գոյափոխեմ, գովասանեմ, գունագեղեմ,

դատավարեմ: դատակնքեմ. դատապարտեմ. երեքնեմ:
երկարաձգեմ. երկփեղկեմ. զանազանեմ. զուգաթուեմ:
զուգադոնեմ. զուգընթացեմ. զուգախնդեմ. և այլն: ընդար
ձակեմ. ընդաւաղեմ. ընդդիմեմ. ընդոստնեմ: և այլն: թա-
ղանթապատեմ. թեւաքաղեմ. թուանշանեմ, լերդա-
բեկեմ. լուսանորոգեմ. լրտեսեմ. խանձարրապատեմ.
խաչակնքեմ. խառնախաղտեմ. խեղդեղեմ. խեղաթիւ-
րեմ. խեղկատակեմ: խրատաւորեմ. խորշանկեմ. ծաղ-
կաքաղեմ. ծածկածեմ. ծանրաբեռնեմ. ծերատածեմ. ծի
րանեղինեմ. կազմակերպեմ. կամակորեմ. կանոնաւո-
կեմ. կենդանախառնեմ. կենդանածնեմ: կենդանատեղ-
ծեմ. կերպարանեմ. կորովաձեւեմ. համապաղեմ: համա-
խմբեմ: համակարգեմ. և այլն, համբառնաշակեմ. հարթա-
շափեմ. հարցափորձեմ. հնապարեմ. հնազանդեմ. հետա-
քննեմ. հրազինեմ. հրակիզեմ. ձեռնակոծեմ. ձեռ-
նաձեւլեմ. ձեռակերտեմ. ճառաքաղեմ. մանկամարժեմ,
միայարեմ. ջահատեմ. մխատեմ. յարաբերեմ: և այլն:
յեղաշրջեմ. յերկարաձգեմ. յուսահատեմ. նախա-
դծեմ. նախադրուշակեմ. և այլն: նորածնեմ. նորաձեւեմ.
նորաստեղծեմ. շաղաշարեմ. շաղկապեմ. շարակար-
գեմ. շարակցեմ. և այլն: շնորհաբաշխեմ. շրջապատեմ:
շրջափակեմ. ողջակիզեմ. ոստայնանկեմ. ոստաքան-
ցեմ. ոտնակապեմ. չարակամեմ. պարածածկեմ. պա-
րասքօղեմ. պարսաքարեմ. պնդակազմեմ. ջատագովեմ.
ջրասուզեմ. ջրդեղեմ. սանձակոծեմ. սպառազինեմ.
ստորաբաժանեմ. ստորակարգեմ. և այլն: սրտաբեկեմ.
սրտապնդեմ. վայրասուզեմ. վարձատրեմ. վերազինեմ.
վերածածկեմ. վերօրհնեմ. և այլն: վիպասանեմ. տարա-
կուսեմ. տարամերժեմ. և այլն: տեղափոխեմ. տեւազեկը-

ծեմ. ոտնատեմ. ոճնախնդրեմ. ցանկապատեմ. փա-խաղարձեմ. փոխանակերպեմ. և այլն: քաղցրախառնեմ. քար-ընդոտեմ. քարկոծեմ. քուռխուզեմ. քողախնդրեմ. քառակուսեմ. և այլ բազումք:

169: Չորրորդ՝ ոմն բայք բաղդեալք ՚ի ածել բայիս, որպէս են ասքն: Թևածեմ. խորհրդածեմ. հողածեմ. մտա-ծեմ. մակածեմ. նկրածեմ. վերածեմ. տարածեմ: փա-խածեմ. և այլն:

170: Հինգերորդ՝ ոմն բայք բաղդեալք ՚ի արկել, բա-յիս: զօ՛, ակնարկեմ. առաջարկեմ. առարկեմ. բան-սարկեմ. գուժարկեմ. թևարկեմ. ծաղարկեմ. խնա-մարկեմ. խնկարկեմ. խուզարկեմ. հեծարկեմ. հա-ցարկեմ. ձայնարկեմ. ձեռնարկեմ. յուղարկեմ. վե-րարկեմ. փոխարկեմ. քողարկեմ. և այլն:

171: Վեցերորդ՝ ոմն բայք բաղդեալք ՚ի բանել, բա-յիս: զօ՛, Ազատաբանեմ. ազգաբանեմ. ախտաբա-նեմ. աղերսաբանեմ. աղճատաբանեմ. աղուաբանեմ. այլաբանեմ. անիծաբանեմ. աներջաբանեմ. առակա-բանեմ. առասպելաբանեմ. ա՛ծաբանեմ. առեղնաբա-նեմ. արուեստաբանեմ. աւետաբանեմ. բազմաբա-նեմ. բարեբանեմ. գաղտնաբանեմ գեղեցկաբանեմ. գեղջկաբանեմ. գոհաբանեմ գովաբանեմ. դատար-կաբանեմ. դիպաբանեմ. դիւցաբանեմ. դժուղնաբա-նեմ. երգաբանեմ. երգիծաբանեմ երկայնաբանեմ. զուարճաբանեմ. զրաբանեմ. ընդդիմաբանեմ. ելա-ւաբանեմ. լուսաբանեմ. խորհրդաբանեմ. խրատա-բանեմ. խրթնաբանեմ. ծաղրաբանեմ. ծանօթա-բանեմ. ծեքաբանեմ. ծննդաբանեմ. կանխաբանեմ. կարգաբանեմ. կնքաբանեմ. կրկնաբանեմ. համառա-բանեմ. հակառակաբանեմ. հայհոյաբանեմ. հարցա-

բանեմ. հաստատաբանեմ. հաւաքաբանեմ. հեգնաբանեմ. հեղաբանեմ. հրաշաբանեմ. ճառաբանեմ. ճարտարաբանեմ. ճշգրտաբանեմ. ճշմարտաբանեմ. ճոխաբանեմ. ճոռոմաբանեմ. մեծաբանեմ. մեկնաբանեմ. միաբանեմ. յայտնաբանեմ. յերկարաբանեմ. նաղաբանեմ. ներբողաբանեմ. նրբաբանեմ. շարաբանեմ. շրջաբանեմ. ուղղաբանեմ. ունայնաբանեմ. չափաբանեմ. չարաբանեմ. պատմաբանեմ. պատուաբանեմ. պարզաբանեմ. պերճաբանեմ. սակաւաբանեմ. սահմանաբանեմ. սեղծաբանեմ. սուղաբանեմ. սրբաբանեմ. վիճաբանեմ. տխրաբանեմ. տրամաբանեմ. փառաբանեմ. փաստաբանեմ. փոխանակաբանեմ. փոքրաբանեմ. քաղցրաբանեմ. քերթողաբանեմ. քաջաբանեմ. օրհնաբանեմ. և այլն.

172: Խօլմներդ՝ որ բայքն բարդեալք Ը բերեմ, բայիս: զօ", Արգինաբերեմ. արտաբերեմ. դալարաբերեմ. ընծայաբերեմ. խեղաբերեմ. խորհրդաբերեմ. հասկաբերեմ. մանկաբերեմ. մտաբերեմ. յառաջաբերեմ. յարաբերեմ. նմանաբերեմ. շրջաբերեմ. ուշաբերեմ. պարբերեմ. պատգամաբերեմ. պտղաբերեմ. վայրաբերեմ. վերաբերեմ. տարբերեմ. տարաբերեմ. տարուբերեմ. փոխաբերեմ. և այլն:

173: Ոսթերդ՝ որ բայք բարդեալք Ը գործեմ, բայիս: զօ", Ապականագործեմ. աւարչագործեմ. արդարագործեմ. արգինագործեմ. արուեստագործեմ. բարեգործեմ. դայեկագործեմ. դաւագործեմ. դեղագործեմ. երկրագործեմ. զազրագործեմ. զարմանագործեմ. զաւակագործեմ. զոհագործեմ. զուգագործեմ. ինքնագործեմ. իրագործեմ. խոհագործեմ. խաբէագործեմ. ծննդագործեմ.

կատարելագործեմ. կենսագործեմ. կենդանագործեմ. կռնագործեմ. համագործեմ. հասարակագործեմ. հերկագործեմ. հողագործեմ. հրաշագործեմ. ձեռագործեմ. ճարտարագործեմ. մաքրագործեմ. մեղրագործեմ. մշակագործեմ. նաւագործեմ. ներգործեմ. նշանագործեմ. նուիրագործեմ. ոստայնագործեմ. ստեղծագործեմ. սրբագործեմ. սքանչելագործեմ. վրիպագործեմ. տեսակագործեմ. տնկագործեմ. փրկագործեմ. քահանայագործեմ. քանդակագործեմ. և այլն:

174: Իններորդ՝ ամ բայք բարդեալք ը գրեմ, բայց, զօ״, Աշխարհագրեմ. առակագրեմ. արձանագրեմ. աւետագրեմ. գեղագրեմ. գծագրեմ. երգագրեմ. դարմանագրեմ. ժամանակագրեմ. ծաղկագրեմ. ծովագրեմ. կանխագրեմ. կանոնագրեմ. կենդանագրեմ. կերպագրեմ. կտակագրեմ. համագրեմ. հրամանագրեմ. ձեռագրեմ. ճակատագրեմ. ճառագրեմ. ճշմարտագրեմ. մակագրեմ. մատենագրեմ. մեծագրեմ. յարմարագրեմ. յիշատակագրեմ. նախագրեմ. նկարագրեմ, նմանագրեմ. նշանագրեմ. նորագրեմ. շարագրեմ. որդեգրեմ. ուղղագրեմ. պատգամագրեմ. պատկերագրեմ. պատմագրեմ. պարագրեմ. սահմանագրեմ. ստորագրեմ. ստուգագրեմ. ստուերագրեմ. սրբագրեմ. վերագրեմ, տարագրեմ. տեառնագրեմ. տեղագրեմ. տպագրեմ. փոխագրեմ. փորագրեմ. և այլն:

175: Տասներորդ՝ ամ բայք բարդեալք ը դատեմ, բայց, զօ״, բռնադատեմ. ենթադատեմ. կշռադատեմ. ուղղադատեմ. վճռադատեմ. տարադատեմ. և այլն:

176: Մետասաներորդ՝ ամ բայք բարդեալք ը դատեմ

բայիս, զօ՛՛, բաղդասեմ. գերադասեմ. դուզադասեմ. համադասեմ. միադասեմ. յետադասեմ. յառաջադասեմ. նախադասեմ. շարադասեմ. ստորադասեմ. վերադասեմ. և այլն։

177։ Երկոտասաներորդ՝ տա՛մ բայք բարդեալք ը̃ դրէն, բայիս, զօ՛՛. Անուանադրեմ. առադրեմ. առաջադրեմ. առաւելադրեմ. արտադրեմ. արօրադրեմ. բաղադրեմ. բռնադրեմ. բացադրեմ. գերադրեմ. դաշնադրեմ. դիմադրեմ. ենթադրեմ. դուզադրեմ. ընդդիմադրեմ. ընթադրեմ. թելադրեմ. ժամադրեմ. ծնրադրեմ. կանոնադրեմ. կարգադրեմ. կէտադրեմ. հակադրեմ. հանդիսադրեմ. հարկադրեմ. հիմնադրեմ. ձեռնադրեմ. մակադրեմ. մեղադրեմ. միջադրեմ. մտադրեմ. յառաջադրեմ, յարադրեմ. յուսադրեմ. նշանադրեմ. շարադրեմ. ուխտադրեմ. ունկնդրեմ. ուշադրեմ. պատուիրանադրեմ. սահմանադրեմ. վարկադրեմ. վերադրեմ. տրամադրեմ. փոխադրեմ. օրէնադրեմ. և այլն։

178։ Երեքտասաներորդ՝ տա՛մ բայք բարդեալք ընդ զարդէն, բայիս, զօ՛՛, Աստեղազարդեմ. բարեզարդեմ. գերազարդեմ. գեղազարդեմ. գեղեցկազարդեմ. գունազարդեմ. դիոզարդեմ. զինազարդեմ։ թագազարդեմ. լուսազարդեմ. ծաղկազարդեմ. ծիրանազարդեմ. կարմրազարդեմ. հոգիազարդեմ. հրաշազարդեմ. ղամբարազարդեմ. մաքրազարդեմ. նարօտազարդեմ. նշուլազարդեմ. շնորհազարդեմ. շքեղազարդեմ. պաճուճազարդեմ. պայծառազարդեմ, պճնազարդեմ. պսակազարդեմ. չքնաղազարդեմ. վայելչազարդեմ. փառազարդեմ. և այլն։

179 Չորեքտասաներորդ՝ տա՛մ բայք բարդեալք ը̃նդ

խօսել, բայիս՝ զօ՛, Առակախօսեմ. առասպելախօսեմ. ծածախօսեմ. ամենախօսեմ. արուեստախօսեմ. բարե-խօսեմ. բացախօսեմ. բնախօսեմ. զուարճախօսեմ. թո-թովախօսեմ. իրաւախօսեմ. խառնախօսեմ. համար-ձակախօսեմ. հասարակախօսեմ. հարսնախօսեմ. հնա-խօսեմ. հրապարակախօսեմ. ճարտարախօսեմ. ճշմար-տախօսեմ. շատախօսեմ. ուղղախօսեմ. չարախօսեմ. պարզախօսեմ. քաղցրախօսեմ։ և այլն։

180։ Հնգետասաներորդ՝ են բայք բաղդեալք ընդ կալել, բայիս՝ զօ՛, Ընկալեմ. աշխարհակալեմ. բռնակալեմ. գահակալեմ։ դժուարընկալեմ. դիմակալեմ. ժուժկալեմ. ինքնակալեմ. խնամակալեմ. ծովակա-լեմ. կողմնակալեմ. կուսակալեմ. հիւրընկալեմ. ձեռ-ընկալեմ. ձերբակալեմ. շնորհակալեմ. տեղակալեմ. տիեզերակալեմ. օտարընկալեմ. և այլն։

181. Վեշտասաներորդ՝ են բայք բաղդեալք ընդ կցել, բայիս, զօ՛, Ազդակցեմ. աթոռակցեմ. անկողնակ-ցեմ. աջակցեմ. արենակցեմ. բաղակցեմ. գահակցեմ. գործակցեմ. դասակցեմ. երգակցեմ. զուգակցեմ. ըն-կերակցեմ. թեւակցեմ. թուակցեմ. լծակցեմ. խա-չակցեմ. խմբակցեմ. կապակցեմ. կարգակցեմ. կա-րեկցեմ. հաղորդակցեմ. ձայնակցեմ. մասնակցեմ. միակցեմ. յարակցեմ. ողբակցեմ. ուղեկցեմ. չա-փակցեմ. սեղանակցեմ. վշտակցեմ. և այլն։

182։ Եօթնևտասաներորդ՝ են բայք բաղդեալք ընդ հարել, բայիս, զօ՛, բռնահարեմ. կայծակնահարեմ. կռանահարեմ. կոփահարեմ. հարստահարեմ. հողմա-հարեմ. հուրկահարեմ. յաղթահարեմ. նետահարեմ. շանթահարեմ. սանձահարեմ. տիպահարեմ. և այլն։

183։ Ութևտասաներորդ՝ են բայք բաղդեալք ընդ

ձայնէ, բայց. զօ՛. Ազաձայնեմ. աւետաձայնեմ. աղօթաձայնեմ. աւաչաձայնեմ. բարձրաձայնեմ, բացաձայնեմ. գեղգեղաձայնեմ. գեղեցկաձայնեմ. դուզաձայնեմ. ծափաձայնեմ. կանխաձայնեմ. կիսաձայնեմ. համաձայնեմ. միաձայնեմ. յառաջաձայնեմ. նախաձայնեմ. նուագաձայնեմ. նրբաձայնեմ. ողոքաձայնեմ. ունայնաձայնեմ. սրբաձայնեմ. փոխաձայնեմ. քաղցրաձայնեմ. օրհնաձայնեմ: և այլն:

184: Իննևտասներորդ՝ որ բայք բարդեալք ի պատկեմ. բայց. զօ՛. բազմապատկեմ. եռապատկեմ. երկպատկեմ. եօթնպատկեմ. կրկնապատկեմ. հազարապատկեմ. հնգապատկեմ. յոգնապատկեմ. չորեքպատկեմ. տասնապատկեմ. քառապատկեմ. և այլն:

185: Քսաներորդ՝ որ բայք բարդեալք ի պետեմ. բայց, զօ՛, Ազգապետեմ. ազնուապետեմ. անջրպետեմ. աւազակապետեմ. դասապետեմ. դիտապետեմ. զօրապետեմ. ծովապետեմ. կատարողապետեմ. կարապետեմ. կարգապետեմ. կողմնապետեմ. հազարապետեմ. հասարակապետեմ. հօտապետեմ. ճարտարապետեմ. միապետեմ. նաւապետեմ. սպարապետեմ. վարդապետեմ. տանուտապետեմ. տիրապետեմ. տեղերապետեմ. ցեղապետեմ. քահանայապետեմ. քաղաքապետեմ. քուչապետեմ. և այլն:

186: Քսանևառաջիներորդ՝ որ բայք բարդեալք ընդ աւորեմ, բայց, զօ՛, Անձնաւորեմ. աշխատաւորեմ. արուեստաւորեմ. գլխաւորեմ. երկնաւորեմ. ընթերցաւորեմ, իմաստաւորեմ. հայրենաւորեմ. հեշտաւորեմ. հերքաւորեմ. մարդաւորեմ. յաղթաւորեմ. շահաւորեմ. ունայնաւորեմ. պատուաւորեմ. ցանկաւորեմ. փափկաւորեմ: և այլն:

187: Քանիերորդ երկու՝ ոմն բայք բարդեալք ընդ վարել, բայիս, զօ", Զօրավարեմ. Թիավարեմ. իշավարեմ. կառավարեմ. հեծավարեմ. ձիավարեմ. ղեկավարեմ. նաւավարեմ. տնտեսավարեմ. քաղաքավարեմ. եւ այլն:

188: Քանիերորդ երրորդ՝ ոմն անկանոն բայք, ուցանեմ, ացուցանեմ, եցուցանեմ. երկրեալք՝ խոնարհին ըստ այսմ առաջին պատկերի ընդ ներգործականին միայն, էն, վերջաւորութիւն, յորմէ սակաւուք զորտուղին 'ի կատարեալն և 'ի հրամայականն, որպէս տեսանես յայսմ օրինակի:

Ներկայ. Ահացուցանեմ, նես, նէ, նեմք, նէք, նեն:

Անկատար. ահացուցանէի, նէիր, նէր, նէաք, նէիք, նէին,

Կատարեալ. ահացուցի, ուցիր, ահացոյց, ուցաք, ուցիք, ցին:

Առաջին ապառնի. ահացուցից, ցուսցես, ցուսցէ: ցուսցուք, սջիք, սցեն:

Առաջին ենթադրեալ. Ահացուցանեմ, նիցես, նիցէ: նիցեմք, նիցէք, նիցեն:

Հրամայական. Ահացո՛, մի՛ ացայուցաներ: ահացուցէ՛ք, մի՛ ահացուցանէք:

Ընդունելութիւնք: Ահացուցող, ուցանող: ահացուցեալ, ահացուցանելոյ, ուցանելի:

189: Այսպէս ագուցանեմ, ուցի, ագո՛: աղբերացուցանեմ: աղտեղացուցանեմ: աղքատացուցանեմ: աճեցուցանեմ: ամայացուցանեմ: ամուսնացուցանեմ: անցուցանեմ. անցո՛: արբեցուցանեմ. ըեցո՛: արբուցանեմ. ուցի. արբո՛: բազմացուցանեմ: բնակեցու-

ցանեմ. բուսուցանեմ. ուստի՝ բուսո՛. գեղեցկացուցա-
նեմ. գոյացուցանեմ. դառնացուցանեմ. եղբայրացու-
ցանեմ. ելուզանեմ. լուղի. լուզեա՛. եռացուցանեմ.
զօրացուցանեմ. զանցուցանեմ. զգեցուցանեմ. զեկու-
ցանեմ. ցի. զեկո՛, էացուցանեմ. ըերացուցանեմ. ընկ-
լուզանեմ. զի. ընկլո՛. լուզեալ. թափուցանեմ. ուստի՝
թափո՛ փուցեալ. թուլացուցանեմ. ժամանեցուցանեմ,
ժրացուցանեմ: իմացուցանեմ. իջուցանեմ. իջո՛. իրա-
ւացուցանեմ. լրացուցանեմ. լքուցանեմ. ուստի՝ լքո՛
խաւարեցուցանեմ. խոպանացուցանեմ. ծանուցանեմ.
ծանո՛. նուցեալ. ծուլացուցանեմ. կակղացուցանեմ. կա-
ռուցանեմ. ուստի՝ կառո՛. կեցուցանեմ. կեցո՛. կլթուցա-
նեմ, ուստի՝ կորուսանեմ. ուսի. կորո՛. սուեալ. կուրա
ցուցանեմ, հատուցանեմ. ուստի՝ հատո՛. հանդուցանեմ.
հանդո՛. հաւատարմացուցանեմ. հեծուցանեմ, հեծո՛. հեղ
ձուցանեմ. հեղձո՛. հնչեցուցանեմ: ձեւացուցանեմ. Ճո-
խացուցանեմ. մածուցանեմ. մածո՛ մատուցանեմ. մա-
տո՛. մեծացուցանեմ. միացուցանեմ. յարուցանեմ: յա-
րո՛. յեցուցանեմ. յեցո՛. յիշեցուցանեմ. նմանացուցա-
նեմ. շատացուցանեմ. շիջուցանեմ. շիջո՛. շրջեցու-
ցանեմ. շրթուցանեմ: շրթո՛. ողջացուցանեմ. ոստու-
ցանեմ. ուստի՝ ոստո՛. ուսուցանեմ. ուսո՛. չորացուցա-
նեմ. պակասեցուցանեմ: պակուցանեմ. պակո՛: պայ-
թուցանեմ. պայթո՛. ջեռուցանեմ. ջեռո՛. սաստ-
կացուցանեմ. սարտուցանեմ. տո՛ սնուցանեմ. սնո՛.
սքանչացուցանեմ. վայելչացուցանեմ. վիմացուցա-
նեմ. տամկացուցանեմ. ցասուցանեմ. ցասո՛. ցաւեցուցա
նեմ: ցածուցանեմ. ցածո՛. փախուցանեմ. խո՛. փե-
սայացուցանեմ. փլուզանեմ. ուղղի. փլո՛. կամ փլու-

գեա․ փքացուցանեմ․ քաղցրացուցանեմ․ օտարացուցանեմ․ և այլ բազումք։

190։ Զանոնք չէք՝ բանի մի հատարուկ բայք, կանոնաւորք և պարտուղիք, որք միայն՝ են, վերջաւորութ. խոնարհին ը կրաւորականի այսր պատկերի։ գօ":

Ագանիմ․ ագայ․ ագի՛ր․ մի՛ ագանիր․ ագուցեալ բարբառիմ․ ռեցայ, ռեաց․ մի՛ բարբառիր․ բարբառեալ․ բարբառող։

դատիմ․ տեցայ․ տեա․ մի՛ դատիր․ դատեցէ՛ք․ դատեալ․ դատող։

դաւանիմ․ նեցայ․ նեա․ մի՛ դաւանիր։

խոստովանիմ․ նեցայ․ նեայ․ մի՛ խոստովանիր․ վանեալ

խորհիմ․ հեցայ։ հեայ․ մի՛ խորհիր․ խորհեալ․

խօսիմ․ սեցայ․ սեաց․ սեցեալ․ խօսող․

ծնանիմ․ ծնայ․ ծնի՛ր․ մի՛ ծնանիր․ ծնեալ։ ծնեցեալ,

կամիմ․ մեցայ․ մեայ․ մի՛ կամիր․ կամեցեալ։

համարիմ․ րեցայ․ րեայ․ մի՛ համարիր։

հնարիմ․ րեցայ․ րեա․ մի՛ հնարիր․ հնարող։

շահիմ․ հեցայ․ հեա․ մի՛ շահիր։ շահեալ։

ուսանիմ․ սայ․ սի՛ր․ մի՛ ուսանիր․ ուսեալ․ ուսանող։

սկսանիմ․ սկսայ․ սկսի՛ր․ սեայ․ մի՛ սկսանիր․ սկսեալ։

սփածանիմ․ ծայ․ ծի՛ր․ մի՛ սփածանիր․ սփածեալ։

վարկանիմ․ կայ․ կեայ․ կուցեալ։

տանիմ․ տարայ․ տա՛ր մի՛ տանիր․ տարայք․ մի՛ տանիք

տուժիմ․ ժեցայ․ ժեա, մի՛ տուժեր․ տուժեցէ՛ք։

Ընդ սոսա դասի և սխատատար հասարակս։

ունիմ․ ունէի․ էր․ կալայ՝ կալար՝ կալաւ։ կալայց՝ կալցին՝ կալցի։ ունիցիմ․ կա․ կալ․ մի՛ ունիր։ կալարո՛ւք․ մի՛ ունիք։ ունող․ կալեալ։

Այնպէս լինի և բաղադրեալ սորին. ընդունիմ. ընկալայ ընկալ, մի՛ ընդունիր, և այլն:

191: Քսաներորդ հինգերորդ՝ այն են չէզոքական բայք, որ անկորուստ պահեալ զչէզոքումն իւրեանց, կարեն եզերիւ, եմ, եւ իմ, վերջաւորութ՛ք, վոյ և խոնարհին թէ՛ ըստ ներգործականի, և թէ՛ ըստ կրաւորականի այսր պատկերի, որպիսի են սոքին:

Աճեմ. իմ. ամբարշտեմ. անազանեմ. աշխատեմ. ապստամբեմ. ապրեմ. բնակեմ. դատարկեմ. դիմադարձեմ. երկմտեմ. ծաղկեմ: կաթեմ. հակառակեմ. հանդիպեմ. հրաժարեմ. ձայթեմ. մարթեմ. յապաղեմ. նմանեմ. նկարեմ. պակասեմ. պատահեմ. պատկառեմ. պատրաստեմ. սայթաքեմ. սարսափեմ. սրտմտեմ. սովորեմ. վստահեմ. վիճակեմ. վրիպեմ. փայլեմ. փարեմ. քաղցեմ. հանդարտեմ. վիճեմ. տիրեմ. փափաքեմ. և այլն:

192: Քսաներորդ վեցերորդ՝ բազում չէզոքական բայք պարզք և բաղադրեալք, որք միայն եմ, վերջաւորութ՛բ անփոփոխ խոնարհին ըստ ներգործականի սորին, յո՛ ամենեքին իբրև պէտալէն, միայն: որպիսի են սոքին:

Ագահեմ. ախորժեմ. ախտակրեմ. ակնկորեմ. աղաղակեմ. աղբեմ. աղօթեմ. աճապարեմ. ամաչեմ. ամբարհաւաճեմ. ամպեմ, այլափառեմ. անխաջեմ. անձրևեմ. անսաստեմ. աշտանակեմ. աչառեմ. առաջնորդեմ. առասպելեմ. առաւօտեմ. ապաստանեմ, ապարոզեմ. արաղեմ. արահետեմ. արբանեկեմ. արգահատեմ. արժեմ. արշաւեմ. արտասուեմ. աւազակեմ, աքաղեմ, բաղբանջեմ. բաջաղեմ. բառանչեմ. բարբանջեմ, բարեպաշտեմ. բարեբարեմ. բարուրեմ. բոյածագեմ. բուեմ. բղխեմ. բողբոջեմ.

բողոքեմ. բունեմ. գաղթեմ. գայթեմ. գանգատեմ. գանչեմ. գեղապարեմ. գերապանցեմ. գերափայլեմ. գթեմ. գոչեմ. գուժեմ. գուպարեմ. գրոհեմ. դանդաչեմ. դատախազեմ. դարբնեմ, դարեմ. դատեմ. դեգերեմ. դժգոհեմ. դրժեմ. դիմեմ: դողդոջեմ. դոփեմ. դրնգեմ. երազեմ. երախտեմ. երանեմ. երեկեմ. երեսեմ. երթեւեկեմ. երկայնամտեմ. երկրպագեմ. զանգիտեմ. զառանցեմ. զօրեմ. ըմպահկեմ. ընդմիտեմ. ընդվզեմ: ընկերեմ. ընձիւղեմ. թագաւորեմ. թանգուղեմ. թառանչեմ. թափանցեմ. թերամտեմ. թեւակոխեմ. թեւապարեմ, թխպեմ. թըրսեմ. թոթովեմ. թօսեմ. ժամանակեմ: ժամանեմ. ժխտեմ. ժուժեմ. իշխեմ. խաղաղարարեմ. խանչեմ. խարխափեմ. խեղամտեմ. խիզախեմ. խլմնջեմ: խղճամ: խղճմտեմ. խնայեմ. խոխոջեմ. խոնարհամտեմ. խորամանկեմ. խուժեմ. խուսափեմ. խուսեմ. խռնչեմ. ծանրանաւեմ. ծառայեմ. ծափեմ. ծոմապահեմ. ծրտեմ. կագեմ. կաթեմ. կակազեմ. կամեմ. կարկամեմ. կամակարեմ. կայթեմ. կայլակեմ. կայծակեմ. կանխեմ. կառաչեմ. կասեմ. կարապետեմ. կարկաչեմ. կարկտեմ կարշնեմ: կափկափեմ. կաքաւեմ: կեղակարծեմ. կլկլաթեմ. կռնչեմ: հակաճառեմ. հակամիտեմ. հանապազորդեմ. հանդուրժեմ. հաչեմ. հառաչեմ. հեծեմ. հեծեծեմ. հետեմ: հետամտեմ: հծծեմ. հմայեմ. հնչեմ. հոլաթեւեմ. հսկեմ. հրամայեմ. ձեռնամխեմ. ձմերեմ, ղօղանջեմ. ճախրեմ. ճաճանչեմ. ճամարտակեմ. ճայթեմ. ճանապարհորդեմ. ճառագայթեմ. ճոռատեմ. ճարտասանեմ. ճորտապատեմ. ճեմեմ. ճեպեմ. ճչեմ. ճռնչեմ. ճռուողեմ. մաղթեմ. մայեմ.

մարդահաճեմ. մարդելուզեմ. մարմաջեմ. միզեմ. միջնորդեմ. միտեմ. մլաւեմ. մնչեմ. մռնչեմ. մրմնջեմ. յամեմ. յառաջեմ. յօրանջեմ. նազեմ. նախաժամանեմ. նաւարկեմ. նաւեմ. ներեմ. նիրհեմ, նմջեմ. նշուլեմ. նպաստեմ. շահատակեմ. շաղակրատեմ. շաղփաղփեմ. շաչեմ. շառաչեմ. շառաւիղեմ. շլմեմ, շկահեմ. շնչեմ. շշնչեմ. շողմողեմ, շողշողեմ. շչեմ, շռնչեմ. ողբերգեմ. ոստոստեմ. ուժեմ. չարակնեմ. չգօրեմ. չուեմ. պահակերեմ, պաղպաջեմ. պատահեմ. պարեմ. պղպջակեմ. պոռոչեմ. պչրեմ. ջրթափեմ. ռահեմ, ռազմատեմ. սաղմոսեմ. սայթաքեմ. սաստեմ. սաւառնեմ, սորեմ, սուլեմ. սպառնահայկեմ. սպասեմ. սպրդեմ, ստեմ. ստնտեմ. սոսնդնեմ. վազեմ. վազվազեմ, վախվախեմ. վաղվաղեմ. վայեմ. վերադոչեմ. վերաթեւեմ. վերակենդանեմ, վերելակեմ, վերծանեմ. վերստանեմ. վերանեմ, վտարանջեմ. վրնջեմ, տաղաչափեմ, տարփողեմ. տեսեմ. տիրեմ. տռփեմ. տրտնջեմ. փաղփաղեմ. փայլատակեմ. փառաքեմ. փափաքեմ. փերեւաթեմ. փնչեմ. փողփողեմ. փորոտեմ. փռնչեմ. քաջալերեմ. քայլեմ. քանքառեմ. քաջահնչեմ. քծնեմ, քրքրեմ. քրթմնջեմ. օրհնեմ, օգնեմ, օթեմ. օժանդակեմ և այլ սոյնպիսիք:

193: Քաններորդ եօթներորդ՝ բաղումք 'ի չէզոքական բայից, էն, եղերեալք անփոփոխ խոնարհին ըստ կրաւորականի այսր առաջին պատկերի, որք են հետեւեալքդ:

Աղաղիմ, աղաղեցայ, աղաղեալ. աղճկոծիմ. ծեցայ. ծեալ. ախտագնիմ. ակամայիմ. ակմբիմ, աղճկիզիմ. ամբարշտիմ. ամբարտաւանիմ. այլամտիմ

անուակիմ. անդամալուծիմ. անզարդիմ. անդաւա-կիմ. անզգամիմ. անզգայիմ, անհամիմ. անհաւանիմ. անհետիմ. անհնազանդիմ. անհնարիմ. անձնահաճիմ. անուշահոտիմ. անջրդիմ. անօրինիմ. աշխատիմ. աշխարհավարիմ. ապաւինիմ. ապստամբիմ. ապրիմ. բազմիմ. բանակիմ. բարբառիմ. բարգաւաճիմ. բա-րեձևիմ. բացակայիմ. բացափայլիմ. բայերևիմ. բերկրիմ. բլշակնիմ. բնակիմ. բորբոսիմ. բորոտիմ: բոցափայլիմ.

Գայթագղիմ. գաւիմ. գարշիմ. գետնամածիմ. գետնադարշիմ. գերադայիմ. գժգմիմ. գժտիմ. գլխա կորիմ. գձձիմ. գճիմ. գրկախառնիմ. գօտևորիմ. գօ-տեմարտիմ:

Դանդաղիմ. դարանիմ. դեգերիմ. դեղնիմ. դըժ-գունիմ. դժկամակիմ. դժուարիմ. դժպհիմ. դիմա-մարտիմ. դիպիմ. դիւագ՝ իմ. դաւշիմ:

Երամախմբիմ. երևիմ. երեքօրիմ. երկբայիմ. երկ-պառակիմ. երկօթիմ.

Զակատիմ. զայրագնիմ. զառամիմ. զարդափայլիմ զարհուրիմ, զարտուղիմ. զբաղիմ. զեղխիմ. զինա-զգեստիմ. զկծիմ. զմայլիմ. զչարիմ:

Ըմբշամարտիմ. ընդգճիմ. ընդողնիմ. ընկճիմ. ընկողմանիմ. թախծիմ. թաղկիմ. թառամիմ. թա-րախիմ. թարթափիմ. թարշամիմ. թափառիմ. թե-րահաւատիմ. թերևիմ: թիկնախառնիմ. թմբիմ. թուչտիմ. թօշնիմ:

Ժահահոտիմ. ժպտիմ. ժպրհիմ:

Իգամոլիմ. ինքնահաճիմ. իջևանիմ:

Լեզուագարիմ. լկիմ. լկնիմ. լկտիմ. լուսազարիմ.

լուսածագիմ. լուսափայլիմ. լուսնոտիմ. լպրծիմ. լքիմ։

Խայծիմ. խանդակաթիմ. խանծիմ. խաւարիմ. խե-ղդարիմ. խելացնորիմ. խեռիմ. խնդամտիմ. խոժո-ռիմ. խոնարհիմ. խոնջիմ. խռովիմ. խորշիմ։

Ծածանիմ. ծայրահերձիմ. ծանծաղիմ. ծանրամտիմ. ծանրիմ. ծարաւիմ. ծեքծեքիմ. ծիծաղիմ. ծմրիմ։

Կաթոգնիմ. կաճառիմ. կայկայիմ. կայտռիմ. կանա-չիմ, կապուտակիմ, կասիմ. կասկածիմ, կատաղիմ. կար-կամիմ, կարճամտիմ, կարմրադեղիմ, կարմրիմ, կա-քոտիմ, կայրդիմ, կենսադամարիմ, կենդաղիմ, կերկե-րիմ, կողկողիմ, կռուիմ, կսկծիմ, կքիմ, կքրիմ։

Հակադարձիմ, հակակայիմ, համակամիմ, հայիմ, հանդարտիմ, հաշմիմ, հաշտիմ, հաւանիմ, հետեւա-կիմ, հետեւիմ, հերձուածիմ, հիւծիմ, հողեխառ-նիմ, հողմակոծիմ, հնանիմ, հոտիմ, հրաժարիմ, հրճուիմ։

Ձախողիմ, ձորձիմ, ղօղիմ, ճակատամարտիմ, ճա-կատիմ, ճորճոտիմ, ճկնիմ, մաղձոտիմ, մաշտիմ։
մխողիմ. մարմնամոլիմ. մաքառիմ. մեծամտիմ. մե-նակիմ. մեղապարտիմ. մեռիմ. մերձիմ. մեղոտիմ. մթագնիմ. մթնիմ։ միամտիմ. մղձկիմ. մոլախոտիմ. մոլեգնիմ. մոլիմ. մոլորիմ. մռայլիմ. մրգիմ։

Յոգնիմ. յամառիմ. յանդգնիմ. յառաջատիմ. յա-րախառնիմ. յորձանկիմ. յաւակնիմ. յեռնիմ. յիմա-րիմ. յղփիմ. յօժարիմ։

Նախանձիմ. նայիմ. նաւակոծիմ. նեղապարտիմ. ներ-գնիմ. ներհակիմ. նկրտիմ. նքթիմ։

Շամբշիմ. շառագնիմ. շառագունիմ. շեղիմ. շեկ-նիմ. շուարիմ. շռայլիմ. շրջագայիմ. շքթիմ։

Ոգեբերիմ. ողորիմ. ողնիմ. ողորմիմ. ոսկեվարսիմ. ոտնիմ. ուղխիմ:

Պակշոտիմ. պաղատիմ. պաղիմ. պայթիմ. պայծառադիտիմ. պայծառակերպիմ. պանդխտիմ. պապակիմ. պապանձիմ. պատուիմ. պատքիմ. պատաղիմ. պատերազմիմ. պարագայիմ. պարայածիմ. պարապիմ. պարզամտիմ. պարծիմ. պարպատիմ. պռնկիմ. պրտկիմ. պտղախայծիմ. պտղածիմ:

Ջրողիմ. Սահիմ. սաղապիմ. սաղարթիմ. սառիմ. սասանիմ. սատակիմ. սարսիմ. սթափիմ. սխալիմ. սնապարծիմ. սողիմ. սողոսկիմ. սովիմ. սովորիմ. ստահակիմ. ստամբակիմ. ստեղնիմ. ստորակայիմ. սրախարիմ. սրտմտիմ. սրտնիմ. սօսափիմ:

Վայրաբերիմ. վայրաբնակիմ. վատասրտիմ. վեհերոտիմ. վերադայիմ. վերնոտիմ. վըքջոտիմ. վհատիմ. վշտիմ. վրիպիմ:

Տաղտապիմ. տապիմ. տառապիմ. տատամսիմ. տարաժամիմ. տարակուսիմ. տարտամիմ. տերևիմ. տժգոհիմ. տժգունիմ. տխրիմ. տուայտիմ. տրտմիմ. տըքնիմ:

Ցականիմ. ցամաքիմ. ցաւագնիմ. ցաւիմ. ցնծիմ. ցնորիմ. ցոլիմ. ցրուիմ:

Փարիմ. փետրաթափիմ. փլանիմ. փղձկիմ. փոշոտիմ. փտիմ. Քաղաքավարիմ. քաջասրտիմ. քատակիմ. քայքայիմ. քնիմ. քստմնիմ. քրտնիմ. օթագայիմ և այլ այսպիսիք:

194. Ի կարգի սոյնս են և չեզոքականք բարդեալք ընդ բայիցս կցել, և հոլել, գոլ:

Ախտակցիմ. անուանակցիմ. դաշնակցիմ. ենակցիմ:

ընթակցիմ. թղթակցիմ. խնդակցիմ. խորհրդակցիմ. խօսակցիմ. կամակցիմ. կարեկցիմ. հանդիսակցիմ. մահակցիմ. նիզակակցիմ. ուրախակցիմ, չարչարակցիմ. պատերակցիմ. պարակցիմ. սպակցիմ. վանակցիմ. ցաւակցիմ. եւ այլն:

Այսահարիմ: գինեհարիմ. դիւահարիմ. ժանտահարիմ. խղճահարիմ. խորշակահարիմ. կայծակնահարիմ. որդնահարիմ. սիրահարիմ. եւ այլն:

195: Այսչափ բաւական լիցին կանոնաւոր բայք այսր պատկերի, որոց Ճիշդ խոնարհումն եւ ուղիղ գործածումն հատուսցի մանկանց յաղագս վարժութեան, տեսցուք արդ զձայնաւորս եւ զպակասաւորս ըստ սովորի իւրեանց:

196: Օտարոտի բայք առաջին պատկերի:

Ներգործական:

Ածեմ. ածէի: ածի՝ ածեր՝ էած կամ ած: ածից: ած. մի՛ ածեր. ածէ՛ք մի՛ ածէք: ածիցեմ:

(Կրաւորական.) Ածիմ. ածայ. ածայց. ածիցիմ. ածի՛ր. մի՛ ածիր. ածարո՛ւք. մի՛ ածիք. ածեալ:

Անիծանեմ. նէի.. անիծի՝ անիծեր՝ անէծ. անիծաք. ծիք. ծին. անիծից՝ անիծցես՝ ցէ: անիծանիցեմ. անէծ. մի՛ անիծաներ: (Կրաւորական.) Անիծայ. անիծայց. անիծեալ. անիծանող:

Անկանեմ, անկի՝ անկեր՝ անկ: անկից. անկանիցեմ. անկ. մի՛ անկաներ:

Առնեմ. արարի՝ րեր՝ արար. արարից. առնիցեմ. արա. մի՛ առներ. արարէ՛ք. մի՛ առնէք: Արարայ. արարայց. արարիցիմ. արարեալ. արարող կամ արարօղ:

Արծարծանեմ, արծարծի՛ ծարծեր՝ արծարծ: ար-ծարծից: արծա՛րծ. մի՛ արծարծաներ, արծարծեալ:

Արկանեմ. արկի՛ արկեր՝ էարկ կամ արկ: արկից: արկանիցեմ: Արգայ՝ արկար՝ արկաւ: ա՛րկ, մի՛ արկա-ներ: արկէ՛ք, մի՛ արկանէք: արկեալ:

Բեկանեմ, բեկի՛ բեկեր՝ եբեկ: բեկից: բեկանիցեմ: բե՛կ, մի՛ բեկաներ: Բեկայ՝ կար՝ կաւ: բեկեալ, բե-կանող:

Բերեմ. բերի՛ բերեր՝ եբեր կամ բեր: բերից: բերի-ցեմ: բե՛ր, մի՛ բերեր, բերեալ: Բերայ:

Բուծանեմ. բուծի՛ բուծեր՝ բոյծ: բո՛յծ, մի՛ բուծա-ներ: Բուծայ՝ ծար՝ ծաւ: բուծեալ, բուծանող:

Գերծանեմ, գերծի՛ գերծեր՝ գերծ: գե՛րծ կամ գեր-ծեա՛, մի՛ գերծեր: Գերծայ, ծար, ծաւ: գերծեալ: գեր-ծանող:

Գլտեմ. գլտայէ՛ գլտայեր՝ գլտայ: գլտայից: գլ-տիցեմ: գլտեա՛, մի՛ գլտեր: Գլտայցայ, յար, յաւ: գլ-տայեալ:

Գտանեմ, գտի՛ գտեր՝ եգիտ: գտից: գի՛տ, մի՛ գտա-ներ. գտեալ: Գտայ՝ գտար՝ գտաւ: գտանիցեմ: գտա-նող. գտեալ:

Դիզանեմ. դիզի՛ դիզեր՝ դիզեաց կամ դէզ: դիզէց դէ՛զ կամ դիզեա՛, մի՛ դիզաներ. դիզեալ. դիզանող:

Եղծանեմ. եղծի՛ եղծեր՝ եղծ. եղծից: ե՛ղծ, մի՛ եղծա-ներ. եղծեալ: Եղծայ:

Երգիծանեմ. երգիծի՛ երգիծեր՝ երգիծեաց. երգիծեա՛, մի՛ երգիծաներ. երգիծանող:

Զանգանեմ. զանգի՛ զանգեր՝ զանգ. զանգեա՛, մի՛ զանգաներ. զանգեալ. զանգանող:

Զռածանեմ. զռածի՝ ռածեր՝ ռածեայ. զռածեա՛, մի՛ զռածանեք. զռածեալ:

Զարկանեմ. զարկի՝ կեր՝ զարկ. զա՛րկ. մի՛ զարկանեք:

Զատանեմ, զատի՝ զատեր՝ զատեաց. զատեա՛. մի՛ զատանեք. զատեալ. Զատայ:

Զեղծանեմ. զեղծի՝ զեղծեր՝ զեղծ: զե՛ղծ. մի՛ զեղծանեք. զեղծեալ. Զեղծայ:

Զերծանեմ. զերծի՝ զերծեր՝ զերծ. զե՛րծ. մի՛ զերծանեք. զերծեալ. Զերծայ:

Թքանեմ. թքի՝ թքեր՝ եթուք. թո՛ւք, մի՛ թքանեք:

Լուծանեմ. լուծի՝ լուծեր՝ ելոյծ. լո՛յծ, մի՛ լուծանեք:

Լուցանեմ. լուցի՝ լուցեր՝ ելոյց. լո՛յց, մի՛ լուցանեք:

Լքանեմ. լքի՝ լքեր՝ ելիք. լի՛ք, մի՛ լքանեք. Լքայ:

Խածանեմ. խածի՝ խածեր՝ եխած. խա՛ծ կամ խածեա՛, մի՛ խածանեք. խածեալ:

Խցանեմ. խցի՝ խցեր՝ եխից. խի՛ց, մի՛ խցանեք:

Կիզանեմ. կիզի՝ կիզեր՝ եկէզ. կէ՛զ, մի՛ կիզանեք: Կիզայ. կիզեալ:

Կլանեմ. կլի՝ կլեր՝ եկուլ. կո՛ւլ, մի՛ կլանեք, կլե՛ք:

Կծանեմ. կծի՝ կծեր՝ կծեաց. կծեա՛, մի՛ կծանեք:

Հանեմ. հանի՝ հաներ՝ եհան. հա՛ն, մի՛ հանեք. Հանայ՝ նար՝ նաւ: հանօղ:

Հատանեմ. հատի՝ հատեր՝ եհատ. հա՛տ. մի՛ հատանեք: Հատայ՝ հատար՝ հատաւ. հատեալ:

Հարկանեմ. հարի՝ հարեր՝ եհար. հա՛ր, մի՛ հարկանեք: Հարայ. հարեալ. հարկանօղ:

Հարցանեմ. հարցի՝ հարցեր՝ եհարց. հա՛րց, մի՛ հարցանեք: Հարցայ. հարցեալ. հարցանօղ:

Հեղձանեմ. հեղձի՝ հեղձեր՝ հեղձ. հե՛ղձ, մի՛ հեղձանեք: Հեղձայ. հեղձեալ:

Հերձանեմ. հերձի՝ հերձեր՝ եհերձ. հե՛րձ. մի՛ հերձաներ: Հերձայ. հերձեալ:

Հիւծանեմ. հիւծի՝ հիւծեր՝ հիւծեայ. հիւծեա՛ մի՛ հիւծաներ: Հիւծայ. հիւծեալ:

Հիւսանեմ. հիւսի՝ հիւսեր՝ հիւսեայ. հի՛ւս կամ հիւսեա՛. մի՛ հիւսաներ:

Մերկեմ. մերկայի՝ մերկայեր՝ մերկեայ. մերկեա՛. մի՛ մերկեր. մերկացեալ: Մերկացայ:

Մածանեմ. մածի՝ մածեր՝ եմած. մա՛ծ. մի՛ մածաներ. մածեալ: Մածայ:

Յառնեմ. յառի՝ յառեր՝ յառ. յա՛ռ մի՛ յառներ:

Յարկանեմ. յարկի՝ յարկեր՝ յարկեայ. յարկեա՛. մի յարկաներ. յարկեալ:

Ներկանեմ. ներկի՝ ներկեր՝ ներկեայ. ներկեա՛. մի՛ ներկաներ. ներկեալ:

Ողողանեմ. ողողի՝ ողողեր՝ ողողեաց. ողողեա՛. մի՛ ողողաներ. ողողեալ:

Ուռպանեմ. ուռպի՝ ուռպեր՝ ուռպեաց. ուռպեա՛. մի՛ ուռպաներ. ուռպեալ:

Պագանեմ. պագի՝ պագեր՝ եպագ. պա՛գ. մի՛ պագաներ. պագեալ, պագանօք:

Սուզանեմ. սուզի՝ սուզեր՝ սոյզ. սո՛յզ. մի՛ սուզաներ.

Սպանանեմ. սպանի՝ սպաներ՝ սպան. սպա՛ն. մի՛ սպանաներ: Սպանայ. սպանեալ:

Ստեղծանեմ. ստեղծի՝ ստեղծեր՝ ստեղծ. ստե՛ղծ. մի՛ ստեղծաներ. ստեղծեալ: Ստեղծայ:

Վարկանեմ. վարկի՝ վարկեր՝ վարկեաց. վարկեա՛. մի վարկաներ. վարկեալ:

Տարածեմ. տարածի՝ ծեր՝ ծեաց. տարածեա՛:

Տեսանեմ. տեսի՝ տեսեր՝ ետես. տե՛ս. մի՛ տեսաներ.

տեսեալ: Տեսայ:

Ցուցանեմ. ցուցի՝ ցուցեր՝ եցոյց. ցո՛յց. մի՛ ցուցանէր. ցուցէ՛ք. ցուցեալ: Ցուցայ:

Քերծանեմ. քերծի՝ քերծեր՝ էքերծ. քե՛րծ. մի՛ քերծանէր: Քերծայ:

Օծանեմ. օծի՝ օծեր՝ եօծ կամ օծ. օ՛ծ. մի՛ օծանէր: Օծայ. օծեալ. օծանող:

197: Չէզոքականք:

Անցանեմ. անցի՝ անցեր՝ էանց. ա՛նց մի՛ անցանէր. անցէ՛ք. անցեալ: Անցանող:

Ելանեմ. ելի՝ ելեր՝ ել. ե՛լ. մի՛ ելանէր. ելէ՛ք. ելանող. ելեալ:

Զանցանեմ. զանցի՝ զանցեր՝ զանց. զա՛նց. մի՛ զանցանէր. զանցանող:

Զիջանեմ. զիջի՝ զիջեր՝ զիջաւ. զիջի՛ր. մի՛ զիջանէր. զիջեալ:

Իջանեմ. իջի՝ իջեր՝ էջ. է՛ջ. մի՛ իջանէր. իջէ՛ք. իջեալ. իջանող:

Կարեմ. կարացի. կարացեր. կարաց. կարացից. կարեցեմ. կարացի՛ր. կարացեալ. կարօղ:

Համբերեմ. համբերի՝ համբերեր՝ համբեր. համբե՛ր. մի՛ համբերեր. համբերեալ:

Հասանեմ. հասի՝ հասեր. եհաս: հա՛ս. մի՛ հասանէր. հասեալ:

Հեծանեմ. հեծայ՝ հեծար՝ հեծաւ. հեծի՛ր. մի՛ հեծանէր: հեծեալ:

Մտանեմ. մտի՝ մտեր՝ եմուտ. մո՛ւտ. մի՛ մտանէր. մտէ՛ք. մտեալ:

Յանցանեմ. յանցեայ՝ յանցեար՝ յանցեաւ. յանցի՛ր. մի՛ յանցանէր. յանցուցեալ: Եւ այլն:

198։ Պակասաւոր բայք առաջին պատկերի։

Ներգործական։

Առնեմ, նես, նէ։ Առնէի, նէիր, նէր։
արարի, արարեր. արար։ արարաք, արարիք, արարին
արարից, արասցես կամ արասջիր, ըասցէ։ արասցուք,
ասջիք, սցեն։ առնիցեմ, ցես, նիցէ։ նիցեմք, նիցէք, նի-
ցեն։
արա՛, մի՛ առներ։ արարէ՛ք, մի՛ առնէք։

Առնիմ, առնէի։
արարայ, արարար, արարաւ։ արարաք, րայք, րան։
արարայց. րասցիս կամ սջիր, սցի, արասցուք։ արաս-
ջիք, արասցին։
առնիցիմ, նիցիս կամ առնիջիր, նիցի, առնիցիմք, առ-
նիջիք, նիցին։
. . . մի՛ առնիր . . . մի՛ առնիք։
առնել, արարող, արարեալ, առնելոյ, առնելի։

Դնեմ, նես, նէ, դնէի, նէիր, նէր։
եդի, եդիր կամ եդեր, եդ, եդաք, եդիք, եդին։
եդից, դիցես կամ դիջիր, դիցէ, դիցուք, դիջիք, դի-
ցեն. դնիցեմ, իցես իցէ։
դի՛ր, մի՛ դներ, դի՛ք, մի՛ դնէք։
դնիմ, նիս, նի։ Դնէի, նէիր, նէր։
եդայ, եդար, եդաւ։ եդաք, եդայք, եդան։
եդայց, դիցես կամ դիջիր, դիցի։ դիցուք, դիջիք, դի-
ցին։
դնիցիմ, դնիցիս կամ դնիջիր, իցի։ դնիցիմք, դնիցիք
կամ դնիջիք, իցին։

. . . մի՛ դնիր: . . . մի՛ դնէք:
դնել, եդեալ, դնող, դնելոյ, դնելն:
Ըմպեմ, պես, պէ: ըմպէի, պէիր, պէր:
արբի, արբեր, արբ կամ էարբ: արբաք, բիք, բին:
արբից, արբցես կամ արբջիր, արբցէ: արբցուք, բջիք,
բցեն, ըմպիցեմ, պիցես, ցէ: և այլն:
արբ, մի՛ ըմպեր: արբէ՛ք, մի՛ ըմպէք:
ըմպել, արբեալ, ըմպող. պելոյ, ըմպելն:
կրաւորականն չական բայիւ, արբեալ լինիմ, եղէ:
Լսեմ, լսես, լսէ: լսէի, լսէիր, լսէր:
լուայ, լուար, լուաւ: լուաք, լուայք, լուան:
լուայց կամ լուիցեմ, լուիցես կամ լուիջիր, լուիցէ:
լուիցուք, լուիցէք կամ լուիջիք, լուիցեն: լսիցեմ:
լո՛ւր, մի՛ լսեր, լուարո՛ւք, մի՛ լսէք:
լսիմ, լուեալ եղէ, եղէր, և այլն:
լուիցիմ, ցիս, լուիցի: և այլն: լսիցիմ, ցիս, ցի:
լսել, լուեալ, լսող, լսելոյ, լսելն:
Ճանաչեմ, չես, չէ: ճանաչէի, չէիր, չէր:
ծանեայ, ծանեար, ծանեաւ: ծանեաք, եայք, եան:
ծանեայց, ծանիցես կամ ծանիջիր, ծանիցէ: ծանիցուք,
ծանիցէք կամ ծանիջիք, ցեն:
ճանաչիցեմ, չիցես, չիցէ: չիցեմք, և այլն:
ծանի՛ր, մի՛ ճանաչեր: ծաներո՛ւք, մի՛ ճանաչէք:
ճանաչիմ, չիս, չի: ճանաչէի, և այլն: (կատարեալ ոչ ունի)
ծանիցիմ, ցիս, ցի: ճանաչիցիմ, ցիս, ցի:
ճանաչել, ծանուցեալ, ճանաչող, աչելոյ, աչելն:
Ուտեմ, տես, տէ: ուտէի, և այլն:
կերի, կերեր, եկեր կամ կեր: կերաք, կերիք, կերին (
կամ այսպէս,) կերայ, կերար, կերաւ: կերաք, կերայք,
կերան:

կերից կամ կերայց. կերիցես կամ կերիջիր. կերիցէ:
կերիցուք. կերիջիք. կերիցեն:
ուտիցեմ, ուտիցես կամ ուտիջիր. ուտիցէ. ուտիցեմք. ուտի-
ցէք կամ ուտիջիք. ուտիցեն:
Կե՛ր. մի՛ ուտեր: կերէ՛ք. կամ կերա՛յք. մի՛ ուտէք:
Ուտիմ. տիս. տի: ուտէի. և այլն:
կերիցիմ, ցիս, ցի: ուտիցիմ, ցիս, ցի:
ուտել, կերօղ, կերեալ, ուտելոյ, ուտելի:

199: Զեղչական:

Մեղանչեմ, չես, չէ: մեղանչէի, և այլն:
մեղայ. մեղար. մեղաւ: մեղաք. մեղայք. մեղան:
մեղայց կամ մեղիցեմ. մեղիցես կամ մեղիջիր. մեղիցէ:
մեղիցուք. մեղիջիք. մեղիցեն:
մեղանչիցեմ: չիցես. չիցէ: չիցեմք. չիցէք. չիցեն:
մեղի՛ր, մի՛ մեղանչեր: մեղարո՛ւք մի՛ մեղանչէք:
մեղանչել. մեղանչօղ. մեղուցեալ. մեղանչելոյ:
Յառնեմ. նես. նէ. յառնէի:
յարեայ. յարեար. յարեաւ. յարեաք. եայք. եան:
յարեայց կամ յարիցեմ. յարիցես կամ յարիջիր. յարի-
ցէ: յարիցուք. յարիջիք. յարիցեն:
յառնիցեմ. նիցես կամ նիջիր. նիցէ. նիցեմք. յառ-
նիցէք կամ նիջիք. նիցեն:
արի՛. մի՛ յառներ. արի՛ք. մի՛ յառնէք:
յառնել. յարուցեալ. յառնելոյ: և այլն:

200: Զոր խոտորմունս, և զբացառութիւնս այսց գործողք և պակասաւոր բայից ցուցցէ ուսանողաց թէ ոյ ուսուցիչն. թէ որում չէր հնար առ տեղեաւս նշանակել զամ մանրամասն դիտել ի նոյն:

Տեսցուք այժմ՝ ի տեսանել զերկու պատկերս խոնարհման բայից, որ ունի օրինակ զայս:

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի Սահմանական եղանակի:

Դէմք	Ներգործականք: Եզական:	Ներգործականք: Յոգնական:	Կրաւորականք: Եզական:	Կրաւորականք: Յոգնական:	Ժամանակք
ա:	Լուանամ.	Լուանամք.	Լուանիմ.	Լուանիմք.	
բ:	Լուանաս.	Լուանայք.	Լուանիս.	Լուանիք.	Ներկայ:
գ:	Լուանայ	Լուանան	Լուանի:	Լուանին:	
	—	—	—	—	—
ա:	Լուանայի.	Լուանայաք.	Լուանայի.	Լուանայաք.	
բ:	Լուանայիր.	Լուանայիք.	Լուանայիր.	Լուանայիք.	Անկատար:
գ:	Լուանայր.	Լուանային:	Լուանիւր.	Լուանային:	
	—	—	—	—	—
ա:	Լուացի.	Լուացաք.	Լուացայ.	Լուացաք.	
բ:	Լուացեր.	Լուացիք.	Լուացար.	Լուացայք.	Կատարեալ
գ:	Լուաց:	Լուացին:	Լուացաւ	Լուացան:	
	—	—	—	—	—
ա:	Լուացից.	Լուասցուք.	Լուացայց.	Լուասցուք.	
բ:	Լուասցես. ա-ջիր.	Լուասջիք.	Լուասցիս. ա-ջիր	Լուասջիք.	Ապառնի պարզ:
գ:	Լուասցէ:	Լուասցեն:	Լուասցի:	Լուասցին:	
	—	—	—	—	—
ա:	Լուանայցեմ.	Լուանայցեմք	Լուանայցիմ.	Լուանայցիմք.	Ապառնի
բ:	Լուանայցես.	Լուանայցէք.	Լուանայցիս.	Լուանայցիք.	ենթադրա-
գ:	Լուանայցէ:	Լուանայցեն:	Լուանայցի.	Լուանայցին:	կան:

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի Հրամայական եղանակի:

Դէմք	Ներգործականք: Եզական:	Ներգործականք: Յոգնական:	Կրաւորականք: Եզական:	Կրաւորականք: Յոգնական,	
ա:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	Ներկայ:
բ:	Լուա՛ մի՛ լուանար.	Լուացէ՛ք. մի՛ լուանայք.	Լուացի՛ր. մի՛ լուանիր.	Լուացարո՛ւք. մի՛ լուանիք,	
գ:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	

Անդէմ և անժամանակ բայանունք:

Աներևոյթք. { ներգործ. Լուանալ: կրաւորակ. Լուանիլ: } նալոյ նալով

Ընդունելութիւնք: { Լուացող: Լուացեալ: Լուանալի. Լուանալոց. }

Բայք երկդիմի դառնան:

202: Բայք՝ որ խոնարհին ըստ այսմ երկրորդ պատկերի՝ գրեթէ ամենեքին փոփոխելի են և պակասաւոր, անկանոն և աննմանաձայն լինելով, յոր սակս առ խորհելոյ 'ի շփոթութենէ բաժանեցից զայնս յերիս կարգս, զի դիւրին լիցի համբակաց ուսանել:

Յառաջին կարգի դնեմ այն բայս, որ 'ի ներգործական սեռի ունին զամ ժամանակս, և խոնարհին ըստ ընդհանրոյն, (մեկնեցաւ և ոչ ամենեքեան յատկի,) իսկ 'ի կրաւորականն պակասաւոր գոլով ունին միայն զմասն 'ի ժամանակաց, զորս և առ իւրաքանչիւր բայ շարադրեմ. ցուցեալ՝ թէ յայնս, զոր չունին, փոխեն ըստ ներգործականին կամ կազմեն հակառակ բային:

203: Իսկ յերկրորդում կարգի դասեմ այն բայս, որոյ խոնարհումն լինի 'ի ժամանակս ինչ ըստ ներգործականին. և 'ի ժամանակս ինչ ըստ կրաւորականին. զօր., բայս. [illegible] 'ի ներկայն՝ յանկատարին՝ և 'ի բաղադրեալ ապառնին խոնարհի ըստ ներգործականին [illegible]. և այլն: իսկ 'ի կատարելումն 'ի պարզ ապառնին և 'ի հրամայականին խոնարհի ըստ կրաւորականին. [illegible]. և այլն: Ըստ այսմ լինին և այլ բայք. մերթ ըստ ներգործականին. և մերթ ըստ կրաւորականին խոնարհելով. և ասա զայսպիսիս դասեմ յերկրորդում կարգի ընդ գլխաւոր խոտորմամբ նշանակեմ առ իւրաքանչիւր բայ:

204: Զայս բաժանումն բայից յերկուս կարգս. խոր(հեցայ) ոչ միայն ըստ ներգործականաց, այլ և ըստ չեզոքականաց, զի և սոքին ըստ օրինակի այսց երկուց խոնարհին. յոր սակս և զասին բաժանեալ յերկուս կարգս, առաջին առաւել զ լինի ներգործականաց:

205: Ներգործականք առաջին կարգի:

Աղամ, աղայի, աղացի, աղացից. աղայցեմ. աղա՛, մի՛ աղար, աղացէ՛ք, մի՛ աղաք: Աղացայ, աղացայց, աղացի՛ր, . . . աղացարու՛ք: աղացեալ:

Ամամ, ամայի, ամացից, ամայցեմ, ամա՛: Ամացայ, ամացի՛ր: և այլն:

Ամբառնամ, ամբարձի, ամբառնայցեմ, ամբա՛րձ: մի՛ ամբառնար: Ամբարձայ, ամբարձեալ:

Բանամ, բացի, բացից, բանայցեմ, բա՛ց, մի՛ բանար: Բանիմ, բացայ, բացայց, բացի՛ր . . . բացարու՛ք, բացեալ, բացօղ, և այլն:

Բառնամ, բարձի, բարձից, բառնայցեմ, բա՛րձ, մի՛ բառնար, բարձէ՛ք: Բառնիմ, բարձայ, ձայց, բարձի՛ր, բարձարու՛ք: բարձեալ, բարձօղ:

Զգամ, զգայի, զգայցեմ, զգա՛, մի՛ զգար, զգայօղ, զգայեալ:

Թանամ, թացի, թանայցեմ, թա՛ց, մի՛ թանար: Թացայ, թացեալ:

Լամ, լացի, լայցեմ, լա՛ց, մի՛ լար: Լացայ, լացեալ:

Լուանամ, լուացի, լուանայցեմ, լուա՛: Լուացայ:

Խոկամ, կացի, կայցեմ, խոկա՛. մի՛ խոկար, խոկացեալ:

Կորզամ, զացի, զայցեմ, կորզա՛, կորզացեալ:

Հաւատամ, տացի, տայցեմ, տա՛, մի՛ հաւատար, հաւատացեալ:

Հոգամ, հոգացի, գայցեմ, հոգա՛: հոգացեալ:

Մուրամ, մրացի: րայցեմ: մուրա՛, մուրացեալ:

Ողբամ, բացի: բա՛: բացեալ:

Որոճամ, ճացի: ճայցեմ: որոճա՛: ճացեալ:

Տեղամ, ղացի: ղայցեմ: տեղա՛: տեղացեալ: և այլն:

206: Ներգործականք երկրորդ կարգի:

Անգիտանամ, նայի, անգիտայայ, ցայց, տանայցեմ: անգիտացի՛ր, մի՛ անգիտանար. անգիտայցէ՛ք: անգիտացեալ: և այլն:

Գիտենամ, գիտացայ: գիտենայցեմ: գիտացի՛ր, մի՛ գիտենար: գիտացեալ:

Գողանամ, գողայ, ղացայց: ղանայցեմ, գողացի՛ր, մի՛ գողանար, գողացեալ: գողայօղ: և այլն:

Զլանամ, զլայայ: զլացի՛ր, մի՛ զլանար: զլացիլ:

Զղջանամ, ջացայ, ցայց: ջացի՛ր մի՛ զղջանար: զղջացեալ:

Իմանամ, իմացայ, ցայց: իմանայցեմ: իմացի՛ր, մի՛ իմանար: իմացեալ:

Խոստանամ, տացայ, ցայց: տանայցեմ: տացի՛ր, մի՛ խոստանար:

Մերկանամ, կացայ: կացի՛ր, մի՛ մերկանար: մերկացեալ:

Մոռանամ, ռացայ: ռացի՛ր: մի՛ մոռանար: ռացեալ:
Մուրանամ, րացայ: րացի՛ր, մի՛ մուրանար: րացեալ:
Յղանամ, յղացայ: յղացի՛ր, մի՛ յղանար: յղացեալ:
Որսամ, որսացայ: սացի՛ր կամ որսա՛, մի՛ որսար:
Ուրանամ, րացայ: րացի՛ր, մի՛ ուրանար: րացեալ:
Սպամ, սպացայ: սպացի՛ր, մի՛ սպար: սպացեալ:
Ստանամ, ստացայ: ստացի՛ր, մի՛ ստանար: ստացեալ:
Տգիտանամ, տացայ: տացի՛ր, մի՛ տգիտանար. տգիտացեալ: և այլն:

Ծանօթութիւն: Զայսոսիկ բայս հնոյն է կոչել, հասարակ, զի որում չունին յատուկ վերջաւորութիւն 'ի ներգործական և 'ի կրաւորական սեռս. այլ մի և նոյն յանգին՝ երբեմն լինի ներգործական վարին, և երբեմն

ւեր՝ կրաւորական, որով և նոյնանան ընդ հասարակ կոչեցեալ բայից: Այսպիսի են և սոքա ՚ի բայից ընդնախընթաց թուով եղելոց:

207: Չէզոքականք առաջնոյ խոնարհի:

Նստամ, նստայի, նստա՛, մի՛ նստար, նստայէ՛ք, մի՛ նստայք, նստայեալ, և այլն: Այսպէս և: բաղձամ. գնամ. գոռամ. գուժամ. եռամ. զգնամ. զեռամ. զռամ. ղօնչամ. ըղձամ. թնդամ. ժուժամ. խաղամ. խայթամ. խեթամ. խնդամ. խորդամ. խրոխտամ. ծփամ. կծոտամ. կղկղամ. կոծամ. հազամ. հեծկլտամ. հեւամ. ձգտամ. մկթամ. մնամ. մռմռամ. նուամ. շողամ. ոռնամ. ործամ. որոտամ. պանծամ. պժգամ. սիգամ. սոսկամ. տարփամ. տոկամ. փռնգամ. փրփրամ. փշամ. Կամ, կայի, կացի՝ ցեր՝ եկաց. կա՛ց, մի՛ կար. կացէ՛ք մի՛ կայք. կացեալ. կայօղ. կալոց. և այլն:

208: Չէզոքականք երկրորդ խոնարհի:

Ապաստանամ, նայի, ապաստանայ, ապաստանեցայց, ապաստանայցես. ապաստանայի՛ր. մի՛ ապաստանար. ապաստանացո՛ւք, մի՛ ապաստանայք, ապաստանայեալ, և այլն. Այսպէս և: ախտանամ. ածխանամ. աղբերանամ. աղտեղանամ. աղքատանամ. աղօտանամ. ամայանամ. ամբողջանամ. ամեհանամ. ամլանամ. ամուսնանամ. ամրանամ. այգանամ. այրիանամ. անօթանամ. անապատանամ. անմտանամ. անասնանամ. անարգանամ. անբուանամ. անգայտանամ. անգիտանամ. անդորրանամ. անդրանամ. անդրանկանամ. աներեւութանամ. անպարգանամ. անզգամանամ. անզգայանամ. անզօրանամ. անժուժանամ. անիմաստանամ. անխոհեմանամ. անխօսանամ. անծանօթանամ. անկատարանամ. անկարանամ. անկարգանամ. անկիւնանամ. անկղխտանամ.

անկ․ պարանամ․ անկրօնանամ․ անհաճոյանամ․ անհա-
մնանամ․ անհանճարանամ․ անհատանամ․ անհաւա-
տանամ․ անհետանամ․ անհօգանամ․ անձեւանամ․ անձ-
կանամ․ անձկամ․ անձրեւանամ․ անճարանամ․ ան-
մահանամ․ անմորթանամ․ անմաքրանամ․ անմեղա-
նամ․ անմտանամ․ անյայտանամ․ անյաջողանամ։ ան-
յուսանամ․ աննիւթանամ․ անշարժանամ․ անշնչա-
նամ։ անշքանամ․ անուշանամ․ անչափանամ․ անպա-
րապանամ․ անպարկեշտանամ, անպիտանանամ․ անջր-
դանամ․ անսաւղանամ․ անտառանամ․ անօրանամ․
աչանամ․ ապականանամ․ ապահովանամ․ ապառաժանամ․
ապերախտանամ․ առանձնանամ․ առատանամ․ առա-
ւօտանամ․ առաքինանամ․ առիւծանամ․ առողջանամ․
առոյգանամ․ ածանամ․ ատոքանամ․ արբենամ․
արդարանամ․ արդիւնանամ․ արթնանամ․ արժանա-
նամ, արիւնանամ․ արձանանամ․ արմատանամ․ ար-
փիանամ․ արքայանամ․ արքունանամ․ աւանանամ․ ա-
ւազանամ․ բազմանամ․ բողկանամ․ բարեբաղդա-
նամ․ բարեբաստանամ․ բարկանամ․ բարձրանամ․
բաւականանամ․ բերանանամ, բթանամ․ բնականամ․
բոկանամ․ բունանամ․ բրտանամ․ գաղախանամ․ գա-
գոնանամ․ գաղջանամ․ գայլանամ․ գանգրանամ․
գարշանամ․ գեղեցկանամ․ գեղձամ․ գերանանամ․
գլթամ․ գիճանամ, գիշերանամ։ գիրանամ․ գոգա-
նամ․ գոհանամ․ գոյանամ․ գոնջանամ․ գուլանամ․
գորշանամ․ գոեհկանամ․ գրաստանամ․ գրգամ․
գօտանամ, դաժանանամ․ դալարանամ․ դահճանամ․
դաշտանամ․ դառնանամ, դատարկանամ, դերեւանամ․
դժնդականամ․ դժուարանամ․ դիակնանամ․ դիզանամ․
դիւանանամ․ դիւրանամ․ դողամ․ եզանամ․ եկեղեցանամ․

եղբայրանամ· եղկանամ· ենթակայանամ· երազանամ
երախայանամ· երամանամ: երանանամ· երաշտանամ·
երեկանամ· երեկոյանամ· երեւութանամ· երէթանամ·
երիտասարդանամ· երկուանամ· ենմանամ· երջանկա-
նամ· զազրանամ· զայրանամ· զանխլանամ· զառամանամ·
զարդանամ· զարմանամ, զգաստանամ· զգուշանամ·
զգօնանամ· զընդամ· զղջամ· զոլանամ· զուարթա-
նամ· զուարճանամ· զոփամ· զօրանամ· էականամ·
էանամ· ըղձանամ· ըմբոստանամ· ընդարմանամ· ընդ-
դիմանամ· ընդելանամ, ընթանամ, ընկերանամ· ըն-
տանենամ· թոլկանամ· թանձրանամ· թաւանամ·
թափուրանամ· թեթեւանամ· թերանամ· թեւանամ·
թխանամ· թշնամանամ· թշուառանամ· թողանամ·
թուլանամ· ժանտանամ· ժլատանամ· ժրանամ· իգա-
նամ· իմաստնանամ· իշխանանամ· լրբանամ· լայնա-
նամ· լաւանամ· լեռնանամ· լերկանամ· լխանամ·
լկտանամ· լճանամ· լոգանամ· լողամ: լուսանամ· լրա-
նանամ· լրանամ· լրբանամ· լրթանամ· լրջանամ·
խականամ· խաղաղանամ· խամանամ· խամրանամ·
խանդամ· խաչանամ· խարտեշանամ· խաւարանամ·
խեթամ· խենեշանամ, խեւամ· խեւանամ· խլա-
նամ· խնամանամ· խնծղամ· խողանամ· խողանանամ·
խոհեմանամ· խոհերանամ· խոյանամ· խոնաւանամ·
խոպանանամ· խորանամ· խորթանամ· խորխանամ·
խստանամ· խտանամ· խրախանամ· խրթնանամ· խրոխ-
տանամ· խօթանամ· ծաղկաւէտանամ· ծայրանամ·
ծանրանամ· ծանօթանամ· ծառայանամ· ծուանամ·
ծերանամ· ծիրանանամ· ծովանամ· ծուլանամ· կաթ-
նանամ· կակղանամ· կաղամ· կամարանամ· կամըր-
ջանամ· կայլակնանամ· կայծանամ· կանաչանամ·

կործանամ, կարծրանամ. կարողանամ. կարօտա-
նամ, կաւանամ. կենդանանամ, կերպանամ. կձգա-
կամ, կուճանամ. կնճթանամ. կնտանամ, կոշտա-
նամ. կրանամ. կորդանամ. կորովանամ. կուսա-
նամ. կուրանամ. հաճոյանամ. համբականամ. հա-
մեղանամ. համեստանամ, համրանամ, հայանամ.
հանդիտանամ. հանգստանամ. հանդխանամ. հասու-
նանամ. հաստանամ. հարազատանամ. հարսնանամ.
հարստանամ. հարօրանամ. հաւատարմանամ. հեզա-
նամ. հեթանոսանամ. հեղգամ. հեղգանամ, հեշ-
տանամ. հեռանամ. հերետիկոսանամ. հերիքանամ.
հզօրանամ. հիանամ. հիւանամ. հիմնանամ. հիւան-
դանամ. հմտանամ. հնանամ. հոգլանամ. հոլանամ.
հոպանամ. հովանամ. հոլանանամ. հպարտանամ.
հսկայանամ. հրանամ. հրաշանամ. հրէանամ. ձանձ-
րանամ. ձիւանամ. ձիւնանամ. ձմեռնանամ. ճաճան-
չանամ, ճարտարանամ, ճոխանամ. ճոռոմանամ.
մախամ. մոհանամ. մանկանամ. մարգարէանամ.
մարդանամ. մարթանամ. մարմնանամ. մարտիրոսա-
նամ. մեծանամ. մեկուսանամ. մեղկանամ. մեղմա-
նամ. մենանամ. մերձենամ. մթանամ, միայնանամ.
միանամ. միանձնանամ. մորոսանամ. մտերմանամ.
մօտանամ, յագենամ. յամենամ. յամրանամ, յապա-
հոլանամ, յառաջանամ. յատկանամ. յարանամ: յա-
ւերանամ. յաւերժանամ. յաւէտանամ. յափրանամ.
յերապանամ. յերկարանամ. յերկուանամ. յիմարա-
նամ. յղփանամ. յոխորտամ. յոխորտանամ. յողամ.
յոռանամ. յուլանամ. յուսամ. յօղանամ. յօրա-
նամ. նախահոգամ. նահրանամ. ներանձնանամ. ներ-
հունանամ. նժդեհանամ. նիհարանամ. նողկամ.

նողկամ․ նոյնանամ․ նորանամ․ նուաստանամ․ նր-
սեմանամ․ նրբանամ․ շոքաթանամ․ շատանամ․
շիկանամ․ շլանամ․ շնամ․ շուշանանամ․ շքեղանամ
ոլորտանամ․ ոխամ․ ոխանամ․ ողջախոհանամ․ ողջա-
նամ․ ոչնչանամ․ որոկանամ․ որբանամ․ որպիսա-
նամ․ որջանամ․ ուծանամ․ ունականամ․ ունայնա-
նամ․ ուռճանամ․ ուրախանամ․ ուրոյնանամ․ չարա-
նամ․ չորանամ․ չքանամ․ պալարանամ, պաճարա-
նամ․ պայծառանամ․ պանդխտանամ․ պատկերանամ․
պարարտանամ․ պարթևանամ․ պարկեշտանամ․ պա-
քըսկանամ․ պերճանամ․ պէսպիսանամ․ պխակա-
նամ․ պխտոյանամ․ պղերգանամ․ պնդանամ․ ջա-
նամ․ ջերմանամ․ ջոկանամ, սալանամ․ սակաւանամ․
սաղարթանամ․ սառնանամ․ սաստկանամ․ սարսուամ․
սեպանամ․ սեպուհանամ․ սերտանամ․ սեւանամ․ սինա-
նամ․ սլանամ․ սխրանամ․ սնանամ․ սնանկանամ․ սոգամ-
մնքամ․ սպառնամ․ սպիտանամ․ սպիտականամ․ սևրջա-
նամ․ ստուարանամ․ ստուերանամ․ սուրկանամ․ սուրջա-
նամ․ սրանամ․ սրբանամ․ սքանչանամ․ վայրագանամ․
վայրենանամ, վատանամ, վատթարանամ, վաւերանամ
վերանամ, վերջանամ, վխտանամ, վիշտագանամ, վշտանամ,
վսեմանամ, վստահանամ, վտականամ, տաղկամ,
տաճարանամ, տամկանամ, տապանամ, տարրանամ,
տգեղանամ․ տեղեկանամ, տենչամ, տխրանամ, տկա-
րանամ, տղայանամ, տնանկանամ, տպանամ, տափամ,
տօթանամ, րաբունանամ: ըմբռնամ, ցանկամ, ցնծամ,
ցոլնամ, ցրտանամ, ցօղանամ; փայլակնամ, փայտանամ,
փարթամանամ, փափկանամ, փենայանամ փղձկամ, փու-
թամ, փոքրկանամ, փքամ, քծնայանամ, քաղց-
րանամ, քաջանամ, քաղանամ, քինամ. օտարանամ, եւայլն:

209: Պակասաւոր և զարտուղի բայք Երկրորդ պատկերի:

Պակասաւոր ներգործական:

Տամ, տաս, տայ: տամք, տայք, տան: տայի, տա-յիր, և այլն:
Ետու, ետուր, ետ: տուաք, ետուք, ետուն:
տաց, տացես կամ տաջիր, տացէ: տացուք, տաջիք, տացեն:
տայցեմ, ցես, ցէ: և այլն:
տո՛ւր, մի՛ տար: տո՛ւք, մի՛ տայք:
Տուայ՝ տուար, տուաւ: տուաք, տուայք: տուան:
տայցիմ, ցիս, ցի: և այլն
տալ, տուող, տուեալ, տալոց, տալի:

Զարտուղի չէզոք:

Դառնամ, նաս, նայ: դառնայի:
դարձայ, ձար, ձաւ: ձաք, ձայք, ձան:
դարձայց, դարձցիս, ձցի: դարձցուք, ձջիք, ձցին:
դառնայցեմ, ցես, ցէ: դառնայցեմք, և այլն:
դա՛րձ կամ դարձի՛ր, մի՛ դառնար: դարձէ՛ք կամ դարձարո՛ւք: դառնալ, դարձեալ, դարձող, դառնալոց, նալի:

Նոյնպէս խոնարհին և բաղադրեալք սորին, անդրադառնամ. բացադառնամ. վերադառնամ:

Զարտուղի չէզոք:

Կեամ, կեաս, կեայ: կեամք, կեայք, կեան:
կեցի, կեցեր, կեաց, կեցաք, կեցէք, կեցին:

Կեցի. կեցեր. եկեաց: կեցաք. կեցիք. կեցին:
կեցից. կեցցես կամ ցջիր. կեցցէ: կեցցուք. կեցջիք.
կեցցեն: կեայցեմ. ցես. ցէ. և այլն:
կեա՛ց. մի՛ կեար: կեցէ՛ք. մի՛ կեայք:
կեցօղ. կեցեալ. կելոյ. կեալ:

Պակասաւոր չէզոք:

Գամ. գաս. գայ: գամք. գայք. գան: գայի. յիր. գայր:
գայաք. և այլն:
Եկի. եկեր. եկն: եկաք. եկիք. եկին:
եկից. եկեսցես կամ եկեսջիր. եկեսցէ: եկեսցուք. եկե-
սջիք. եկեսցեն: գայցեմ. ցես. ցէ: և այլն:
Ե՛կ. մի՛ գար: եկա՛յք. մի՛ գայք:
գալ, գալոյ. լով: եկեալ. գալոց:

Պակասաւոր չէզոք:

Երթամ. երթաս. թայ: երթայի. յիր. թայր:
չոգայ. չոգար. գաւ: չոգաք. գայք. գան:
երթայց կամ երթիցեմ. երթիցես կամ երթիջիր եր-
թիցէ: երթիցուք. երթիջիք. երթիցեն:
երթայցեմ. թայցես. թայցէ: թայցեմք: և այլն:
Ե՛րթ. մի՛ երթար: երթա՛յք. մի՛ երթայք:
երթալ. լոյ. լով: երթեալ. երթալի:

Այլ յաղագս բայից եկ̄դ. պատկերի սոյնչափ, տես-
ցուք արդ զվերջին պատկերն խոնարհման ընդ բայից
նորուն:

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի Սահմանական եղանակի:

Դէմք	Ներգործականք:		Կրաւորականք:		Ժամանակք
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի:	—
ա:	Հեղում.	Հեղումք.	Հեղանիմ.	Հեղանիմք.	
բ:	հեղուս.	հեղուք.	հեղանիս.	հեղանիք.	Ներկայ:
գ:	հեղու:	հեղուն:	հեղանի:	հեղանին:	
	—	—	—	—	—
ա:	Հեղուի.	Հեղուաք.	Հեղանէի.	Հեղանէաք.	
բ:	հեղուիր.	հեղուիք.	հեղանէիր.	հեղանէիք.	Անկատար:
գ:	հեղոյր:	հեղուին:	հեղանիւր:	հեղանէին:	
	—	—	—	—	—
ա:	Հեղի.	Հեղաք.	Հեղայ.	Հեղաք.	
բ:	հեղեր.	հեղիք.	հեղար.	հեղայք.	Կատարեալ
գ:	հեղ. կամ եհեղ:	հեղին.	հեղաւ:	հեղան:	
	—	—	—	—	—
ա:	Հեղից.	Հեղցուք.	Հեղայց.	Հեղցուք.	
բ:	հեղցես. հեղջիր.	հեղջիք.	հեղջիս. հեղջիր.	հեղջիք.	Ապառնի
գ:	հեղցէ:	հեղցեն:	հեղցի.	հեղցին:	պարզ:
	—	—	—	—	—
ա:	Հեղուցում.	Հեղուցումք.	Հեղանիցիմ.	Հեղանիցիմք.	Ապառնի
բ:	հեղուցուս.	հեղուցուք.	հեղանիցիս. նիջիր.	հեղանիջիք. նի ջիք.	բաղադրեալ:
գ:	հեղուցու:	հեղուցուն:	հեղանիցի:	հեղանիցին:	

Դիմաւոր և ժամանակաւոր բայք ի հրամայական եղանակի:

Դէմք	Ներգործականք:		Կրաւորականք:		
	Եզակի:	Յոգնակի:	Եզակի:	Յոգնակի,	
ա:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	Ներկայ:
բ:	Հե՛ղ. մի՛ հեղուր:	Հեղէ՛ք. մի՛ հեղուք:	Հեղի՛ր մի՛ հեղանիր:	Հեղարո՛ւք. մի՛ հեղանիք:	
գ:	. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .	

Անդէմ և անժամանակ բայանունք:

Աներևոյթք. { Ներգործ: Հեղուլ: հեղլոյ, հեղլով: և այլն:
Կրաւորակ: Հեղանիլ: Նոյն, նոյն:

Ընդունելութիւնք: { Հեղող:
հեղեալ:
հեղլի.
հեղլոց.

Բայք չորրորդ պատկերի:

211: Սակաւ են բայք, որ խոնարհին ըստ այսմ Դ. պատկերի, և գրեթէ ամենքին զարտուղի են և պակասաւոր, վասն ըստ սովորին միայն տողեալց առանձնօք, առ իւրաքանչիւրսն զխոտորմունս նոյին նշանակեալ:

Ներգործականք:

Առաւելում. ելուս. ելու: Առաւելուլն. ելուլր. և այլն: առաւելրէ. ելիր. ելեայ: ելաք. և այլն: առաւելեա՛. մի՛ առաւելուր:

Առաւելայ. ելար. ելաւ: Առաւելեալ:

Առնում. առնուլ:

առի. առեր. էառ էառ առ: Ա՛ռ. մի՛ առնուր. առէ՛ք:

Առայ, առար. առաւ: առեալ. առօղ. առնլոց. առնըլ ի:

Արգելում. արգելի. ելեր. արգել: արգե՛լ. մի՛ արգելուր. արգելէ՛ք:

Գելում. գելի. գելեր. գելեաց: գե՛լ. մի՛ գելուր: գելեալ:

Գերծում. գերծի. գերծեր. եգերծ: գե՛րծ, մի՛ գերծուր գերծեալ:

Դիզում. դիզի. դիզեր. եդէզ, դիզեա՛ մի՛ դիզեր: դիզեալ:

Զգենում. զգեցայ. ցար. ցաւ: զգեցի՛ր. մի՛ զգենուր: զգեցեալ:

Զեղում. զեղի. զեղեր. զեղ. զե՛ղ. մի՛ զեղուր: զեղանիմ. զեղայ. զեղեալ:

Զենում. զենի. զեներ. եզեն: զե՛ն: զենանիմ. զենայ: զենի՛ր: զենեալ:

Զերծում. զերծի. զերծեր. զերծ. զե՛րծ. մի՛

զերծուր: զերծանիմ, զերծայ: զերծեալ:

Ընթեռնում, ընթերցայ, ցար. ցաւ: երցայց: ընթեր-ցի՛ր, մի՛ ընթեռնուր: ընթերցեալ:

Ընկենում, ընկեցի, ցեր, կէց: ընկե՛ց մի՛ ընկենուր: Ընկեցայ, ընկեցեալ:

Թողում, թողի, ղեր, եթող: թո՛ղ, մի՛ թողուր:

Թողանիմ. թողայ, թողայց: թողանիցիմ, թողեալ:

Թքնում, թքի, թուքեր, եթուք: թո՛ւք, մի՛ թքնուր: թքեալ:

Լեսում, լեսի, սեր, լես: լեսեա՛. մի՛ լեսուր: լեսեալ:

Լիզում, լիզի, լիզեր, լեզ: լիզեա՛, մի՛ լիզուր: լիզեալ:

Լնում, լցի, լցեր, ելից կամ լից: լի՛ց: Լնանիմ, լցայ քնանիցիմ: լցեալ:

Խնում, խցի, խցեր, եխից կամ խից: խի՛ց: Խցանիմ, խցայ, խցեալ:

Կասում, կասի, կասեր, կասեայ: կա՛ս կամ կասեա՛. կա-սեցեալ:

Կիզում, կիզի, կիզեր, եկէզ: կէ՛զ: կիզեալ: Կիզա-նիմ, կիզայ:

Հանում, հանայ, նար, հան: հա՛ն, մի՛ հանուր:

Հենում, հենի, հեներ, հեն: հե՛ն մի՛ հենուր:

Հերձում, հերձի, հերձեր, եհերձ: հե՛րձ: Հերձայ: հեր-ձեալ:

Յաւելում, յաւելի, լեր, յաւել: յաւե՛լ, մի՛ յաւելուր Յաւելայ, յաւելի՛ր յաւելեալ:

Յեղում, յեղի, յեղեր, եյեղ: յե՛ղ: Յեղայ, յեղեալ:

Յեռում, յեռի, յեռեր, յեռ: յե՛ռ, մի՛ յեռուր, յե-ռեալ:

Սկսնում, սկսայ, սկսար, սկսաւ. սկսի՛ր: սկսեալ:

Ստեղծում, ծի, ծեր, ստեղծ: ստե՛ղծ: Ստեղծայ:

Քե՛րծում. ծի. ծեր. եքերծ: քե՛րծ. մի՛ քերծուր: քերծեալ:

Ցելում. ցելի. ցելեր. ցել: ցե՛լ. մի՛ ցելուր: Ցելացեալ:

Ծանօթութիւն: 'Ի ներգործական բայից սոսկ ը՛ երկ բայք և երրորդ դասակերպի խոնարհելոյ, ի՛ն, ա՛ն, և ո՛ւն, եղերելոյ սակաւք են, որք աւելցէն զներկայն կրաւորական ին, յանգե՛ւ, այլ 'ի պահանջել հարկին կամ ներգործական ներկայն դնի փոխանակ կրաւորականի, և կամ զբաղադրեալ նոյն բային ը՛ էական բայի 'ի գործ ածի, զօ", ասացեալ լինիմ, Թացեալ լինիմ, յղացեալ լինիմ, դերձեալ լինիմ, Թողեալ լինիմ, եւայլն: զնոյնն խամ և զն բաղադրեալ ածանցոյն և հրամայականի նոյին:

212 Չեզոքական, ո՛ն, եղերեալք, որոց խոնարհումն 'ի ժամանակս ինչ լինին ը՛ ներգործելի, և 'ի ժամանակս ինչ ը՛ կրաւորականի այսր երրորդ պատկերի: (ը՛ 203:)

Այտնում. նուս. նու: Այտնուլ. եւայլն: Այտեայ. եար. եաւ: այտի՛ր. մի՛ այտնուր: այտուցեալ:

Երդնում. երդուայ. ար. աւ: երդուայց: երդնուցում. երդուի՛ր. մի՛ երդնուր. երդուեալ:

Զատնում. զատայ. տար. տաւ: զատի՛ր. զատուցեալ:

Զարթնում. զարթեայ. եար. եաւ: զարթի՛ր. զարթուցեալ:

Զբաղնում. զբեցայ. ցար. ցաւ: զբաղի՛ր. զբաղեալ:

Զբօսնում. զբօսայ. սար. սաւ: զբօսի՛ր. զբօսեալ:

Ընկլնում. ընկլայ. լար. լաւ: ընկլջի՛ր. ընկլեալ:

Թաղնում. Թաղեայ. եար. եաւ: Թաղի՛ր. Թաղուցեալ:

Խրտնում. խրտեայ. եար. եաւ: խրտի՛ր. խրտուցեալ:

Հարթնում. հարթեայ. եար. եաւ: հարթի՛ր: հարթուցեալ:

Հեծնում. հեծայ. ծար. ծաւ: հեծի՛ր: հեծեալ.

Հեղձնում. հեղձայ. ձար. ձաւ: հեղձի՛ր: հեղձուցեալ:

Մածնում. մածեայ. եար. եաւ: մածի՛ր. մածուցեալ:

Յենում. յեցայ. ցար. ցաւ: յեցի՛ր. յեցեալ:

Շրտնում. շրտեայ. եար. եաւ: շրտի՛ր: շրտուցեալ:

Ոստնում. ոստեայ. եար. եաւ: ոստի՛ր: ոստուցեալ:

Ուռնում. ուռայ: ուռի՛ր. ուռուցեալ:

Պագնում. պագեայ. պագի՛ր. պագուցեալ:

Պշնում. պշեայ. պշի՛ր. պշուցեալ:

Ջեռնում. ջեռայ. ջեռի՛ր. ջեռուցեալ:

Սառնում. սառեայ. սառի՛ր. սառուցեալ:

Սարտնում. սարտեայ. սարտի՛ր. սարտուցեալ:

Ցածնում. ցածեայ. ցածի՛ր. ցածուցեալ:

Ցասնում. ցասեայ. ցասի՛ր. ցասուցեալ:

Փախնում. փախեայ. փախի՛ր. փախուցեալ:

Քաղցնում. քաղցեայ. քաղցեա՛ց. քաղցեալ:

213: Չէզոքականք, ի՛, եզերեալք, որք խոնարհին ամենևին իբրև զներգործականն այս երրորդ պատկերի: զօրօրինակ:

Ագանիմ, նէի. ագայ. ագար, ագաւ: ագայց: ագանիցիմ: ագի՛ր. մի՛ ագանիր: ագեալ:

Անդրադարձիմ. ձայ. ձայց: անդրադարձի՛ր:

Անկանիմ. անկայ. կայց: անկի՛ր. մի՛ անկանիր: անկերուք: անկեալ:

Բուսանիմ. բուսայ. սայց: սանիցիմ: բուսի՛ր: մի՛ բուսանիր: բուսեալ:

Դիպանիմ. դիպայ: դիպի՛ր: դիպեալ:

Զեղանիմ. զայ. զի՛ր. մի՛ զեղանիր. զեղեալ:

Զբօսանիմ. սայ: զբօսի՛ր. մի՛ զբօսնիր. զբօսեալ:
Զղջանիմ. ջայ. ջանիցէս: զղջի՛ր: ջեալ:
Զատանիմ. զնստայ. զնստի՛ր: տեալ:
Թռանիմ. թռեայ. թռի՛ր. մի՛ թռանիր. թռեալ:
Մածանիմ. ծայ: ծանիցիմ: ծի՛ր. ծեալ:
Մեռանիմ. ռայ. ռի՛ր. մի՛ մեռանիր. մեռեալ:
Յեղաղարձիմ. ձայ. ձի՛ր: յեղաղարձեալ:
Նստիմ, նստայ: նստիցիմ: նի՛ստ. մի՛ նստիր. նստեալ:
Շիջանիմ. ջայ: ջանիցիմ: ջի՛ր. ջեալ:
Ջեռանիմ. ռայ. ռի՛ր մի՛ ջեռանիր: ջեռեալ:
Ջերանիմ. րայ. րի՛ր. մի՛ ջերանիր. ջերեալ:
Սնանիմ. սնայ. սնի՛ր. մի՛ սնանիր. սնեալ:
Վերադարձիմ. ձայ. ձի՛ր. մի՛ վերադառնար:
Փլանիմ. փլայ. փլի՛ր. մի՛ փլանի՛ր. փլեալ:
Փրծանիմ. ծայ. ծի՛ր. մի՛ փրծանիր: և այլն:

Ձ 14: Բայն մի չեզոքականք, չէ՞, եզերեալք, որք ի կրաւորականն այսր պատկերի խոնարհին, զօ՞:

Երկնչիմ. երկեայ. կեայց կամ երկեցիմ. երկեցես կամ
երկիցիր. երկիցէ: կիցուք. կիջիք. կիցեն:
Երկնչիցիմ: չիցիս. չիցի: երկի՛ր. մի՛ երկնչիր. կերո՛ւք:
կնչի՛ք. երկուցեալ: երկնչօղ:
Զարթչիմ. տեայ. տի՛ր, մի՛ զարթչիր. զարթուցեալ:
Թագչիմ. գեայ. գի՛ր. մի՛ թագչիր: թագուցեալ:
Թռչիմ. թռեայ. թռի՛ր մի՛ թռչիր. թռուցեալ:
Խափչիմ. փեայ. փի՛ր. խափուցեալ:
Խրտչիմ. տեայ. տի՛ր, խրտուցեալ:
Կառչիմ. ռեայ. ռի՛ր. կառեալ:
Կորնչիմ. կորեայ, րի՛ր. կորուսեալ:
Հանգչիմ. գեայ. գի՛ր մի՛ հանգչիր. հանգուցեալ:
Մատչիմ. տեայ. տի՛ր. մի՛ մատչիր. մատուցեալ:

Մարտնչիմ, րտեայ, տե՛ր մի՛ մարտնչիր: տուցեալ:
Յանդչիմ, դեայ: դե՛ր մի՛ յանդչիր: յանդուցեալ:
Սառչիմ, սառեայ: ռե՛ր, մի՛ սառչիր: սառուցեալ:
Փախչիմ, խեայ: խե՛ր, մի՛ փախչիր: խուցեալ: եւ այլն:

215: Յայսմ վայրի կարգեցից զխոնարհմունս էական բայից, յորոց երեքին, էմ, գոմ, լինիմ, են պակասաւոր, իսկ չորրորդն եղանիմ, ունի զյատուկ ժամանակս:

Պակասաւոր էական, էմ. խոնարհի այսպէս:

Սահմանական·

Ներկայ: Եմ. ես. է: եմք. էք. են:
Անկատար: Էի. էիր. էր: էաք, էիք. էին:
Ապառնի: Իցեմ. իցես. իցէ: իցեմք. իցէք. իցեն:

Հրամայական:

Ե՛ր . . . Է՛ք. երուք:
Ել. ելոյ. ելով. եւ այլն: եալ. ելոց:

216: Պակասաւոր էական, գոմ, խոնարհի այսպէս:
Ներկայ· Գոմ. գոս. գոյ: գոմք. գոյք. գոն:
Անկատար· . . . . . . գոյր . . . . . . գոյին:
Ապառնի· . . . . . . գուցէ . . . . . . գուցեն:
գոլ· գոլոյ· գոլով· եւ այլն: գոլոց:

217: Պակասաւոր էական, լինիմ, խոնարհի այսպէս:
Ներկայ· Լինիմ, լինիս, լինի: լինիմք, լինիք, լինին:
Անկատար· Լինէի, լինէիր, լինէր: լինէաք, լինէիք, լինէին:
Ապ. որոշ. Լիցիմ, լիցիս կամ լիջիր, լիցի: լիցուք, լիցիք կամ լիջիք. լիցին:
Ապ. ենթ. Լինիցիմ. լինիցիս կամ լինիջիր. լինիցի. լինիցիմք. լինիցիք կամ լինիջիք. լինիցին:

հրամայական. Լե՛ր. մի՛ լինիր, լերուք, մի՛ լինիք:
Լինել, լինել կամ լեալ, լինելոյ, լինելն:

218: Նշական բայս, Եղանիմ, խոնարհի այսպէս:

Ներկայ: Եղանիմ, եղանիս, եղանի: եղանիմք, նիք, նին:
անկատ: Եղանէի, նէիր, նէր: նէաք, նէիք: նէին:
կատար: Եղէ, եղեր, եղեւ: եղաք կամ եղեաք, եղէք, եղեն:
ապ. առջ: Եղէց կամ եղիցիմ, եղիցիս կամ եղիջիր. եղիցի
եղիցուք կամ եղիցիմք. եղիջիք. եղիցին:
ապ. երկ. Եղանիցիմ. եղանիցիս կամ եղանիջիր. եղանիցի,
եղանիցիմք, եղանիցուք կամ եղանիջիք, եղանիցին
հրաման: . . . մի՛ եղանիր, եղերուք, մի՛ եղանիք:
Եղանել, նիլ, նելոյ, նելով:
Եղեալ, եղանելոյ, եղանելն:

219: Գոն եւ այլ քանի մի բայք՝ բազմօք պակասաւորք, 'ի գիրս Նախնեաց ուրեք երեւեալք, զորս աստանօր առաջի արարեալ 'ի գիտու՟ համբակաց: Այսպիսի են:

Նախ՝ պակասաւոր չէզոքն, պարտիմ, (այ՟, պարտաւոր եմ.) որ խոնարհի այսպէս:

Ներկայ: Պարտիմ, տիս, տի: պարտիմք, տիք, տին:
անկատ: պարտէի, տէիր, տէր: պարտէաք, տէիք, տէին:
ապառ: Պարտեցիմ, ցիս, ցի: ցիմք. ցիք, ցին:

Երկրորդ՝ պակասաւոր չէզոքս, Մարթեմ, որ խոնարհի այսպէս:

Ներկայ: Մարթիմ, թիս, թի, մարթիմք, թիք, թին:

ապառնի: Մաղթեցեմ, եցես կամ եջիր, եցէ: Թեցեմք; եցէք կամ եջիք, եցեն:

Երրորդ՝ Պակասաւոր ներգործականս. գոգցեա. որ խոնարհի այսպէս:

ապառնի, . . . գոգցես կամ գոգջիր, գոգցէ: գոգցուք, գոգջիք, գոգցեն:

հրամայ: գո՛գ . . . գոգէ՛ք . . . . :

Չորրորդ՝ այս չեզոք բայք, ցաւէ, ցաւէր, ցաւեաց, ցաւեսցէ, ցաւիցէ, ցաւել:

Հինգերորդ՝ այս չեզոք բայք, պիտի, պիտէր, պիտէին, պիտել:

Վեցերորդ՝ այս մի բառ, չի՛ք, որ նշանակէ. ո՛չ գոյ:

220: Յաղագս բնուն և կազմուն բայից շատասցէն ասացեալքս ցայսվայր, որոց ուղիղ գործածուն աւանդի յերկրորդ մասին գրոյս:

ԳԼՈՒԽ. Ե:

Յաղագս Ընդունելութեան:

221: Չորրորդ տեսակ նշանական բառից մերոց կոչի ընդունելութիւն, որով լծանին այն իմն բառք, որ 'ի բայից ծնանին քառեակ այս վերջաւորութեամբք, օղ կամ ող. եալ. լի. լոյ, և 'ի խօսակցութեան վարին իբր ածական անուն, ունելով զզօրութի բայի. յորմէ և կոչին. բայանուանք, զորոց և զօրինակս բղխման եդի վերագոյն յերես պատկերս անդ բայից, իբր այս կալող, կալեալ, կալելի, կալելոց, լուացող, հեղեալ, հեղլոց, և այլն:

Մասնիկն, ող իբր բուն յատուկ տեղւոյ կարէ զօդիլ իբր ներկայի կամ իբր կատարելոյ սահմանականին. զո". կալեմ, կալեցի, կալող, կալեցող: կամիմ, կամեցայ, կամող, կամեցող: ասացի, ասացող: և այլն: Բայց ոչ իբր իմն բայից անխտիր կցի, այլ առաւելապէս իբր ներգործականս և իբր չեզոքս առաջին և երկրորդ պատկերին. իսկ իբր էական բայս, իբր կրաւորականս, և իբր բայս, ում, չիմ, եցերեալս, կամ ոչ երբեք, կամ սակաւ ուրեք միաւորի. զի անախորժ է ասել. լինող, եղանող, գիտող, յուշող, և այլն: այլ փոխան սոցին 'ի գործ ածի վերջաւորութին, եալ. զո", եղեալ, զեղեալ, թռուցեալ, և այլն:

222: Մասնիկս, եալ, միանայ իբր ներկայի կամ իբր կատարելոյ սահմանականին. զո". կալեցի, կալեալ, կալեցեալ: լուացի, լուացեալ: խօսեցայ, խօսեցեալ. և այլն:

Բայց 'ի զարտուղի բայից իբր 212. և 214. համարովք եդելոց որոց բառնումք անկանոն վերջաւորութ իբր եկերին ա-ցեալ. զո". պակուցեալ, փախուցեալ, կորուսեալ,

մարտուցեալ. եւ այլն: Նմանայն բառք սովին մասնկամբ եղերեալք. առանձին անուամբ կոչին. դերբայ:

223: Մասնիկքս, ՆԻ, ՆՈՅ. յաւելին յանորոշութիւ բայից, զո՛. կապել — կապելնի. ընթանալ — ընթանալնի, ընթանալնոյ. եւ այլն: միայն թէ ՚ի բայս, որք ուն եղերեալ ՚ի բայ ձգի այդ մասնիկ, եւ ը̄ մնացեալ արմատոյն կցին, ՆԻ, ՆՈՅ. զո՛. ընթեռնլի. ընթեռնլոյ. հեղլի. հեղլոյ. յաւելլի. յաւելլոյ: եւ ՚ի բառս, որք չեն եղերեալ. ՚ի բայ ձգի են. եւ յաւելի, ԵԼԻ, ԵԼՈՅ. զո՛. երկնչիմ. երկնչելոյ. երկնչելի. մարտնչելոյ. մարտնչելի. եւ այլն:

224: Ընդունելութիւն մասնկամբքս, ԱԾ, ԵԱԼ, ԵԼՈՅ եղերեալս որոշեսցեն համբակք ՚ի սակաւ անուանց նմանաձայն յանգելոյ. որպիսի են սոքին, ձախող. ներբող. կոթող. խանձող. բարելի. զզուշալի. զազրալի. սքանչելի. կուսարձալի. ծամալի. ցաւալի. գելոյ. թաւալոյ. եւ այլն: վա̄ զի երեք առաջինքն յայտնի անուանք են. ը̄ որում չունին բայ, յորոց բղխեսցեն: Բառն խանձող. վարի երբեմն իբր անուն, եւ այլ ուր իբր ընդունելու, ՚ի բայէս. խանձեմ, յորմէ բղխեն խանձող, խանձելոյ: եւ այլն: Բառքս. բարելի. սքանչելի. ցաւալի. կուսարձալի. եւ այլն. են անուանք բարդեալք ը̄. ՆԻ. բառիս. վա̄ զի չունին անորոշ. բարել. սքանչել. զազրալ. ցաւալ: Զի՞ն բայք. սքանչանամ. ցաւիմ. կուսարձանամ. բայց ընդունելութիւնք սոցին լինին, սքանչանալի. ցաւելի. կուսարձանալի: նոյնպէս եւ բառքս. գելոյ. թաւալոյ. են անուանք. վա̄ զի թէպէտ գոյ բայ գելում. բայց ընդունելութիւնքն լինին. գելեալ. գելլի. գելլոյ. իսկ ՚ի բայէն թաւալեմ. բղխեն, թաւալելի. թաւալելոյ. եւ այլն:

225: Կորագայք ընդունելութեանց են այնք, որք

են. 1 սեռ: 2 ձև: 3 տեսակ: 4 թիւ: 5 հոլով: և 6 հոլովադասութիւն:

Սեռք ընդունելութեանց թէպէտ նոյն են ընդ սեռից բայից, սակայն ոչ ճանաչին 'ի վերջաւորութեանց իւրեանց, այլ մասամբ լինի՝ ճանաչին 'ի բայէն՝ յորոյ բղխեն, ոպ̃ թէ, կոչող. հեղեալ. լուացեալ. եւ այլն. իցեն ներգործական, զի գլի բայք նոցին են ներգործական: եկեալ, զարթուցեալ, մեռեալ. եւ այլն. իցեն չէզոք, զի գլի բայքն՝ յորոյ բղխեն, են չէզոքական. եւ այլն:

Բայց ստուգագոյն մասամբ՝ սեռք ընդունելութեանց ճանաչին 'ի խնդրոցն, զոր առնուն 'ի խօսակցութեան անդ, օրինակ իմն, եթէ ասես. օրհնեալ եմ՝ զած̃, օրհնելոց եմ զած̃, օրհնելի է մզ զած̃, եւ այլն. ընդունելութիւնքդ վարին ներգործական մտօք, վն հայցական հոլովոցն՝ զոր առնուն 'ի խնդիր: սակս եթէ ասես, օրհնեալ եմ յայլ, օրհնելոց եմ յայլ, օրհնելի է 'ի մէնջ ած̃, եւ այլն. ընդունելութիւնքդ գնին իբր կրաւորական վն բացառական խնդրոյն, զոր առեալ են: Իսկ ճշգրիտ խօսելով՝ ընդունելութիւնք ոչ նշանակութբ և ոչ յանգիւ որոշեն կամ ցուցանեն զայս կամ զայն սեռ:

226: Ձևք ընդունելութեանց երեք են, ըստ բայիցն՝ յորոց բղխեն, այն է՝ պարզ, բարդ, և յարաբարդ:

Պարզ կոչին ընդունելութիւնք, որ ծնանին 'ի պարզ բայից, որ°. խաբող. կանգնեալ. հայցելի. եւ այլն:

Բարդ կոչին բղխեալքն 'ի բարդ բայից. որ°. դասակարգող. բարեբանեալ. վերադասելի. եւ այլն:

Յարաբարդ ասին, որք 'ի նոյնպիսի բայից ծնանին. որ°. գործադատարարող. ողբերգեալ. եւ այլն:

227: Տեսակք ընդունելութեանց նոյնչափ են, որչափ բայից. այն է, ներկայ և անցեալ:

Նախատիպ ընդունելութի համարին բղխեալքն 'ի նախատիպ բայից. զօ". տեսեալ: տեսանելի, այրեցող. եւ այլն ածանցեալ ասին ընդունելութիք սերեալք յածանցեալ բայից. զօ". ըմբռնելոյ. սթափեալ: պատառող. լծորդելի. եւ այլն:

228: Թիւք ընդունելութեանց երկու են ըստ անուանց. ըստ եզական. քանդակող. փորձեալ. ծնանելոց. եւ այլն, և յոգնական: քանդակողք, փորձեալք, լսելիք, եւ այլն:

229: Հոլովք ընդունելութեանց ըստ օրինակի անուանց են ինն, ուղղական, սեռական, գործիական, եւ այլն, զօ". ծագող, ծագողի, ծագողաւ: ծագողք, ծագողաց, եւ այլն:

230: Հոլովադասութիւք ընդունելութեանց երեք միայն են ըստ երից պատկերաց անուանց:

Ածերեալքն, ող կամ՝ ող, հոլովին ըստ երկրորդ պատկերի (տե՛ս, 59, 63.) զօ". շինող, շինողի, գաւ, գոյ, գաւք: կամ գօ.ք: եւ այլն:

Ածերեալքն, էալ, հոլովին ըստ երրորդ պատկերի, (տե՛ս 67, 72.) ըստ եզականին և ըստ յոգնականին: զօ". ծնեալ ծնելոյ, ծնելով. ծնեալք. ծնելոց, ծնելովք, եւ այլն:

Որք 'ի չէ եկերին. հոլովին ըստ չորրորդ պատկերի. տե՛ս 77, 81. յերկոսեան թիւս, զօ". սիրելի, սիրելւոյ, սիրելեաւ. սիրելիք, սիրելեաց սիրելեաւք կամ սիրելեօք. եւ այլն:

231: Իսկ որք 'ի լոյ վերջանան: պակասաւոր են. զի նախադրիւ միայն հոլովին (42.) յառաջոյ կողմանէ եզակի և յոգնակի. զօ". ապրելոյ. յապրելոյ. զապրելոյ. ապրելոյք, յապրելոց, զապրելոյս, եւ այլն:

Այլ կարեւոր դիտելիս ընդունելութեանս գտցես յերկրորդ մասին:

ԳԼՈՒԽ Զ.

Յաղագս Նախադրութեանց:

232: Նախադրութի կոչին այնպիսի բառք, որք յա-րելով ՚ի գոյական անուանն՝ յայտ առնեն զպէտս վերա-բերութիս նոցին առ այլ անուն կամ առ բայ. և բաժանին յերկուս տեսակս, որք են, հոլովառու նախդիր. և հոլո-վառու նախադրութի:

Հոլովառուքն, որք և նախդիր կոչին, են սոքին. ՚ի, յ, առ, առ ՚ի, ց, զ, ընդ:

Հոլովառու ՚ի. կազմէ զտրական, զբացառական, և զներգոյական հոլովս. և յարի ՚ի բառս բաղաձայն տառիւ սկսեալս, զո՛. ՚ի սիրտ, ՚ի սրտէ, ՚ի սրտի, և այլն:

Հոլովառու, յ, նոյնպէս կազմէ զտրական, զբացառա-կան, և զներգոյական հոլովս. և յարի միայն ՚ի բառս ձայնաւորաւ սկսեալս, զո՛. յաղեղն, յաղեղանէ, յաղե-ղան, և այլն:

Հոլովառու, առ, յօրինէ զտրական հոլով, զո՛, առ արքայ, առ բժիշկ, առ քեզ, առ իս, և այլն.

Հոլովառու, առ ՚ի, յարեալ ՚ի բառս բաղաձայնիւ սկսեալս, կազմէ զտրական և զբացառական հոլով, զո՛, առ ՚ի քեզ. առ ՚ի չգոյէ, առ ՚ի ձէնջ, և այլն:

Հոլովառու, ց, յարի միայն ՚ի տրական հոլով: և ՚ի բառս բաղաձայնիւ սկսեալս՝ զկնի իւր առնու զօրութ [illegible], ը, զո՛. ցարքայ, ցբաժակ, որ հնչի իբր ցըբաժակ:

Հոլովառու, զ, կազմէ զհայցական [illegible] և զպատմական հոլովս. և ՚ի յարիլն ՚ի բառս բաղաձայ-նիւ սկսեալս, յառաջ քան զինքն զօրութ ստանայ ըղ-

տառդ, ը. զօ". զարշնաստ. զարշնատիւ. զարքայէ. զըն՛ ժամ՝ որ հնչի, ըզ բաժակ:

Բառս, ընդ. կապ մէ զօրական. զ բացառականն, և փոխ- գոյական հոլովս. զօ". ընդ թիւ. ընդ նա. ընդ աջմէ. ընդ ահեկէ. ընդ անյանիւ:

233: Հոլովառու նախադրութիւնք բաժանին ՚ի զանազան տեսակս ա̅ ծկութե, բ̅ կազմութե, և գ̅ նշանակութե խորհեանց:

Ըստ ծկութե մտածեալ՝ բաժանին ՚ի բնական և ՚ի յարմարական:

Բնական նախադրութի ասին այն ք, որք չեն ՚ի փոխ առեալ յայլ տեսակ բառից, այլ միշտ են նախադրութի վարին, և են այս սակաւ բառք, առ. առ՚ի. ըստ. ընդ. եբր. եբրև. եբրու. մինչ. մինչև. վասն. քան. հանդերձ. եւայլն: Ը որս դասին և այլ քանի մի նախադրութիւնք. որք ոչ երբէք կամ հազիւ ուրեք ՚ի գործ ածին. և են այսոքիկ. զերդ. զերթ. ենթ. լծալը. լծանց:

Իսկ յարմարական նախադրութի կոչին այնք, որ յանուանց կամ յայլ բառից առեալ ՚ի գործ ածին իբր նախադրութի, զօ". ՚ի ձեռն. յառաջոյ. որպէ. յայսկոյս. եւայլն:

234: Ըստ կազմութե մտածեալ՝ նախադրութիւք բաժանին ՚ի պարզ. զօ". վասն. քան. իբր. ընդ. եւայլն:

Եւ ՚ի բարդ. զօ". ընդդէմ. առընթեր. իբրև. զերքան. նախքան:

235: Ըստ նշանակութեն քննելով՝ նախադրութիւք բաժանին յեօթն տեսակս, որք են:

Նախ՝ առաւելական. և են այս բառք. առ. քան. դեր. առաւել քան. աւելի քան. դեր ՚ի վերոյ. դեր քան. դեր ՚ի վերոյ քան. եւայլն զոր օրինակ:

Առաւել քան զիման է սառ . . . . աւելի:

քան զերկաթատան դուռն զհրեշտակաց . . . զի՞ր մարդկան զտան սովատ զօրացեալ . . . զեր ՚ի վերոյ քան զմարտակերն լինել . . . քան զքաղում ձայս լաւ էք դուք. եւայլն:

Երկրորդ՝ կցորդական. որք են այս բառք. Ը՛նդ, զ՚հետ. զ՚կնի. հանդերձ. եւայլն, զորօրինակ:

* Մի ոՃն յայնզանէ՝ որ էին ը՛ յ՚մի . , . ընդ հարթրել՝ ընկղմանէ հանդերձ ծերովքն եւ դայլոք . . . եւ երկթայլին զ հետ ն՛ը . . . ելթէ ոք կամեցի զհետ իմ գալ, | եւայլն:

Երրորդ՝ զատական, որք են առքին, առանց, բաց. զատ, մեկուսի, քաւ, եւայլն. զ՛ օրինակ:

* Առանց առակի ոչինչ խօսէր ը՛նոսա . . . մի՛ է ինձ, եւ ոչ գոյ այլ բաց ՚ի նմանէ . . . մեկուսի յամբոխէ անտի, | եւայլն:

Չորրորդ՝ պատՃառական. են որքն, Առ, առ ՚ի, պատճառ, յաղագս, վա՛, սակս, ՚ի սակս, եւայլն, զօ՛:

* Եղիցիք ատեցեալ յամենեցունց վասն անուան իմոյ . . . գիտէր՝ թէ առ նախանձու մատնեցին զնա . . . ՚ի ձեր սակս սիոն արօրադիր լիցի . . . կեցցէ անձն իմ յաղագս քո . . . վառեսցէ զերարեած առ ՚ի խնդրելոյ զ փրկէժս . . . խօսէք զ բանն Այ վա ձերոյ ուսմնդուՃ . . . որ հայի ՚ի կին նորա առ ՚ի ցանկանալոյ նմա, | եւայլն:

Հինգերորդ՝ նմանական. որ են այսոքիկ: Իբր. իբրեւ, իբրու, պէս, որպէս, ըստ, զօրէն. քան, եւայլն, զօ՛:

* Արդարքն ծագեսցեն իբրեւ արեգակն . . . ունիցիք հաւատս քան զհատն մանանխոյ . . . բայց ը՛

գործոյ նոյա մի՛ անձէք ... եղէ ես ով մարդ, որ ո՛չ լսէ ... զօրէն տղայոյ անմտոյ խաբեալ.ք. Խոյն:

Վեցերեորդ՝ ժամանակական. և են այս բառք,
Ո՛ւ: զ կնի: զ հետ: յառաջ.քան: նախ քան: յետ: յետոյ: յետոյ քան: մինչ: մինչև: և այլն, զօ":

*Ո՛ւր էր մինչև ցվախճան հերովդի ... զմարգարէսն՝ որ յառաջ.քան զձեզ էին ... մինչև յօրն՝ յորում եմուտ նոյ 'ի տապանն ... յետ երից աւուրց յառնեմ, | Խոյն:

Եօթներրորդ՝ տեղական, որպես համարին այսոքիկ,
Ո՛րտաքոյ: առ: առաջի: հանդէպ: յետ կոյս: 'ի վերայ: 'ի ներքոյ: յետոյ: 'ի մէջի: դէմ: դէպ: ընդդէմ: կողմն: կոյս: շուրջ: շուրջանակի: և այլն, զօ":

*'Ի վր ձեռայ բարձցեն զքեզ ... լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան ... իբրև գուշակս 'ի մէջ գայլոց ... ամ ժողովուրդն կայր առ ծովեզերբն .. ընկեցին զնոսա առ ոտս նորա ... նստէին հանդէպ գերեզմանին. | Խոյն:

236: Զատուելագոյն ծանօթութիւն նախադրութեանց ուսուցանէ քեզ երկրորդ մասն գրոյս:

ԳԼՈՒԽ. Է:

Յաղագս Մակբայի:

237: Վեցերրորդ՝ տեսակ նշանական բառից լեզուիս մերոյ կոչի, Մակբայ, որով իմացեալ լինին այնպիսի բառք, որք եդեալ առ՚ի թեր բայից՝ յայտ առնեն ըզ-պարագայ ինչ գործողութեան կամ կրելութեան, որպէս է ժամանակն: տեղին: թիւն: չափն: սաստկութիւն: թուլութիւն: և այլն: օրինակ իմն, յասել թէ, | հասուցանիցէ ինձ այժմ այսր աւելի քան զերկոտասան գունդս հրեշտակաց, | բառքս. այժմ, այսր, յարեալ ՚ի բայդ, հասուցանիցէ. ցուցանեն ըզ-ժամանակ, և զտեղի այնր գործողութեան:

238: Մակբայք ըստ օրինակի նախադրութեանց բաժանին երրակի, ըստ ինկութեան, ըստ կազմութեան. և ըստ նշանակութեան:

239: Ըստ ինկութեան մասանց մակբայից ոմանք են բնական, և ոմանք յարմարական,

Բնական կոչին այն բառք, որ միշտ և ամ ուրեք իբր մակբայ վարին, և չեն ՚ի փոխ առեալ յայլ տեսակ բառից, որպիսի են այս բառք. Աստ: անդ: այժմ: այո: արդ: ուր: ոչ: իսկ: և այլն:

Յարմարական մակբայ առեն այնք, որ յանուանց կամ ՚ի դերանուանց կամ յայլ բառից յարմարին, և իբր մակբայ ՚ի գործ ածեալ են ՚ի նախնեաց որպէս են. Առժամայն: արագ: յոյժ: միանգամայն: վերաւ: յանչափս և այլ բազումք.

240: Մակբայք բանից կազմութեան բաժանին յերիս տեսակս, այսինքն, պարզ, բարդ, և ածանցեալ:

Պարզ մակբայ կոչին, որ չեն բարդեալ ՚ի բազում

նշանական բառից, և ոչ ՚ի վերջոյ ունին զաննշան մասնիկ ինչ. զո". այժմ, աստ, երբ, ուր, և այլն:

Բարդ կոչին, որ յերկուց կամ յերից նշանական բառից միացեալ իբր մի վարին. զո", այսօր, նոյնչափ, այլ ընդ այլոյ, մի ըստ միոջէ, և այլն:

Ածանցեալ մակբայ կոչին այնք, որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունին զմի յաւանչաց մասնկանցս, այն, եմն, եւ, եք, է, էն, էք, ի, իկ, իմբ, ին, իցս, կի, նոր, ոյ, ոյն, ուց, ստին, րէն, ցի, և այլն, զո":

Այն, — միանգամայն, համայն, հետայն, գիշերայն, զճանապարհայն, զորայն, առժամայն, և այլն:
եմն, — ուրեմն, երբեմն, ուստեմն:
եւ, — մինչև, ստորև, իբրև, արդարև:
եք, — ուրեք, ուստեք:
է, — իմէ
էն, — անդէն, այժմէն, ինձէն:
էք, — երբէք:
ի, — այտի, աստի, վերուստի, ուստի:
իկ, — լռիկ, հեզիկ, հուշիկ:
իմբ, — ամենևիմբ, բոլորովիմբ:
ին, — ինքնին, բնաւին, գլխովին, կամովին:
իցս, — բիւրիցս, քանիցս, երկիցս, երիցս:
կի, — կողմնակի, ուժգնակի: ուղղակի:
նոր, — աստանոր, անդանոր, ուրանոր:
ոյ, — յետոյ, յառաջոյ, արտաքոյ:
ոյն, — իսկոյն, ուրոյն, ողջոյն, կենդանւոյն:
ուց, — ՚ի մերկուց, այգուց, տարապարտուց:
ստին, — ասաստին, անդստին, վերստին:
րէն, — անդրէն, այսրէն, հայերէն, յունարէն:
ցի, — աքայլի, բերանացի, բանցի: նշանացի, և այլն:

241: Մակբայք բանիւ նշանակութեան բաժանին 'ի տասն տեսակս. որք են. 1 Տեղական: 2 Ժամանակական: 3 Քանակական: 4 Թուական: 5 Հարցական: 6 Հաստատական: 7 Բացասական: 8 Ցուցական: 9 Բաղդատական: 10 Որակական:

242: Տեղական մակբայ կոչին այն բառք, որ եդեալ առ բայիւ՝ ցուցանեն զվայրն կամ զտեղին, ուր կատարի գործողութիւն կամ կրելութիւն ոճին այս բառք:
Աստէն, աստ, այդրէն, այդր, անդէն, անդ, անդստին, աստուստ, անդուստ, այլուստ՝ արտաքուստ, 'ի բացուստ, 'ի հեռուստ, 'ի մէջ, 'ի մօտոյ՝ յառաջոյ, յետոյ, ուստի, ուստեք, ոմ ուստեք, 'ի սորէ, այսր, այդր, անդր, յո, յոր կոյս, ընդ որ, յայսկոյս, յայդկոյս, յայնկոյս, յետ կոյս, այսրէն, 'ի վեր, 'ի վայր, աստ, աստանօր, անդ, անդանօր, այլուր, 'ի բաց, 'ի բացեայ, 'ի ներքս, ուր, ուրեք, ուրանօր, ուր ուրեք, բազում ուրեք, ոմ ուրեք, 'ի մէջ, 'ի միջի, ստորև, 'ի ստորև, առընթեր, առաջի, արտաքս, արտաքոյ, դէմ, ընդ դէմ, յանդէպ, մօտ, մերձ, հուպ, հեռի, շուրջ, շուրջանակի, յետս, յետկուսէ, մեկուսի, յետուստ, 'ի վերջէ, 'ի վերջոյ, և այլն:

*Ուր էր մանուկն . . . անդ լինիջիր . . . արկ զքեզ աստի 'ի վայր . . . եղբարք քո կան արտաքոյ . . բաղեցուք զայն 'ի բաց . . . երթիցեն շուրջ 'ի շէներն . . . յառաջել յայնկոյս . . . հեռացեալ մեկուսի է յինէն . . . ոչ ուրեք առաքեցայ . . . աստ է քան կամ անդ . . . անդր ժողովեսցին արծուիք . . . մնաց 'ի ներքս՝ նաւէն. | և այլն:

243: Ժամանակական կոչին այն մակբայք. որք

նշանակեն զժամանակ գործողութեան կամ կրելութեան. որպիսի են բառքս: Երդէն, արդէն իսկ, երեկ, յերեկն և յեռանդն, կանխաւ, յայնժամ, ցայնժամ. նախ, նախ առաջին, յառաջ, յառաջագոյն, յորմէհետէ, 'ի հերուն հետէ, վաղ, վաղ ուրեմն, վաղու ևս, այժմ, այժմու, այժմէն, արդ, այսօր, այժմիկ, այժմոյս, 'ի սերկեանս, զօրդէս, զմիջաւուրբ, ապա, այն ինչ, այսուհետև, դեռ, դեռ ևս, զկնի, հուսկ յետոյ, մինչ, մինչդեռ, յայսմհետէ, յետ, յետոյ, 'ի մօտոյ, վաղ իւ, տակաւին, իսկ և իսկ, չև, չև ևս, մինչչև, այգուն, առաւօտուց, գիշերի, գիշերայն, իսկոյն, առժամայն, նոյնժամայն, ձեպով, շտապաւ, հազիւ, երբ, երբեմն, երբէք, երբև, մերթ, միշտ, յաւէժ, յաւէտ, յաւիտեան, յաւիտենից, յորժամ, ցորժամ, յարաժամ, հանապազ, հանապազօր, ցանգ, նոյնհետայն, հուսկ ապա, ուր ուրեմն, տակաւ, անդադան, և այլն. զօ":

*Մինչև ծնաւ զորդին իւր . . . Երբև լուաւ արքայ . . . յայնժամ սկսաւ նախատել զքաղաքն . . . վաղու ևս ապաշխարել էր . . . մինչդեռ նա 'ի ժողովուրդն խօսէր . . . զի մի՛ երբէք տեսցեն աչօք . . . տակաւին և դուք անմիտ էք . . . հանապազ տեսանեն զերեսս հօր իմոյ . . . մի՛ այսուհետև 'ի քէն պտուղ եղիցի յաւիտեան . . , ե՛րթ այսօր գործեա՛ յայգւոջ . . . ո՛չ զղջացարուք յետոյ հաւատալ նմա . . . ո՛չ ևս տեսանիցէք զիս յայսմհետէ . . . ապա երևեսցի նշան որդւոյ մարդոյ . . . մինչչև հաւու խօսել իցէ . . . իսկոյն հաւ խօսեցաւ . . . Իջցէ այժմ 'ի խաչէդ . . . կամիմ թէ արդէն իսկ բոր-

Բովէր . . . խիկ և խիկ ծանեան զնա որք տեղւոյն այնո- րիկ . . . խնդրիցէ ստէպ՝ մինչև գտանիցէ. | Եւ այլն:

244: Քանակական մակբայ տսին բառք, որ վարին ՚ի ցուցանել զորչափութի, զորքանութի, զառաւելութի, զպակասութի, զստոյգութի, եւ այլն, գործողութե ինչ ումի են սոքին: Այսոքիկ են, ամենևին. այսչափ, այսքան, այդչափ, այդքան, այնչափ, այնքան, անդրէն, առաւել, առաւելեւս, առ հասարակ, բնաւ, բնաւին բոլորովին, դարձեալ, դոյզն ինչ, ՚ի սպառ, կարի, հետ զհետէ, համանգամայն, միանգամայն ՚ի միասին, յաւէտ, յախուռն, յերկար, յաճախ, յոլովակի, յոյժ, ողջոյն, որչափ, որքան, շատ, սակաւ, սակաւիկ մի, սուղ ինչ, ստէպ, փքրատին, փոփոխ, փոխանակաւ, փոքր մի, եւս քան զեւս, ուրոյն, առանձին. Եւ այլն. զօ՛:

Ածել ՚ի միասին մինչև ՚ի հունձս . . . մատեան աշակերտքն առանձինն, և տեսն . . . եւ տեսի ձեզ՝ ամենևին մի՛ երդնուլ . . . բնաւ և անուանի խիկ ՚ի ձեզ . . . որչափ նա պատուիրէր նոցա, նոքա եւս առաւել քարոզէին, և եւս քան զեւս զարմանային . . . ՚ի սպառ սիրեաց զնոսա . . . զայրանային նմա յոյժ . . . փոքր մի և ոչ տեսանէք զիս, դարձեալ սակաւիկ մի՛ և տեսանիցէք զիս . . . դարձեալ ուրոյն երդմամբ . . . որում շատ թողցի, շատ սիրէ, և որում սակաւ՝ սակաւ. | Եւ այլն:

245: Թուական մակբայ են այնք, որ զԹիւ, ըղքանիութի. զդասաւորութի. զկարգ. և զկրկնութի գործողութեն ցուցանեն, զօ՛, Միանգամ. առ անգամ մի. առ մի նուագ. առաջին. գամ մի. զառաջինն. նախ առաջին. անդրէն. բիւրս. բիւրիցս. բազում անգամ.

երկիցս, երիցս, հնգիցս, եւ այլն։ Նախ, Նախ—ապա, Երկրորդ, Երրորդ, Չորրորդ, եւ այլն։ Կրկին, կրկնակի, դարձեալ, վերստին, միւսանգամ, քանիցս, քանիցս անգամ, լոկ, եւ եթ, մի—միւս, մի մի, մի ըստ միոջէ, մի քան զմի, միայն, միայնակ, եւ այլն, զորօրինակ։

*Նախ՝ կապեսցէ զհզօրն, եւ ապա զտուն նորա յափշտակեսցէ ... դարձեալ ասեմ ձեզ ... քանիցս անգամ կամեցայ ժողովել զմանկունս քո ... երիցս ուրասցիս զիս ... և լուեալ եղանէին մի ըստ միոջէ ... եւ զորս եդ Աստուած յեկեղեցւոջ այս են, նախ՝ զառաքեալս, երկրորդ՝ զմարգարէս, երրորդ՝ զվարդապետս, ապա զօրութիւնս ... բազում անգամ մարտեան ընդ իս 'ի մանկութենէ իմմէ,] եւ այլն։

246։ Հարցական տեսն այն մակբայք, որ պատճառու կամ զկասկած գործողութեան հարցմունքով կամ երկբայելով յառաջ անեն, զո՞, Զո՞ւ ե՞նչ, առ իմէ՞, հե՞մ, զմէ՞, զկնի՞ որդ, զի՞, ի՞բր, ի՞ւ, ի՞ւ իւիք, ո՞րպէս, ո՞չ ապաքէն, ո՞չ, մի՞ թէ, յո՞րժամ, ե՞րբ, քանի՞ցս, ո՞րդեօք, զուցէ երբեք, մի՛ արդեօք, ապաքէն, է՞ր, է՞ր վասն, ո՞ւր, ուստի՞ եւ այլն, զորօրինակ։

*Ո՞վ զալ ի մեղուօրն ... ընդէ՞ր ոչ կացեր 'ի հեռաստանէ ... զուցէ երբեք յափշտակիցէ ... ե՞րբ եկից երեւեցայց երեսաց այ ... ո՞րպէս ասիցէք ցանձն իմ ..., զկնի՞ գնայ ա՛ծ ... ե՞ւս ոչ լուիցէ ... քանի՞ցս է ... մի՞ թէ 'ի վա՞ղ ինչ աւեղծեր ... զմէ՞ դարձուցանես զերեսս քո 'ի մէնջ ... թերեւս ամաչեսցեն յորդւոյ աստի իմմէ ... մինչեւ ցե՞րբ եղէց ընդ ձեզ, մինչեւ յե՞րբ անսայցեմ ձեզ,] եւ այլն։

247: Ստորասական մակբայ ասին այնք, որ եդեալ առ բային, զհաստատութիւն կամ զձայնութիւն կամ զժամանումն, և զառուգումն գործողութեան ցուցանեն: չօ": Ապաքէն: ամէն: արդեօք: անշուշտ: գրեթէ: գոլ: զոյգես: խակ: խակապէս: յիրաւի: իրաւամբ: յիրաւունս: հաւաստի: հաւաստեաւ: կարի քաջ: այո: արդարև: օն և օն: և այլն: զորօրինակ:

Այո՛ ասեմ ձեզ, ... արդարև որդի էր նա դա ... լծէ թշնամւոյն նախատեալ էր՝ համբերէի արդեօք ... մինչ գրեթէ յի իսկ լինել նուէն ... քանզի ի գոլ լերև ստացեալ իմն էր. | և այլն:

248: Բացասական կոչին մակբայք, որ զանստուգումն, զարգելումն, զչկամումն, և զհերքումն գործողութեան կամ կրելութեան նշանակեն, զօ", Ամենեւին, մի, ամենեւին ոչ, ամենեւին մի՛ ոչ բնաւ, մի՛ բնաւ, չ, ոչ, ոչ ևս, չև, չև ևս, ոչ երբէք, ոչ ինչ, այլ ոչ ևս, մի՛ երբէք մի ևւս, քաւ օն անդր, և այլն, զորօրինակ:

Քաւ լիցի ինձ անէր. մի՛ լիցի քեզ այդ ... ընդէ՞ր չգրկեմ զքեզ ... ոչ գիտէք զինչ խնդրէք ... այլ ես ասեմ ձեզ. մի՛ երդնուլ ... մի՛ ՚ի գլուխ քո երդնուցուս. | և այլն:

249: Ցուցական մակբայք կոչին այն բառք, որ կառաջակայ ելն, զյայտնումն, և զկատարումն գործողութեան նշանակեն, զօ": Ահա՛ աւասիկ, աւադիկ, աւանիկ, ահաւասիկ, ահաւադիկ, ահաւանիկ, և այլն, զօ":

Ահաւանիկ աշակերտքն քո գործեն ... աւասիկ մեք թողաք զամ ... ահաւասիկ կնքոյ իմ պատ-

բաստեցէ . . . ահա՛ թողեալ լիցի ձեզ տունդ ձեր աւերակ, | Խ. այլն:

250: Բաղդատական մակբայ կոչին այն բառք, որ զկանոնական գործողութիւն բաղդատելով առ իրեարս, զմին առաւել ընտրելի ցուցանեն քան զայլս, զօրութ՛ և երբեմն ներգործութ՛ ը. հոլովաւ ունելով զբառս, չափ, որպիսի են սոքին: Այն զի: առաւել: առաւել ևս: մանաւանդ: յաւէտ: նա: նա մանաւանդ: ոչ: որչափ: որքան: ու՛: ու՛ նա: Խ. այլն. զծ՛՛:

*Երանելի է մանաւանդ տալն քան առնուլն . . . այժմիկ ծանեայք զած. մանաւանդ թէ՝ ծանուցայք իսկ յայ . . . այլ երթայք առաւել առ ոչխարս կորուսեալս . . . եթէ արժան իցէ առաջի այ՝ ձեզ լսել առաւել քան այ, ընտրեցէ՛ք . . . եթէ այլք ձերով իշխանութ՛ վայելեն, ոչ առաւել ևս մեք . . . եթէ ինձ այսպէս, ո՛րչափ ևս առաւել քեզ՝ մարմնով և տէրամբ. | Խ. այլն:

251: Որակական մակբայ կոչին այն ամ՛ բառք, որ անխտիր զոր՛ և իցէ որակութի կամ որպիսութի գործողութեց նշանակեն, և այսպիսի մակբայք բազում են յոյժ, առաւել ք մանաւանդ յաւուրս 'ի ռամկական հոլովս, յորոց պակասս դնեմք աստ: Այսպէս: այդպէս: այնպէս: այլազգ: այլ ը՛ այլոյ: արդեօք: բարւոք: բաղդովի: բնաւ: բնաւին: բռնի: գաղտնի: գիշերի: դիւրաւ: դժուարաւ: դոյնպէս: դոյնօրինակ: զխարդ: զորօրինակ: զանխուլ: զիւրովին: վաղ: 'ի զուր: 'ի նանիր: 'ի բնէ: 'ի հարկէ: 'ի մասնէ: 'ի հարևանցի: 'ի ծածուկ: 'ի մերկոյց: 'ի դէպ: լռելեայն: լռիկ մնջիկ: լու 'ի լուէ: խաւարեւ: կամակար: հարկաւ: հեշտեաւ: հետի: հե-

տիրապ: Ճշտիւ: Ճշմարտիւ: մեղմով: մի օրինակ: մաւր-ցայն: մեկին: յանդէպս: յանգէտս: յանչափս: յիրաւի: յարժանի: յայտնի: յայժ: նորոգ: նենգաւ: նոյնպէս: նոյնօրինակ: նմանապէս: ուղղէս: որգոն: ող կարգ: ընդ վայր: չարաչար: չարւոք: վայրապար: սարապար-տուց: քաղդէարէն: քեզէն: մեզէն: ձեզէն: և այլն. զորօրինակ:

՟Արար՝ ով հրամայեաց նմա հրեշտակն . . . այնպ եղիցի և ազգիս այսմիկ չարի , . . զուր պաշտեն զիս . . . դուստր իմ չարաչար այսահարի . . . զորօրինակ ժողովէ հաւ զձագս իւր . . : զի՞մ ինչ բարւոք գործեաց սա . . . գնաց կոչեաց զմարիամ զքոյր իւր լռելեայն . . . գնացին զհետ նորա հետի 'ի քաղաքաց անտի . . . և լու 'ի լու ամ ժողովրդեան ասէ ցաշակերտսն . . . արկեալ զիւրև կտաւ մի 'ի մերկոյ . . . փախեաւ մերկ 'ի նոցանէ . . . այլ դուք ձեզէն տեսէք զիրաւն . . . արի և քեզէն թօթափեա զանկողինս քո . . . ասէին հրէայքն մի թէ զիրովի՞ն երթայցէ. և այլն.

252: Զգործածութ՟ մակբայից զկանոնս և զայլ պա-տանի ծանօթութիւնս ցուցից յերկրորդ մասին:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղագս շաղկապի:

253: Ութներորդ՝ տեսակ նշանական բառից մերոց կոչի, Շաղկապ, որք են այսպիսի բառք, որք գեղմնակ կապակցեն նախադասութեանց յայտ առնեն, վասն զի նախադասութիւնք 'ի կապակցելն ընդ միմեանս առ 'ի կազմել զպարբերութիւն, միշտ կարօտին զօդաւորիչ բառի միոյ, որոյ պաշտօն այս է, զի եդեալ 'ի միջի նախադասութեանց, ծանուսցէ ընթերցողին, թէ միս 'ի նախադասութեանց անտի նկատմամբ միւսոյն՝ է պատճառ, կամ թէութեան. կամ բացայայտութեան, հետևութեան, մեկնութեան, կամ այլ ինչ այսպիսի:

Օրինակի աղագաւ՝ տեսցուք զբան աւետարանին, (Ղկ. ԺԸ.) | Թէ և յԱյ ոչ երկնչիմ, և 'ի մարդկանէ ոչ ամաչեմ, քանզի վն աշխատ առնելոյ զիս այրւոյս՝ արարից նմա դատ, զի մի՛ 'ի սպառ եկեալ թախանձեսցէ զիս, | յորում՝ են չորք նախադասութիւնք, և 'ի սկզբան իւրաքանչիւր նախադասութեանց՝ տեսանեն այս բառք, Թէ՛ և, և, քանզի, զի, որք կոչին շաղկապ, մի զի կապեն զնախադասութիւնս ընդ միմեանս, և երկրորդ զի յայտ առնեն, թէ մին մի 'ի նախադասութեանց զի՞նչ իցէ նկատմամբ միւսոյն:

254: Շաղկապք ըստ եղանակի նախադասութեանց երրակի բաժանին, այսինքն, ըստ խոկութեան, ըստ կազմութեան, և ըստ նշանակութեան:

Ըստ խոկութեան քննելով՝ շաղկապաց ոմանք են բնական, որ միշտ են շաղկապ վարին, որք են այս բառք

ապաքէն, բայց, գէթ, եւ, դի, եւայլն:

Կան ոմանք յարմարական, որք յայլ բառից առեալ՝ իբր շաղկապ փոխին, զո՛. այլ, առաւել, դարձեալ, կրկին, նա, եւայլն:

255: Ըստ կազմութեան մասնաւոր բաժանին յերիս դասս, որք են, պարզ, բարդ, և ածանցեալ:

Պարզ շաղկապ ասին այնք, որ չեն բաղդեալ ՚ի բազմաձայնական բառից, զո՛, եւ, բայց, զի, թէ, կամ, եւայլն:

Բարդ կոչին այնք, որք յայլ և այլ նշանական բառից բաղադրեալ են, զո՛, այսինքն, որովհետեւ, նմին իրի, քանզի, եւայլն:

Ածանցեալ ասին այնք, որ ՚ի վերջոյ կցեալ ունին զմանշան մասնիկ ինչ, զո՛. ապաքէն, ուստի, ուրեմն. եւայլն:

256 Համեմատ ըստ նշանակութեան նկատեալ բաժանին ՚ի մետասան ազգս, որ են այսքիկ, 1 անկատարական: 2 բաղդատական: 3 բաղձական: 4 բացատրական: 5 յետնական: 6 մակաբերական: 7 մեկնական: 8 պատճառական: 9 ներհակաւորական: 10 փորձնական: և 11 տրոհական:

257: Անկատարական շաղկապ ասին այն բառք, որ զմիտս յառաջնոյ կատարեն ՚ի նախադասութեն, որոյ Լրացուցիչ նախադասութիւն ամբողջապէս սկսանի բացատրական շաղկապաւ, և այսպիսի բառք են ասքէն, թէպէտ և ոչ, թէպէտ, թէպէտ և, ոչ եթէ, ոչ եթէ: եթէ ոչ, եթէ ոչ միայն, և այլն, զորօրինակ:

« Թէպէտ և ամենեքեան գայթակղեսցին ՚ի քէն, սակայն ես ոչ գայթակղեցայց . . . Թէպէտ և բաժինք շնորհաց են, այլ հոգի նոյն է, եթէ բաժինք պաշտամանց են, այլ տէր նոյն է . . . եթէ ոչ եթէ

անօրէն ինչ էի յոյժ, այլ Ը օրինօք քոց, | և այլն:

258: Բողոքական ասին այն շաղկապք, որ զհառաչանս և զբողոքանս նախադասութեանց յայտ առնեն, և են այս բառք, ափսոս, աւաղ է զի, վայ է, վայ և, եղո՜ւկ էր, հառաչանք, ո՜հ, ո՜հ զի, ո՜հ զի, յաւէտ, ով, ա՜հ, ա՜հ էր, և այլն. զօ":

*Կամէի աղաւօրէն մտանել, ք անկանել ՚ի ձեռս անօրինաց ... մինչ զի և հաց ևս ոչ ժամանել ուտել նոցա ... գործեսցուք զբարիս առ ամենեսեան մանաւանդ՝ առ ընտանիսն հաւատոյ ... զի եթէ երկինք ոչ են անարատ առաջի նր, թող թէ այր պիղծ և անօր ... մինչև բազմաբար անգամ խոնարհեցաւ ՚ի նոյն կեղծաւորութիւն, | և այլն:

259: Բաղձական շաղկապ են այնք, որ զերկուս բառս կամ զնախադասութիւն կապեն ը իղձս, որպէս են: Որպէս այլ և, երանի թէ, ե, ո, ով, ո՜վ, ով ի, երանի, էր, երանի — երանի, եթէ, կամ, և կամ, կամ էր, ով և, ով և, ով եթէ, և այլն, զօ":

Այլ եղև ՚ի միում աւուրց ... եւ յովհաննէս իբրև լուաւ ... ե՞րբ տեսաք զքեզ քաղցեալ կամ ծարաւի, կամ օտար, կամ մերկ ... նա և այլ ևս ոչ խարք են իմ ... եթէ հրեշտակք, եթէ հեթանոսք, եթէ ծառայք, եթէ ազատք, ամենեքին զմի հոգի արբաք, և այլն:

260: Բացառողական կոչին այն շաղկապք, որ եդեալ ՚ի միջի երկուց նախադասութեանց, ցուցանեն զմին լինել բացառութիւն ՚ի միւսոյն, և են այսոքիկ: Որպէս այլ ոչ այլ, բայց բայց եթէ, բայց միայն, բայց ոչ այլ, էթէ ո՛չ, եթէ ո՛չ եթէ, միայն, միայն էր, ոչ այլ, զի և, և այլն, զօ":

"Ոսկեձեր ու ծամ խոկ հեր գլխոյ թօւեալ է... ոչ որ ձեռնաչէ պղըղել, եթէ ոչ հայր... ոչ էր օրէն նմա սանրել. բայց միայն քահանային... սակայն և այն ծամ սկիզբն է երկանց... հոգին յօժար է, բայց մարմինս տկար. | Եւ այլն:

261. Թեքական համարին այն շաղկապք, որ եդեալ 'ի սկիզբն կամ 'ի մէջ երկուց նախադասութեանց՝ յայտ առնեն, թէ մին 'ի նախադասութեանց է թեքուն միւսոյն, կամ ունի կախումն զայնմանէ, և են այս բառք:

Որպէս: որպէս թէ: այնպէս թէ ոչ: որպէս եթէ: զի: Բա: Բայ: Բանզ: եթէ: եւ եթէ: թէ: խոյ եթէ: և այլն, ռօ":

"Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո՝ երթ յանդիմանեա զնա... ապա թէ ոչ լուիցէ քեզ. առ ը քեզ միւս եւս... իսկ եթէ և նոցա ոչ լուիցէ, առաջի եկեղեցւոյ... գիտէի զի այր մի խիստ ես... պատմեցին և սոքին, բայց հայր խնչ մեք անդր ոչ գտաք:

262. Անձարկելական կոչի այն շաղկապք, որ եդեալ 'ի միջի երկուց նախադասութեանց, ծանուցանեն թէ յետին նախադասութիւնն է եզրակացութիւն կամ հետևութիւն առաջնոյն. և են սոքին: Ապա: ապաքէն: Բա: Բայ, Բանձ: ուստի: ուրեմն: Նա ուրեմն: առ մի եւս: վասն եւս: Նոյն եւս: ընդ որս դասին և չորք նախադասութիւնք. աղագաւ: յաղագս: առնի ձեռն: որք սեռական խնդիր առեալ 'ի դերանուանց, այսպէս. այսր աղագաւ: յաղագս այսորիկ: առնի որոյ: ձեռն այնորիկ: Եւ այլն: որոց 'ի խնդրոյն իբր մի շաղկապ վարին 'ի խօսս. ռօ":

"Ապա ուրեմն պարտ է 'ի շնորհաց բարիս գործել... վասն այնորիկ նոքա եղեցին ձեր դատաւոր... ուստի և երդմամբ խոստացաւ ամենայն...

վասն այսորիկ թողցէ այր զհայր իւր և զմայր . . . ամին իրի զքեն թողթ տա՛նս | և այլն:

263: Անկնական շաղկապ կոչին այնք, որք եդեալ ՚ի մէջ երկուց նախադասութեանց կամ՝ բառից, յայտ առնեն, թէ երկրորդն է մեկնութի, վկայութի, նմանութի, կամ՝ օրինակ առաջնոյն, և են սոքին: Այսինքն, այս է, այսինքն է, զորօրինակ, բայց այնմ, բայց որում, իբր, իբրև թէ, իբրու թէ, իբրու այն թէ, որպ, որպ այն թէ, օրինակ իմն, և այլն:

*Ով երանելի է յերկինս, այս է զքո ծնուցանել . . . մեծ է բանն ՚ի բերան քո, այս՝ բանն հաւատոյ, զոր քարոզեմք . . . պարզութեան անձն նորա, զորօրինակ շարժեալն յանուառ ծառ մի ՚ի հողմոյ . . . մի թէ ապաւանեն՝ կամիցիս գլխ, զորօրինակ սպաներ երեկ զեգիպտացին. | և այլն:

264: Պատճառական կոչին այն շաղկապք, որ եդեալ ՚ի սկիզբն կամ ՚ի մէջ երկուց նախադասութեանց, յայտ առնեն զմին լինել պատճառ կամ շարժառիթ միւսոյն, և են այս բառք: Այն զի, զի, իբր զի, քանզի, որ, որովհետև, որպ զի, ուր, քանզի, փոխանակ զի, յաղագս, և այլն:

*Երանի՛ է աչացդ, զի տեսանեն . . . որովհետև ՚ի սակաւուդ հաւատարիմ ես, ՚ի վերայ բազմաց կացուցից զքեզ . . . փոխանակ զի ասէիր՝ եթէ ոչ էր կամեայ . . . զի յայտ զօրաւոր ենթադրութք ազդը. | և այլն:

265: Ակզբնաւորական շաղկապ անուանեն այն բառք, որ ՚ի գործ ածին ՚ի սկզբան զնոր ինչ իմաստ առանձին նախադասութ, և են այսոքիկ: Արդ: արդ, այլ արդ, բայց արդ, և արդ, իսկ արդ, նա ուստի, և այլն, զորօրինակ:

*Եւ արդ՝ լուարուք դուք զառակ սերմանա-

ծանէին . . . արդ՝ անկեալ ծառայակցին առ ոտսն իր . . խակ արդ՝ ո՞չ էր պարտ և քեզ . . . ապաքէն ասայէք առ իս զառակս զայս. | և այլն:

266: Վարմնական կոչին այն շաղկապք, որք ցուցանեն պակասայ ընտրութեն կամ զյանձնառութեն փոքուն և նուազին վս անձեռնահաս զոլոյն առ մեծն. և են բառքս: Գէ՛թ: գո՛նէ. գո՛նեա, գո՛նեայ. կօ":

"Օ՛լի գո՛նէ միայն ՚ի քղանցս հանդերձի նորա մերձեսցին . . . գո՛նեայ արդ մերժեսցեն զպառնկութիս իւրեանց . . . բնաւի մարդկան զ՚լ՛արդ գէ՛թ ո՛չ նմանի նոցա . . . ցանկային տեսանել զո՛նեայ ընդ աղօտ հրեշտակս. | և այլն:

267: Տրոհական ասին շաղկապք, որ եդեալ ՚ի սկզբան կամ ՚ի մէջ երկուց նախադասութեանց, յայտ առնեն զնոսին որոշել և բաժանել ի միմեանց, և այսպիսի են բառքս: Կամ, և կամ, կամ թէ, կամ եթէ, թէ, եթէ, և այլն. զօրօրինակ:

Կա՛մ արարէք զծառն բարի . . . կա՛մ արարէք ըզծառն չար . . . որպէս կամիք, գաւազանաւ եկից, եթէ սիրով հոգւոյն. | և այլն:

268: Ծանօթ: ՚Ի նախագրեալ շաղկապաց բառքս թէ, եթէ, և թէ, և, քայ, քամ, ոչ, իբր, զի, և զի, բազում ուրեք յաւելուս և ՚ի պարզ ու տակս զնին ՚ի բանի, յորմէ և կոչին, Բոպ՛շտաթ. ա՛յն է՝ առանց բուն նշանակութեան իւրեանց, յոր սկզբնաբար հնարեալ են որպէս տեսանի յայսոսիկ օրինակս նախնեաց:

"Ո՛չ էին՝ թէ մի՛ ՚ի տանի աստ . . . զո՞ կամիք. զ՚ի արձակեցից ձեզ . . . բանիւք ասէ բա սիրեմ զաստուած. | և այլն:

ԳԼՈՒԽ Թ:

Յաղագս Միջարկութեանց:

269. Ութերորդ տեսակն բանից մերոց կոչի Միջարկութիւն. և են այնպիսի բառք կամ մասնիկք, որք 'ի գործ ածին իբր նշանք զարմանալոյ, խնդալոյ, ցաւելոյ, և այլ այսպիսի գործողութեանց և կրելութեանց մտաց, և բաժանին յեօթն տեսակս. որք են. 1. Աղաղակական. 2. Երգիծական. 3. Զարմացական. 4. Ըղձական. 5. Խընդական. 6 Յորդորական. և 7. Սպառնական:

270: Աղաղական միջարկութիւն ասին այն բառք, զոր 'ի գործ ածեմք յորժամ զցաւ, զտրտմութիւն, կամ կերկեւղ որոնց մերոց յայտնել կամիմք, և են սոքին: Ա՛, աղէ՛ա, աւա՛ղ, էղո՛ւկ, ո՛ո, ո՛հ, ո՛հ ՜հ, ո՛ւ, ո՛ւ ՜ւ, վա՛յ, վա՛յ վայ: և այլն: զօ":

*Վա՛յ քեզ Քորազին ... վա՛յ քեզ բ' Բեթսայիդա .., ո՛հ ես մեղայ նման նմին ... եղո՛ւկ զիս ... աղէ՛ս տարակուսանաց. | և այլն:

271: Երգիծական միջարկութիւն ասին այնք, որ 'ի գործ ածին իբր նշանք նախատելոյ, հեգնելոյ, ծաղրելոյ, և այլն, և են սոքին: Ա՛յ, է՞, ո՛հ, վա՛հ, վա՛շ, և այլն, զօ":

*Վա՛հ որ քակէիր զտաճարն ... ո՞վ հնացեալ աւուրբք չարաց ... վա՛շ նոցա անմտութեան, | և այլն:

272: Զարմացական կոչին բառք վն այն, զի վարին 'ի խօսս իբր նշանք զարմանալոյ, գովելոյ, սքանչանալոյ, ուստի են սոքին: Բա՞բէ, ո՞, ո՛վ, ո՛վ բէ: և այլն, զօ"

*Բա՞բէ անոխակալութեան ..., ո՛ մեծի շնորհացդ ...

ո՛ սքանչելեացս ... ո՛վ թէ՝ քանի՛ անչափ են իր-
նամքն քոյ. | Եւ այլն:

273: Ողբական կոչին միջարկութիւնք որ ցուցանելոյ զյօժարութիւն, զբաղձանս, եւ զցանկութիւն սրտի խօսողին. եւ համարին այս բառք: Երանի՛ երանի՛ թէ, եթէ՛ թէ, յո՛ն-ձորդ, ո՛չ, եւ այլն: պօ՛՛:

*Երանի՛ ողբարտոյ հոգւոյ... Երանի՛ ազատուորաց ... եթէ՞ թէ յաւելից հայել 'ի տաճար սբ. քո ... յանկարծ՝ երթայր տուղ իմ. | Եւ այլն:

274: Խնդական միջարկութիւն առին որ նշանակելոյ զխնդութիւն, ուրախութիւն, եւ զցնծութիւն հոգւոյն, որք են բառքս: Ո՛հ ո՛հ, վա՛շ, վա՛շ վա՛շ, եւ այլն, դօ՛՛:

Վա՛շ վաշ անձանց մերոց, զի ընկլուզաք զնա ... ո՛հ ո՛հ պամբոյ ժպտեալ. | Եւ այլն:

275: Ցուցողական կոչին, որ 'ի գործ ածին 'ի խօսս ողոքելոյ, քաջալերելոյ, խրախուսելոյ, եւ այլն, որք են բառք: Ա՛ղէ, ո՛ն, Եէ՛ր, է՛կ, Եո՛չ, հա՛, հա՛պա, օ՛ն, եւ այլն: որօրինակ:

*Ա՛ղէ՝ ածէ՛ք զմատ ..., բե՛ր աստանօր բացցուք զմեծայլն գիրս ... բայց ե՛կ բե՛ր զճշմարտութին խոստովանել ... հա՛յա իմ մարդ զչեա իմ եկեց ... օ՛ն տրիք զնացուք աստի. | Եւ այլն:

276: Սպառնական միջարկութիւն կոչին բառք, որք վարին 'ի բեր նշանք բարկութեան, սաստելոյ, սպառնալոյ, եւ այլն: եւ այսպիսի են բառքս: Վա՛յ, ա՛յ, ո՛չ ա՛յ, եւ այլն. դօ՛՛:

*Վա՛յ դառնացելոյ ծեր ... այն՛ չե՛ք ինչ հնար ... ո՛վ դիւրապատիր մարմին երկրածին. | Եւ այլն:

277: Այսչափ ինչ շատ լինի առ ժամս որ ըմպս

ծանօթութե̃ց ութ տեսակ բառից և պարագայից նոցին, զորս պարտ է մանկանց անթերի և անշփոթ տպաւորել 'ի միտս, եթէ կամին ը̅ արժանւոյն զարգանալ յերկրորդ մասին, յայս սակս 'ի լրանալ դասատուն իւրաքանչիւր տեսակաց բառից՝ դասատուն փորձեսցէ զհամբակ իւր պ̃ղ հարցաքննութ̃բ, իսկ 'ի ժամանելն ցայս վայր՝ հրամայեսցէ նմա առնուլ զտուն մի խօսից 'ի գրոց ինչ նախնեաց, զօ", յո̃ծաշնչէն, 'ի շարակա-նէն, և այլն։ և զ իւրաքանչիւր բառիցն տացէ նշանակել զպ̃գայս այսուքի կամ այլով նմանօրինակ եղանակաւ։

1. Եւ. — է շաղկապ բնական, պարզ և բաղհիւ̃կն։
2. մինչդեռ. — է մակբայ բնական, բարդ և ժամա-նակական։
3. խօսէր. — է բայ, ը̅ սեռին՝ հասարակ, ը̅ ձեւոյն պարզ, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ը̅ թուոյն՝ եզական, ը̅ դիմին՝ եր̃դ, ը̅ ժամանակին՝ անկատար, ը̅ եղանակին սահմանական, և այլն։
4. զայս. — է դերանուն ցուցական, ը̅ որակին՝ ածական, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ը̅ թուոյն եզական, ը̅ դիմին՝ առաջին, և ը̅ հոլովոյն հայցական։
5. աղաչէր. — է բայ, ըստ սեռին՝ ներգործական, ըստ ձեւոյն՝ պարզ, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ըստ թուոյն՝ եզական, ը̅ դիմին՝ եր̃դ, ը̅ ժամանակին՝ անկատար, ըստ եղանակին՝ սահմանական, լծորդութ̃ն և խոնարհութ̃ն ը̅ առաջին պատկերի։
6. զնա. — է դերանուն ցուցական, ըստ որակին դիմական, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ըստ թուոյն՝

եզական, ը̅ դիմին՝ երրդ, և ը̅ հոլովոյն հայցական։

7. ոմն. — է անուն անորոշական, ածական, եզական, և ուղղական։

8. փարիսեցի. — է անուն, ը̅ որակին, ածական, ըստ ձևոյն՝ պարզ, ը̅ տեսակին՝ ածանցեալ, ըստ թուոյն՝ եզական, ը̅ հոլովոյն՝ ուղղական, և հոլովադասութն՝ ըստ երրորդ պատկերի։

9. զի. — է շաղկապ բնական, պարզ, և պատճառական։

10. ճաշ. — է անուն, ը̅ որակին՝ գոյական, ը̅ սեռին՝ չէզոք, ը̅ ձևոյն՝ պարզ, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ը̅ թուոյն՝ եզական, ը̅ հոլովոյն՝ աննախդիր հայցական, ը̅ վեցերորդ պատկերի։

11. կերիցէ. — է բայ, ը̅ սեռին՝ ներգործական, ըստ ձևոյն, պարզ, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ըստ թուոյն՝ եզական, ը̅ դիմին՝ երրդ, ը̅ ժամանակին՝ ապառնի, ը̅ եղանակին՝ սահմանական, խոնարհումն, պակասաւոր ըստ առաջին պատկերի։

12. առ. — է նախադրութի բնական, պարզ, և տեղական։

13. նմա. — է դերանուն ցուցական, ըստ որակին՝ գոյական, ը̅ տեսակին՝ նախատիպ, ը̅ թուոյն՝ եզական, ը̅ դիմին՝ երրդ, ը̅ հոլովոյն՝ վերջահոլով տրական, ը̅ հոլովադասութեն՝ ը̅ հինգերորդ պատկերի։ Եւայլն։

278։ Յայտնի հարցաքննութեանն՝ եթէ զարգացման փոքր մանկանն, փորձեսցի և ես ՚ի մեկնել զիմացեալ այդմի հոլովել կամ խոնարհեալ բառից՝ թէ

ռամկական լեզուաւ տեղւոյն, թէ՛ օտարազգի լեզուաւ-քինչ, զոր գիտիցէ, զօ՛, թէ այս ինչ դոյական անուն 'ի ներգոյական, կամ 'ի բացառականն, եւայլն, հոլովս եղեւ, զխնդիր առեալ յաշխարհաբառ լեզուէ, կամ բայ ինչ այսու կամ այնու դիմաւ, թուով, ժամանակաւ, սեռիւ, եւայլն, զխնդիր իմանի 'ի ռամիկ լեզուի, եւ ը՟ հակառակն՝ այն ինչ բառ ռամկօրէն՝ զխնդիր թարգմանի 'ի գրաբառն, եւայլն, եւ այսպիսիս ոչ միայն կենդանի ձայնիւ, այլ եւ գրովք իսկ յանձնեսցեն մանկունք, որովք օր ըստ օրէ զարգանայ թէ՛ արտասանութիւն լեզուին, եւ թէ յարմարագրութիւն ձեռայն 'ի վարժս գրչաւ խօսից։

279։ Այլ բաց յայսմանէ՝ ծծախրատ ուսուցիչն վարժեսցէ եւ եւս զհամբակս իւր, նախ՝ 'ի մտանել զիմաստ այնց դոյականաց եւ ածականաց, (խորհրդով-քինչն զումարելոց ը՟ պատկերօք հոլովադասութեանց,) որք անծանօթ են ժողովրդականաց։ Վ՟ս զի են առ մեզ բազում բառք ռամկականք, յո՛ որք մի օրինակ անփոփոխ 'ի գործ ածին թէ՛ 'ի ռամկական եւ թէ 'ի գրաբառ լեզուի մերում, որպէս են հաց, ջուր, գինի, աղուն, եկեղեցի, քաղաք, մարդ, ակն, օր, գիշեր, տարի, ամիս, թուղթ, քար, ծով, ձի, շուն, կով, եւայլն, եւ այսպիսիքս անկարօտ են մեկնութեան։ Բայց են եւս բազում բառք, որք անլուր եւ անիմանալի են ռամկաց, 'ի մասնաւոր եւ առ գիտունս միայն յանձնեալք, եւ յայսպիսեաց առաւել զերկու կամ զերիս բառս յօր ուսուցանել մանկանց զանձեալ 'ի յիշողութիւն, յայտ է՝ թէ համդերձ նշանակութեամբ իմաստին, որով եւ յընթացս միոյ ամի՝ զոմն արամադիկան բառս մեր, որք չեն առել 'ի քան պհազար, ուսանիս մանկունք համդերձ նշանակութեամբ եւ հոլովմամբ նոցին, եւ հորդի նորա ձայնաւորն։

է անուանց և ճանաչմանց ՚ի գրուածս գծոց: Նոյն օրինակաւ վարժեսցեն մանկունք և ՚ի մտաւ բերել զբայս, զմակբայս, զշաղկապս, և այլն:

280: Երկրորդ՝ յետ վճարելոյ զդասատուն ան-ուանց՝ ուսուցիչն առաջի արասցէ մանկանց զանուն ինչ՝ գոյական, կօ՛, զհաց, զտուն, զսեթա, զգիրք, և այլն, և տացէ զնա գտանել ածականս պատշաճեալս այնմ իրի, բայց որչափ մարթ իցէ, զյոլովագոյնս, օրինակ իմն, թէ հացն է սեաւ, սպիտակ, մեծ, փոքր, ծանր, թեթև, բոլորակ, ընտանի, քառակուսի, յագե-ցուցիչ, սնուցիչ, զանգեալ, խմորեալ, եփեալ, և այլն. Երբ ըստ այսմ մանկունք հարկաւ ընկալան թե-թևամտութեան իւրեանց՝ ուսանելն սևեռել զմտադրութիւն ՚ի վերայ միոյ իրի առաւել և գտանել զբազմատեսակ որակութիւնս իրաց, բաժանել զբոլորն ՚ի մասունս իւր, զանազանել ոչ միայն զայս իր յայնմ իրէ, այլ և ըզ-պէսպէս որակութիւնս միոյ իրի, որով և նրբանայ սրուի և հանճ ր մտաց նոցին, լուսաւորի դատողութիւն, բաց-եալ լինի նոցա աղբիւր առատագոյն բառից ստորա-գրելոյ զիրս, և ճ խաբան խօսելոյ լեզուաւ և գրչաւ ՚ի քերականութ և ՚ի ճարտասանութ, ընդդէմ ընդաբոյս ցամաքութն և սղխութն՝ բազմածնութ և առատա-բանալ ի տուայեալ միտս և հոգի:

281: Երրորդ՝ առ տարբերելոյ ՚ի միտս մանկանց զայս ընդհանուր ծննդականութի, վարժեսցէ զնա ուսու-ցիչն գտանել և յարմարել զենթակայս և զխընդ-րեալս անուանց բայից ինչ, հարցանելով զնա՝ օրինակ իմն, թէ ում պատշաճի բայն "առաջադրեմ" յայտ է թէ՝ նաւավարն առաջնորդէ զնաւն, ոսկերիչն արծնէ զարծաթն, հիւսն բևեռէ զտախտակն, արջն զլշատէ

զօրսն, երեխան դիէ զկաթն 'ի ստեանց, դերձիկն ժապաւինէ զգդեստն, երկրագործն լծէ զեզինս, հովիւն խուզէ զխաշինս, պարթեւյերն կթոյէ զայծս, կատաղեալն կրճտէ զատամունս, եղնիք բառանչեն, ճնճղուկք ծրտեն, ճղուղեն: հաւք թխեն, օձք շշեն, ծաղիկք թօշնին, թարշամին: հուրն գաղախանայ, օրն լուսանայ, գիշերանայ, տարաժամի: ամպք անձրեւեն, երկինք փայլատակեն, կայծակեն, եւ այլ նոյնպիսի բազումք,

282: Այնպիսի ջանիւ վարժեսցին մանկունք եւ 'ի 'յարմարել բայից զմակբայս, զի եւ այս բանայ զաչս մտաց նոցին, տալով առիթ ճանաչելոյ եւ զատանելոյ զպատշաճողութի այդպիսի բառից:

283: 'Ի մերում ճեմարանի՝ պատրաստել նորընծայք յառաջին դասու անդ՝ միայն զհոլովս անուանց ուսցին 'ի բերան, եւ ապա 'ի բառից անտի ը պատկերօք հոլովոց դասելոց՝ ուսցին զանծանօթս հանդերձ նշանակութ՟ն եւ թարգմանութ՟ 'ի ռուսաց լեզու, յեւրաքանչիւր աւուր զերկուս կամ զերիս բառս 'ի յիշողութ՟ ամբարելով, իսկ յաւարտել զանուանս՝ զբայս եւ զբնական մակբայս եւ զշաղկապս 'ի միտ առցեն:

284: Յերկրորդում դասու՝ սկիզբն արասցէ վարժապետն դիւրահաս եւ ճոխ մեկնութ՟ ուսուցանել մանկանց զայս առաջին մասն քերականութեան, տպաւորելով 'ի միտս նոցա զուղիղ եւ զանթերի ճանաչումն ազգի ազգի բառից, եւ նշանակութ՟ց՝ տարբերութ՟ց՝ պարագայից՝ եւ հանգամանաց նոցին, նոյն եւ զգործնական վարժութ՟ սրտատանելոյ եւ գրելոյ սեփհական տառիւք զանուանս ժբ հոլովոյն, զբայս ժբ խոնարհմանցն, եւ զայլ բառից տեսակս ժբ պարագայիցն, որովք հոր-

դէպ ի նոյն ճանապարհ յանսխալ կազմութեան խօսակցութեան յերկրորդում մասին:

285: Յերրորդ դասու աշակերտաց ճեմարանիս մեկնեաց է ուսուցիչն զերկրորդ մասն քերականութեան, առանց աւելորդաբանութեան զպարունակեալսն պարզաբանելով, քաջադէպ օրինակօք և նմանութեամբք զխոկումն գրելոյն տարրացուցեալ 'ի միտս մանկանց, և առ իւրաքանչիւր կանոն խօսից՝ զարդեամբք նմանիլն յաւելեալ. այն է՝ ընտրանն խօսից և օրինակաց նախնեաց նորաստեղծելով, որ զի ոչ 'ի տեսական ճանաչումն քերթողական կանոնաց, այլ 'ի գործնական վարժութեան և յունականական նմանադրութեան նոյն հաստատեալ կայ բովանդակ այս արուեստ, զոր ուսուցիչք մի՛ շատասցին միամտութ մանկանց, այլ հարկ 'ի վերայ դիցեն յօրինել զնմանակ խօսս յինքեանց հնարիմս կամ յայլ լեզուաց թարգմանելս, այնպէս զի 'ի վճարել զդասատուն բովանդակ գրոց; մարթասցեն տալ զպարզ խօսակցութեան մեր անսխալ, այսինքն՝ առանց խօսելոյ և գրելոյ ընդ հակառակ աւանդեալ կանոնաց:

Յայսմ վայրի և ես ծնրադրական երկրպագութեամբ մատուցեալ պարտուպատշաճ գոհութիւն անպատում մեծար Եղբայրին իմոյ, բաւական հարկիս մեկնել զ՚ երկրորդ մասն քերականութեան, որ ունի օրինակ զայս

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

ՓՈՔՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ.

Որ ուսուցանէ զկարգն խօսակցութեան մերոյ:

ԳԼՈՒԽ. Ա.

Յաղագս նախադասութեան ըստ հանրապէս:

286: Առ քաջ իմանալոյ զկերպն նախադասութեան (զի այս բառ ունի յայսմ հետէ միշտ փոխանակ բառին, խօսակցութիւն,) կարեւոր է յոյժ կանխաւ իմանալ նախ՝ զԹիւ բառից նախադասութեան: երկրորդ՝ զանազան բառից նախադասութեան: և երրորդ՝ զբաղխումն բառից նախադասութեան:

Արդ՝ նախ՝ թէ քանի՞ բառք պարտին լինել ՚ի խօսակցութեան, ասելի է, թէ ՚ի միում նախադասութեան՝ գլխաւոր բայն միշտ լինելոյ է մի միայն, և ոչ աւելի. նոյնպէս և այն դրական բառ, որ կոչի, ենթակայ, պարտի լինել մի, և ոչ բազում, զի բազմաւն միոյ յերկուց միշտ բազմացուցանէ զնախադասութիւնն:

287: Իսկ քանիութիւն այլոց բառից՝ բաց յասացելոցդ, կախեալ կայ կէս՝ զնպատակէ խօսից, և կէս՝ զհաճոյից քերթողին, որ ունի կամակարութիւն ըստ թե-

լուծրելոյ նիւթոյն խօսել երկք, չորք և աւելի բա-
ռիւք, այնպէս զի 'ի սովորել հարկին՝ մարթ է դնել 'ի
նախադասութեան իւրում պատմն, զ բառն, և պահել ի բա-
ռըս, սակայն նուազն զ վերկուս, զի մի բառն միայն
ոչ երբէք յօրինէ զնախադասութի կատարելապէս:

288: Օ՝ նախադասութի երկբառ՝ կազմէ չէզոք բայն ընդ ենթակայի իւրում, որպէս են սոքին, մեծ մարդացաւ, երկինք որոտան, առիւծն գոչէ, և այլն, բայց կատարել նախադասութեն պարտի ունել դէթ զերիս բառս, զ մի ենթակայ, զմի զմառոր բայ, և զմի խնդրեալ, ընդ որս կարլի բարդում անգամ և այլ զանազան բառք իբր անուանք, իբր յարաբերութիւն, իբր բացայայտող, և այլն, որով նախադասութեն լինի բազմաբառ, որոյ օրինակք տեսանելին առորև:

289: Արդ՝ թէ յուլթ տեսակ բառից անուն ոյք առաւել կարևոր եցեն նախադասութե, ասել է, թէ երկու միայն տեսակք բառից, այն է, բառ գոյական և զմառոր բայ, հարկաւ պահանջեն առ էութի նախադասութե իբր գոյականներ և բաղադրիչք նորին, առանց որոց անհնար է կազմել զխօսակցութի:

Իսկ միւս տեսակք բառից, դերանուն, ընդունելութիւն, յաւելոյ, և այլն, յօրին առաւելոյ էականն բառից սակաւ կամ շատ, զի որում բերէ նիւթն ճառելի և ճոխաբանութի քերթողին, այնպէս կ'լի թէ տարբեն պարագայք հնարք է կազմել զխօսակցութի կամ զնախադասութի, յորում ութ տեսակք բառից են զտանելին, որպէս է օրինակի աղագաւ՝ այս

1 1 1 1 Է

Աւբուհէ կանայքն մարիամ մագդաղենացի և յով-

1 7 1 8 6 6
Հաննա և մարիամ յակոբայ, բաբէ, գլխարդ վաղ
6 5 1 1 1 1 7 1
քաջ ընդ առաւօտն կիւրակէ աւուր՝ խունկս և իւղս
4 3 1 1 5
բարձեալ՝ գնային ՚ի գերեզման քրիստոսի, ՚ի սակս
4 1 1 5 1 1
բարբոքելոյ սիրոյ սրտիցն առ ծայրն վարդապետն իւ-
2
րեանց, | Յորում տեսանի զի գոն ութևտասն անուանք ընդ 1. թուանշանաւ: մի դերանուն ը. 2 թուանշանաւ: մի դիմաւոր բայ. երկու ընդունելիք. երեք նախադրութիւք, երեք մակբայք, երեք շաղկապք, և մի միջարկութի, և ընդ ամենն երեսուն և երկու բառք ՚ի միում նախադասութեն: Այսպէս գիտեա և յայլ օրինակս նախնեաց, յորս յուշ և ուշ դնես տեսակք բառից ըստ պէտից:

290: Երրորդ՝ ոճախօսի բառից նախադասութեն է մի ՚ի կարևոր հմտութեց, որում քաջ միտ դնել ունին համբակք, որոց հարկէ գիտել, թէ զոր և զորպիսի բառս արժան է ՚ի գործ ածել ՚ի խօսակցութեն, և յորպիսեաց խորշել, պարտին ուսանիլ և գիտել ընտրել զբառս պիտանիս յանպիտանեաց, զպատշաճականս յանպատշաճից, նոյն, զի ոչ գործեսցեն սուտ, տաճարի, կամ այլոց լեզուաց շինուածոց, կամ զգեղեցկութեն նիւթոյն, յորոց բաղադրի, նոյնպ և գեղեցկութի խօսակցութեն մերոյ կախի զգեղեցկութենէ և զպատշաճաւորութենէ բառից, յորոց բաղկանայ, և մա զի համբակաց չէ դիւրին այդ ընտրութի, վսկ սիրով յանձնարարեմ նոցա յաւելուլ խօսել զընտրութենէ բառից առանձին, և ապա ճառեցից զկերպէ նախադասութեն:

ԳԼՈՒԽ. Բ։

Յաղագս ընտրութեան բառից։

291։ Թէ զի՞նչ իցէ բառն, և 'ի քանիս բաժանիցի, խօսեցաք եմք յառաջին մասին, այժմ ունիմք խօսել միայն զօրինաւոր գործածութեան բառից, զի թէպէտ հարուստ է յոյժ լեզու մեր ամենատեսակ բառիւք, սակայն ոչ ջնջի՛ մ՚ բառ մարթ է գործ ածել ըստ ուրեք և ըստ ումեք, այլ կամեցեալ շաւիղ արքունի և համառօտ հորդել հանգամանաց, սահլի է թէ սա 'ի լինել գրաբառ խօսակցութեան մեր՝ ամենևին հայկական, հարկ է, զի բառք մեր լիցին նախ՝ վաղեմի, երկրորդ՝ ամփոփական։ և երրորդ՝ բաջագոյ։

292 Վաղեմի բառ կոչին այնք, զորս նախնիք վարժապետք և հեղինակք լեզուիս մերոյ հնարեալ, և առանձինն են միայն 'ի զանազան մատենագրաշար գիրս իւրեանց, որպիսի են այն գիրք, զոր ասորև յառաջին կանոնին յիշեցաք եմք։ Այլև կամիմք արգելուլ համբակաց զգործածութիւն այնց օտարահնչաց և այլանդակ բառից, զոր յետինք և թերավարժք ոմանք տգիտական բաղադրութ՝ բարդութ՝ ածանցութ կամ՝ թարգմանութ հնարին մուծին 'ի լեզու մեր սովոր անուանելի գրոց լերեանց, որպիսի են այն գիրք՝ զոր 'ի վեցերորդ կանոնին յիշել ունիմք։

293։ Ամփոփական բառ կոչին այնք, զոր նախնիք հեղինակք լեզուիս յաճախ ըստ ուրեք 'ի կիր առեալ են, և մեզ՝ որպէս թէ մասամբ ցուցեալ և պատուիրեալ գոյն համարձակ վարել 'ի գործ։ Ո՛չ են բառք խնչ

զոր նախնիք հազիւ միանգամ կամ՛ երկիցս վարեալ են ՚ի խօսս, և զայսպիսի անսովոր բառս՝ ամենևին չէ՛ արժան համբակաց ՚ի գործ ածել: Եւ են բազում բառք զոր համարձակ ամ̃ հեղինակք ՚ի կիր առեալ են, և զայսպիսիս միայն արժան է վարել և մեզ:

Այլ ՚ի ժամանաւորի՝ թէ որ բառ իցէ անսովոր, և որ սովորական, համբակաց դժուարին է ճանաչել, և մեզ ՚ի գործումս չէ՛ դիւրին կանոնական սահմանել, զի այդ պարտաւորութի̃ է յօրինողաց զբառագիրս, որոց հարկ է սովորական և զանսովոր բառսն՝ առանձնանշանօք՝ խաչանշանօք կամ այլով իւիք օրինակաւ որոշել յիրերաց, որ տպագրողք հասարակ և յատուկ կոչեցեալ բառարանին մերոյ՝ յայտ է՝ թէ կն թերավարժութ̃ն չե՛ն մոլթայեալ կատարել, բայց քաջայայտ եմք, թէ զայդ հարկաւոր կատարելութի̃ ունիցի նոր տպելի բառարանն, զոր ՚ի լոյս ընծայել խոստանան Մխիթարեան վարդապետք՝ ը̃ գիտնականութե̃, այլ ոչ ը̃ դարաձայնութե̃ հաւատոյ՝ ՚ի մէջ գովելիք:

294: Մեք առ տեղեաւս ամենակերպ հնարիւք օգնել կամեցեալ մանկանց ազգիս, առ որոշելոյ զգործածելի և կանգործածելի բառս՝ հոգացաք զհետագայ կանոնադ սահմանել, որոց պահպանութ̃ի ը̃ դաստիարակութ̃ անխափան հմուտ դասատուաց մեծապէս օգնէ, առ ստանալ զարուեստ ընտրութե̃ բառից:

Կանոն. Ա.

295: Համբակք միմիայն հետևելի զասացեալն և անխտիր ՚ի կիր առցեն զայն ամ̃ բառս, որք գտանին ՚ի հետագայ գիրս Նախնեաց մերոց, որք են: Նորա-

ռելով ածուղունչն մեր, (յո՛ տպեալն է ձեռագրաց 'ի վենետիկ, 'ի 1805, ամի:) շարականք: ժամագիրք: մաշտոց: ընդհանրական շնորհալւոյն, յո՛ որդէ գիրք: յաճախապատում: մեկնութիւն աւետարանին յիգնատիոսէ: մեկնութիւն թղթոց կաթուղիկեայց 'ի սարգսէ շնորհալւոյ: մեկնութիւն ժամագրոց 'ի խոսրովայ: պատմութիւն եղիշէի: պատմութիւն խորենացւոյն: պատմութիւն յովհ. կաթողիկոսին: ամ՛ գրուածք լամբրոնացւոյ: պատմութիւն ղազարայ փարպեցւոյ: մեկնութիւն սաղմոսաց 'ի վարդան վարդապետէ: Եւայլն:

Կանոն. Բ:

296: Օրէնս՝ որ գտանին 'ի գիրս նարեկացւոյն: ագաթանգեղոսի: դաւթի անյաղթին: պիտոյից խորենացւոյն: յովհաննու իմաստասիրին օձնեցւոյ: գրիգորի մագիստրոսին, թէոդորոսի քռթենաւորին բազում ընտրոյք և կրթութիւն 'ի կիր առնուլն համբակք:

Կանոն. Գ:

297: 'Ի գրոց նորոց տպելոց 'ի վենետիկ, արժան է համբակաց առնուլ և վարել զբառս այսոցիկ գրոց, որք են, Ս. խորհրդ. գրոց, իմաստասիրութեան թեսաւրոսի, մեկնութեան թղթոց պօղոսի: մեկնութեան սաղմոսաց: պատմութեան հայոց և հռովմայեցւոց: և վարք սրբոց:

Կանոն. Դ:

298: Արժան է նորավարժից 'ի գործ ածել զբառանակսն և զփիլիսոփայական բառս առեալս 'ի յետնագոյն գրոց տպելոց 'ի վենետիկ, յո՛ են Նախկինաչափութեան, երկրաչափութեան, ընդօրինակութեան, թուաբանութեան, ժամբանկոր, նաւաղգութեան, աշխարհագրութեան, և փիլիսոփայութեան կողմանց:

Կանոն. ՁԹ:

299: Ի հասարակ բառարանէն մարթ է ամ ուսմբք քաղել և վարել զայն բառս, կորոյ գնի անդ օրինակ կամ վկայութի. թէ այն բառ ՚ի գործ ածել է ՚ի նախնեաց ՚յածաշունչն կամ այլ գիրս յիշեալս ՚ի մէջ ՚ի վերոյ սահջին կանոնին: Իսկ զայն բառս, որոյ տեղի գործածութեան ոչ նշանակի անդէն, չէ՛ օրէն համբակաց ՚ի կիր առնուլ թէպէտ և յայսմ բոյսաւուէ պէտք են: Պարզեսցուք զկանոնս օրինակաւ, բառարանն յետ մեկնելոյն զբառս նոյն, ցուցանէ զտեղիս գործածութեան ՚ի նախնեաց, իբ. ՚ի գիրս Եղիշ., Եզն., Եփր., Ոսկ., Յայսմ., Հաւատ., Խորեն., Շարական. և այլն. նոյնպէս զկնի բառիս՝ Փոխարէն, նշանակէ զտեղիս գործածութեան ՚ի գիրս Եւս., Յայսմ., Եփր., Ճառընտ., Նարեկ: Իսկ համդէպ բառիս, Ագաթանգեղոս, Եղիսանու, Նոնն., Հարցփոխաթոյ, և այլն: ոչ ինչ տեղի կամ վկայութի ՚ի մէջ բերէ, ապա յայսմանէ կարէ իմանալ աշակերտն, թէ այն բառք են սովորական և վարելի են, իսկ յետինքդ՝ անսովոր և խորշելի:

Կանոն. Ղ:

300: Ամենևին ոչ է արժան ուսմբք, և ոչ իսկ ընթեռնուլ, թող թէ ՚ի կիր առնուլ զբառս, որք գտանին ՚ի ներքնաշարել աղճատախօս գրեանս, որք են, Այպերա, Աղբիւր բարեաց Աստուածութեան և մարդոյ, Վերժանք բազեալ, Գրկաւոր հոգւոյ, Թանկագին զմրխտեայ ազգին, Իմաստ գրքման, Կերակուր բնական, Համդերձելոյ կենաց, Զայն քրիստոսի Զուարճութեան, Մեկնութի ժողովոյ, Մեկնութ աւետարանին, մաս-

թէոսի, Յարացոյց ապաշխարողի, Ուղղեծուծ, Ուսո-րեկվեց, Ալեպպոյի, Օրինակաց և Նմանութեց, Փիլա-կանուե մխիթարայ, և ընդհանրապէս ամ՟ գիրք շա-րադրեալք 'ի մխիթարայ և ընկերաց նորա, 'ի Կղե-մես Գալանոսէ, 'ի Յակոբայ Վիլլոթայ, և 'ի նմանեաց սոցա, մահուչափ խորշելի և անվերածանելի են և լինելին ամ՟ հայկաբանից։

Կանոն. Ի։

301։ Մանկունք՝ որ ուսանին առ ոտս յաջահմուտ հայկաբան վարժապետաց, կարգեսցեն անձանց պատուանձին Տետրակ, յորում որոշակի նշանակեսցեն զայն ամ՟ բառս՝ զորս ուսուցիչն 'ի գրուածոց նոցա ջնջէ իբր զանհեթեթս, և զորս փոխանակ անարգայն ուղիղ դնէ զի այսպէս յընթացս քանի ամաց մարթ լինի մանկունք մեթերել զկարևոր ծանօթութիւնս ընտիր և անյարիր բառից, եթէ դաստատուքն իցեն 'ի կատարեալ լեզուագիտաց անտի։

302։ Նոյնչափ ինչ յաղագս ռամկական և անսովոր բառից, իսկ թէ զի՞նչ իցէ քաջագոյն լինելն բառից, մեկնեսցի 'ի վախճանի յիւրում համապատաշաճ վայրի։

ԳԼՈՒԽ. Գ:

Յաղագս կերպի խօսակցութեան:

303: Ի յարուեստագործելն ելս կերպ անուանի ձևն ծագեալ ՚ի յարաբերութենէ կապակցեալ մասանցն, նոյնպէս ՚ի նախադասութենէ կամ՝ ՚ի խօսակցութենէ մարդոյ կերպ ձայնի Եղանակն այն, որով բայքն կալեն ընդ-միմեանս այսպիսի կամ այնպիսի իմն առնչութիւն: կամ Ձևն այն, որ ծնանի ՚ի կապակցութենէ բայից հանդերձ առըն-չութեամբ ինչ, իբր զի ՚ի խօսակցութեան անդ՝ բայքն ոչ ևս մտածին առանձինն՝ յինքեանս, (որպէս յառաջինն մա-սին գրոցս քննեցաք ըստ ինչութեան, ըստ կազմութեան և ըստ այլ պարագայիցն,) այլ նկատեալ լինին իբրու մա-սունք ինչ, կամ յօդ ևս, իբր Անդամք՝ որք բաղադր-րեն զբովանդակ մարմին ինչ բոլոր, որ է նախադաս-ութիւն, Բայց յանդամս մարմնոյ երկու ինչ նկատ-ուելի, մի՝ Պաշտօն, զոր իւրաքանչիւր անդամ մա-տուցանէ ընկերին կամ բոլոր մարմնոյն, և երկրորդ՝ Առըն-չութիւն, զոր այս ինչ անդամ զգենու հայցմամբ առ այլ անդամ, բանիւ սեռից, դրից, թուոց, պիտոյութեան, ևայլն, իւրոյ: ըստ այսմ՝ և բայք ՚ի նախադասութեան մտածին եր-րակի, 1, իբր անդամ, 2, իբր պաշտօնեալ, և 3, իբր առնչացեալ, որով և կերպն խօսակցութեան բաղկացեալ լինի յերից, կամ բովանդակէ յինքեան գիրս ինչ, այն է՝ 1, զանդամս խօսից, որք են նախադասեալ ութ տեսակք բանից: 2, զպաշտօնս անդամոց: և 3, զառնչութիս անդամոց:

304: Պաշտամունք անդամոց կամ պարզ են և խօ-

սելով, գլխաւոր անդամք մասնմունք հանդերձ պաշտամամբք, ը են և 'ի ժամուս՝ են տասն այսուհետև:

Առաջին՝ բառ Գոյական, որ պաշտէ կայելով ընդ ածականի իւրում՝ այսպիսի կամ այնպիսի ինչ անունն:

Երկրորդ՝ Ածական, որ պաշտէ կայելով ը գլխաւոր բայի:

Երրորդ՝ Բայ գլխաւոր, որ պաշտէ կայի ընդ մակբայի:

Չորրորդ՝ բառ Խնդրող, որ պաշտէ առնչայել ը Խնդրեալ բառի:

Հինգերրորդ՝ բառ Բացայայտող, որ կամի կալել ը բացայայտելի բառի:

Վեցերրորդ՝ բառ Յարակայուցող, որ պաշտէ ընդ Յարակմնալի բառի:

Եօթներրորդ՝ բառ Յարաբերող, որոյ պաշտօն է կրկնել զբառն Յարաբերեալ:

Ութերրորդ՝ տառք Դիմորշողք, որք կամին կալել ընդ Դիմորշելի բառս:

Իններրորդ՝ բառ Շաղկապող, որոյ պաշտօն է ը խեաւոր կապակցել զբառս և զնախադասութիւնս:

Եւ Տասներրորդ՝ բառ Միջանկեալ, որ կարօտի կապել ը բառս և ը նախադասութիւնս:

305: Իսկ առնչութիւնք, որք ծնանին 'ի միջի այդչափ անդամոց՝ պատճառաւ պէտ պաշտամանց նոցին, յապաւեալ զդժուարընկալս մանկանց, տասացուք լինել նոյնպէս տասն, որք են, 1, Գոյութիւն: 2, Քանիութիւն: 3, Տեղակայութիւն: 4, Բնիթերակայութիւն: 5, Բնթակցութիւն: 6, փոխադրութիւն: 7, Թիւ: 8, Դէմք, 9, Հոլով: և 10, Հոլովատառ: զորս համառօտ

մեկնաբանել՝ կարեւոր է յոյժ ուսանելեաց։

Արդ՝ նախ գոյութիւնն նշանակէ զայն առնչութիւն, որ ծագէ՝ երբ մին յառնչակից անդամոց կամ դնի ներգործուած, կամ 'ի բաց թողանի լռուած, զօ" երբ գոյականն, կամ ենթակայն, խնդրողն, յարակայութեան, ևայլն, լռեալ լինի, զի լսողք զօրութեամբ իմասցեն զայն։

Երկրորդ՝ քանակութիւնն յայտ առնէ զչափ առնչակից անդամոց, օրինակ իմն, թէ քանի՞ ածականս մարթ իցէ յարել առ մի գոյական, քանի՞ մակբայս առ մի բայ, քանի՞ յարակացուցիչս, խնդրեալս, ևայլն։

Երրորդ՝ տեղակայութիւն ուսուցանէ զտեղի բառից 'ի նախադասութեան, թէ ո՞ւր պարտէ դնել զենթակայն, զածականն, զյարաբերողն, զշաղկապն, ևայլն։

Չորրորդ՝ ընթերակայութիւն ցուցանէ, թէ ե՞րբ կամ զո՞ր բառ որժամ իցէ կցել կամ անջատել հեռի դնել յառնչակից իւրմէ՝ միջադրութեամբ այլոց բառից։

Հինգերորդ՝ ընթացակցութիւն ծանուցանէ, թէ ո՞ր բառք միայնակ, և ո՞ր բառք ընկերակցութեամբ այլ բառից կամ տառից կարեն վարիլ 'ի խօսակցութեան։

Վեցերորդ՝ փոխադրութիւն ուսանէ, թէ ո՞ր բառ հնար իցէ վարել փոխանակ այլոյ բառի, զօ", փոխանակ մակբայից կամ ընդունելութեանց՝ զածականս, փոխանակ դերբայից՝ զգոյականս, ևայլն։

Եօթներորդ՝ թիւն ուսուցանէ, եզակա՞ւ՝ թէ յոգնական թուով պարտ իցէ կապել զայս բառ ընդ առընչակցին, զօ", զենթակայն ընդ բային, զածականն ընդ գոյականին, ևայլն։

Ութերորդ՝ դէմքն ծանուցանէ, թէ ո՞ր առնչակից բառք պարտին դնել նոյնադէմ կամ այլադէմ։

Իններորդ՝ հոլովք զայն յայտնէ, թէ ո՞րպիսի

հոլովով կապիլ ունի ընդ անձնական իւրում, օրինակ իմն խնդրիլն, խնդրողն, ածականն, ենթակայն, և այլն:

Տասներորդ՝ հոլովատառն ուսուցանէ, թէ որով կանոնաւ բառնին, փոխին, կամ առաւելուն նախդիրք:

Նոյն այս ամ. առնչութիւնք ևս քան զևս բացայայտեալ և օրինակօք հաստատեալ գտանին յետագայ գլուխս Ճառից:

306: Ի բազմատեսակ զուգադրութէ այսչափ առըն-չութեց և կապելի անդամոց՝ ծագեն այն բիւրատեսակ կերպք խօսակցութեց ՚ի բերանս անթիւ խօսողաց և գրողաց, ըստ որում իւրաքանչիւր ոք խօսող ըստ դատողութեց մտացն և հաճոյից կամաց իւրոց, ըստ առաջակայ առթին և նիւթոյն պահանջման, ըստ չափոյ հմտութե և անհմտութե կանոնաց լեզուին, ըստ թեթևադրութե սրամըտութեն և բնական խառնուածոյն բերման, և այլն, անխըտիր զուգադրէ զբառս, և կարգէ զչափ և զեղանակ խօսից իւրոց, և յայս յորդնադիմի պէսպիսութէ ծագել են այն բազմապատիկ բաժանմունք խօսից ՚ի քերականութե, ՚ի ճարտասանութե, և ՚ի տրամաբանութե, զորոց զայլսն թողեալ այլում աւուր, միայն զքերականականն ՚ի մէջ առից ՚ի ժամուս ՚ի քննել:

307: Արդ՝ ըստ քերթողական զննութեանց, գրաբառ խօսակցութի լեզուիս նկատմամբ կերպին իւրոյ բաժանի նախ յուղիղ և ՚ի սխալ: Ուղիղ առի խօսակցութին երբ կազմի համաձայն արտաքին զաղափարի իւրում, որ է խօսակցութին նախնի լեզուագէտ հեղինակաց մե-րոց, որոց բանք ՚ի մատեանս գրեալք և առ մեզ ժամանեալք, ըստ իրաւամբք համարին միմիայն քանոնելի կանոն, որով ամ. ճշգրտիւ հայկաբան պարտական է անխոտոր նմանել, մինչ որ ոչ ըստ այսմ կաղապարի յօ-

ընէ զբանս իւր, Այսու լինի խօսակցութիւն նորա, Թող այժմ զներքին ուղղութիւն խօսից, զորմէ առանձին գըլխով ճառել ունիմ ստորև:

308: Ուղիղ խօսակցութիւնն դարձեալ բաժանի յան- պարզ, և 'ի զարդարուն: Անզարդ կոչի խօսակցութիւնն՝ որոյ բառքն շարահիւսին բնական կամ իբր ռամկական եղանակաւ խօսելոյ առանց ինչ ձևոյ: Իսկ զարդարուն ասի, երբ ոճով քերականական ձևովք սեթևեթեալ և գեղազարդեալ հեռանայ 'ի հասարակ եղանակէ խօսից: Այլ թէ զինչ և քանի իցեն այս քերթողական ձևք, ուսցիս 'ի մեծի քերականութեան իմում:

309: Զարդարուն խօսակցութիւնն դարձեալ բաժանի 'յերիս աստիճանս, որք կոչին, պարզ, միջակ, և խըր- թին:

Պարզ անուանի խօսակցութիւն, յորում բառք դիւրըմբռնելք կապակցին ըստ իրեարս հասարակ կանոնօք առնչութեց և ստորին ձևովք քերականութեան, որպէս են խօսակցութիւնք 'ի գիրս Թագաւորաց և Դատաւորաց յԱծաշունչն, սաղմոսք, բազում տեղիք յաւետարանս յայսմաւուրք, ևայլն:

Միջակ ասի խօսակցութիւն, որոյ բառքն յօդուածին չափաւոր կանոնօք առնչութեց և միջասահման ձևովք քերականութեան, որպէս են խօսակցութիւնք գրոյն Յոբայ, առակաց, գործոց առաքելոց, ևայլն:

Իսկ խրթին խօսակցութիւն կոչի այն, որոյ բառքն շաղկապին դերազանց կանոնօք առնչութեց և 'ի վսեմափայլ ձևովք քերթողութեան, որպէս են խօսակցութիւնք գրոյն Մակաբայեցւոց, աղօթից Նարեկացւոյն, Թղթոցն Մագիստրոսի, Մամբրէի Վերծանողի, ևայլն:

310: Յասացելոցդ բացայայտ երևի, թէ զանա-

դժնուն այսց խօսակցութեանց առնել լինի գլխաւորաբար յերկուց, այն է՝ 'ի կանոնաց անուշութեն, և 'ի ձևոց բե-րականութեն, զոյգ ըստ տարբերութեց նոցին, իբր զի բաժա-նեալ զօրով սոցունց յինքեանս յայլ և այլ աստիճանս ըստ փափկութեն և քաղցրութեն, ըստ պարզութեն և մեծութեն, և ըստ այլ հանգամանաց, ըստ չափոյն՝ որով յաճախեն կամ պա-կասեն 'ի խօսակցութեն անդ, տարբերեն զխօսս 'ի միմե-անց. և յայլ և այլ կարգս վերածեն զայնս, և յայսցա-նէ ծնանի դիւրութիւն և դժուարութիւն այն՝ ոչ միայն ի-մանալոյ: այլ և ուսանելոյ և արդեամբք յօրինելոյ վայելչական տեսակս բազմազանուած խօսից:

311: Նմանայն ողջախոհ մտաւորի հնար է վճռադա-տել թէ կլանան զայս բազում կանոնաց և ձևոց Խօսից՝ չէ՛ր արժան առանց ինչ յետևառաջութեն կարգի և ժա-մանակի՝ միանգամայն 'ի միում վայրի առաջի առնել. համբակաց, կամ՝ ով փառս բանից բերէ առնել, զկա-թիլն և զհաստատուն կերակուրն յանխտիր ջամբել տղայոց՝ յուսալ մարսել նոցա և 'ի սնունդ փոխարկել. վա զի և նոյն իսկ ամենիմաստ Արարչական բնութն ոչ կամովին միայն, այլ և զհոգի և զբանաւորութի նոցա ամփոփնութ իմն ուսաւ ուղերձել 'ի ստորէ 'ի բարձու-նս, և յանկատարէ 'ի կատարեալն, մանաւանդ զորեա մեղ օրինադրել, 'ի մատակարարել մեզ զսնունդ թէ՛ մնայ և թէ՛ մարմնոյ մանկանն՝ նախ 'ի խիւս դիւրահալ բուծանել զնա, և ապա ըստ կրթելոյ ճաշակելեացն՝ 'ի դժուարամարսելեան ընդելացուցանել: Արդ ահա այսմ օրինաց աշակերտել իմ, զբովանդակ փորձութիւն ար-ուեստի փոյթ յանձին բերի՝ 'ի համառօտս համառօտս աստիճանել, նախ՝ զթեթևախօսութիւնս դիւրամարսելի և միջասահման կանոնաց շարադրութե՝ սովին Նա-

ջին հատորոյ, և այս զանօսրաձայն ձևոց բազմա-
քանդակ բանահիւսութեան Նկրդական հատորով սահմանել
սերմանաւորել զմ ուսանելեաց, զի այսպիսօք ինչ
թերևս թեթևասցի ամ. եղբարց իմոց՝ եկղցւոյ և
ժողովրդականաց՝ ուսանել զգրաբառ լեզու մեր, յըն-
թեռնուլ և յիմանալ զնծայն և զարուքն մատեա-
նըս, լուսազարդել զբանականութի մտաց զիւրեանցն և
զընկերացն, օգնել ծառայել այ և եկեղեցւոյ, ազգի
և հայրենեաց և անձին, որով և արժանանալ տեսութե
ածութե ՚ի հանդերձեալսն, յոր ուղղի բովանդակ գոլ
և գործել մեր յայսմ թշուառականիս աշխարհի:

312: Մատուցուք արդ ՚ի մեկնել զվերայսբերեալ ան-
դամոց խօսից ընդ արտաքսմանց և առնչութեց նոցին,
բայց նախ զենթակայն, որ առաւել հեշտըմբռնելի է
մանկանց, և ապա զնմանութեանն ըստ կարգի՝ Տեառն գոր-
ծակցութե:

ԳԼՈՒԽ. Գ:

Ո՛րպէս արժան է հոլովել զներգործական ընդ բայս:

313: Ամենայն յոյժ ստեղծեալ էակք, և ամ ՚ի մարդ-
կանէ արուեստագործեալ իրք ունին զպէսպէս գործողութի
և զկրելութի, (132.) յորոց ոչ միայն իրարուց զա-
նազանին, այլև ՚ի խօսակցութե այլատեսակ բառիւք
բացատրին, զի իրքն բացատրին գոյական անուամբք
իսկ գործք և կիրք նոցին բացատրին բայիւք, և ահա
այս գոյականք մտածեալք ՚ի նախադասութե և կապեալք
ը բայի, կոչին Ենթակայ բայից, որով իմացեալ լինի

գործոյն ներգործական և չէզոք բայից, և կրօղն կր-րաւորական և էական բայից, այն է՝ զոր նախընթաց հեղինակք կոչեցին, [illegible] բայք, կամ [illegible] բայք:

314: Գիտացեալ զպաշտօն ենթակային, խնդրի և ևս, թէ որ բառք կարեն լինել ենթակայ, և թէ զխա՞րդ կապին ը բայս իւրեանց, զորոյ ասելի է, թէ ենթակայ կարէ՛ լինել,

315: Նախ՝ գոյական անուանք, զօ″ *Մայր իմ զերկինս և զերկիր . . . երկինք պատմեն զփառս ած . . . խաւարեցի արեգակն և լուսին . . . վէմք պատռեցան . . . գերեզմանք բացան: | Խոյլի:

316: Երկրդ՝ գոյական անուանք, զորօրինակ:

*Նա խօսիմ . . . դու լսես . . . նա ընթեռնու . . . դուք էիք մեր պարծանք . . . որ առնէ զմեղս, | Խոյլի:

317: Երրդ՝ ածականք առանց գոյականի եդեալք որ զօրութ ունելով զգոյականն՝ լինին ենթակայ բա-յից: զօ″, | արդարք զուարճասցին . . . մեռեալք տան-ջեսցին . . . խստասիրտն բարեաւ ոչ պատահէ, | Խոյլի

318: Չորրորդ՝ միջական ածականք. զօ″:

*Մին ՚ի ձէնջ է սատանայ . . . հինգ ՚ի նոցանէ յիմարք էին . . . առաջինն նստէր . . . երկրդն շրջէր . . . իմ քն ըղձանանքեզ . . . այնպիսին հալածեցեալ է . . . ո՛ կարէ կալ առաջի դորա . . . քանի՞ք ՚ի մարդկանէ ցան-կան . . . ոմն իշխէ, և ոմն իշխի . . . իմ իմչ երագ է . . . երկաքանչիւրն է ծածկեալ, | Խոյլի:

319: Հինգերրորդ՝ ածական դերանուանք (121.) այն է՝ ցուցականք և ստացականք: զորօրինակ:

*Այս է խաբել զընկերս . . . լուան մերքս զխոր-

հուրդ ձեր ․․․ խիղճն են թեթեւագոյն ․․․ քաւնք են ծանրագոյն ․ , ․ այդ բժշկուն է նց․ և այլն։

320։ Վեցերորդ՝ ածական բացականչութք, ո՜, եղերեալքն, օ՜, էհ, ըէ, վերջաւորութբ ։ պօ,"

* Բամբասօղն է սատանայ ․․։ ո՛չ պարծիմ նախատեալս ․․․ սպանեալն կենդանացաւ ․․․ պահալըն է քաղցր, ո՜ փառաւորեալդ ․․․ ցանկալին փրկութ ՚ի քեզ շրջէր ․․․ ողբալիս եղէ արժանի ողորմութ ․․․ զարմանալին քննութ յանդիմանէ զիս ․ ․․ կուրացեալքն փրկիցեն ՚ի կենաց ,․․ թեթեւացեալքդ ՚ի ծանր բեռանց՝ անձամբ անձին առէք զբեռն ծանրութ ․․․ բարկացօղս բարեաց ո՛չ պատահէ, և այլն։

321 ։ Եօթներորդ՝ ուղղական աներևոյթքն լինին ենթակայ երրդ դէմ բայից միայն, և ո՛չ առաջին կամ երկրդ դէմ բայից ․պօ"

* Անկաւ ՚ի սիրտ նր շրջիլ զեղբարբք իւրովք ․․ անմարթէ առն հրէի հպիլ կամ մերձենալ առ այլազգի ․․․ անլուայ ձեռօք ուտել ո՛չ պղծէ զմարդ ․․․ եթէ մեռանել եւս հասանիցէ ընդ քեզ եմ ․․․ գիտեմ թէ վաղվաղակի է լինելոց մերկանալ յինէն մարմնոյս ․․․ լաւ է ո՛չ ուտել միս և ո՛չ ըմպել գինի ․․․ խիստ է քեզ ընդդէմ խթանի աքացել ․ ․ , հարկէ գալ գայթագղութ ․․․ կամ եղև ինձ կարգաւ գրել քեզ ․․․ ծանրէ մեզ և տեսանելն զնա ․․․ դիւրին իցէ երկնից և երկրի անցանել ․․․ ո՛չ է մարթ չգալ գայթագղութ ․․․ դէպ եղև քահանայի միոջ իջանել ընդ նոյն ճանապարհ ․․․ ո՛չ է բարւոք առնուլ զհաց մանկանց եւ արկանել շանց ․․․ անդ եղիցի լալ և կրճտել ատամանց | և այլն։

Յայս ամ նախադասութս՝ ուղղական աներևոյթքն են ենթակայ դիմաւոր բայից յերրդ դիմաց եզակի։

322 : Ութերորդ՝ ուղղական դերանուն լինի ենթակայ էական բայից երրորդ դիմաւորաց, յայնժամ միայն, երբ էական բայն ունի առ իւր զանուական խնդիր, զօ."

* Ուսեալ է՛ մեր . . . գրեալ է՛ր ձեր . . . արարեալ է՛ր նա . . . թէ մոռացեալ իցէ մեր . . . թէ պահեալ իցէ քո . . . գողացեալ էր առաջնոյ . . . զայն այր և տեսեալ չի՛ք մեր . . . ղարան գործեալ է սորանց . . . որոց վերակացու լեալ իցեն . . . չի՛ք ինչ ձեր մոլորեալ առնս . . . չիցէ այսօր հաւու խօսեալ . . . տեսեալ է մեր . . . լսեալ է քո, | Յօդ՝ր: յորս Դերանունքն, ինձէր, մեզէր, նորայէր, գործէր, են ենթակայ էական բայիցդ, է, էին, էր, Յօդ՝ր, իսկ անուական անուանք կամ դերանունք են խնդիր նոյն էական բայից: Նոյն զայսմանէ այլում ևս բան լինի, այժմ տեսցուք կարգաւ զաննշաւոյս ենթակայից:

323: Պարտին ենթակային 'ի նախադասութեան պահանջի վասն պարզութեան առնելոյ զխօսս, զի մի մթին, անիմանալի, կամ երկդիմի լինիցի իմաստ ասացելոյն, վասն որոյ այսր՝ երբ բուք կարեն իմանալ զենթակայն, հնար է չդնել զայն 'ի նախադասութեան, զօ",

* Զգոյշ եղերուք հսկեցէ՛ք, և կացէ՛ք յաղօթս, զի ո՛չ գիտէք ե՛րբ ժամանակն իցէ . . . բայց զոր ձեզդ ասեմ, ամենեցուն ասեմ, արթուն կացէ՛ք . . . գովեմ զձեզ, զի զամ ինչ զիմ յիշէք, և որպէս աւանդեցի ձեզ, զաւանդութիւնսն ունիցի՛ք, | Յօդ՝ր:

324: Նաև եթէ հարկ լինիցի ներգործութեան զենթակայն, զտեղակայութի կամ զտեղի նորին 'ի նախադասութեան՝ այսպէս կարգել է, զի նախ՝ 'ի պարզ խօսս դնիցի անմիջապէս յառաջ քան զբայն, իսկ 'ի միջակ

խօսակցութ՟, զկնի բային անընդմէջ։ Նոյնպէս՝ երբ նոյն բառն լինի ենթակայ ՚ի բազում նախադասութիս, օրէնք քաղցրաձայնութ՟ հրամայեն փոփոխել զտեղի նորին, ՚ի միումն՝ նախադաս, և ՚ի միւսումն՝ վերջադաս, կէս կամ անջատեալ շեշտեղելով զնոսին, որում զնդեցէք օրինակ ունիս զայս պարբերութ՟ նախնեաց,

* ՚Ի սկզբանէ էր բանն, և բանն էր առ Ած՟, և Ած՟ էր բանն, | յորում են երեք նախադասութիք, և յիւրաքանչիւրումն ենթակայ է նոյն բառն, Բան, բայց տե՛ս զերկրորդ քաջարուեստ տեղափոխեալ է զայն թարգմանիչն, յառաջին և ՚ի վերջին նախադասութ՟՝ յետադաս, և ՚ի միջինն յառաջադաս դնելով զայն։

Նոյնպէս՝ ուր այլ և այլ բառք ենթակայման յայլ և այլ նախադասութիս, մանաւանդ՝ ՚ի սակաւաբառս, բարւոք է նովին կանոնաւ այլափոխել զտեղին, մերթ յառաջոյ՝ և մերթ ՚ի վերջոյ բային կարգելով, որպէս տեսանես ՚ի նախընթաց օրինակդ։

325։ Ենթակայն ընթակցութ՟ կարէ առնուլ իւր ընկեր զտառս և զբառս, այն է՝ զդիմորոշող տառ, զածականս, զյատկացուցիչս, , զբացայայտիչս, ըստ խնդրելոյս, ևայլն, որպէս ցուցանեն այս օրինակք։

* Ի նմա հանդերձ սրբ՟ն գրիգորիւ տապանն ապրեցուցիչ, . . բերկրեալ զուարճանայ լեառն սեպուհոյ . . կիզիչ կենդանեացն եղև տեսանող հոգւով կենդանին, | և այլն։

326։ Թիւն և քանիութն ենթակայից հիմնեալ կայ ՚ի չափ դատողութ՟ մտաց մարդոյ. իբր զի յիւրաքանչիւր դատողութ՟ դնի միմիայն ենթակայ և զայնմանէ լինի դատաստան, և կերպարանի նախադասութ՟ վ՟ոյ որքան են դատողութիք մտաց, այնքան լինի և թիւ

ենթակայից այլևայլ նախադասութիւնք բացատրելի, որով բազմաւն կամ միաւն ենթակայից ծնող լինի բազմութիւն կամ միութիւն դատողութեանց, ընդ նմին և պէսպիսութեանն է զբառս նշանակողս զենթակայն, եթէ զի եթէ դատողութիւն կազմի զմիոյ անհատ ենթակայէ, ը նմին հարկ լինի միով եզական բառիւ բացատրել զենթակայն, զօ՛՛ . հաւ խօսեցաւ . . . պետրոս ուրացաւ, | և այլն: եթէ դատողութիւն իցէ զբազում նոյնատեսակ ենթակայից, միով՝ բայց յոգնակի բառիւ պիտի նշանակել զենթակայն, | զօ՛՛ վէմք պատառեցան, | և այլն: Իսկ եթէ զբազում այլատեսակ ենթակայից իցէ դատաստանն մտաց, յայնժամ պէրաքանչիւր ենթակայ՝ այլևայլ բառիւ պարտաւորիմք բացատրել, | զօ՛՛ ձմեռն էանց . . . գարունն եհաս. . , այգիք ծաղկեցան. | և այլն:

327: Որ ծանուցաւն զայս պէսպիսութիւն ենթակայից, մարթի ևս ճանաչել, թէ իւրաքանչիւր յենթակայից պահանջէ զինքեան թուակից զբայ գլխաւոր, այն է՝ եզակի ենթակայն՝ զբայ եզական, և յոգնականն՝ զյոգնական, զի երկու այդոքիկ՝ ոչ ը մտացն միայն, այլ և ը ձայնին կամին լինել նոյնաթիւ, որ է ընդհանուր և բնական օրէնք խօսելոյ, ծանուցեալ և պահեալ ևս և 'ի տգիտաց ռամկաց, որով և անկարօտ կանոնադրութեանց, այլ վն դի ը մանկունս խօսիմք զարդիս, որք ևս և 'ի լոյս տունջեան գայթել գայթեն, 'ի շնորհս նոցին յաւելցուք կարևորական կանոնս:

Կանոն . Ա:

328: Եթէ ենթակայդ իցէ բառ յատուկ կամ

եզական, զբայ նորին(թէ մի իցէ, և թէ բազում,) դի՛ր եզական թուով, զօ՛՛:

* Յուդա վաճառեաց զ.քս... Մարիամ ծնաւ ըզ՚յս. •: ադամ եղև իբրև զմի ՚ի մէնջ... մեռաւ անմահն... այր փորձի ՚ի բերանոյ գովչաց իւրոց· Ճշմարտութիւն ազատեսցէ զձեզ... եկն միաբան բազմութին խռնեցաւ... ընդ իս թէ ոք մտանիցէ՝ կեց-ցէ, մտցէ և ելցէ, և ճարակ գտցէ... եկեր յակոբ և յագեցաւ, յօրացաւ և անպուշեաց, գիրացաւ, ստուա-րացաւ, լայնացաւ, և եթող զած: | և այլն

Կանոն. Բ:

329: Եթէ ենթակայքդ իցեն բազում, նոյնադէմ, և ունիցին զնոյն գործողութի, զբայ նոցին դի՛ր յոգ-նակի: զօ՛՛,

* Զինուորք խաչեցին զ.քս... երևեցան լեզուք ՚ի հրոյ.. դուք տ՛ուք դոցա ուտել.. խորհուրդք թիւրք անջատեն յայ.·. փառք այ ծածկեն զբանն: իմաստուն կանայք շինեցին տունս.., բանք անօրէ-նաց զօրացան ՚ի վր մեր... անցաք մ.ք ըն̄ հուր և ընդ ջուր, | և այլն

330: Ծանօթ: Բազմութի ենթակայից ՚ի լեզուի մե-րում բացատրի քառակի: Նախ՝ բառիւք յոգնական թուով եղելովք, որպ յորինակդ տեսան:

Երկրորդ՝ բազում եզական բառիւք շաղապելովք, որոց բայքն նոյնպ դնելի են յոգնակի, զօ,

* Գինի և արբեցութի ապականեն զայս իմաստու-նըս... ատելի են այ ամբարշտեալն և ամբրշտութի

նէ . . . գործն և գործելին առ հասարակ տանջեցին . . . խիստն և յանդուգն և հպարտն ժանտկոչին, | և այլն:

331: Երրորդ՝ բառք ածանցելովք այնպիսի մասնըկամբք, որք թէ՝ ը ձայնին և թէ, ը խաստեան յոգնակերտութեանն զբառս, որք են այս մասնիկք, ածք, այք, անք, եայք, եացք, երք, ենք, էք, ինք, իչք, իք, ոյք, որայք, ունք, ուտք, քեան, քին, ծնք, օրէք, և այլն: զօ,"

Ածք, — արկածք, վարկածք, տարածածք, խարտածք, խուզածք, և այլն:

այք, երկկայք, հագագայք, հերձախոխտայք:

անք, աքսորանք, մեղանք, պարսաւանք, պարծանք:

եայք, արուարձանեայք, հեռաստանեայք, ահեկեայք. հողանիւթեայք:

եացք, աքեացք, հայեացք, նայեացք:

երք, ընդերք, կողերք, և այլն:

ենք, ծուէնք, կաղէնք, օրէնք:

էք, այծէք, անդէք, կորէք, օդէք:

ինք, աջինք, խլինք, յատակինք, նախատինք:

իչք թռիչք, կռիչք, և այլն:

իք, ականողիք, թեղանիք, լալիք, խայրիք, հարկիք, չարիք, պատարագ'ք պարտիք:

ոյք, ամօթոյք, բաշխոյք, գահոյք, հիւրոյք, յետոյք, սոսոյք, գործոյք. և այլն:

որայք, արտորայք, դեղորայք, դաշտորայք, և այլն:

ունք անուշունք, արտևանունք, լորձունք, խլախունք, կոչունք, հսկայունք:

ուտք, խրուտք, կոռուտք:

քեան, ամենեքեան, հնգեքեան, տասնեքեան:

քին, երկոքին, չորեքին, ութեքին, և այլն:

օնք, — գաղտագողօնք, քալօնք, մռայօնք, ցրօնք։
օրէնք, — գիւղօրէնք։

332։ Մակդիր բառք՝ որովհետեւ ձայնիւ եւ նշանա-կութ. յոգնական են, վ՛ն յենթակայանալն զբայն պա-հանջեն նոյնպէս յոգնակի, զորօրինակ,

* Ամենայն այգպիսիք պարտանք չարուլ են ... օրէնք տիրեն մարդոյ՝ որչափ ժամանակս կենդանի է ... նա-խատինք նախատչաց քոց անկան 'ի վ(ե)ր իմ ... եկին հա-սին իմ չարիքն 'ի վ(ե)ր նոցա ... ամօթոյքն մեր աւա-ւել եւ պարկեշտու(թ)ի(ւ)ն ունին ... տեսէ՛ք զարտորայսն-զի սպիտակացեալ են ... արտեւանունք նորա քննեն զորդիս մարդկան ... Թէպէտ եւ ամենեքեան զայ-թակղեսցին 'ի քէն ... մռայօնք լինիցին նմա ... ո՞յր են կապուտակ ակնողք, | եւ այլն։

333։ Զորրորդ՝ բառիւք ածանցելովք այնպիսի մասնկամբք, որք ըստ ձայնին եզական երեւին, այլ ըստ ի-մաստին բազմապատկեն զբառն, որպէս են մասնիկքս, ակ, ան, անի, եան, եար, իկ, կան, ոտի, տի, եւ այլն, գօ,"

Ակ, — կոհակ, կուտակ, հրոսակ։
ան, — երախան, խուժան, կարաւան, օրան։
անի, — ազատանի, աւագանի, գլխանի, երիցանի, զան-գականի, կանանի, նամականի, եւ այլն։
եան, — ատեան, բերդեան, գրեան, պեօղեան, խող-եան։
եար, — իշեար, վարժեար, որեար, քաղաքկնեար։
իկ, — մարդիկ։
կան, — բազմական, զօրական, փախստական։
ոտի, — ոսկերոտի, փորոտի։
տի, — ծակոտի, մանկտի, նաւաստի, եւ այլն։ *

334։ Իսկ իմ բառք՝ սոյն օրինակ ածանցեալք, են և անուանք հաւաքականք, լծուականք, հարականք, և անձնականք, յոլովականաւն երբեմն զ բայն կամին եզակի, և երբեմն՝ յոգնական, ըստ քաղցրուն խօսից, որոց յանձնա են օրինակք առ նախնիս, յորոց զ սակաւս զայս տես ։

" Համարձակ խռովեալ ՚ի վ֊ը իմ. հնակէր . . . իմ տոհմին խաղէբին զ յո և տարան հաւանէին . . . հարթէին զար֊հայան և ատեին հանձար մարդիկ եղանէին ՚ի քաղաքէն , . . ՚ի լծիկունս վ֊ագվազակի հատի գունդն հրեշտականե֊նայց . . . հարկանէին զունդն մակաբեան . . . անձեց ժողովուրդն այր ը՛ այր . , . և ծանէին իմ ժողովուրդն եփրեմեան . , . յանէին այլ ազգ, որ ոչ ճանաչէին զ֊ը . . . բռնադին մարդիկ էին ՚ի նեղութ ն֊ը . . . և փախեան իմ բռնադն . . . հեծեալ խաղ երկուց գնդաց կա֊ճառի . . . հինգն ՚ի նոյանէ յիմարեալին . , . և թէ եր֊կու ազգացն ՚ի մի երկամս . . . ժողով այլ ծածկէին զ բան . . էջ կենայն փոխէցան, Երեւայ։

335 Օրէնք ենթակայքն պարտի որոշել նոյն իւ֊րեանց իրն, զորմէ լինի դատողութ, զի որովհետև բառն ենթակայացող վարի փոխանակ իրաց ինչ, ապա պար֊տի լինել նոյնադէմ, ը՛ ունել և ցուցանել զ այն դէմ, զոր ունի իրն այն, և այս առանց իմ խրատու՝ միայն բնութեն ազդեցութ լինի իսկ ՚ի միտս և ՚ի լեզուս իմ ուսմկաց, զորմէ չէք ինչ առնել ծանուցանելի, բայց զայս միայն, թէ որովհետև դէմք իրաց ոչ մի՝ այլ ե֊րեք են, և ենթակայացող բառք ոչ մի՝ այլ բազմապատ֊իկ են (315 — 322)․ վ֊ն այսորիկ պէտք են որոշակի ցուցա֊նել, թէ ենթակայք զ կարգ զ անազանեն զ դէմս իրաց։

Արդ՝ յենթակայացող բառից անուն էական և ցու֊

ցական դերանուանք ինքնին դիմաւոր լինելով՝ առանց ինչ սատարութե՟ այլոց բառին փոխանակ որոշեալ դիմաց իւրեանց :

336 : Յարաբերող դերանունն ոչ դէմս ունի և ոչ դիմորոշող տառս առնու, վ՟յ դնի անխտիր փոխանակ երից դիմաց ևս, զօ″,

*Ես եմ որ վկայեմ վ՟ն իմ . . . դու որ հրէայդ ես . . . որ խնդրէ զփառս այնորիկ որ առաքեացն զնա | և այլն :

337: Ստացական դերանունք՝ վ՟ն զի նշանակեն զգործս և զկիրս իւրաց, միշտ համարին օտար ինչ 'ի խօսողէն. վ՟յ և ե՟րդ դիմաւ բայատրելի, զօ″, տեսանելն իմ, քո, նորա, մեր, ձեր, նոցա, և այլն:

338: Անձնական, Թուական, և Հարցական միջականք գրեթէ հանապազ վարին փոխանակ իրաց ե՟րդ դիմաւորաց, զի ցուցանեն զայլ ինչ 'ի խօսողէն և 'ի լսողէն:

339 : Իսկ գոյական և ածական անուանք, ևս և ընդունելութիւնք՝ յինքեանց անդէմ գոլով, յենթակայանալն կարօտին դիմորոշող տառից, զի որոշեսցին 'ի յուցանել զայս կամ զայն դէմ, սակայն 'ի խօսակցութե՟ ոչ ա՟մ ուրեք հարկ լինի ներգործութ՟ յարել զդիմորոշողդ յասացեալ բառս, այլ ըստ որոշ կամ անորոշ լինելոյ նոյն ինքն ձայնի իւրն, և ըստ քաղցրութե՟ ականջաց, երբեմն դնին, և երբեմն զանց առնին դիմորոշքն. ըստ որում տեսանես յայսոսիկ բանս նախնեաց :

* Անօրէնութիւնք որսան զայր . . . սիրտ խոտորեալ նիւթէ զչարիս . . . հզօրք դրեն զարդարութի՟ . . . բռունք ինն առնին գերկեր . . . ա՟մ ինչ ուղիղ է իմաստնոց . . . մի՛ յաղթեսցէ քեզ ցանկութի՟ գեղոյ, | և այլն:

. Պատասխանի ետուն հրէայքն եւ ասեն ցնա . . . լուան փարիսեցիքն՝ եթէ Յս բազում աշակերտս առնէ . . . պատասխանի ետուն սպասաւորքն եւ ասեն . . . ասաց անզգամն 'ի սրտի իւրում, | Յովհ:

340: Բառն ենթակայացեալ յետ զգենոյ զդէմս երկոն՝ որոց փոխան վարի, պահանջէ զմասնաւ՝ զի եւ դիմաւոր բայ իւր նոյնպէս հաւանայնեսցի խօսելոյ 'ի դէմըս, այն է՝ զի զոր դէմ եւ ունիցի ենթակայն, նոյն դիմաց զիցէ եւ բայն, եւ այս նոյնպէս օրէնք է անդրժիլի, զոր զասատուցէ քնուծ զխոհն եւ զիւղականք, յորոց ոչ ոք ասաց երբէք, | Ես ննջեցեր . . . դու կերաւ . . . նա զրեցի, | Յովհ:

Յարաբերականին օրինացս թէպէտ չէ մեզ 'ի- խաղել զայս իմ բանաւորի, սակայն որովհետեւ օրինակագործ յայտնի բանից աւանդել լուսաւորէ եւ իմաստուն առնէ զտղայս, բե՛ր 'ի պէտս նոցա յաւելցուք զհետագայ կանոնդ ։

Կանոն . Ա։

341 ։ Եթէ 'ի նախադասութեան իցէ մի միայն ենթակայ զբայ նորին դի՛ր յայն դէմ, զոր ունի ենթակայն, զօ . Ես ընթեռնում. դու մտածես, նա նկրտէ . . . ո՞չ բարուք ասեմք մեք, եթէ սամարացի ես դու, եւ դեւ զոյ 'ի քեզ . . . վասն սիրոյ զի հայր իմ՝, զի ես դնեմ զանձն իմ, ոչ ոք հանէ զնա յինէն, այլ ես դնեմ զնա . . . ասէ ցնա կինն սամարացի. դու՞ որ հրէայդ ես, զիա՞րդ յինէն ըմպել խնդրես, զի ոչ երբէք խառնակին հրէայք ընդ սամարացիս, — Յովհ։

Կանոն : Բ :

342: Եթէ 'ի նախադասութիւն լինին բազում շաղկապեալ ենթակայք ընդ նոյն դիմաց, զբայ նոցին դնել ընդ դիմի ենթակայիցն: զօ",

* Երկինք և երկիր անցցեն . . . անդրէաս և փիլիպպոս ասեն ցյս . . . խռովեցաւ 'ի սրտմտութենէ ակն իմ՝ անձն իմ՝ և փոր իմ, | և այլն:

Կանոն. Գ. :

343: Եթէ 'ի նախադասութիւն լինին բազում շաղկապեալ ենթակայք ընդ այլ և այլ դիմաց, բայց ունիցին զնոյն գործողութիւն, չէ' արժան ընդ այլ և այլ դիմաց ենթակայիցն յեղյեղել զնոյն բայ այլ և այլ դիմօք, այլ շատ է միանգամ դնել զբայն յոգնական ընդ դիմի միոյն յենթակայից, և զմիւս ենթակայս թողուլ առանց ընթերակայութեան բայի: Զոր օրինակ չէ' արժան ասել, | Ես աշակերտեցայց, դու աշակերտեսցես, և ամ՝ բազմութիւն աշակերտեսցի, ծծայլն գրոց, | այլ շատ է միով բայիւ ասել ընդ եղիշէի, | Ես և դուք և ամ՝ բազմութիւն աշակերտեսցուք ծծայլն գրոց, | Նոյնպէս ասէ, | գալո՞վ գայցե՞մք ես և մայր քո և եղբարք քո, և երկիրպագանիցե՞մք քեզ, | և այլն:

344: Այլ յայսպիսի դէպս՝ թէ ո՞ր ենթակայի դիմաւն դնիցի բայն, չի՞ք որոշեալ կանոն կամ օրինակ տուեալ մեզ 'ի նախնեաց անտի, այլ երևի՛ թէ թողեալ է այդ քաջուն քերթողին, իբր զի եթէ ենթակայքն լինին առաջին, երկրորդ և երրորդ դիմաց, զբայն հնարէ դնել,

կամ առաջին դէմն, զօ՛՛ | Ես և հայր իմ միեմք...
այլ ես և տուն իմ պաշտեմք զՏէր.. եթէ ես և եթէ
նք այսպէս քարոզեցաք ... դու և ես միեմք, | նոյն:

345: Կամ երրորդ դէմն, զօ՛՛ | Ով թէ մեք
կամ հրեշտակ յերկնից աւետարանեսցէ ձեզ.. եկեր
սա և նա և որդիք նր (Գ· Թագ· ԺԷ·):

346: Իսկ եթէ ենթակայքն իցեն երկրդ և երրդ դի-
մաւ, զբայն հնարէ դնել,

Կամ երկրորդ դէմն, զօ՛՛ | Ընդէ՞ր մուանիք դուք
և ժողովուրդ քո ... դու և որդիքդ պատուես-
ջիք ... յորժամ դու և նա միայն իցէք ... ամ-
բեցիս դու և ամ տուն քո, | նոյն:

347: Եւ կամ երրորդ դէմն, զօ՛՛ | Վաղիւ դու
և որդիքդ ընդ քեզ անկանիցիք. (Ա Թագ· ԻԸ·)..
դու և մեծամեծք քո, հարճք և կանայք քո ըմպէիք
նոքօք գինի, (դան· Ե) | նոյն:

348: Զորովն ենթակայից՝ յօրինողաց ցայս վայր
մատուցելոց՝ ցուցաւ յայտնապ, թէ պարտի լինել
միշտ ուղղականն, վա զի ենթական է բառ՝ որ ցու-
ցանէ զիրն գործող կամ կրող, իսկ արդ՝ զիր այդպիսի
չէ հնար այլով ինչ հոլովեալ բառիւ բացատրել,
բայց միայն ուղղականաւ, իբր զի ո՛չ ևիցէ բառ՝ հոլովով
ինչ փոփոխեալ, ոչ զնոյն գործողն ուղղակի այլ զիմն
ինչ գործողին կամ զեզր ինչ գործողութեն ցուցանէ,
որպ տեսցի առորև, իսկ ուղղական բառն՝ ի մէջ բերէ
զիրն՝ անփոփոխական նորուն անուամբ, վա յոյ համաձայն ուղղ
նմ ազգաց և լեզուաց վճիռ կարգեալ է ուղղական հո-
լովով բացատրել զամենայն դիմաւոր բային:

349: Ընդդէմ ընդհանուր օրինացս՝ քերականք ոմանք հնարեցին տալ, թէ և բառն սեռական, նա՝ և տրական հոլովին՝ ունի իրաւունս լինել տէր անդէմ բայից, այն է՝ դրադիմայ և դերբայից, որ է պատճառ 'նախապաշար մտաց և մոլորանք դատողութի հակառակ ընկղբանց քերթողական կազմուե, որ թողեալ 'ի բըննել քերթուածս սեփհական կայի, յառաջ բերեն առ ըղձորական կանոնս հոլովոյ ենթակայից 'ի շնորհս մանկանց:

Կանոն: Ա:

350: 'Ի նախադասութեան՝ եթէ մի միայն է դիմաւոր բայն, զենթակայ նորին դի՛ր միշտ յուղղական հոլովին: Օրինակս կանոնիս պտղիս բազումս յայսմ Ճառի, յորս յաւե՛լ և զայլս:

"Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ, Իսահակ ծնաւ զՅակոբ . . . օտարք յարեան 'ի վ՛ր իմ, և հզօրք խնդրեցին զանձն իմ . . . այր փորձի 'ի բերանոյ գովեալ լիցի . . . տէր Աստուած ամենայն խնայեն տայ քեզ յ..., | Դանիէ.

Կանոն. Բ:

351: 'Ի նախադասութեան եթէ իցեն երկու կամ աւելի դիմաւոր բայք, քաղցրութի լեզուիս պահանջէ, զի զմին 'ի բայից դիցես դիմաւոր, եւ զայլսն դրադէմ ուղղական կամ դերբայ գործիական, և յայնժամ զենթակայդ կարես դնել ուղղական կամ սեռական, ըստ և քաղցր թուեսցի առ տեղեաւն:

Օրինակ իմն փոխանակ ասելոյ, | Լսէր զեղանակ ծննդեան քո և սոսկանայր հինայր զաքարիաս՝ և համրանայր պատժէր պապանձեալ լեզուաւ, | քաղցր լինի՝ թէ ասես, | Լուեալ զեղանակ ծննդեան քո, սոսկացեալ հինայր զաքարիաս, և համրացեալ պատժէր պապանձեալ լեզուաւ |: Օրինակք այսր կանոնի անթիւ են առ Նախնիս, յորոց զսակաւս գրոյս ընկալ:

* Եւ ելեալ յս՟ ’ի տանէն՝ նստէր առ ծովեզերբն . . . յայնժամ թողեալ յսի՟ զժողովուրդսն՝ եկն ’ի տուն . . . մատուցեալ փարիսեցիքն՝ փորձելով խնդրէին ’ի նմանէ . . . եւ գնաց՝ ընդ միտս զարմացեալ՝ թէ զինչ եղև . . . պատեաց զվէրս նր՟ արկեալ ’ի վր՟ ձէթ և գինի . . . իջանելով քո ’ի դժոխս, յաղթեցեր մահու հզօր զօրութ՟, կենդանագործելով զըմբռնեալսն առ ’ի նմանէ . . . տարաժամ սգով թախծեալ հայր՝ արար պատկեր . . . խորագէտ տեսեալ զչարագործն՝ խրատէ զանձն . . . այսօր ժողովեալ սրբոց առաքելոցն պայծառացեալ իմաստութ՟, և համաձայնեալ անմարմնոցն՝ օրհնէին զամենօրհնեալ սրբուհին . . . զհին մարդն, նորոգելով՝ փրկիչն ’ի մկրտութ՟ կայ այսօր, | և այլն:

352: Ծանօթ. Ա: Գիտեա՛՝ զի յայսպիսի կազմուածս՝ դերադէմքդ համարին ուղղական խնդիր դիմաւոր բային՝ և ունին զիմաստ գործիական դերբայի, որ՟ տեսանի յայսմ օրինակդ, զորս մարթ է փոխել ’ի գործիական և ասել | Ելանելով յս՟ ’ի տանէն. թողլով յս՟ զժողովուրդսն, թախծելով հայրն, ժողովելով սրբոց առաքելոյն, | և այլն: Եւ վ՟ այսր պատճառի բազում ուրեք ’ի միում նախադասութ՟ եդեալ լինին երկոքին եւս, այս է՝ ուղղական դերադէմն և գործիական

դերբայն, որպէս յայնմ, ի մատուցեալ փոխանցիքն՝ փորձելով խնդրէին 'ի նմանէ, ի զոր մարթ էր զգենուլ, մատչելով փարիսեցիքն և փորձելով խնդրէին, ևայլն։

353: Ծանօթ. Բ: Նշան 'ի վերայ, թէ ը ուղղական դրադիմի՝ և ը գործիական դերբայի կարէ զենթակայդ դնել ուղղական կամ սեռական. զորմէ ծանիր զի թէ ուղղական դնես, լինի այն Տէր դիմաւոր բային, իսկ եթէ սեռական դնես, լինի այն Յատկացուցիչ դրադիմին կամ դեր բային, և ոչ թէ Տէր նոյին, զի սեռական հոլովս չէ՛ հնար ենթակայ լինել բայից, որպ ցուցցի ստորև։

354: Բաւ լիցին այսչափ ծանօթութիւնք զենթակայէ առ ժամս, և թէ իցեն այլ ևս մասնաւորութիւնք, այլուր քան լիցի պայնցանէ։

ԳԼՈՒԽ. Է:

Օ՛չա՞րք հաղք գոյականն ընդ ածականին նովանի.

355 Գոյական բառնէ իբրու հիմն կամ պատուանդան, յորոյ՛ բարձրանայ բովանդակ շինուածն խօսակցութեան, որ յայտէ նախ՝ յայնմանէ, զի գրեթէ այլ ամ տեսակք բառից՝ այնմ միայն ծառայեն, քվի ածականք զորպէսութիւն գոյականաց բացատրեն, դիմաւոր բայք զգործս և զկիրս գոյականաց յուցանեն, դերանուանք փոխանակ գոյականաց պաշտեն. նախադրութիւնք զվերաբերութիւն գոյականաց յայտ առնեն. ևայլն։

Երկրորդ՝ զի բազում անգամք խօսակցաւն զպաշտօն իւրեանց 'ի փոխ առնուն 'ի գոյականաց անտի, կինեթ է ածականք, ընդունելութք, դերանուանք կամ այլ բառք վարեն ուրեք միայնակ զպաշտօն ինչ ենթակայի, յառակայուցչի, բացայայտողի, են, զայն իմ փոխուն գոյականաց գործեն, յամի ենթադրելով լռելեայն զբառ ինչ գոյական: Իսկ երրորդ՝ զի զյոլովագոյն տեսակս պաշտամանց՝ միայն գոյականք վճարեն իբրու զաւելեայ անդամք մարմնոյ խօսակցաւն, իբր զի լինելն ենթակայ, ենթադրեալ, խնդրել, բացայայտել, բացայայտող, յառականալ, յառակայուցող, յարաբերել, յարաբերող, են, է սեփհական պաշտօն գոյականաց, և ոչ այլ բառից. վնկ իրաւամբք ասացաւ, թէ գոյականն է հիմն և խարիսխ ամ խօսակցաւն, ըստ որոյ և հետեւի պաշտամանց նոցին լինել կարեւոր յայտ համեմատ, յորոց 'ի շնորհքս՝ ճանաչումք կարգաւ զիւրաքանչիւր պաշտօնդ, բաց յենթակայէ՝ որ արդէն մեկնեցաւ:

356: Արդ՝ երկու պաշտօնս գոյականաց յայնժամ պատահէ, յորժամ հարկ լինի զբայ առնել զգոյականաց՝ ոչ պարզամբ և միայնակ 'ի խառնելն, այլ հանդերձ այլովք կամ այնպիսի ինչ որ կաւթէ նոցին, որով և տողիւք յարել 'ի գոյականն մեր զածական ինչ՝ որ ծանուցանէ զորպիսութիւն զայն 'ի մէջ գլխեալ, և առանց որոյ գոյականն միայնակ ոչ ծանուցանէր զայն իմաստ զոր կամիցաք հաղորդել բանից:

Օրինակ լիցի այս աստուածաբանութիւն գեղեց. Ո՛չ արկանեն գինի նոր 'ի տիկս հինս . . . այլ արկանեն գինի նոր 'ի տիկս նորս, (Մատթ. Թ. 17.) յորում գոյականքս, գինի, տիկ, այսինքն կարծեն ենթակայութեն

ածականացս, [illegible], [illegible], մինչև առանց այնց՝ նախադասութին տալ իմաստ ամենևին օտար 'ի նպատակէ խօսաղին, որ յայտ յանդիման երևի ոմ. յա: Արդ՝ դդյականն եղեալ յայսմիկ պարագայի՝ յ'զանակէ պաշտօնէյն անուամբ, [illegible], իսկ ածականն առ ընթեր կայեալ՝ կոչի՝ [illegible] կամ [illegible] բառ, զի եղեալ լինի մակ, կամ 'ի վերայ դդյականին, և դայ ընդ նմին կատարեն զ մի պաշտօն ենթակային, յատկացուցչի, բացայայտչի, և այլն:

357: Այս զուգնթաց փորուածք ենթադրեալ դդյականին և մակադրեալ ածականին, որ զի լինին յամենսխալ, պահանջէ ունել զ կրկին ուղղութ, որոց առաջինն կոչի, [illegible], և եղեալ կայ յայս, զի ածականն ը իմաստին և ը նշանակութեն հանգ առշած լից դդյականին՝ յորդ վ ը ստորագի, և զայսմանէ ասալև: Իսկ երկրդն կոչի, [illegible] [illegible], և կայանայ յայն, զի ածականն ը կազմուե ձայնին և ը քալցրուե հնչմանն լից համաձայն ը դդյականին՝ ը օրինաց Ճարտարանհուս խօսից դասագրուխ հեղինակաց լեզուիս մերոյ, և զայսմանէ ասանոր: Այլ քանզի մակադրական բառք, ոչ մի, այլ բազում են ազգաւ, վ՟յ 'ի դասս դասս բաժանել այլևայլ յօդուածովք խօսելի է նախ՝ ըզ համաձայնութէ ածական անուանց: երկրդ՝ զ համաձայնութէ միջական ածականաց: երրդ՝ զ համաձայնութէ ածական դերանուանց, Եւչրդ՝ զ համաձայնութէ ածական ընդունելութէ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա։

Ածականք յանուանց՝ ըստ որում համաձայնին ընդ գոյականս։

358։ Գիտելեաց կարել ածականն ը գոյականին՝ մի է 'ի դժուարագոյնս հմտութեանց մաքուր հայախօսութեան. զոր մի՛ ոք ակնկալցի կանոնօք ինչ ուսուցանել կամ ուսանիլ, զի եւ փակ՝ են ոչ ընդ կանոնաւ առ անչափ այլայլութեան եւ տատանութեան քաղցրութեանն յոր դէպս, յոյր ունկն եւ ինձ հարկ լծուեցաւ՝ փոխանակ հնարի կանոնաց բազմ՛ադէմ բացատրութիւնս ծանօթելոյ, եւ չփոթու-թիւնս ք չահեկանութիւն 'ի մանկունս պատճառելեաց. առհամառօտել համառօտութեամբ ինչ գլխաւորն՝ կարա-պետել համբարելոյ ընտրողութեանս եւ եթէ, ապա զայս ա-բաղանդոյ տուեալ առաջնոյ՝ հրահանգել զնոսին չահատակել 'ի ծայրագոյն հանդէսն։

359։ Այդ՝ ճարտարքն գիտելեաց ածականաց գոյցես հետեւեն բովանդակ 'ի վեցեակ անուանս նոյնս, որք են, 1, Քանակութ, 2, Յօդաւորութ, 3, Տեղի, 4, Թիւ, 5, Հոլով, եւ 6, Հոլովմունք ածականաց, եւ առհա-սարակ ը նորին ձեւակերպել համաձայնութիւնս այս-պիսեացս՝ ի նոյն չափ համառօտութեամբ։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ· Ա։

Քանակականի ածականաց։

306։ 'Ի միում տեղւոջ կամ արտաստարծեաց երբ հաւաքեալ գտանին բազում այլեւայլ որպէ-սութիւնք, առանց որոց ոչ գոյանան իրք, Օրինակ իմն 'ի բանս գտանի բարձրուն՝ լայնութ՝ մեծութ՝ այ-

գատաւորուն՝ անպտղուն, եւ այլն. ՚ի նուռն տեսանի քաղց-րուն՝ կարմրուն՝ ծանրուն՝ բոլորակուն, եւ այլն։ ՚ի հայս համեղուն՝ ազնուականուն՝ փափկուն՝ թեթեւուն, եւ այլն։ Եւ զայսպիսի որպիսութիւնսն յայտնեմք ածական անուամբք, զօ՛, ասեմք, լեառն բարձր՝ լայնանիստ՝ արգաւանդ՝ անպտուղ՝ ջրաբուղխ, հրաբուղխ, եւ այլն։ Նուռն քաղցրա-համ՝ կարմրագոյն՝ գնդաձեւ, եւ այլն։ Հաց ազնուական՝ թարմ սեաւ։ այր առաքինի՝ մեծ՝ գիտուն՝ անխոնջ՝ ողջախոհ, եւ այլն։ Երիվար աշխոյժ՝ սրընթաց՝ ասպարա-նոյ՝ նաւաբայլ, եւ այլն։

361, Որք՝ զայս ծանօթութեան եղեալ՝ խնդիր լինի առ քերականս, ՚ի խօսակցութ՝ ՚ի վերայն դանուն ինչ գոյականն՝ որպէս իցէ՞ արժան յարել յայն զբառում ածականս, կամ քանի՞ ածականս օրէն իցէ կապել ընդ միում գոյականի ՚ի ճառել կամ ասել խօսակցութ։

Յառաջ քան զլուծանել զխնդիրս որում առնթ-եռուն կէս մի զերծումն մանկանց՝ զյոլով նոյնանշան ածականս առ մի գոյական առ եւսիզ խառնալով, եւ կէս թերակարծ զարտաբերմն ոճոց հայրենատեսաց կրխոյ-սից՝ զորեւիցէ բարդանացական ածականս ողջամիտ այսպիսողաց հարկ համարիմ յուշ առնել զկէտն ալ-գրս ածականաց, զհամանշանակս, եւ զայլանշանակս։

362 ։ Համանշանակ ասին այն ածականք, որք թէ եւ ձայնիւ յիրերաց տարբերին, սակայն են խմաստիցն նոյնանման ընդ միմեանս, եւ նշանակեն զմի եւ նոյն որպիսութի գոյականաց, իբրու օրինակ, ինչ է ածիցես, ծառայ չար, վատ, վաթար, անարգ, արհամարհելի, եւ այլն։ Երկիր բարի՝ պտղաբեր՝ յուռթի՝ բերրի՝ արգաւանդ, եւ այլն։ այր սոսկ՝ բիրտ՝ ռամիկ՝ գռեհիկ՝ անկիրթ՝ խուժա-դուժ, եւ այլն։

Իսկ սղանշանակ կոչին այնք, որք թէ՛ ը ձայնին և թէ՛ ը իմաստին տարբերին յիրերաց, և յառաջ բերեն զայլ և այլ որպիսութիս իրաց, որք են ածականք ՚ի նախընթաց թիւս նշանակեալք, և այլ բազում նմանք։ Որգ՝ պայծառիկ կանխածանուցեալ, ՚ի լուծում ընդդրյա առնլի է,

Կանոն. Ը։

363: Զբազում համանշանակ ածականս ոչ երբէք և ոչ ումեք արժան է կապել ՚ի միում գոյականի։ Իբր զի թէպէտ ունելն զբազում համանշանակ ածականս է յուցակ ընդ արծակուն և հարստուն լեզուի, սակայն չէզջելն պայպալոլ ածականս ՚ի որևիցէ գոյականի է հանդէս այքատուն խելաց խօսողին, զի մանկանց և բանդագուշելոց է այդ ախտ, պատաՏել բառս զաւրկ յիմաստից, յանհնարին տաղակուն լսողաց, յորմէ աղգալէր նախանձու քեցեսցեն ուսուցիչք մեր զհամբակս իւրեանց՝ ում ուրեք։

364: Օրինակ։ Ընդդէմ ուղղադատ կանոնիս նախագրեալ է, չգիտեմ՝ ուխմէ°, սովորութիւն վարելոյ զերկուս համանշանս կամ առաւելք տարբերեալ ածականս՝ առ բազում նախնի ժառանգերս մեր, մանաւանդ՝ առ նորեկացին և սարգիս մեկնիչն, (զորոց զօրինակս մերթ է տեսանել ՚ի գիրս նոցա,) և վ ը զի նոյն երևի ուրեք Ներսէք նաև յանդագին մատեանս, (ով այ՛ր, | Ծածկեցեր զայս յիմաստնոց և ՚ի գիտնոց, հայտն բեալիս ծանունս և դժուարակիրս . . . ծառայ չար և վատ . . ազնիւ ծառայ և բարի . . . այր բարեգործ և արդար | Ե։

յայսմանէ հնար է նմանաբերել, թէ 'ի քերթողս էան շարագրածս՝ դատառուն խոհական ընդլուծ մոլթե- ներել երբեմն նման օրինակ կերպարանս նորահաստ ուսանողաց, թող բողբոջեալն բամբասանաց կշտամբող յանկուր ակամբ զննողաց:

Կոտմ. Բ:

365. Զբազում այլանշանակ ածականս՝ արժան է մի ումեք կուտակել ի միոյ դիպուածի, երբ նկա- տակ խոսակցութեան հարկ դնէ յառաջ բերել կամ օ- ղխաւէս իրին, կամ տարազել վիճն ի մի յօրակ- ցայն: Հանգերձ օրինակս ճշմարտութեան 'ի նախնեաց:

* Եղիցին մարդիկ անձնասէրք, արծաթասէրք, հը- պարտք, ամբարտաւանք, հայհոյիչք, անհաւանք ծնողաց, անշնորհք, անսուրբք, անողորմք, անհաշտք, բանսարկուք, անժուժկալք, վէսք, անբարեսէրք, մատնիչք, յանդուգնք, և այլն: Բ, տիմոթ, գ, 2 — 5:

* Վերին իմաստութիւն է սուրբ, խաղաղարար, հեզ, դիւ- րահաւան, լի ողորմութեամբ, անխիղճ, առանց կեղծաւորու- թեան, Յակ. գ, 17:

* Պարտ է եպիսկոպոսին անարատ լինել . . . հիւրասէր, բա- րեսէր, ցած, արդար, սուրբ, ժուժկալ, վերակացու, Տիտ. ա, 7:

* Զիս խոնարհական, կայծ բոլոր, ոմն ճախրաւոր, տը- ձակերպեան . . . մարդոյ մոլեգնական, դիւրազդական, և կորստական . . . Չքթնչել մնայական, անդարձական, և կործանական, Նարեկ, էջ

* Ընդ այսոքիկ անպայմանց դժուարին և հա-

քաւ չէ ինձ՝ հեղձամղձուկ եղկելի անձանց, քաւանելի կլանելու հերայն, վայրենեաւ բանդրաքուշելոյ . . . զօղ անարգայն անեղծութերան՝ վրիպակ՝ սրահեռ գործուք մայոց | Նարեկ, ԺԸ:

366: Ի վերադառնալ օրինակաց և ՚ի Ճիշտ ընդ- նոյն երբն կարէ խնջամեա լինել ամ՛ մարդի, թէ գնել զ բազում կամ զ սակաւ այլանշանակ ածականս՝ կախեալ կայ զհաճոյից քերթողին՝ ՚ի յառաջ բերել զպաշտի կամ զոյնչափ որակութիւն իւրն զորմէ խօսի, միայն թէ զզուշութեամբ մատիր լինի, զայն և նեթ ածականս առնուլ ՚ի մէջ, որք կարեւոր և յարմար են և՛ մաածայ և՛ բոլորի Ճառին:

ՃԱՆՐԱԾԱՆՈԹ. Բ:

Յօդաւորութիւն ածականաց:

367: Յօդել կամ շաղկապել զածականս՝ երկեան մի- տօք առ առնեսս, մի՝ շաղկապել զածականն ընդ գոյականի նորին, և միւս՝ շաղկապել զբազում ածականս ընդ միմեանս:

Զառաջնոյն առելի է, թէ ընդ մէջ ածականի և գոյականի նորուն ոչ երբէք մտանէ շաղկապ և ոչ ինչ անուանս, զի բառն ածական՝ զօրով յայտարար որակութեան գոյականին, պահանջէ ինքնին՝ առանց այլոց միջնորդութեան՝ ընդ նմին գոյականի միակցել նախ՝ ընդ խնամոյն, և ապա՝ ընթերակայութեամբ միայն, յառաջոյ կամ զկնի այնր դասակարգեալ:

368: Իսկ վասն երկրորդին այն է, զածականս ընդ միմեանս շաղկապելոյ՝ չիք ինչ պատուիրանք կամ աւրէ

ջանք ուսոյք, զի յորում վայրի և լինին բազում աշխատանք, և նախընթաց կանոնք, միշտ այսոք են և՛ լեզու և՛ ձեռք քո, և քաղցրուն տեղւոյն՝ կամ յոգնել զայնս բաղձալուական շաղկապու, կամ անշաղկապ տողնել զայնս յառաջոյ կամ՝ի վերջէ գոյականին. զի զերկցունց ևս ունիմք զօրինակս ՚ի խօսակցութիւն նախնեաց, յորոց զսակաւս ցուցից:

369 Յաւելադրութեան օրինակ շաղկապելեաց:

* Հրաշակերտ և զօրեղ փայտ խաչի քո ... երկնային և անմարմին գեղեցկութեան ոչ հասանեն ... յաղթողն անպարտ և անպատիր և անվանելի լինել զօրութիւն է:

370: Յաւելադրութեան օրինակ անշաղկապից:

* Բժշկեաց զՀրատասար ցերեկական տեսիլ եանն մըղձկեալ սրտին ... ակնկանջել՝ փութալով՝ սուրբ կամս զլոյն հաստատութեան ... առաքինութեան կարկաձողական ամենայն շնորհաց փառաւորութեան սրբութեան եկեղեցւոյ մարմնաւորեցելոյ, Ը. եՆ:

371: Վերադրութեան օրինակ շաղկապելեաց:

* Պատուօք մեծամեծօք և չարօք ... յոյժ օտար և ՚ի չար ... խորհուրդ մեծ և ոչ անհնարին ... որ ՚ի մեզ ծագեցեր զլոյս մեծ և զերազանց ... անկանելի ՚ի բազում ցանկալի անմիտ և փառաւորս, Լ:

372: Փոխադրութեան օրինակ անշաղկապից:

* Զափ բարերարն՝ հաստատոյն՝ շարժումն՝ փոփոխումն ... հայր անսկիզբն բարերարին մարդասէր ... գոյն սուրբ փառաւորեալ՝ ամենայն՝ լինելութեան, Լ. եՆ:

373։ Ն՛պա եթէ զգոյականն դնես ՚ի մէջ երկուց ածականաց, տակաւին ՚ի ձեռս է քո՝ զբաղհեւական շաղկապն դնել կամ՝ չդնել ՚ի մէջ գոյականին և միւսին ածականին, ուր եթէ դնես. ոչ եթէ զգոյականն ՚ի ածականին շաղկապես, այլ զնախընթաց ածականն ՚ի յետին ածականին յօդես. որպէս տեսանես յայսմ օրինակս խօսից նախնեաց։

Երկուստէք ածականք շաղկապեալք.

* Ո՛վդ ծառայ բարի և հաւատարիմ . . . առեալ վարպատաւոր բնութիւն մեր և զմեղաւոր, խառնեալ միացոյց ՚ի անպարտ բնութեան անձին . . . ամենայն երրորդութեան ընտրեալ ծառայ և հաւատարիմ։ | Խ. ոսկ։

Երկուստէք ածականք անշաղկապք։

* Մաքրողական աղ համեմիչ հայաստանեայս եկեղեր . . . բազում գործս բարիս ցուցի ձեզ . . . զհզօր պաշտօնակից հաւատարիմ . . . ամենիմաստ ամենից հայր բազմայեղ՝ խնամող՝ սնող ծող՝ և տէր բոլորից, | Նն։

374. Նոյնպէս եթէ յառաջադաս կամ վերջադաս ածականք իցեն աւելի ՚ի բան զերկուս, մարթ էր զոմանս շաղկապել, և զոմանս անշաղկապ շարակարգել. զո՛։

փոխադրեաց յիմանալի և յանպատում գերագոյն բնութիւն . . . յանմարմնոց վերաբերեալ ՚ի յերկնային և յանմատոյց լուսեղէն խորանս . . . տեսանելով զահաւոր զահագին և զհրաշալի ծնունդն . . . յովանակս անհաւմ քոյր վայելչական և անկրթական . . . մանուկս մեղանչական անխրատական և վարատական. | Նն։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ. Գ.:

Տեղափոխութեան ածականաց:

375: Տեղւոյ ածականաց իմացեալ լինի մայրն դասակարգուէ, զոր պարտի ունել ածականն յաջմէ կամ յահեկէ գոյականին, և ուշա 'ի նախընթաց հանրական ծանօթութէ և յօրինակաց անդր ածելոց ակներև տեսանի, թէ երեք են տեղիք ածականաց, այն է յառաջակողմն, վերջակողմն, և երկուստեքն գոյականին, իսկ եղանակ գործածուէ նոյն այնպէս է կարգելի. զի 'ի պարզ խօսս՝ ածականն յառաջ դասեսցի ք զգոյականն. 'ի միջակային գրուածս՝ 'ի վերջոյ կարգեսցի, իսկ երկուստեք զետեղել պահեսցի միայն խըրթին գրութեց:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ. Գ. և Ա:

Թիւ և Հոլով ածականաց:

376: Զերկուս զայսոսիկ զոյգ կամեցայ առանձնել, զի թիւ ածականաց առաւել 'ի հոլովականն նշմարի, քան յուղղականն, և թէպէտ բազում են գիտելիք ըղ-կապակցուէ ածականաց թուով և հոլովով, սակայն ըն կանխակալ կանոնէ՝ միայն զհեշտըմբռնելս մանկանց սահմանադրեսցուք յառաջակայ կանոնսդ:

Կանոն. Ա:

377: Զածականդ՝ (թէ մի իցէ և թէ բազում)

Երբ յառաջ քան զգոյականն դասես, զայն եզակի թը-ւով և ուղղական հոլովով կարգես ՚ի վերջադաս գոյա-կանին, ո՛չ ընդ թիւ կամ հոլով և ունիցի գոյականն։ պօ",

* Գոռանալ պարտ է ՚ի թիւր և ՚ի չար ճանապար-հէ . . . . ՚ի բազում փայտից կուաբլթանայ հուր . . . իւսապայծառ շնորհօք հոգւոյն պարզարեալ . . . աղ-տաքուստ անմաքրական տեսլեան ծածկեալ էր տխրա-գոյն զգեստու նախահօրն . . . այլ ՚ի յիմար և յան-խրատ խնդրոց հրաժարեա . . . օրինական՝ նիզակակից՝ ուխտակալ բարեկամաց մերոց . . . ունկնախից և խռ-լախակ ամբոխ ամբոխաց . . . ՚ի զբոսաւոր սպառ-նալեն ապրձապատ փահանայն ՚նշմէք զլերամբքն փայլատակէին | և ն։

378: Նոյնօրէն։ ՚Ի վարժման մանկանց յայսպիսի պարզախմաց գրուէն մարթ է դասատուն թոյլ տալ նոց ուսելոց երբեմն ՚ի միջոյ բանահիւսութեան զնախադաս ածականն՝ բայց զ բող յլուրս և զ լերահոլովս, հա-մաձայնել թըւով և հոլովով ընդ վերջադաս գոյակա-նաց, նմանել կամելով տեղեաց յօրինուածոյ նախնեաց մերոց, որպիսի են այս ոճուք։

* Անծանօն և կատարելոյն և անձեռագործ խորա-նաւն . . . ՚ի բնաւորականաց կամ յանբնականացն ախ-տից բժշկել . . . ի այսպիսեաց ստատկարունից և տար-տամերեաց ըմբռնել պարտոց . . . զ՚ի բազումս և առաջ-նոյ սպառնալիս հատանել . . . արեգակնայեյն յաղթեր ճառագայթից . . . ընդարձակաւք բարեձև բառիւք միշտ բարեբանեալ . . . առաքելականացն աշակերտե-ցան բանից . . . անկապուտ մնալ ՚ի փառաւորաց տա-ճարի բերմանց . . . ծածանումն իմն կենդանեաւ հաղարա-ռաջեալ | և ն։

379: Ածականն՝ յորժամ 'ի վերջէ գոյականին կարգես, եթէ է բառ քաղցրահոլով համաձայնեա՛ զայն թուով և հոլովով ընդ գոյականին, ապա թէ իցէ բառ անհոլովելի կամ անախորժալուր, զայն եզակի թուով և ուղղական հոլովով յօրդեա՛ ընդ նախադաս գոյականին:

Իմաստ կանոնիս զածականս բաժանէ յերիս կարգս, յորոց թէ ոյք իցեն անհոլովելիք, ունի՛ր 'ի բառագրաց: Անախորժ լսին ածականք յանգեալք իւ, ւի, ձու, ջին, ժէշ, էպ, էպոյ, ծին, ևն: զօ'',

* Ամենից բնաւից բոլորից, գոլից, ում էից յանէից. առաքչի փրկչի և արարչի ամի. գինէձան, դաւաձան, հօդեղինի, մոմեղինի, բանեղ, պորեղ, հզօրեղ, ախտաժետի, խելաժետի, արտեղայ, հայրածնի, ամլածնի, ևն:

380: 'Ի Մացեալ ածականաց ոմանք արձակաբար քաղցրալուր ասին, մանաւանդ հոլովեալքն Ը երկդ և երրդ պատկերօք, և ոմանք անչաբար և Ը տեղւոյն քաղցրուն միայն յարգին, զորս՝ ոչ կանոնօք, այլ վարժութ. և բաջ հրահանգութ. հնար է գանձել անձին, ևսև զննելով զօրինակս նախնեաց, որք են այս սակաւք:

Է: Վերջադասու ածականի համաձայնութեան:

' Ծառայ իմաստուն տիրեսցէ տերանց անմըտաց . . . ապրեցուսցես զքեզ 'ի Ճանապարհէ չարէ . . . որոց թողեալ իցէ զՃանապարհս ուղիղս՝ գնալ 'ի Ճանապարհս խաւարայինս . . . մի՛ ստանար նա-

խաւսլիս յուրանց չարաց . . . ընդ կնոջ անդ դամի՝ լեզուանաց և բարկացողի . . . զայր զուարթ և զւ-ռատ սիրել տե . . . խորհրդով լուռ շահմարանք տմ մեծուր պատուական . . . ելից են առաջի տն Հրթունք սուրբ. | Նուակաց:

'Ի ձեռս բանսարկուին անկանք խաւոլին և ապստամբին և չարին . . . եւ մեռեալն ձեռօքն երկզաւյնօք և երե-սօքն փորշամակապատօք . . . լետր մի եւղոյ նարդեան ազնուէ մեծագնոյ . . . մի կապեսցես զ ցաւս եղին կա-լուռայ. | Խ. այլ:

Ը։ Վերջոտոտ ոճոյնու անհամաձայնու:

*Մատուցին զաղօթս պաղատանաւն . . լցեալ լուսով անմատոյց . . . վարդարեալ պսակաւն փշեայ . . . բայ 'ի յեղջն կալմնեան . . . Ը Հրամանին արքունի . . . զկան-ջօքն անկեալ կայր զորունի . . . մխիթարեյան 'ի բա-նեյ անտի յուղայ 'ի զօրեղ և 'ի զեղեցիկ. | Խ. այլ:

Կատար. Գ.:

381: Օ՛ւածականս՝ եթէ կամիս զետեղել երկուո-տեջ զոյականիդ, զայնս եզական թուով և ուղղական հոլովով կապեա ընդ միջանկեալ զոյականին, զոր հա-եով կամ թիւ և ունիցի զոյականն, զօ'',

* Հանդերձ անմատոյց անուամբ և հաչակելի . . . հեշտալուր բանիւք և քաղցրալից . . 'ի զօրուէ որ և ահռընկալ նշանին տէրունեան . . . Մնացէ 'ի վերին կիատուեն 'ի որ և 'ի խաղաղարար, | Խ. այլ:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ. Զ:

Հոլովառու ածականաց:

382: Որովհետև պաշտօն հոլովառուաց է յուցանել զհոլովս և զնշանակութիւն գոյականաց, հուպ նոցին պահանջէր, զի այսպիսի տառք անբաժան յօդեսցին 'ի գոյական բառից, այլ վասն զի ածականք նոյն բառ համարին ընդ գոյականն՝ յայտնապէս գոլով նոցին որպիսութեանց, մանաւանդ նախաշաւիղ վարչութ. նախնեաց՝ օրէն լեալ է բառնալ զհոլովառուն 'ի գոյականէն և յարել յածական նորին, որոյ [illegible] բազմադէմ են օրէնք և բացառութիւնք 'ի պէսպէս ազգս խօսից, սակայն եւ զկարևորս նորընծայից զլինելն 'ի հետևեալ կանոնս:

Կա՛ն. Ա.

383: Եթէ գոյականն ունիցի զմի միայն ածականն, զհոլովառուաւ գոյականին դնի 'ի վր. յառաջադաս բառին. թէ՛ գոյականն, և թէ՛ ածականն իցէ դասեալ յառաջին տեղւոջ: գ°.

* 'Ի գիրսդ բարձրելի միրացութեան ... Ընդ զմօրգոյ Ջանապարհն ... չ շահեցաւ ինչ 'ի բնութագոյն խնամոցն ոչ ... ազատեցաք 'ի հայրենատուր ուսմանէ ... երագոյն պետութիւն մեծկանացու ... իբրև պարք երկայրի ... պանքեալ 'ի գժոխս նորին ... ազատեցան 'ի առաջանաց զխաւարանաց: | Այլ

Կա՛ն. Բ.

384: Եթէ գոյականն ունիցի զբազում յառաջա-

դաս ածականս, զՀոլովատու գոյականին կրկնեալ 'ի վերայ ամ՝ նախնթաց ածականաց։ զօ",

* Յանկարծ և յանարատ և յանթառամ ժառանգութեն ... յամբաւ և յանկոխ և յանջուր և յանպղտոր երկրին ... կործանեցան յածակեր 'ի լուսեղէն սպասաւորութէ անտի ... 'ի բաց ընկեցին զմարմնաւոր ըղձնզակ մեծութիս ... որ 'ի քերոբէական և յանպատում հանգուցեալ են յաթոռ ... վերափոխելով յանպատմելի և յանհասանելի և յանանց լոյսն. այլ ևնչ 'ի խստից և յանվանելի նիւթոյ ... անտեսանելի հոգին զներքին զտերկան մերձն հրաշագործէ։

Կանոն. Գ։

385։ Եթէ գոյական ունիցի զբազում վերջադաս ածականս, Ճաշակդ քաղցրաձայնութ՝ եթէ ունիցիս, ուսուցէ քեզ՝ ե՞րբ արժան իցէ կրկնել զհոլովատուն առ վերջադաս ածականս, և ե՞րբ՝ ո՛չ,

Ահա սակաւ օրինակք նախնեաց ըստ երկաքանչիւր եղանակաց։

* Օդայր զուարթ և պայծառ սիրէ ածծ ... զմոհմանս հինս և զառաջինս փոխեմք ... երթիցեն յայդ օտար և 'ի չար ... տանջին 'ի Ճգունս պանդխտս և 'ի բազմապատիկս ...։ կազդ մի զանդէտ և զարդար կորուսանիցե՞ս ... զծմ ոչ խար զխայտախարիւ և ըղդորշ ... շրջեցաք ըստ ամ. անապատն ըստ մեծ և ըստ ահագին ... յուսմունս պէսպէս և յօտարաձայնս մի՛ դանդաչէք .;. ածցէ տէր զաւուրն ոք և զմեծ և ըղ-

հզօր . . . անցէ տէր 'ի վր ձեր զՋուր զետոյն զհզօրն և զյորդն, | Են։

* 'Ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ փրկեա զիս. ունի զօրէնս խաղաղականս և փրկականս . . . այլն անկա- 'ջերկէր բարի և պարարտ . . . զմայլեցուցին զանձինս մաքուրս և ամենասէրս , . . զբան զուր և սուտ հեռի արա յինէն . . . զայր շոյտ և զգոյշ 'ի գործս իւր թագաւորաց առաջի պարտէ կացուցանել . . . բանս անուանէ զտեղի ինչ անընդդայլն և սանդարամետա- կան, | Են։

Կանոն. Դ։

386։ Եթէ միջանկեալ զոյականն ունիցի զհոլովատառ, կրկնեա զայն 'ի վր երկուսանց անականացն։ փօ",

* Ցեսանէին զանհնարին հարուածոն և զմեծամեծս յոյժ . . . ամպն 'ի զմռուզան կերպարանս լուսոյ և յոյ լագունակս երևէր . . . մարթ է ապրել 'ի կարծող մեղաց և 'ի զայթակղեցուցիչ . . . սպանան 'ի զ խուռուական կարգէ և յաշխարհական . . . յայցելով յամենակալ տեառնէն և յամենակարող . . . Ճգնեսցին յառօրեայ կեանս յայտնիկ և յանյաւոր, | Են

387։ Զփոխադրուն և զխնդառաւն անականաց անտտարբե, իսկ զայլ պաշտամանս և զառընչուխս զայնե 'ի մեծի քերականութ.

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա. Ի։

Միջական ածական չէ՛ արդ համաձայնին ընդ գոյական։

388 ։ Նայի կանոն թէ միջական անուանքն ըն-նուն ածական, վասն զի փոխին ընդ գոյականաց՝ գրեթէ զնոյն կանոնս պահեն, զոր ածական անուանք ունին, այլ քան զի ասենք յայնմանէ իւիք իւիք տարբերին, վասն 'ի դէպ դատեալ ծանօթութեան սա-կաւուք զերրաքանչերոյն։

389։ Որդ՝ ժամանակաւ, երկրորդն, երրորդն, ... սովորաբար նախադասին, և առեալ ուրեք յետա-դասին գոյականաց, ընդ որս և երբեմն համաձայնին թուով և հոլովով, և երբեմն՝ ոչ ։ գօ״,

* Յերրաքանչերում ժամանակի . . . երկուքանչերոց կրից . . . յերկաքանչերոց կողմանց . . . Ճ միասամ քանի . . . 'ի միասում աւուր . . . միւսով մասամբ . . . հատուցմունք երրաքանչիր գործոց . . յերրաքանչիւր մասա . . . երկաքանչիր կողմանց . . . երկաքանչիւր ծայրիւք . . . 'ի միս կողմանէ գետոյն . . . 'ի դաշ-տին միւսոյ . . . ոտ 'ի միւսում ամէ յառակի . . . 'ի յոյս յերրաքանչերոյ սայ կողմանց . . . 'ի դուռ երրաքանչիւր , , , 'ի դատաստան ձեռ երրաքանչիւր, ևայլն։

390։ Միանակաւք, ո՞ր, ո՞, դնին փոխանակ անձանց, լինին անխտիր յառաջադաս, և վերջադաս, և զոգյես միշտ համաձայնին թուով և հոլովով ընդ գոյականաց գօ״։

* Զարեւ բազեաց ուրուք ծառայ . . . մարգարէ ոմն . . . որպիսի ոք կին մերձենայ . . . ուրուք փո-խատուի . . . կանայք ոմանք . . . հանդերձ ծերովք

նմանք և ճարտարախօսաւ տիրանեալ նմանէ . . . կոչեմ զանուն դմ̄ . . . թագաւոր զոմն առն դմ̄ . . քայ 'ի նախարարէ ումեմնէ . . , յընդդիմակցէ ումե-քէ . . . յովսաւ ամ̄ վարդապետի . . . ելթէ լինի ոք արք անօրէնք, | և այլն:

391 : Մասնականքս, իմ̄, իս, առին միշտ զան-քան լինաց, և ոչ զանձանց, և զի անյօդնակին, վ̄յ եղակի թուով և հոլովով ուրեք համաձայնին զոյակա-նաց, և այլուր՝ ոչ, զօ՛՛,

* Նաանց երեք յանցանաց . . . առանց երեք երդ-ձեալոյ . . . ոչ 'ի ժամանակի իմի . . . այլով իւիք տանջանօք . . . օրինօք իւիք ոչ վարեցաւ . . . մեծի իմն ցանկացայ . . . ընդ թաւթափով իմն ջուր . . . ընդ պատկաւ իմիք պաշտաւ . . . 'ի մարմնաւոր կա-րեաց իմեքէ . . . ոչ 'ի թերուստ իմեմնէ 'ի կատարե-լութի եկեալ . . . նուաղեալ յախտէ իմեմնէ . . . 'ի տե-սուէ իմեմնէ դարձեալ լինիմ, | և այլն:

392 : Նշանօ՛ք : Ուղղականս իս, հազիւ վարի ընդ մասնական, այլ սովորաբար միայեալ ը̄ բացառական է, առաւ, այսպէս, չիս, երբեմն համդէպ շեշտիւ վա-րի ընդ դիմաւոր բայ, և նշանակէ, ո՛չ ոք, զօ՛՛, չիք մի թագաւոր, չիք իմ այր, և այլն: իսկ առանց շեշտի վարի ընդ անուն, նշանակելով, ոչինչ, ոչուրէք, ոչ-ոք, և այլն որով և արմատ լինի բայից և անուանց, զօ՛՛, չքա-նամ, չքաւորիմ, չքուլի, չքմեղ, և այլն,

393 : Բառս ինչ, 'ի վարելն ընդ մասնական՝ ոչ հո-լովի և ոչ հոլովատառս ընդունի, այլ երբեմն ընդ առա-կան ը̄ զոյականի վարի, կցեալ կամ անջատեալ, յա-ռաջոյ կամ յետոյ: զօ՛՛,

. Օ՜ փոքր ինչ դատապարտեմ զիրեանս զամենայն՝ նմա է ամենայն ինչ ընդ ամենայն բանս . . . խօսեցաւ ինչ վ՞ա փո չարութի . . . օտար ինչ էրք ձեզ դիպելին . . . ՚ի ժողովել պողոսի իսեւ ինչ բազում . . . ոչ սա բազում ժամանակս ինչ , — Խ. ոյն,

394 ։ Իսկ երբեմն լեր գոյական միայնակ վարի, և անուանական, և յայնժամ կարէ ունել զ բայական ուղղական, ինչ, և զանուանադիր հայցական, ինչս ։ զօ՛՛

. Տեսանել ինչ կամայեցայ ամբարութեց . . . այլ ինչ պարհաւորելի աառցեր փեզ . . . ինչ մի կամեր աւելի պաշտօն . . . երկու ինչք սիրոյ են ինձ . . . լսեալ այդպիսի ինչս բազում . . . երկուս ինչս խնդրեմ ՚ի քէն . [` Խ. ոյն ։

395 Համրականքս . ած . . ժամ . սոյն դասձանց և գիրայ . և ունելով զնշանակուն բազմաւորական, եդակի լծուով վարին ը ուրեք գոյականաց ։

Նոյն, ած., զի ընդ ոչ երբեք ՚ի գործ ածի, բայց նմա է առ հարկի ինչ յստակաւոր խօսս ։ Իսկ բաւլն, ծն, կարէ դնել յառաջադաս և վերջադաս, անջատել կամ կցել գոյականաց, ընդ որս ՚ի վերջադասին միշտ համաձայնի հոլովով, և դհոլովանաւ համի կրկնել յինքն և ՚ի գոյականն, իսկ ՚ի նախադասին տգատ է համաձայնել կամ ոչ, ըստ սեսանեւ ՚ի տարին ։

Նմենայն մնարք և եղկալաունուլք . . . յամ լոս . յամ արագայթից . . . յամ ՚ի կենան փո . . . Ը քաղաքն Ը ամ . . . դհղաբերանելի գամ . . . յամ ՚ի զօր բանէ . . . պատճառ բարեաց ամի . . . գամ պնեղա

անուն 'ի բաց ընկեցաք . . . պամենայնիւ զանց արար զմարդկեղէն կարծեօք . . . եդի զիս տմիդ պարտական չարեաց . . . ազգի ամի . . . գրէ 'ի լծուղծս իւր յամենայն. | եւ այլն:

396. Զարմականքս ամենչչեան կամ՛ ճին. ծողուբչեան. ճին. յաւէտ միայնակ վարին՝ որուէ անեալ զգոյականն, իսկ եթէ հարկ լիցի դնել ը. գոյականի զայնս միշտ համաձայնին ը. այնս կանոնօք հասարակ ածականաց գօ'.

* Զ.ովին ինձ յանձնար արեյին . . . գիտացեն ամբերան այնոքիկ . . մեծքերիւքն ամենաքաջքեք . . . քալորեցուցիք հաւատացելոյ . . . յանձեան 'ի նա . . . զարմանեկ զմմուսան . . . ընդ ամենայն ձեռ, | եւ այլն:

397: Զանդականքս, ճիշտ, ճողոս, ողջոյն, ոչի՛նչ, բուն ածականք են, և զ- հետ երկթան կանոնաց հնրակ ածականաց, զորոց չի՛ք ինչ մասնաւոր ծանուցանելի: միայն բառս, ոչի՛նչ, թէ միայնակ և թէ ը. գոյականի սիրէ յաւէտ անմախնդիր հայցական վարիլ, գօ",

*Տեսանէին և ոչինչ , , , եթէև ոչինչ ունիցիմք , , , ոչինչ տաս պատասխանի, | եւ այլն:

398: Զարգականս, ի՞նչ, երբեմն միայնակ վարի զօրուէ անեալ զգոյականն, և երբեմն յարի 'ի գոյականըս, ընդ որոց և 'ի հոլովս ինչ համաձայնի, և հայցականն զի՞նչ, յոլովակի իբր ողղական վարի, գօ",

* Վ.ս ի՞նչ պատճառի . . . զի՞նչ գործեցեր . . . զի՞նչ է այս ախտ . ' . զի՞նչ գտեր յիմ ընչից քոց '. զի՞նչ վնասէ իմ, կամ զի՞նչ յանցանք են իմ . . . 'յի՞նչ խորհուրդս կան ը. մեզ . . . զի՞նչ օգուտ է մեզ. . վա՞ է՞ր թէրաց եկն . . . վա՞ է՞ր իմիք զնձես գարծաթդ . . ,

իւ՛ և է հնարինք օգնել . . . Եւ խնդ դարման դա-ցուք . . . յի՞նչ իրս գտանեմ . . . Եմ խնդ արժանի եղեն, | եւ այլն։

Նշանք։ Ի հոլովելոյ սորին բառքս, ա՛, ի՞նչ, զի՞նչ, հի՞ն, վարին սովորաբար իբր մակբայ հարցական։

399 : Հարցականքս, ո՞, ո՞վ, միայն ի բառականաց ասին, եւ ուրեք միայնակ, ուրեք ընդ եղականաց, մա-նաւանդ ընդ ժամանականս, ոչ, վարին անխտիր, ո՞վ տեսանի ՛ի սոսին։

* Ո՛ եղ զ՛ ատենաս քո ՛ի խաղաղութ . . . ո՛վ եղէ զո՞յ ասեն . . . ո՛վ են սոքա . . . ո՛վ և ո՛վ էին . . . ցո՛ որ ՛ի ձենջ հայր խնդրիցէ որդի իւր ձուկն , . . ո՛վ ոք իբրև զիս այր . . . ո՛ր ուրեք ՛ի ձէնջ էշ կամ ե-զըն . . . յուժմէ՞ ուժքէ սկսու, | եւ այլն։

400 : Նշանի՛ր՝ զի բառքս, ո՛, ո՛վ, յարեալ յուղա-կի զդականս կողմն զ կոչական եղանակ խօսից, զօ՛, ո՛ անմիտ գաղատացիք, ո՛վ տխմարեէ, եւ այլն։ Եւ ՛ի խօսս նախնեաց՝ բազում անգամ զօրութ իմանին, զօ՛, տէ՛ր՝ Տէր աղօթից իմոց, Տէ՛ր՝ Ե՛րկին, եւ այլն։ Դ, ո՛վ տէր, ո՛վ Երկին։

401 : Բառքս, ոհ, ոչ, ոպխ, Երբեմն իբր հար-ցական՝ հանդերձ պարունակ, և Երբեմն առանց պա-րունկի իբր մերբերական, տոյն անձնաւոր և անանձն իրաց, և նախադասեալ դիականաց, ուրեք համաձայ-նեն թուով և հոլովով , և ուրեք՝ ո՛չ : զօ՛,

* Ոքա՛մ կորստեան . . . յորմէ՞ աշխարհէ ես, կամ յորմէ՞ ժողովրդենէ . . . որով այսօքիւք հաշտե-ցայց . . . ընդ որով ծառով հասեր . . . ո՞րքաններ տարակուսանաց . . . ո՞րքանեօք Երկայնմտութ՟ք .

ո՞րպիսեաց երաց պատրաստուն . . . յո՞ր մահուանէ յո՞րպիսի կենդանունն փոխեցայք . . . ո՞րքան ողբոյ արժանի գտանիմք. վա՜ որոյ յուսոյ ամբաստանիմ . . . որով չափով չափիցք . . . որոց անպատնոց մատչեր արխունն . . . ո՞րպիսի ոք էր սա . . . սակաւ ինչ հուր զո՞րպիսի անտառս հրդեհէ . . . ո՞րպիսի ոք կին մերձենայ 'ի սա . . . ո՞րով մարմնով գոյցեն . . . ո՞րպիսի գրով գրեցի առ ձեզ . . . որո՞ւմ ներելոյ արժասուոր գտանիցեմք, | եւ այլն։

402, Հարցականք, ջանի՞, ո՞րչափ, զի՞նչպիսի, առանց համաձայներոյ նախադասին գոյականաց, զօ՛՛,

* Քանի՞ անբերելի տաջանօք դատապարտեցիր. քանի՞ գաղտնի ծառայս իւր ունի աժ . . . քանի՞ նկանակ ունիք . . . քանի սակաւ բարձիք . . . քանի՞ բնուք են հաստատեցոց . . . ո՞րչափ արար չարիս որց քոյ . . . ո՞րչափ ինչ փոյթ գործեաց 'ի ձեզ. ո՞րչափ յուցեր ինձ նեղուն բարում և չարչարանս . . . զի՞նչպիսի հնարիւք լածանել կարասցուք. | եւ այլն։

403 Աներբերականքս. այսպէս. այդպէս. այնպէս, սոյնպէս. դոյնպէս. նոյնպէս. որպէս. յառաջադաս կամ վերջադաս լինելով գոյականաց, ուրեք համաձայնին հոլովով և թուով. և ուրեք ոչ. զօ՛՛.

* Որպիսի եմք բանիւք թղթոյդ 'ի հեռուստ. նոյնպիսի և 'ի մօտոյ արդեամբք . . . ոմն ոչ եղին էրբէք այնպիսիք 'ի սկզբանէ մինչև ցայժմ . . . մահ են մի այսպիսի . . . զաւակն այնպիսի իշխանութ . . . այնպիսի սանձօք խօսէր . . . զօրութք այսպիսիք 'ի ձեռաց որոյն լինին . . . կարողք այսպիսեաց փառաւորութե՜ն լինել . | եւ այլն։

404. Վերաբերականքս, այսչափ, այդչափ այնչափ, սոյն-չափ, սոյնչափ, դոյնչափ, նոյնչափ, որչափ, նախադասեալ գոյականաց՝ մնան անհամաձայն, գօ",

* Ուստի՞ լցէ այնչափ հաց, մինչ յագեցուցանել զայնչափ ժողովուրդ ‹‹ այնչափ նշանս արարեալ էր ‹‹ այնչափ գնոց զգեւղն վաճառեցէք ‹‹ այնչափ ամք անցին ը. ձեզ ‹‹ այդչափ անմիտ էք ‹‹ յայնչափ քաջաւն սրտի մանկանցն, | և այլն։

405: Վերաբերականքս, այսչափն՝ այդչափն, այնչափն՝ սոյն-չափն, դոյնչափն, նոյնչափն, որչափն, գրեթէ միշտ նախադասեալ գոյականաց, ուր համաձայնին թուով և հոլովով, և ուր՝ ոչ, գօ",

Լինիցի մեզ յայսքան փառնցից զերծանել ‹‹ այն-չափ առաւել ՚ի վր այդքան հողոյ,,, անձն իմ նե-ղեալ է յայսքանեաց տեղաց խոյսանել,,, յայսքանեայս սա որոշեալ պատշաճագոյն յարմարութեց,,, որքան-եօք երկայնմտութ՛ք համբերեսցես այդքանեաց պարտուց։

406: Բացայայտ թուական անուանք. երբ յառա-ջադաս դնին քան զգոյականս՝ ուրեք համաձայնին հո-լովով և թուով. և ուրեք՝ ոչ. իսկ եթէ վերջադաս դիցին՝ փոխընթայ գոյականն կամին միշտ յոգնակի ը. որս երբեմն համաձայնին հոլովով և թուով, և եր-բեմն ոչ, գօ":

ա, Թուականն յառաջադաս, և Գոյականն վերջադաս:

՚Ի բերանոյ երկուց և երից վկայից ... ՚ի չորից հողմոց,,, միով պատարագաւ,,, ՚ի միում մարմնի,,, յերիս և ՚ի չորս ազգս,,, երեքհարիւրովք և ութ և տասնիւք ընդոծնօք,,, զտասն տաղիձանօք,,, քսան հազար արամբք,,, չէ եկեալ էր եօթն ամաց սա-

վ յ . , . յետ չորեքհարիւր և երեսուն ամի . . եւ ՃԸ ա-ւաջ [illegible] երիւք բիւրուք վաճառաւոր զօրու . և այլն:

Ը. Գոյականն յառաջադաս, և Թուականն վերջադաս:

'Նոյ էր ամաց վեցհարիւրոց . . 'էր այրն ամաց իբրև ութսուն և չորից . . . ձկամբք հարիւր յիսուն և երիւք . . 'եղև թիւ մարդկան իբրև հազարաց հըն-գից . . . արար ընթրիս մեծամեծաց իւրոց հազարա-ւուն . . 'արարիք իբրև վեց հարիւրաւ . , . իբրև աս-պարիզօք հնգետասան . և այլն:

407: Դասական թուականք երբ յառաջադաս լինին. կարեն թուով և հոլովով համաձայնիլ կամ ո՛չ, ըստ գո-յականաց, իսկ 'ի վերջադաս լինելն՝ միշտ համաձայնին միայն հոլովով . զօ":

'Ի չորրորդում պահու գիշերոյն . . . 'ի հարիւրորդի յիսներորդի յառաջնում ամի . . . յերեքտասաներորդի ամի Յովսիայ . . . առակ եօթանասներորդի երկրորդի սաղմոսին ասէ . . . յերկրորդ ամի Յազկերտի . . . եւ ել Գ՛րդ ժամու , . . զմետասաներորդ ժամու եկեալ . և այլն:

Կատարեաց Ած յաւուրն վեցերորդի . . . յամին հարիւրորդի յիսներորդի յառաջնում . . . հանդերձ երիտասարդութեան երկրորդաւ . . . որք և 'ի սաղմոսին գըր-եալ է յերկրորդում . և այլն:

408. Զատական և կրկնական թուականք միշտ յա-ռաջադաս լեալ գոյականաց՝ ո՛չ համաձայնին ո՛չ թուով և ո՛չ հոլովով . զօ":

'Եօթնեակ զաւակօք [illegible] . . . չորեակ տարերցդ խառնուածոց լինել հմուտ . . . եօթնեկեակ և յիսնեակ աւուրբք և ամօք դաշնատուեթ իւն

՚ի բնութենս լուծանէ . . . սա է ուժերեակ աւելին պահեալ սոս . . . ի՛ յոր խոհնիս այժմ կենդանակ շըր-ջապայուն . . . հասուցանէր զդարձ փախարին սասն պատիկ յաւելուածով . . . ՚ի միջէն երկ-երկ-քպատիկ վայելչուն ձև. | Ասոյն:

409: Բաշխողական թուականք յառաջադաս կամ վերջադաս եղեալ յանուանն գոյականաց, համաձայնին ևս հոլովով: դ՛ս,

* Երկոքումբք ոտիւք կաղայցէ . . . շուրջ շրջոր-փուլք անուօքն . . . ՚ի չորեցունց կողմանց . . . դեր-կոտասաներին աշակերտան . . . տասնեցունց մեքենով-թեց . . . կողմանց երկոցունց . . . մանկանցն եօթա-նեցունց . . . զոր ընտրեցեր ՚ի սոյանէ յերկոցունց . . . զնս երկոտասաներին առաքեալ յա. | Եհ.

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ:

Յաղագս դերանուանց որ են հոմանիշ ընդ փոփոխման:

410: Ուղղականաց զսոյսանէ, ես, դու, նա, երբեք, մեզ, նոքա, իւր, սա, դա, նա, չ՚ունք իւր յաւելուլ առանձինն, զի ոչ են գոյական լինելով և փոխանակ ան-ձանց վարելով՝ սեփհականեն նոքանց զնոյն պաշտա-մունս գոյական բառից, լինելով ենթակայ, խնդրեալ, բացայայտեալ, յառկայուցիչ, յարաբերեալ, ևն. բա-զում անգամ լինին ևս ենթադրեալ, առնլով անձա-կանս յանուանց և յընդանրութեց, օրինակ իմն, | ձեզ հեռաւորաց . . . մեզ կենաւորաց . . . վըր-կեալս մեզ . . . անարգեալ ՚ի ձէնջ շէնոցաց . . .

գոքա յետինքդ մի ժամ դարձեցին . . . ով մտացի զու . . . ՚ի կործանեալս յիս ակնարկեսցես . . . ՚ի քէն անէր հայցեմ՝ ՚ի մարդասիրէդ, | եՏ։

411: ՚Ի սոյնց միայն բառս, ինձ, ուրեք երբէք ածականացեալ վերջադասի միշտ այլոց դայական դե-րանուանց, համաձայնեալ թուով և հոլովով, զօ״։

* Աս ի քն մորդեմ . . . զքեզ խօսել արարի զա-տուսր . . . առ խոցն ամփոփեցայ . . . առանց զխաւ-ւոյ իւր էութեան . . . ինձ ինքեան ժողովեմ . . . ՚ի մեր խորհանս բնակ՝ ցուցաք, | եՆ

412: Իսկ զամփոփական զերանուն այլոց ցուցական և ստացական դերանուանց միշտ, ածականաց՝ ընտրանօք հաւաքեցից յայտնել յօդուածս բանից։

413: Նախ՝ ցուցականքն, կարին բաղադրեալ օժ-նական համաձայնաւ պատմին ՚ի գիրս Նոբէնեաց մ-քոց, և մի զի բաղդեալ այն եղանակս չիցեն ընդու-նելի, նա՝ սմանք ևս մանաւանդ յատուկ խանդարեն ըզ-բաղձն, մի՝ ըզբաղցուածական միայն մ[ի] թերեւս ժամ-կաւոյ։

414: Օ ցուցականքս, այս, այդ, այն, թէ՛ յառա-ջոյ և թէ զկնի դայականիդ կամիցին դնել, կցել կամ անջատել, միշտ ը դայականին համաձայնեն թը-ւով, հոլովով, և դիմաւ: զօ״,

* Այս տուն . . . այսր աւուր . . . այդու ձևով . . . յայնմ օրէ . . . յայսմանէ տիրական հրամանէ . . . յայնմանէ ևս տեղւոջէ . . . յայնմ աշխարհի . . . այսու վերաձայնին կոչմամբ . . . այնմ արժանացեալ-ցէ առաքասուի . . . յայնմ մնասրատէ . . . բարեաւ ծնողին հերձուածք յայսմ պատճառէ . . . ոչ զայսմ,

որոց է առ ... զայն անդուղ և ևթն կամ մեզ լսել, ևն:

*Նայեցին տիրականացս ... այնց առաջնորդաց ... Ը կորդի այդպ սրբոցանոց ... յայսյանէ 'ի տառանցս արտաքս մայլալ ... յայսյանէ 'ի գործոյս որն է ... յայնց պատճառաց ... այսուհետ պատահելն ախտք ... որք այսոքիկ հեռաւորն կրօնից ...յերկոցանց յայսյանէ յերկասիրութեց վերջացեալ պտուղ ... զայսոսիկ զպատուիրանս Նթէ պահեսցուք:

*Նայրս այս ոչ կամի զխորդալուրի ... թուչուրդ այդ ... անձուկ է Ճանապարհն այն ... 'ի դատաստան եկի յաշխարհս յայս ... ուսուցէ 'ի հացէ յայս ժամէ ... փառաւոր առնիցէ զոծ անուամբս այսուհետ 'ի մասին յայդմիկ սրբոցանաց ... զինչ չարախօսուն մատուցանէք զառնէն նշանամնէ ... չուրջ դարձեալն զայնուհետ էին գիտք ... ընչանդ կայդ երեմ ... քաւեալ լինել դու յերդմանէդ յայդմանէ ... հանցես զնա որպայսթ է յայսմանէ ... խնդրեայն յայդէ յայդմանէ ... երթան 'ի ասնս Ը այսմիկ ... ալբեցարուք յայդէ տանի խառարելոյ յայսմանէ ... կեցցեմ 'ի հեռանդուէ ատոր ինձ յայսմանէ ... ես ոչ երթամ 'ի տօն յայն ... Նստեալս առ երդաբաւայդուհետ ... առ բարեգործն այն չարահատայց զըտաւ՝., փորձեսցես զխորհուրդ քո զայդ, եւ այլն:

*Փչեա 'ի մեռեալս յայսոսիկ ... որ ոք լուծցէ մի ինչ 'ի պատուիրանացս յայսցանէ ... ապաշաւեա՛ դու 'ի չարեացդ քո յայդցանէ, ...զտանջեալ զախտաւոր յախտակրել ... և ոչ զկենացս զայսցանէ հոգամ ... զոսկերօքս զայսոսիկ կուսակայեցէ ... և եղև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ... ոսք և իւրն ըկողմանք զայդոքիւք ... մասին առ [illegible]շուառական

որդ յայդոսիկ ... զանազանեալ է առ իմաստունսն յայնոսիկ ... մտանել և յորինել 'ի կարգ յայդոսիկ:

415: Ծանօթ: 'Ի վերոյադրեալ օրինակաց նախնեաց կարես 'ի մտի առնուլ, որ, թէ զհոլովմունս դերանուանս հնար է դնել 'ի յառաջադաս ցուցականն միայն, իսկ 'ի վերջադասն հարկ է կրկնել թէ 'ի դերանունն և թէ 'ի ցուցականն. բայց 'ի նախադրեալ, առ, որ միայն 'ի դերանունն յարի:

Բ: Թէ 'ի յառաջադաս դերանունն երբեմն դնի դիմորոշ առ համաձայն դիմաց ցուցականին, յաղթութիւնցոյս, զիշխանութիւն սոյն, 'ի սոյն յոյն, ևն: և սա է համաձայնելոյն ցուցականաց դիմաց, զորմէ ասացի, զի առաւ 'ի գրուածս համբերութեան, մանուկդ այս ... տունն այդ ... բարձինքս այնոքիկ, ևն

Գ: 'Ի լինելն յառաջադասն՝ դնին հոլովմունքն, այդր, այդու, այդմ, այդց, իսկ 'ի վերջադասս լինելն՝ մեւս հոլովմամբքն, այդորիկ, այդուիկ, այդմիկ:

416: Ցուցականքս այսոքիկ ունին և զգօրութիւն կրկնելոյ կամ յուշ առնելոյ, երբ զի յորժամ զբառ ինչ եդեալ 'ի նախընթաց նախադասութեան՝ հարկ լինի կրկնել և երկրորդել նոր նախադասութեան, փոխանակ այնր բառի դնին ցուցականքս, մանաւանդ՝ այնն, երբեմն անհամաձայն, և երբեմն համաձայնելով թուով և հոլովմամբ կրկնելի բառին, որպէս այսմ, զոր անուանես յայտանիկ բանս նախնեաց:

* 'Ի հզօրութիւն ամբարտաւանութեան յղեալ յայն (այն յայն հզօրութեան) զոր 'ի հնոց ժամանակաց հետէ ունէին ... ասէին բնակութիւն իւր լինելոյ, այնմ՝ որ ասայ, բնակեցայ 'ի նոսա ... տաճարք 'ի ձեռս հեղ և խմարհ քուին, այնմ՝ որ տառապին առ դուռս ...

Երբ ուսանիցէք զբազմաթիւ անուանս առատութեանց նա-
ցա, այն՝ (այսինքն այնց տեղեաց) որ չէք ուրեք ՚ի միջի ոչ
մի ... զխորամանկութիւն առաջին օձին զգեցեալ են,
այն՝ (այսինքն այնոր օձին) որ մատնեաւ պատրեաց զմարդն
առաջին զօձն ոչ օձ մարմնաւոր, այլ՝ զոր այժմս տե-
սանեմք ... յաճախես ինձ զպատրաստեալ ուրախութիւն
քոյ այն՝ (այսինքն այնոր քոյ) զորոյ ակերունն ոչ անցանէ:
յոտնայլն սիրոյն յաղթեցաք, այն՝ (այսինքն յայնմ սիրոյ
որ հրամայէին սիրել ... ամբաստան լինի զքաղցր տեսա-
նէին, այն՝ (այսինքն զայնմ անէ որ ոչ ունի արդարացութեա-
նել զնա, | են:

417: Եւ թէ՝ ցուցականքս, սոյն, դոյն, նոյն, յառաջա-
դաս կամ միջադաս եղեալ, ուրեք համաձայնեն հո-
լովով եւ թուով, եւ ուրեք անհամաձայն, կամ հո-
լով միայն համաձայնեալ մարմն, կցեալ կամ անջա-
տեալ ՚ի գոյականէն. զօ":

* Ըստ նմին հոգւոյ ... նովին հոգւով ... այսինքն զմին
օրինակի առնելին մարգարէիցն ... ՚ի նմին զանգուա-
ծոյ առնել սնոյթ ... զնոյն բանից ոճոյ բուռն հար-
կանել ... այլ զմի զնոյն զքո մը առնիցէք ... յոլո-
վայլթ ՚ի նոյն անկցին ... ոչ երբէք կայր մնայր ՚ի չա-
րեաց ՚ի նոյն ... յաջողեալն է համբերութ նովին չար
չարչարանաց ... մի զոյն երաց զաւիլ առաջի իմ ... նա
փեփուր թարգմանութք ... ոչ նովին շաւղօք հրջե-
ցաք ... դարձեալ զնոյն նիւթ չարիս ... ՚ի դոյն
երաց արատ մնարէք ... զնոյնոյց աշէ զհերձուածո-
ղաց ... կանգն ունէր տակաւին ՚ի նոյուն ՚ի դաշ-
ճացն ... ՚ի նոյն յամառեալ կացցեն ՚ի չարիս, եւն:

418: Նշանակէ: ա: Ցուցականքս, սոյն, դոյն, նոյն, ՚ի
գլուխ նախնեաց յաճախ զդէմ զնան ընդ նախընթաց

ցուցականացն, այս, այդ, այն. որոց յառաջադաս կամ վերջադաս եդեալ, գրեթէ միշտ համաձայնին հոլովիւ թուով, և դիմաւ, զօ",

* Այն պատմիկ վկայէ և ամենընկալն պօղոս ... սմին ՚ի սոցունց յայսցանէ ... այլոց հաճոյական յայսմ և ՚ի սոյն մատուցին ..., ՚ի սմին լուկ յայսմ ժամու ... զնոյն զայն աղքատաց տացէ ... ՚ի սոյն յայս միտս երգեաց, | Ն՟ն.

419: Նախադաս: Բ: Այս ցուցականք հոլովակի ինչ ածական յարին չեականդ, ի՞նչ, որոց յառաջադասեալ առանց համաձայնելոյ՝ վարին միայնակ, կամ ածական լինին այլում գոյականի, զօ",

* Այն ինքն մուսայումն առնէ ... նորին ինքեան հեռանդին ..., ՚ի նոյն ինքն ՚ի նա հաւատայաք ... ՚ի նմին ինքն ՚ի պետրոսէ ... զդոյն ինքնդ զգիրգր ..., ոչ նոքին ինքեանք գիտեն ... զմիամտին զնոյն զինքն համարեալ, | Ն՟ն:

420: Երրորդ՝ Ստացականքս իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, կարեն դնիլ յառաջոյ կամ ՚ի վերջէ, կցել կամ անջատեալ ՚ի գոյականէն, ը՟ որում և համաձայնին հոլովով և թուով, և եթէ գոյականն ունիցի զհոլովատառ, յարի այն ՚ի նախադաս բառն, զօ",

* Յետ իմոյ մեկնելոյ գայցեն գայլք ... գրեցի առ ձեզ իմով ձեռամբ ... տայի կեանս նմա քոյով արդահատելովդ ... անպատսպարան լինիցին ՚ի քում մէ բարերարութեդ ... ՚ի քում ակամ զգերանդ ոչ տեսանես ... ը՟ փառացդ քո զխս անարգում ... յետ մերոյ սիրելեաց ... առ ՚ի յիւրոյն ցանկութեն ձգեալ և պատրեալ ... իմոց բանից ունայնանալ, | Ն՟ն:

* Փոխանակ հօր իւրոյ … 'ի տեառնէ քումմէ ընկալցիս … մեծայայց տէր պատուել իւր քեզ … հաճոն 'նոյն զգերանդ յակմնէ քումմէ … առնել մըտաւղ լր ով զի կալում … շրթամբք խմոյք գանձս քմ՛ անմինիյ … առ չարեօքս իմոյք զքոյդ բարուն: 'ի նմա հանգեաւ յոմ՛ գործոց իւրոյ … զտանի խընդրողայ իւրոյ, | եւն:

* Ըստ խոսակից խմուռն լինիցիք բերկրում … զումրդ առնաւս ախտի ջատագով …, միայն լուծյուք փող դալկուն քուք ,,, ձեռւմդ առանդեայն հովուակքն: անդ զանն կիւրոց տանջեալ խորհրդոց ,,, ուսուցանել զմեյն առ նա մերձենալ ,,, հեղլ ոչ զիւրոն խորտելով որդիս, | եւն:

421: Դրամօք: ու: 'Ի կանոնիս 'ի բայս առեալ լինին ուղղական, հայցական և սեռ բնահոլով տրական հոլով քն յոդնականին, յորս մերջադաս ստացականքս ոչ համաձայնին ընդ դերականին, զօ", չէ՛ հնար առել, մատեանք իմ՛ք, զտոս ձեռս, 'ի գործս իմս, եւն, այլ ան համաձայն լինել առել ի է, մատեանք իմ՛ք, զտոս ձեռս 'ի գործս իմ, եւն:

422: Դրամօք: ը: 'Ի յառաջ բերեալ օրինակսդ խօսից նախնեաց տեսանի, զի ուր հարկէ դնել ըղդիմոց տառ, մերթ է կայել զայն 'ի դերականն ուր և իցէ, իսկ 'ի ստացական, կցի միայն 'ի լինելն յառաջադաս, և ոչ երբէք 'ի լինելն մերջադաս, զօ", ասեմք, | զքոյդ բարուն ,,, յիմոյս ստացուածոց ,,, քումդ ախտի, | եւն, բայց ոչ երբէք ասի, | զբարուն քոյդ ,,, ախտի՛ քումդ ,,, ոչ խրատելով որդւոս իւրան, | եւն:

423: Չորրորդ՝ ստացականքս, սոյս, դոյս, նոյս: սոցա, դոցա, նոցա, իմոյին, մերոյին, ձերոյին, քոյին, են, սակաւ ուրեք 'ի գործ ածին եւս առ նախնիս, և թէ քեզ հարկ լինի վարել զասսին 'ի խօսս քո, դիր զայնս յառաջ քան զգոյականն առանց համաձայնելոյ, ոչ թուով և ոչ հոլովով, պօ",

* Մերային բնութիւ միացելով . . . արարչականդ քոյին մարմնով նոր յեղանակեցեր . . . առաքեաց զնա յիւրային ծոցոյն . . . որ զկենի քոյինքն թալեց են ապ- գրք . . . մերային կերպիւ 'ի մի խաչին տեսաւ . . . դու քոյին ձեռօքդ մատակարարեա . . . հանդերձ իմա- յինս համագուգակ, | Են:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ։

Ընդունելութեանց զեղչ համաձայնութեան ընդ գոյականս:

424: Ընդունելութիւնք 'ի լեզուի մերում յաճախ 'յոյժ 'ի գործ ածին փոխանակ ածականն անուանց, նախ՝ վն նոյն լինելոյ իմաստից և նշանակութե երկո- ցունց: Երկրորդ՝ զի քաղցրալուր են ականջաց, մա- նաւանդ՝ էալն են, եզերեալքն: Եւ երրորդ 'ի սակս պա- կասութե բազում պիտանի անուանց 'ի մերս լեզուի՝ 'ի բացատրել զորպիսութիւն գոյականաց, վս զի որչափ առատ են առ մեզ պարզ ածականք և գոյգս ան- թիւ, այնչափ եւս պակասուի է յոյժ պարզ ածականաց, մինչև 'ի չկամիլ ումեք վարել զընդունելութիւն՝ չկարանել նմա գտանել անուանս 'ի ստորագրել զորպիսութիւն իրին, զորմէ խօսի: օրինակ իմն՝ յայտնի է քան,

Ի ներքոյ քաղցրուէ ձերմէ, ապականեալ անդամոյն յոլի, ցաւելի մարմնով, ձանձր մնացեալք, զօրացն Լերանց, կատարեալ լրմամբ, աղբեւր կնքեալ, նամակ գրեալ, Եւն, եթէ ոչ կամեցայց փոխել զծականացեալ ընդունելութիւն, ոչ կարեմ գտանել կնոյանշանակ ածականս յանուանց, որովք բացածանուցեն զմիտս իմ, որ ընդ հակառակն յայտ բերեն դէպս մարմնով խօսիլ, թէ՛ անուամբ, թէ՛ ընդունելութեամբ, զօ", հնար է ինձ առնել, Եւլն, կայր, կամ կարացեալ հադէ: զ գետս հին կամ հնացեալ, առն խարխուլ, կամ խարխալեալ: տնձն յոգնեալ, կամ յոգ:

Նպա՛ թէ՛ ՚ի ասկս այսպիսի հարկի, և թէ է մի քաղցրուն հնչմանցն ս փոխուն լեալ է առ մեզ, ասէպ մնաւորել զ ընդունելութիւն ը զոյական բառից, որ յամ մատենս լեզուիս անկ յայտնի տեսանի:

425: Իսկ օրէնք համաձայնելոյ սոցին ընդ գոյականաց բառից՝ նոյն է, զոր ինչ վասն ածական անուանց ասացի յառաջ, որ ՚ի կամիլ քո փոխել գոյականքն ՚ի խօսս, պահեա զ կանոնս, որ վերագոյն առան դեցան մի ածականաց, ըստ որոց բերից և զաակաւ օրինակս նախնի հեղինակաց:

* Հայցեմք ՚ի ներքոյ քաղցրուէ ձերմէ . . . ՚ի բաց կալ ՚ի ծառայեցուցանող տեառնէ . . . փոխել և ապականեալ անդամոյն յոլի դարման տանել . . . բուռն եհար զդիւացեալ բնութէն . . . բայան աչք կուրացեալ հոգւոյդ . . . մարդիկ ցաւել ի մարմնով ողկալեն այնքան անըմբերելի տանջանաց, Եւն:

* Մի՛ Լինիր ընկեր առն բարկացողի . . . ահա պակուցանողս ՚ի մէ նջ հեզուէն . . . ձանձր մնացեալք զաղրացուցանեն զ ետս անուշունս . . . ՚ի հնէն համ-

լոյ ընդոստուցեալ իմն գոլոյն լերկոյ , . . առ քեզ կարդամք անձամբք բեկեալք . . . հօր սքանչելեաց որդիք զարմանալիք . . . կատարեալ լրմամբ անպակասելեաւ պարին . . . ըմբոյ ժամկոտ ընկեցիկ եղելոց և ապրելոց . . . ուղկանի որկելոց 'ի ծով, | և այլն:

'Ի դաւթային լծալից վկեքս լծաչնոյ . . . հանդերձելոյն հասցուք բարուեց . . . յողողս պարունակելոյ՝ որ 'ի նմայն՝ սեւաւեց . . . ով պես անցելոյն առաջի դնէր ամանակայ . . . տանել տաժքնութ հատելոցն 'ի նայմանէ մեղ փորձուեց . . . անձուսեղոյս հասեք երանուն . . . որ փոփխմայրն՝ անքերելի եհաս տանջանաց, | և այլն:

426: Նշանօք: Գիտեմ՝ կե այս ամ մակադրական բառք ոչ միայն ընդ գոյականս յարելով վարեն 'ի խօսս. որք 'ի բովանդակ յայս գլուխ տեսաք, այլ և բազում անգամ միայնակ դնին 'ի նախադասութ, և վարեն զամ պաշտօնս գոյական բառից, լինելով ենթակայ, ենթադրեալ, յատկացուցիչ, յատկանալի, բացայայտիչ, խնդրող, խնդրեալ, և այլն, որոց վայբաշար դատեցի առաջի առնել զառանձին օրինակս, կի դիւրաւ գտանի ամենն, որ կամիցին մտադիր զննել ըզպէսպէս գրուածս և զՃառս նախնեաց մերոց, մանաւանդ զամեծշունչն մատեանն :

ԴԼՈՒԽ. Զ:

427: Ո՛ր եւ իցէ գործողութի եւ կրելոյ՝ դիմաւոր բայիւ բացատրեալ՝ հարկաւ ինչ իրացն միշտ շրջապատեալ խմանի բազում զուգընթաց պարագայիւք, որք են գործողութեան տեղիքն, ժամանակքն, թիւքն, ընկերքն, գործիքն, եղերքն, առիթքն, եւ այլն, եւ դայսպիսի պարագայս մեք ծանուցանեմք լսողաց՝ երկատեսակ բառիւք, որոց ոմանք կոչին, Մակբայք եւ ոմանք այլն, Շաղկապք:

428: Խնդրեալ առին այն գոյական անուանք, (կամ այլ բառք գոյականաբար վարեալք,) որք զանազան հոլովով կապեալք ընդ դիմաւոր բայս, յայտ առնեն զայս, կամ զայն պարագայ գործողութեան, եւ զայսմանէ խօսեցայց ՚ի գլուխն, որ զհետ գայ:

429: Իսկ մակբայ կոչին բանք մի սակաւ բառք բնութ անհոլովելիք եւ անփոփոխելիք, որոց պաշտօն է յարելով ՚ի դիմաւոր բայս ցուցանել զպարագայս նոցին, եւ զերկուս զայսոսիկ մարթիս տեսանել յայս բան զբերաստ (մաթ. ժգ. 58.) եւ ոչ արար անդ զօրութիւնս բազումս վա անհաւատութեան նոցա, (յորում բայս, արար, բաց յենթակայէն՝ ունի իբր արբանեակ կամ օժանդակ իւր՝ զչորեսին բառս, ոչ, անդ, զօրութիւնս, վան, յորոց երկու առաջինքն՝ որք ցուցանեն զբացասութիւն եւ զտեղի առնելոյն, կոչին՝ Մակբայք, իսկ երկու յետինքն՝ որք ծանուցանեն զկրող եղելն եւ զպատճառ կամ զառիթ առնելութեան, կոչին՝ Նախդիրք:

Նշանն է յայս բան պօղոսի, (գղծյ. ժբ. 6.) ըղ-
ձիջասցուքն յանկարծակի յերկնից փայլատակեաց լոյս
սաստիկ զինև. | Բառքս ըղձասցուքն, յանկարծակի,
մի ցուցանելոյն զժամանակ և զեղանակ փայլատակե-
լոյն կուլին, նշանք, իսկ բառքս, յերկնից, զինև, կուլին
ինքնուրք

430: Մակ՝ գործողութիւնք՝ թէպէտ և միշտ պարագ-
ցեալ խնդրին այսպիսի պարագայիւք, սակայն 'ի խօսակ-
ցութե ոչ միշտ պահանջի դնել մակբայից կամ խնդրե-
լոց. այլ ըստ կամս դպրութեան նսեմութեան և ըստ հաճոյից խօսո-
ղին՝ երբեմն բազում, երբեմն սակաւ, և երբեմն և
ոչ մի մակբայ կամ խնդիր եղեալ լինի 'ի խօսակ-
ցութե, որպէս յայս բան (ղկս. ժբ. 19:) ննջեա, հանգի՛ր
կե՛ր՝ արբ՝ և ուրախ լեր |:

431: Իսկ եթէ բնաւ խօսել ի ներքոյ և գործոյն
հարկեսցէ զքեզ յառաջ բերել զմակբայս. (զի լիօ-
գումք այժմ զխնդրեալս 'ի յաջորդ գլուխ) ըստ հան-
գամանաց նոյն գործողութե և ձևոյն զատուցի է և:

Դարձ՝ քանիութիւն մակբայից, երբ զի 'ի պահանջել
հարկին՝ առ մի բայ մարթ իցէ յարել զմի կամ զբազում
մակբայս, բայց (որ ասացաւ զնմանեան հնոյանց,
միշտ զայլանշանակս, որում օրինակ եղիցին քեզ այս
բանք Նախնեաց:

* Առաջիք լերին այսմիկ՝ փախեայ ... ...
ժառանգեալ ... ... յառաջ եկեալ գ յ...
հեռի յիմ քաղաքաց ... ընթացայ ... Նոյն
... ... ժամանեցէք 'ի նա ... չասիցեն՝ թէ ...
...է կամ ... բայց պարտէ ... և ...
և 'ի միասում ... դնալ ... ասեն՝ թէ ...

ղակէ ցամաքեցաւ Թզենին . . . չէ՛ լիցի հաւու խօսնայ. մեռ. դու եղեր ուրացօղ զիս . . յորժամ լուսնոյ հազ որա-պէս իցէ այր . . . ընդէ՞ր կայք աստ զօր ողջոյն դա-տարկք . . . ընկեր՝ չիմա՞ց մտեր այր . . . առաւել յայս նմանէ խօսի . . . փոխէ աղբերօք և իշխանքն զխրայլն . . ո՛չ եղեւ այնդ խօսեցաւ մարդ, | և այլն:

432: Երկիր՝ անդամալուծ կամ անշլի մակբայից. զի և այս յանկելի է արտաքսուն ձայնիս, այնպէս՝ զի 'ի պարզ խօսակցուն՝ մակբայքն զընթէ միշտ դիցին յա-ռաջ քան զգլխաւոր բայն, իսկ 'ի միջակ շարադրուեծ դնի բայիս, և թէ բազում լինին, ոմանք յառաջոյ և ոմանք 'ի վերջոյ, ըստ քաղցրուն խօսիցն, որպէս տե-սաւ 'ի նախընթաց օրինակս:

433: Երրորդ առաջնորդ՝ տեսանի առ նախնիս վայելուչ անդամախօսուն և սովորական շարուածոյն այ-լայլուն մակբայից ոմանց, մանաւանդ՝ հարցականաց և բացատականաց, զոր քաջ ուսուցանեն այս բանքնոյա, յորս եղեն և ընթերցակայուն նոյին:

Ընա՛ և անուանի իսկ 'ի ձեզ ընդէ՞ր սպանեալ, ([illegible] ընդէ՛ր ընաւ անուանի) . . . որ կործանեցին կամե-զի կանգնեցէ, և կանգնէ ո՛չ . . . այլ և փրկեր իսկ ընդէ՞ր զայրոյ արտածս . . . բայց զինչ ո՛չ զնա-ակարծածնոյ ինչ ո՛չ քեզ . . . զորնոց ինչ ո՛չ 'ի նմանէ. գրեցաւ իսկ ո՛չ յայտ մատենի . . . խոր՝ զի թափա-հերձ է, և որոնայ ո՛չ, պիղծ լիցի նա ձեզ . . . դու զի զանբանիցն կենդանուն ինձ 'ի դէմս եղեւ . . . որ ոչն կամիցի զործել, և կերիցէ մի՛ . . . ունկն զոլով մեր, զի չեմք ականջ, [illegible], եթէ չեմք 'ի մարմ-նոյ անոր . . . յորժամ՝ որ այժմ բանապաշտք խորհ-

տաձայն, անկեալ ընդ ըստ ի անկենդան ... շնորհ որոյ ո՛չ կերպունմն գերազանց մտաց սահմանի ... այլ պատըն֊կուլի և ամ պղծուլի կամ ապահուլի և անուանեալի ի՛ ՚ի միջի ձեռում... յաուրցն ժամանակաց հեռոց՝ յորժամ ան ջատաք մեկնեցաք մեք ՚ի նոցանէ, | փոխանակ յորմէ հետէ.| ... մինչ նա ընդ կամէր քաջութի ինչ առնել, | մինչ դեռ.| ... մի համարիր թէ ինչ ազգ արարեալ առ քեզ յայտնուլի. | այլազգ ինչ.| ևն։

434. Փոխադրութ մակբայից բազում են եղանակք և օրինակք առ նախնիս, յորոց զգլխաւորսն և զպիտանիսն հաւաքեցից յայսմ վայրի։

Նախ՝ բնական մակբայք՝ որոց էական պաշտօն է յարել ՚ի զիմաւոր բայս միայն, առ նախնիս երբ ածական անուն յարին ՚ի գոյական անուանս, յաներևոյթ բայս, յընդունելութիս, յածական անուանս, ևն։ զօ՛,

* Օ, թէ կենցաղս դեշեր կոչեաց առաքեալն ... չար է նախանձ, և ՚ի հուր յանդգնութիս ածէ ... յեղեզեալ մայրենի գրկացդ զգուշի սիրոյ ... փութալ ընդ հնարիւք ... եղև նորա ոչխար և արջառ յոյժ ... զանձածսն և ընդ կոյսն անդադար օրհնեսցուք ... արքայն կոստանդիանոս ընդ տարբերեալ տուն հաւատոյ հաստատեաց ... երեալն առաջի աչաց տեսանէր ..., եղև ծնող մարդկութս ... անձառելի դրախտին տեսող... եկեղեցի յառաջատութ ածէ ... ՚ի տեսանէ մերմէ արտնութ պատուէր առաք ... նայեա վերստին ՚ի բնութս կերպարան սխալական ... մերձ կացեալ՝ յուցանէր ... սրովբէական ձայնիւ քեզ երգեմք փառաբանութս | ևն։

435։ Երկրորդ՝ իբր զմակբայ 'ի դիմաւոր բայս յարեն հեղինակք զանուանս, պարզ և զբարդ ածականս։ զԴ. Գ. բանաւանս. եՆ, և այս՝ կամ անփոփոխ, կամ հոլովով ինչ փոփոխեալ, կամ 'ի վերջ բառին, ո, ս, սաստյաւելեալ, Ը ժամանակաւ, իբր, յաւելեալ. կամ զմի բառն կրկնեալ, եՆ։ զօ",

Անձնաձայն կարդայեր . . . զեմ արդար խօսեցի . . . մրրկեալ սքանչանայիր . . . զձեռն քաջաւորս տարածանէր . . . նոր ծաղկեալ գարունն հաւատոյ . . . քաջ միտ դիր աղաչեմ . . . մի՛ ով բոլ բառդ 'ի ցա ապառում պատասխանեսցէ . . . անվրնաս նաւեցէք և հանիք առ կղզ . . . երագս ընթացանային և թեթևս դառնային . . , արտասուելով իմն յեղանակէ . . . փոքունս ասանեցան, յաձախագոյն հատատեցան . . . ու զայսօրինակ պատերազմեալ յաշխարհէ փոխեցաւ . . . էին հրովարտակքն օրինակ գայս . . . մինչ կենդանեօքս խօսիմ . . , 'ի կարձոյ հնարիցաւ փոխձան նորա . . . անմիտն առ օրէն յայտնէ զբարկութիւն . . . խափանեսցի առ աչօք կարծելըն . . . զխորդ այրին կենդանւոյն մեռեալ է . . . բարկացայտ ալիքն մէտ 'ի մէտ խռնարհէին . . . որ զ Ը օրէ յաւելուած լինի . . . ամի ամի առնուլին զքահանայութիւն պատիւ . . . գայթ 'ի գայթի կայէն յօրէնս: մի՛ կուրացեալ՝ առ խարխափ որմ զորմայն 'ի բժշկաց խնդիր շրջեսցես . . , թագ 'ի գլուխ շրջէ . , . բարձրը 'ի գլուխ պարծի . . . երկան ընդ անձն ընկղմեցաւ . . , սիրտ 'ի բերան շրջեալ խնդրեաք զբեզ . . . ցան և ցիւ սփռեալ . , . կեղծաւորիս առ նա 'ի վերջին երեսս սիրել . . . զայդպիսիսդ խորհեցաւ յուշ ինչ պետըս. մեծ ամուրդ այդ հիմն 'ի վեր տապալեցաւ . . .

չէշտ է մէջ ձեռքէ, պատուր զխոհեմն ... այսպէ՛ս
այսպէ՛ս եղիցոց՝ զայ ժողովս յերուսաղէմ ... մի՛ եւ
ձեզ նոյն օրինակ պնալ ... զայս երկս անպատմ երե-
ւեցայց յս ... անոր եւ ձեռս 'ի գլուխ եղյես, Ե՛ն:

436: Երրորդ՝ Երգեղական մակբայս, մ՛, որ կամի վարել միշտ ը̅ դիմաւոր բայիւ, բազում ուրեք եթէ ածական անուն՝ փոխանակ եւ ը̅ օրինակի բացատրականիս, չ ո՛չ յարի յանդրեւթ բայս, որ լեալ էյեն խնդիր դիմաւորայ: զօ՛.

* Մեծատանց պատուէր՝ տաջիր մի՛ հպարտանալ եւ մի՛ յուսալ 'ի մեծութ անոր, | որ պարգեւէր է, | պատուէր տաջիր զհպարտանալն եւ զյուսալն | ... յո՛ւշ արասջիր նոցա իշխանութեց եւ ըստ ... ց հնազանդ լինել, մի՛ զոք հայհոյել, / զլինելն հնազանդ, զհայհոյելն, / ... աղաչեմ զձեզ եղբարք, մի՛ վաղվաղակի խուովել ձեզ 'ի մտաց եւ մի՛ պարհուրել: Ե՛ն.

437: Չորրորդ՝ Բացասական, ո՛չ, յարի յանուանս ը̅ խմատից եւ 'ի տեղի, ան, պակասական մասնկան, ը̅ որոյ եւ նախդիրս ընդունի: զօ՛,

* Կատարելիշտ է, որ զո՛չ ախորժել իս ... կատարէ, / յի զանախորժել իս, / ... զիս նկատ եղեալ զո՛չ արժանիս լուսոյ, / զանարժանս, / ... եթէ ոք խաբեսցէ զկոյս զո՛չ խօսեալ ... հրամայէ 'ի բաց թօթափել իբրեւ զո՛չ 'ի բնութէս, / զանբնական ինչ / ... 'ի դէմս նոցա ածիցէ առ աչս մարդկան զո՛չ այնպիսի երեւելն ... զի՛նչ առաւելուն 'ի բանալն կամ յո՛չն ... թողլով զո՛չ կարեւորագոյնս 'ի բանից, | Ե՛ն:

438: Ինչ ինչ գիտելիք զմակբայից առանդին յերկբորդ հատորին գործոյս:

ԳԼՈՒԽ Լ։

Խնդրող բառն զկնի՛ն կայի ընդ խնդրեալ բառս։

439 Մարդս մի այնպ խօսի ընդ այլում մարդոյ զի զգաստացուցանէ մտաց իւրոյ հաղորդել նմա, այն է, զի ՚ի միտս լսողին ծնուցէ զայն գաղափարս և զգաստացուցանէ՝ զոր ինքն ունի յիւրում մտի, ապա ուրեմն այսպի-պատուակ՝ խօսողն պարտաւոր է այնպէս պարզ և յստակ խօսել, զի լսողն մարթասցի պայծառ իմանալ զխօսս բանից նորա, և միջնորդութեան բանիցն ծանիցէ զգաստացուցանս մտաց նորա։

Զայսպիսի խօսակցութիւն մարթ էր կոչել, Յայտնաբանութիւն, կամ, Պարզախօսութիւն, որում հակադրի, մթութիւն խօսակցութեան, կամ թէ ասացից, Մթաբանութիւն, որ է այնպիսի խօսք, զորոյ զմտածութիւն իմաստն չկարէ իմանալ լսողն ՚ի պատճառս բառի ինչ՝ որ առ անդէպն կայ մթոյ տարրամ։

404։ Բառ զայսօրինակ տարրամ՝ քառսկի դառանի ՚ի նախադասութեան։ նախ՝ յորժամ դնի այնպիսի բառ, որ առ ՚ի բայածանուցանել զ ի ըստ՝ լինաստ իւր՝ կարօղ կայել Է այլում հոլովել բառի իբրու ցուցանողի զպարզպայ ինչ իւր։ Օրինակ ինձ՝ թէ ասես դու ինձ, | սէրն պետրոս ազատեցաւ, | միտք իմ ոչ շատանայ՝ չիմանալով զբոլոր խօսս քո՝ ՚ի պատճառս թերիմաստ բառիս, ազատեցաւ, ոչ հարցանեմ քեզ, թէ յի՞նչ իրաց ազատեցաւ պետրոս, և նթէ դու յաւելուս զմի ՚ի բառիցս, | ՚ի ձեռաց հնբունգի, ՚ի լաւ տէ, ՚ի մեղաց, ՚ի պարտուց, ՚ի դժոխոց, ևն, յայ ժամ

խօսս բայից լրման, և զինչ իւր յօդելոց հանդերձ:

Ուր՝ բառս այս՝ որ ըստ սովորութեան թէպէտ միայն ըստ իմաստից, կոչի՝ Յեղանակ. խիստ բառն որ կատարեալ-ծէ զխօսսն, կոչի՝ Յեղանակ կամ ըստ այլոց, Յեղեալ

441: Օ՛ այլ երրորդ տեսակս ստորասաց բառից՝ մեկնելոյ յերկու զլուխս խօսից, որք յայսմ հետևին:

442: Ծանուցեալ՝ թէ զի՞նչ պաշտօն իցէ խնդրող և խնդրելոյ բառից, մնայ ևս ուսանել:

Նախ՝ թէ որ բառք կարեն լինել խնդրող, զորմէ՝ յայլում տեղւոջ պահանջեալ գնոցա պատճառաբանութեանն յասելի է, թէ պահանջել զխնդիր նախ առաջին և մի միայն զստորասացն դիմաւոր բային, և ապա՝ այնպիսի բառից, որք ունելով զբայական նշանակութիւն, փոխին 'ի խօսակցութեան փոխանակ բային, որպիսի են դերբայք, ընդունելութիւնք, գոյական և ածական անուանք ինչ, միջական ածականք, ըստ իմիք և նախադրութիւնք:

443: Երկրորդ՝ թէ որ բառք լինին խնդրեալ, որում նոյնօրինակ ասելի է, թէ խնդրեալն լինել յատուկ է նախ առաջին գոյական անուանց, և ապա՝ այնց բառից, որք փոխանակ գոյականաց դնին 'ի խօսս, որպէս են ածական և միջական անուանք, դերանուանք, դերբայք, ընդունելութիւնք, և նախադրութիւնք:

444: Երրորդ՝ թէ խնդրողք և խնդրեալք քանի՞ և որո՞նք առանձնութիւնք կապակցին ընդ իրերաց, յորոյ 'ի լուծումն ասելի է, թէ խնդրողքն որովհետև ոչ մի, այլ բազմատեսակ են, վասն հարկ կարգաբանութեան առնել, զի այլ և այլ յօդուածովք ձևացեալն առանձնութիւնք մին մի խնդրողաց, ըստ շարին՝ յոր դասեցան վերագոյն:

ՅՕԴ. Ա:

Զինչ հոլովս ընդունին բայք ընդ խնդրելոյ:

445. Զինչս և կարծիս բայից միայնակ և առանձին նկատելոց՝ ցուցեալ է յառաջին մասին գրոց, իսկ զպաշտամանէ նորին՝ զոր ունի 'ի նախադասութեան, թէ-պէտ արժան էր խօսել միանգամայն, ուր զկարգ եղև զկապակցութենէ նմանակայն ը բայից, այլ զի մի՛ ձանձ-նմանակայից շփոթեսցի և շփոթեսցէ զմանկունս, խոր-հրդով փոխադրեցաք այսր, ուր կարեւոր ուսումնասա-կաւուք ծանօթացուցանել պիտոյից:

446: Արդ՝ պաշտօն գլխաւոր բայի 'ի նախադասութեան եղելոյ՝ այս է, զի յայտնեսցէ զգործողութիւն, զոր միոջ մի կերպաւորէ կամ զբաղադրութեան իւրոց ը իր-ևարս, կամ զգործողութէ և զկրելութէ իւրոց, իբր զի դատելն է միանալ կամ միջև հատանել, իսկ միանալն կամ յայտնելն զմիջև իւր՝ ոչ ինչ այլ բանն է մարթ, բայց եթէ գլխաւոր բային և եթէ, որում միայն սեփհա-կան է դատողաբար ցուցանել թէ գոյութիւնս, զմիա-նութիւնս, զանձնաւորութիւնս, կորպլութիւնս, կամ զորպէսութիւնս իրաց, զորօրինակ, | մարդն է կենդանի բանական ․․ մարդն ոչ է թռչուն ․․ այս հայ է ազնուակ և մեծ-ենի: և թէ՛ զգործողութիւն կամ զկրելութիւն իրաց, զոր-օրինակ, զինուորն խոցեաց զք͞ս ․ ․ ․ ք͞ս | խոցեցաւ 'ի զինուորէն:

447: Յայսմ համառօտ մեկնութէ պաշտաման բայից իմացեալ լինի և նոյնութեան ստնջանաց, և նախ՝ բանի-ութեն նոյնին, որ յայտ է, թէ չափ տեսակաւ գործոյ

ենթակայէն, իբր զի եթէ ենթակայն ունիցի զմիօ-տեսակ գործողութիւն, այն միով բայիւ բացատրի, զօ", արեգակն խաւարեցաւ, ևն: Իսկ եթէ բազմատեսակ իցեն գործք միոյ կամ բազում ենթակայից, յայտ է թէ զիւրաքանչիւրոյն այլ և այլ բայիւ պարտ է բացայայտել, զօ", աւերեաց քաղաքս հիմնայատակ, հրաշս գործեաց, հալածեաց, գլխատեաց, սպանեաց, ևն:

448. Յայտնի է և թուական բազմութիւն բայից ը բազմաւ ենթակայից՝ յորժամ թուով վարիցի, զօ", առաքեալքն քարոզեցին . . . մարտիրոսք քարկոծեցան . . . վկայք պատառեցան, ևն: Յորոց իմանիք մասնաւորելն այս Չորեքկարգութիւնք, նախ՝ թէ միութիւն և որևիցէ բազմութ. թէ ենթակայից և թէ բայից, միշտ պիտանեաց ունին և զայդ շարժն, և երկրորդ՝ թէ միութ. և բազմութ. նախադասութեց միշտ ծնանի 'ի միութ. կամ 'ի բազմութ. թէ ենթակայից, և թէ բայից, իբր զի 'ի բազմանալ ենթակային՝ միշտ բազմապատկի և բայն, որով և բազմանայ նախադասութիւն, և յանդրադարձ սակս 'ի բազմապատկել բայից՝ հարկաւ բազմանայ և ենթակայն, ընդ որս բազմապատկին և նախադասութիք, զորս օրինակօք մեկնաբանեսցէ համբակաց իմաստուն ուսուցիչն:

449: Երկրորդ՝ տեղականութի կամ տեղի դիմաւորաց, զորմէ շատ լինին ասացեալքն զենթակայէ, (324) զոր հարկ է գննել:

450: Երրորդ՝ ընթերականութիւն դիմաւոր բայից, զորս 'ի պարզ և 'ի միջակ խօսս՝ կից պարտէ զետեղել ենթակային և խնդրոյն, իսկ միջադրութի այլոց բառից անջատել զայնս՝ կարգեսցի 'ի խրթին շարադրութ

451: Չորրորդ՝ գոյութ դիմաւորաց, որք դնին կամ բառոյն 'ի նախադասութ՝ ը պատճառաւն, որք սատացան (323) գենթակայէ, և արտաքոյ ոգւոյն 'ի խորհրդի գրուածս միայն՝ օրէն լինի դնել զ բայս, մանաւանդ՝ զ էական, զօ":

* Երդուարոցն՝ ձայն աւետեաց, և ինձ զայժ մխիթարանս մշտայ, (սոսկալ լինի,) ... և զինչ արդեօք (ասից) առ այս գթութեն յը ... չարիքն իմ են Թագաւորին. և ես էմ կորստական ... հոր ոչ հաւատ՝ զվերջ հոգին, և ուր ոչ հոգի՝ զ խորդ վերութի ... մեք կաւ, և դու ստեղծիչ մեր. և զ գործք ձեռաց քոց ամենեքին մեք ... լինամ խրատու՝ ոէր, և պահպանութի օրինաց նորա՝ գութ, մտադրութի օրինաց՝ հաստատութի անեղծութե ... թէպէտ և ամենեքեան պայթակղեցին, այլ ես՝ ոչ, | ևն:

452: Հինգերորդ՝ փոխադրութին դիմաւոր բայից թէ զխորդ լինելի, ցուցեալ է վերագոյն (351 զոր օրինակօք հանդերձ անդ տեսցես: Նոյնպ և թիւն և դէմքն բայից բուռակրան մեկնեալ են 'ի Ճառի անդ ենթակայից: Իսկ ընթացութի նոյին ը մաքբայից՝ արդէն առաջին զի խօսել աւանդեցաւ 'ի վերոյ: Այլ ա մնայ ցուցանել միայն:

453: Օ խնդրառութի բայից, զորոց ասացի կամ խառթէ բազում ք յայնցանէ միայնակ եղեալ ք ոչ զօրէն լինել զպարտոն խրեանց, այլ խնդրեն խրեանց օժանդակ և պէտ պարագայից յարաբար՝ զայլ և այլ բառս որք կը այլ պատճառի կոչեցան, 429 ենթակայր, որոց և ընթերակայութ այնպէս կարևոր դառի երբեմն, մին չև ասացից զբութ այնց՝ թերատ ամալ խմաստից բա-

լոր նախադասութիւն, որ յանդիմանիցաւ ՚ի վերոյ 440 օրինակաւ, ապա այդ հարկ լինայդ ասել է լուսաբանել յայսմ վայրի, թէ ո՞ր և քանի՞ լինին այդոքիկ խնդրեալք, կամ պարագայք, և ո՞րք անուանք կայեցին ը բայս, և աՀա դայսոսիկ ընդերից յանձնառեալ համառօտութեամբ պարզեսցուք յառաջիկայդ այսպիսի կարգաւ:

454: Պարագայք գործոյ՝ բառիւք բացատրեալք՝ անուանին, Խնդրելիք, ապա զանազանին ՚ի միմեանց Խնդրելեաւն և Պարագայիւն՝ այնպէս, որ զնշանն բառքն յիրաց, և նշանակողքն՝ ՚ի նշանակելոյ, զի խնդրեալքն են բառք նշանակողք, իսկ պարագայքն են իրք նշանակեալք:

Արդ՝ իրքն կամ պարագայքն գործոյ բազում են թէ թուով, և թէ տեսակաւ, և բացատրին ՚ի մեղ եռատեսակ բառիւք, որ է մակբայիւք, նախադրութեամբք, և անուամբք: Այնք՝ որ մակբայիւք, և նախադրութեամբք նշանակին, մեկնեալ են այլուր ընդ բառականին. Իսկ որք անուամբք նշանակին, կոչին եւս, Նշէրք. զի համարին յիւրեանց վր եղելել կամ ընդունել զգործողութիւն, և են ութ այսոքիկ, 1, Նշէր հրոզ: 2, Նշէր գործոյ: 3, Նշէր ձեռնոյ: 4, Նշէր պատճառելոյ: 5, Նշէր ընկերի: 6, Նշէր ոչնչեան: 7, Նշէր տարապայման: և, 8, Նշէր տարրելոյ: յորս յաւելեալ լինին և երեք հասարակ պարագայք, այն է, Ժամանակն, Տեղին, և Կերպարանն գործոյ, որոյ զլինելուն մեկնեսցի սորբ:

455: Իսկ խնդրեալ բառքն նոյնպէս են բազմատեսակ (443) որոց պաշտօն ծանուցեալ գոլով, ցուցանելի են անուանք նոցին:

456: Օգտուն և զբանիւն խնդրելոյ որոշել պարտի նախ՝ որպիսուն գործողութեան բայիւ բացատրելոյ,

վն զի են գործադրութիւնք ինչ, մանաւանդ՝ տարերաց, ան ըզգայից, տնկոց, երկնից, աստեղաց, են, որք առկա- կամ ուղիղ ունին պարագայ, զոր և շատանան ներթա- կայիւ կամ միով խնդրով, զօ":

Եւ զմք անսովոյն զկարկուտ և զկայծակունս հուր- երևեցան փայլատակունք նր տեսլերաց ... դայրոդը- նեալն ՚ի մէ նոյա ջուր ծովս, գետք ողողեսցեն անխը- նայ ... ողողաբերցեն ձայնքն և կարկուտն, և անձրև ոչ ևս կաթեսցէ յերկիր ... ձիւնասյին ՚ի սաղմն .. ձիւն և սառն կային ընդէմ հրոյ և ոչ հալէին ... պա- ղեցան՝ զինչ ալիք ջուրցն ՚ի մէջ ծովուն:

Բայց են և բազում գործողութիւնք, մանաւանդ՝ մտա- ւորք, մարդկայինք, արհեստականք, են, որք պարա- ւոր զորով բազում պարագայիւք, ընկալ ներթակա- յիւ և բայիւ չէ՛ հնար միշտ և ամ ուրեք բացատր- ել զայս, զոր

457: Երկրորդ՝ զդիւրն և զքննելն խնդրոց սահ- մանել պարտի վախճանն խօսելոյ և հարկն բոլորելոյ զխմաստն նախադասութն, զի զի ոչ յամ խօսակցութ կարէ դառնալ ամ պարագայք, ապա խօսողն յառաջ քան զամ պարտաւոր է մտածել, նախ՝ թէ առ և այ- ժմ զոր ինչ հարկ յառաջ բերելոյ զպարագայս այսր զ բծոզութն, երկր՝ թէ զոր և քանի՞ պարագայ պի- տոյ է այժմ յառաջ բերել ՚ի բազմաց անտի, զի դի թէպէտ և պարագայք եղել գործողութն լինեն բազում, սակայն ոչ միշտ զամն, և ոչ անխտիր և զի պատահ- ման կայս կամ զայն պարագայ օրէն է յիշատակել, այլ ընտրութ պէտք են խոհական դատաստանօք ՚ի ձանա- չել զհարկաւորս և զյարմարաւորս, և ՚ի յապաւել զա- նօգուտս և զանպատշաճս՝ վերաբերութ առ բոլոր ձա-

ուրն, տեղին, ժամանակն, ունկնդիրս, Եւն: Զի այս է օրէնք իմաստուն խօսողաց և լուսաւոր մտօք դատողաց, որպէս տեսանի 'ի գրուածս գլխաւորաց անձանց, յորոց թէ կամիս՝ առաջի արարից քեզ 'ի բիւրաւորաց անտի զմի օրինակ:

458: Խօսելն որ է գիրօգտակար գործողութիւն ինչ Մարդոյ, մարթ է ունել զնա՛ յիշատակեալ պարագայիւք, բայց տե՛ս՝ զիարդ հոգացեալ են հեղինակք ճծաշունչ ասացեալ գրոց, 'ի նշանակելն և 'ի յանդիման ածելն զայնս խոհական ընտրանօք վարելն, զի երբեմն իմն 'ի չ լինել պիտոյից, չբերեն յառաջ և ոչ զմի պարագայ այնր բայի, այլ առանց ինչ խնդրոյ դնեն զայն. ոչ տեսանես յայսոսիկ բանս, | յեղանելն զիւրն՝ խօսեցաւ համրն ... զոր ինչ գիտեմք՝ խօսիմք ... լուան 'ի նմանէ երկու աշակերտքն, զի խօսէր ... խօսէր և վիճէր ընդ յոյնսն ... այնպէս խօսեցարուք, և այնպէս արարէք ... թէպէտ և մեռաւ 'ի նմին, սակայն տակաւին խօսի ... իբրև տղայ խօսէի, | Եւն:

459: Երբեմն զմի պարագայ կամ զխնդրեալ նորին նշանակեն, զօ", | հոգին հօր ձերոյ, որ խօսիցի 'ի ձեզ.. որպէս խօսեցաւ առ հարս մեր ... որ յանձնէ իւրմէ խօսի ... յորժամ խօսիցի սուտ, յիւրոց անտի խօսի... հրեշտակ տեառն խօսեցաւ առ փիլիպպոս:

460: Այլուր՝ 'ի լինել հարկի զերկուս, զերիս, զչորս, Եւն. պարագայս կամ զխնդիրս յառաջ բերեն, զօ", | և խօսէր նոյա զբանն ... խօսէր զնմանէ [illegible] ... զայս բանս խօսեցաւ 'ի տան գանձին ... առանց առակի ոչ ինչ խօսէր [illegible] ... խօսէր ընդ նոսա բազում առակօք ... զոր յունկանէ խօսե-

ցարուք 'ի շտեմարանս . . . ոչ դադարէ խօսել բանս հայհոյութե՟ զանգղայն որքոյ և զօրինացն . . . բազում մասամբք և բազում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ ա՟ծ ը՟ հարսն մեր մարգարէիւք. | Ե՟ն։

46։։ Ծանուցեալ զքանիութի պարագայից, Պարտ այժմ ուսանել, թէ ո՞ր հոլովով կապիցին են ը՟ բայից և զի՞նչպիսի իմաստս ընդունին 'ի փոփոխել նոյն հոլովով, զի պարագայք ոչ միայն յինքեանս են զանազան, այլ և 'ի փոխել զանազան հոլովով, փոփոխեն և զնշանակութի իւրեանց, նա՝ 'ի միևնոյն հոլովի՝ առնուն իմաստըս բազմադիմիս, և բազմադէմ եղանակաւ կապին ը՟ բայից, զի են պարագայք ինչ, որք միայն այս ինչ հոլովով, և ոչ այլով, ախորժեն կապիլ ը՟ բայի, են և պարագայք՝ զոր հնա՛ր է թէ՛ այսպիսի, և թէ՛ այնպիսի հոլովով բացայայտել և յօդել ընդ բային, մ՟նկ անտնօրինելի հարկ 'ի վ՟ր կայ քերթողին, լինելի 'ի միտ առնուլ թէ՛ զինչութ՟ պարագայից և զնշանակութ՟ նոցին նոյն հոլովելոց, և թէ՛ զկանոնս միաւորելոց դոյնս ը՟ բայից այսու կամ այնու հոլովով, և ահա զայսպիսի՝ ը՟ մարթելոց յարմարեալ ընդունակութե՟ մանկանց, բովանդակեալ տամք 'ի յուսադայ կանոնադըրութի, որոց նորոգայարդար կերպարան թերևս կըծեսցէ զկրիտիկոս ոմանս՝ դատաւոր նստել ը՟ աչս դատաստանաց, այլ աղաչեմ զայնպիսիս՝ յուշ առնել անձանց, զոր չանգիտանամն, թէ խորհել և դատել մըտօք՝ յառաջագոյն է, և յառաջել պիտի ք՟ զ խօսել, և թէ՝ ուղղութին խօսելոյ կախի յուղղութե՟ դատելոյ, ը՟ որում մտաց է ղեկավարել զլեզուն, և ոչ 'ի փոխադարձ սակս, վ՟յ ը՟ այսց սկզբանց՝ վոյթ յանձին կա-

չայ սոյնպէս յարգարել թէ զկանոնսդ և թէ զբովանդակ գործս, զի մանկունք մեր անդստին 'ի մատաղ տիոց ուսուցեալ յափշուն սրտի, փարժեսցին 'ի սրամտութն և 'ի խելահաս գիտութն, ուսցին նախ պայծառ ճանաչել, թէ զի՞նչ իցէ խօսել. զի՞նչ հարկ իցէ խօսել, ո՞րչափ ինչ խօսել. ո՞ւր ինչ խօսել, որո՞վ կարգաւ խօսել, ևն. զի այս մարթասցին անսխալաբար յայտնել զճանաչմունս խորհրդոց և ուղղախօսել լեզուաւ կամ գրչաւ, զի եթէ որ ո՛չ ուսաւ ուղիղ խորհել, ո՛չ գրէ ուղիղ խօսել, և խօսել առանց խորհելոյ՝ կամ սկիզբն է, կամ գագաթն յիմարութն:

Տե՛ր արդ՝ և մեկնեսցուք զկանոնսդ ըստ վերադաս կարգի նոցուն:

Կանոն. Ա:

462: Ըստ նախադասութեան եթէ է ներգործական, զկրող եղբ նորին դի՛ր 'ի հայցական հոլովս:

Կրող եղբ պատշաճի միայն 'ի ներգործական բայից, և ո՛չ այլոց, և է այն՝ որ ներգործութն կայն յընթակայէն առնու՝ կրէ՝ և եղերէ 'ի վն̄ իւր: Կամ է այն, որ եթէ նոյն ներգործական բային, և բառիւքս, զո՞, զո՞վ, զի՞նչ հարցանես, լինի պատասխանի հարցմանդ: զօ",

Յուդա ագահութբ մոլեալ վաճառեաց զո՞վ վաճառեաց— պատասխանի, զՔս:

Յայնժամ Հերովդէս գաղտ կոչեաց զո՞ կոչեաց— պատասխանի, զմոգսն: | Մտթ. Բ. 7.

'Ի սկզբանէ արար ած զի՞նչ արար, — պատասխանի՝ զերկինս և զերկիր, | Ծննդ. Ա. 1:

Ըստ նախանձայոյզ լինելոյ հալածէի զո՞ կամ զե՞նչ հալածէի, — պատասխանէ, զեկեղեցին, Փիլիպ. Գ. 6:

463: Զկանոնս մարթ էր առնուլ և յօրինակաց նո-րից նախնեաց, որպիսի են այս սակաւք:

* Զօրէնս իմ մի՛ մոռանար, և զբանս իմ պահես-ցես ՚ի սրտի քում . . . պատրաստեայ զերկէս խորհր-դով, համբերով խորշ զանդունդս պատուհաւաց. ընձա-նաստրհս քո խոստովանութ. յառաջեցուցէ . . . լցուցէ զանձս իւր քաղցեալք . . . խոստէին ՚ի բանն իմ համար-ձակութ. . . . եդիր ՚ի սրտի քում զխրատ այս . . . ուրքն որ լժադիմեն դպիրն քո ՚ի դրանն, հանգչին և զքեզ . . . չարչարեաց զհոգին մեր . . . զայս միայն կամիմ ու-սանիլ ՚ի ձէնջ . . . որ բաշխեաց ՚ի ձեզ զհոգին, և յաջողեաց ՚ի ձեզ զզօրութիւն, Եւն:

464: Ծանօթ. Ա. Զայս հայկական խնդիր ներգոր-ծականաց՝ եթէ է բառ որոշեալ, զի՞ր հանդերձ ը. հո-լովառութիւն, իսկ եթէ իցէ բառ անորոշ՝ ը քաղ-ցուն տեղւոյն մարթ էր դնել առանց, զ նախդրի:

Որոշեալ բառ կոչեն յատուկ անուանք, միջակա-ծականք, դերանուանք, ընդունելութիւնք, բառք՝ որ ունին զդերբայշղ ըստ, կամ ածական կամ զյօդակա-ցուցիչ ՚ի դերանուանց կամ ՚ի միջակայից, Եւն, և զայսպիսիս չէ՛ մարթ առանց, զ նախդրի կապել ը ներգործականաց, զօ՛, չէ հնար ասել, ես տեսի պետ-րոսն, սիրեցի քեզ, առ ո՞ր գիրս իմ, հարց այն, Եւն, և

465: Իսկ անորոշ առին այն ամ՛ բառք, որք ը ա-ռացեալ եղանակաց չեն մասնաւորեալ, որոց վասն հնար է դնել զայնս առանց, զ հոլովառուեն, այլ և ջան այսր պատճառի կոչեցան, անորոշ հայցական խըն-

դէր, որպէս տեսանի 'ի սոսին:

Ով չնայն՝ առ պսակաւոր մնաց կորուսա անձին խո-րում՝ սատանայ, ցաւս և անարգանս կրէ . . . սիրտ սր̃ հաստատեա յիս ա̃ծ, և հոգի ուղիղ նորոգեա 'ի փորի իմում. . . այր մի էր տանուտէր, որ տնկեաց այգի, և փորեաց 'ի նմա հնձան, և շինեաց աշտարակ. | Մտ̃:

466: Ծանօթ: Բ: Զայս կրող եղը նախընթաց քե-րականք դուչեցին, սեռ ծնդ̃ ներգործական բայից, ոմ̃ և գնիւթող եղըն ասացին, սեռ ծնդ̃ կրաւորական բայից:

467: Ծանօթ: Գ: Նայի 'ի վերայ թէ կրող եղը պատշաճի միայն ներգործական բայից, որով իմասցի՛ր ոչ միայն զբուն ներգործականս, այլ և զձայնս 'ի չէ-զոք բայից, որք ունին զնշանակութի ներգործական և հասարակ բայի, ընկալեալ են զկրող եղը կամ զհայցա-կան խնդիր, որ այսպէս ոչ արդարանայր, թէ ոչ վաւերացուցանէր զայն գործածութի և օրինակ նախ-նեաց, յորոց պսակաւս ստոյգ լեալ նշանակել առ, զի զարգացուսցուք միայն մաքրութեան ուրեք երբէք նմանել: Ահա բուն բանք հեղինակաց, յորս չէզոք բայք՝ փո-խեալ զբուն նշանակութի իւրեանց, զնոյն փոխանակ ներ-գործականաց:

Ուսուցանէ մեզ ապրեցուցանել զփրկութին Փիլոնեան, հայ-ցել . . . 'ի բամբասանաց խնայեցէ՛ք զլեզու Փիլո-նեան, պահեցէ՛ք . . . զմարդկան բարձողն արտա-ուսոց պաշտեսցուք Պղատոնեան, . . . մաղթեմ փըր-կողին զթագաւորին մերոյ մերոց Եղիշէ, . . . ամե-նեցուն ապաստանորէն հաւատոս Ոսկեբերան, . . . յասոն որ զներոյ եղբօր զքաղցրանայութին ինքն չնացաւ յա-

ծիշտաչէալ . . . միշտ կանխէ զանհնարինն . . . ունկ-լեան խանդակաթ ողջունել զքեզ . . . զհզօրին ձեռն իբր ապիկար թերահաւատէ . . . զդիմադրութի դիմեց ՚ա-նըն՝ բանիւ աստուծոյ յուսացեալ յաղթեցին . . . խնդա-ցէն զմեր ՚ի նոսա հասանել . . . եղբայրն յանցեաւ զա-ժանան նուաղել . . . զիւրեանց փրկութին յաչաղեն , . . այլք ըղձանային զպատուածն երկրին . . . զայն պա-ծառեցան, թէ զխորդ զգիրս գիտէ . . . մի' արտա-ցուք ինչ, զոր ոչ հաճի ած . . . զդէմս ձեր հայիմ՝ ոչ ողջ յերեկն և յեւանդն, | Են:

468: Կա՛ն ևս սակաւ ներգործական բայք, որք ըղ-կրող եւս իւրեանց կարեն առնուլ թէ՛ հայցական և թէ՛ այլ հոլովով, զօ՛, համբուրել զնա, կամ, ը՛ նմա. հովուել զհօտն, կամ, հօտին . . . անիծանել զայլս, այ-լոց . . . հաշտեցանել զողջոյն, ողջունէ . . , լսել վա-ղօթս. աղօթից . . . վկայել զծնունդն, կամ ծննդեանն աղաչել զնա, նմա. առ նա . . . արբուցանել զխա-շինս, կամ, խաշանց . . , ամբաստանել զանձըն, զանձ-նէ . . . խորհել զայս, յայսմ զայնմանէ. կատարել զաղքատն, զաղքատով . . . այպանել զբանն, զբա-նիւն . . . ունիլ զձեռն, զձեռանէ . . . ննջել զբա-րեկամն, կամ բարեկամին, | Են:

Կանոն. Բ:

469: Երթէ բայ նախադասութեան է ներգործական, զգործող եւս նորին դնել ՚ի հոլովս ուղղական կամ, աննախադիր հայցական:

Գործող երբ կոչի անձնական բայն, որ առանց հոլովելոյ, կամ որ նոյն է, ուղղական հոլովով կայցէ ի ներգործական դիմաւորս՝ ցուցանէ զգործողն ինչ՝ որ լինի երբ և յիւր մէ եղիցէ զներգործուն դիմաւորին, լինի ևս պատասխանի հարցմանդ՝ եթէ հարցանես նոյն ներգործական բային ՚ի բառս, զի՞նչ, զո՞.

Գրեցի ձեզ ՚ի թղթի այդր զի՞նչ գրեցէք, չխառնակել ընդ պոռնիկս։ | ուր դերբայս չխառնակել է անորոշ հայցական խնդիր ներգործականիս, գրեցի։ Նկատես ՚ի հետագայսդ։

Կուրաց բազմաց յո՛ շնորհեաց զի՞նչ տեսանել։

Յայնժամ պիղատոս հրամայեաց զի՞նչ տալ զմարմինն։

Սիրեն ՚ի ժողովուրդս և յանկիւնս հրապարակաց կալ յաղօթս ... ո՞ եցոյց ձեզ փախչել ՚ի բարկութենէ ... երդմամբ խոստացաւ տալ նմա՝ զի՛նչ և խնդրեսցէ ... դուք տուք դոցա ուտել ... մոռացան առնուլ հաց ..., ուսուցէ՛ք նոցա պահել զամ ... ոչ ասաց զգուշանալ ՚ի խմորոյ ... յայնժամ սկսաւ նախատել զքաղաքսն ... եթէ կամիք ընդունել ... կամէր զնա սպանանել ... ոչ ևս յաւելից ըմպել ՚ի բերոյ որթոյ ... տուր ծառայից քոց՝ ամ համարձակութեամբ խօսել զբանն քո ... պատուիրեցին ամենևին մի՛ խօսել ... խնդրէր լսել զբանն Այ. Իրաւացի համարիմ զարթուցանել զձեզ յիշատակօք ... գիտէ Տէր զբարեպաշտս փրկել ՚ի փորձութենէ ... զի անօրինել ոք յանձնեղէն օրէնսն դիւրին մի՛ համարեսցի ... և ոչ Թագաւոր կամ քահանայ ժառանգել զակն ՚ի վեր կարիցէ ընդդէմ քո ... ահաւասիկ և խօսել ևս ոչ գիտեմ ... բայց ինձ տայցէ Այ տալ ՚ի միտս, և խորհել արժանաւոր, | Ան։

470: Յօրինակաց յայտնի տեսանի, թէ այս գործող եղբ անհրեւոյթ բայատրեալ, ո՛րն է ը մասն ը կրօղ եղեր անուամբ բայատրելոյ (462,) այլ կոչեցու Փորձող եղբ, զի ցուցանէ զգործողութի ինչ, որ յետ վր եղերէ զներգործական, և մինչ դնի 'ի հայցական հոլովս, բաղում անգամ մը քաղցրալուր հնչեցայն՝ առանց զ, նախդրի, կամ իբր ուղղական, որ է յառաջբերեալ օրինակդ, իսկ այլուր՝ 'ի պահանջել բանին դնի եւս հանդերձ զ, նախդրաւ, որ յայտնին և այլ բազումս: . .

Իւ փոխանակոյ զխօսելն ընդ նմա . . . խնդրայլին զմեր 'ի նոսա հասանել . . . լուաք զձորս խօսել բանիս հայհոյութ . . . ոչ միայն զառնելն, այլ և զկամելն յառաջոցայն սկսայք 'ի հերուն հետէ, բայց արդ՝ և զառնելն իսկ կատարեցէք . . . կամիմ զմանկամարդացըդ առաւօտեան . . . ինքն զհասանելն՝ զանցանելն՝ զյարձակելն 'ի վր՝ մի առնէր . . . յերագունան յանկոչելս իւրեանց, սիրեն զնիրհելն, | և այլն:

Կանոն. Գ. :

471: Եթէ բայ նախադասեսցէ է կրաւորական, զնիսթող եղբ նորան դի՛ր 'ի բացառական հոլովս:

Նիսթող եղբ յարմարի միայն կրաւորական բայից և ոչ այլոց, և է այն՝ յորմէ ենթակայն ընդունի զայն կրելութի: կա՛մ է այն, որ՝ օգն ընդունելութբ նոյն բային հարցանի, թէ ո՞վ է, զի՞նչ է, ևն: զօ",

Փրկիչն մեր վաճառեցաւ հրէից ժամանօղն ո՞վ է — յուդայ, ասա՝ դի՛ր զայդ բացառական հոլովով, 'ի յուդայէ:

Յայնժամ վարեցաւ յս յանապատ վարօղն ո՞վ է — հոգին, այլ առ ՚ի հոգւոյն, | Մատթ. դ. 1:

Ամենայն ինչ տուաւ ինձ տուօղն ո՞վ է — հայրն, այլ առ, ՚ի հօրէ իմմէ. | Եւն: Այսպէս առ.

Ճանաչեմ զիմսն, և ճանաչիմ յիմոցն . . . մինչնուին ծածկիլ յայնմ անտի , . . ՚ի բերանոյ երկուց կամ երից վկայից հաստատեսցի ամ բան . . . խզէր զկապանսն և վարէր ՚ի դիւէն յանապատ . . . ծնաւ ՚ի կուսէն անճառ միու՜ . , . որ զանազան վիրօք մեղաց յարաք հոգիս ՚ի Թշնամւոյն . . . նաւն ՚ի բախմանէ վայրենի ալեացն խորտակեցաւ . . . ՚ի մարդկանէ գովիմ և ՚ի տեսողէդ պարսաւիմ . . . գեղեցիկ զատիմք ՚ի ձէնջ՝ ե՛ղբարք . . . պատուեմք զհայրն մեր. և պատուիմք ՚ի նմանէ . . . յանմիտ իշխանաց տապալեցան կարգք եկեղեցւոյ . . . անպարտ խոցոտիմք ՚ի չարէն, և առանց վարձուց բժշկիմք ՚ի բարւոյն. | Եւն:

472: Ծանօթ: Զայս նիւթող եղբ կրաւորականաց՝ հնար է և ուրեք երբէք բացատրել գործիական հոլովով, որպէս երևի յայսոսիկ և ՚ի նման բանս:

Որդին ա՜յ յս քս, որ ՚ի ձեզ մեօք քարոզեցաւ, ինեւ և սիղուանոսիւ և տիմոթէիւ, ոչ ՚ի մէնջ, յինէն քարոզեցաւ, . . . կատարեսցին ամ գրեալքն մարգարէիւք վասն որդւոյ մարդոյ . . . մի՛ ոք արմատ դառնութե ՚ի վեր երևեալ նեղիցէ, և նովաւ ժողովուրդք, ՚ի նմանէ, բազումք պղծիցին . . . ալէկոծիմ հողմով անօրէնութե իմոյ, ՚ի հողմոյ, Եւն:

473: Բայ նախադասութ. իթէ ունիցի զեզր արտադրեալ, զեր զայն յուղղական հոլովի:

Արտադրեալ էզր պատշաճի ամ բայից, բայց առաւել՝ էական, և է այնոր նոյն զիմաւոր բայիւ ցուցեալ լինի, ներկայ լինի, կամ եղեալ լինի այս ինչ կամ այսպէս ինչ: Կամ է այն, որ հարցեալ լինի նոյն բայիւ՝ գոյգ ընդ բառիս, որպէս, որպէս ինչ, զինչպէս, զինչ, ևն: դօ",

Օրագիտարզի զայս համարիմ որպէս ինչ համարին, բանս: Ըստ գծառայս իւր առաջի անհատութեան ցուցանէ որպէս ցուցանէ յորդոյ և պատուական:

Կոչեսցեն զանուն նր յիսուս, որ եղիցի մեծ, և որդի բարձրելոյ կոչեսցի ... տոռ զորին այդմիկ, զի հոգի լիցի ... գի արդեանն զնա Եռզաւոր ... զխաշը զնա այր արդար և որ ... իթէ ոք խոստովանեսցի զնա քրիստոս ..., ասեն՝ ո կացցէ զվեղ իշխան և դատաւոր ՚ի վր մեր ... զանձն իւր մնացց պատարագ .. յայտնեալ ցուցել Քրիստոս ուսուցիչ քո կոյս մարիամ ... որ առ ոչըր ունիմք Քրիստոս ... ես կայք Եռզաւոր ՚ի նմանէ ... հեշտ և բարձեալ ինքեանյն բանքըս իմ ... ախտացեալք ըստ մարմնոյ՝ գտաք շնորհս ... ուր ժամուքն եղև նոյա յիսուս ... ոչ է ծառայ մեծ քան զտէր իւր ... դք ասիցեն զհարն՝ Քրիստոս ... որ-դի ըդ զանձն իւր անուանէ .., անդամքն միմեանց Քրիստոսի զարձան, | ևն:

474: Ծանօթ: Է: Այս եզր արտադրեալ նախ

առաջին պատշաճի էական բայից, և առ այնց ներգործականաց և չէզոքաց. որք յընդունելին ուղղական հոլով, պարունակեն զինչ էական բայն, կամ բառիցս, եմ, եղէ, նման, ևն, քանզի յառելն զաշխարհս զայս համարիմ բանս, իմանի, համարիմ լինել բանս, իբրև զբանս, նման բանի, ևն։ Եւ կայ 'ի նմանէ իբրև լծորդութ, անդամ՛քն եղեն լծորդութք, ընչորն աւելեան գոլ բարի, ևն։

475: Ծ. Ն. Ժ: Զայս ուղղական խնդիր բայի մնացական էականաց քաղցր լինի դնել միշտ եզակի թուով, նաև երբ բայն և ենթակայն իցէ յոգնակի, զի անախորժ է ականջաց յոգնական սայն։

Կանոն. Լ։

476: Եթէ բայ նախադասութեան ունիցի զերդ ընկեր ինչ, կայն պատիւ կոչել Բ բային գործիական հոլովով։

Եւ էր ընկերին՝ որ պատշաճի առ. բայից, կոչել, հռչակել, ճանաչել, ստեղծանել, երևել, ևն, որոց օրինակ ենթակայն գործէ՝ կոչէ, կամ լինել, ևն։

Կամ է այն, որ հարցանի նոյն բայիւ ընդ բառիցս, որո՞վ, է՞, ևն։ Օրինակս քննեա՛ յօրինակս յայսմիկ։

* Շառաւիղ պարտուց զմօրէն ուղղեալ ... որ երջանիկ լուացեալ դրախտիւ այր ... հովուեալ զեղբանայն 'ի կամարս լուսոյ հանգչէին ... փնտրի արեամբ քո զարդարեալ ... զի կեցք հաւատոյ ընդ Տեառն աշխարհ հեռ անդր ... բերան զլուխ նորա սկսեալ ... ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս ... [Յակոբ] [illegible]

կշռէր զխիր և զամենեցուն կենցաղս . . . կերպարե-
ցեն զնոսա քաղցրութ բանին . . . զախանձս նորա ա-
տամամբքն ’ի բաց կորէր . . . աչն նորա ոչ յագէր մե-
ծութ . . . եղիցի հանգիստ նորա պատուով . . . անե-
րաւութ էին խորհուրդք նոցա . . . զըմպելի իմ ար-
տասուօք խառնեցի . . . լցան հարանիքն բազմակա-
նօք . . . զանձուք եղիցի փրկութ մեր . . . վարեցէ
զաշխարհ որբութ և արդարութ . . . չնչին վայտիւն
արդարոյն նաւապետեայ . . . զխտացին՝ թէ ոսկեք
մեղանչ է ոք, նեքումբք և տանջի . . . մեղք յուդայ
գրեալ են գրչաւ երկաթեաւ և անդամանդեայ եղե-
գամբ . . . մեռ խաւարայնն շղթայիւ ամենայն կապե-
ցան, | ևն:

477: Նշանօքն: ա: Օրինակերէչ եղը ուման ’ի բայից
մարթ է և բացադրել նախ՝ սկզբնահոլով սոսա-
կան, կամ ներգոյական անուամբ, զոր ’ի չքնաղ գը-
րաւորս միայն օրէն է ’ի կիր առնուլ, որպ տեսանի ’ի բը-
առաջաս օրինակդ, յորս ուրեք երկուքին հոլովք են
դնին նովին մտօք: դօ",

Սանել զկամս նորա յանձինս մտադիւրս և ’ի սըր-
տըս կամարարս, որ, անձամբ, սրտիւք . . . երևե-
ցաւ նոցա երկվար մի մեծաշուք հեծելով հանդերձ
երևելի զարդու՝ ’ի վերն ոսկի վառելով, որ, ոսկի դե
նու, . . . օրհնեցէք զնա ’ի բանս քաղցունս, օրհնե-
ցէք զնա ’ի բարբառ լսելի, ճանճ..., ճարճատով:
և անկցին ’ի սուր սուսերի սրով . . . մեծա-
շուք ’ի դոչիւն փողոյ՝ բարբառ արուեստականայ ձայ-
նիւ զճակատն յառաջ մատուցանէր . . . մտի ես դը-
ցըն օգնականութ զայն ճանապարհ, ոչ զօրութ բանութ

ոչ 'ի տեղւ նկղակաց, ոչ 'ի հաստատելոյ բանին ալե-
գանց, այլ հեղուլն եկեղեցւոյն . . . պատրել զամենե-
սին 'ի գեղ երեսայ իւրոյ. | Են:

478 Երկրորդ՝ քաղաքական հոլովով անուանց գո՛, Յաւնեցէ այրն և շրջեցի արտաքոյ 'ի ցայգ իմ ցլով: և նա 'ի բանից վնոյն պատմել (բանեւք) . . . 'ի բազում փայտից զուարթանայ հուր (փայտեւք) . . . զ_ասուն ետր յանկեան աստուածոյ անուն ընդ (աստուածովք) են:

479: Նշ. Ե: Երբ արժան որ և եղէ գնահատ քայլ կամ այլ բառ նոյնանշանակ որ ճառոյն, լինի ընկերեւ եղր նոյն գենեւորին, յայնժամ մորթ ես ոչ գործեմքան, այլ հայցական հոլովով բառ տարել զայն, որի նաև անշեղակ քեզ վայ ուժկ բառս նախանեայ, յորս հայցականքն ընեն փոխանակ գործիականի: գո՛,

* Նմանեցեն զամօթ մեծ իմ անձամբ . , , կոծեցան ընա իմ խորացել զ կոծ մեծ (կոծով) . . . սէր յաւիտենական սիրեցի զքեզ . . . հար զ նոսա հարուածս մեծամեծս . . . արտաբեյաւ յոքնան արտաւուն մեծ . . . եղ խեջ հեծանեյաս հեծանդուն . . . ընձուլթիւնս այլ ոչ ևս ընձանացջէք . . . խնդալեն յոյժ ուրախութեան մեծ . . . մի նախանձեսցուք զ քանն նայն (ամրու քնով . . . կորնչել զ յաւիտենական սատանայուն (սատակմամբ . . . նոքա զծաղ լալեց երկիղն ահաւոսեն . . . ոչ ընդնայս պարտէր չարչարել քի. նոլեն չարչարանօք . . . հողայն աշակերտքս վայ ուսեկ ախտանամք . . . 'ի մի սպառեն այլ ինն աչագինս անմամանամ . . . պատեցար 'ի Թագաւորէն զանեթաւամ զ_պսակն . . . կերեցաւ յուրա զ փոխանեաղ գերունն. | Են:

Կանոն. Օ:

480: Եթէ բայ նախադասութեան ունիցի զերդ բու-
նըդ բան, զայն բայառական հոլովով կարեմ ը̄ բայիւ:
Եւ էր սկզբան, որ յօժարէ անխտիր ըմ բայիւ, ամէ
այն, յորոց ներգործութիւք ծագեն, սկսանին, ելանեն, հե-
ռանան, եւն: Կամ՝ այն՝ որ լինի պատասխանի, երբ ըն-
նոյն բայ փոխեա 'ի հարցական՝ ը̄ բառերս, յումմէ՞, յոր-
մէ՞, յե՞րբ էրայ, ուստի՞, եւն. զօ".
Ուսուցանելք ուսան զխոնարհութի, յումմէ՛ առան 'ի գրոց:
Այս ծագեցաւ նշանաց 'ի խաւարի. յումմէ՞ ծագե-
ցաւ 'ի քէն ... բարձէք 'ի ձէնջ զընդունայն մխի-
թարութի ձեր ... փարատեա 'ի մտաց խմաց զմէջ մը-
թութի ... հատանեաց զաշխարհս յանկերպարան
նիւթոյ ... ջահ վառեաց ղնա յառաւ լուսոյ ան-
տի ... եւ զայն իշխեցին խորամանկել յինէն ... եղ
հուր մեղաց 'ի կողէն աղամայ ... եւ մեք անդաստա-
ցուք 'ի բանիցն ... մի' գործէր 'ի մեղաւորէն ,..
ինքն ոչ թերանայ 'ի զօրացուցիչ զօրութենէ ... առաւել
բանաւ ք յայնմեկն լուսոյ ... Ճանաչել թէ յումմէ՞ է
շնորհն ... պատերազմայ սկիզբն յաղագուհէ մարդ-
կան եղե ... արա դու քեզ տապան 'ի չորեքկուսի
փայտից ... յինէն եղեւ բանն այն ... ոչ եթէ 'ի
մթերից ընչից ուրուք եղեն կեանք նորա ... պաղփաղ
փուն կանգնեալ 'ի հողմոյ շարժեցի | եւն:

481: Ծանօթ: Օ այս եղեր սկզբան բացատրեալ բա-
ցառական հոլովով, ունի որոշել 'ի նիւթոյ եղբէ
կրաւորականաց նոյնպէս 'ի բացառական հոլովն եղե-
լոյ, այսուհետ կանոնաւ, զի երբ զկրաւորական բայն

փոխես 'ի ներգործական, նիւթոյ եղելն կրաւորակա-նին լինի ենթակայ ներգործականին, և ենթակային կրաւորականին փոխի 'ի կրող եղեր ներգործականին, զօ", յՅ̅ վարեցաւ 'ի հոգւոյն յանապատ, — հոգին վարեաց զՅ̅ յանապատ, ևն։ Իսկ եղելն սկզբան ոչ կարէ փոփո-խիլ այսպ, այլ թէ՛ և զբայն փոխես 'ի ներգործական, տակաւին նոյն բացառական հոլովով մնայ խնդիր թէ ներգործականին և թէ կրաւորականին, զօ", ա̅ծ հա-ստատեաց զաշխարհս յանկերպարան նիւթոյ, — աշ-խարհս հաստատեցաւ յա̅յ յանկերպարան նիւթոյ։

Կանոն. Ի։

482։ Բայ նախադասութեան եթէ ունի զերդ դադար-ման, զայն տրական հոլովով լծակցեմ ը̅ բայիդ։

Եղեր դադարման՝ զոր կարեն ունել որևիցէ բայք, է այն՝ առ ո՞ դիմէ և յո՞ ուղղէ ներգործութիւն, կամ այն, որ հարցանի նոյն բայիւ ը̅ բառիցս, ո՞ւմ, ե՞ր, յո՞, առ ո՞, յե՞ր ինչ, ո՞ւմ, ևն, զօ"։

Փրկիչն մեր զամս երիս քարոզեաց ո՞ւմ չարչարելոյ հրէից։ Արդ ցո՛յց զանձն քո ո՞ւմ ցուցից քահանային։ Յորժամ կոչիցէ ոք զքեզ յե՞ր ինչ 'ի հարսանիս կամ 'ի կոչունս։

Գնայ 'ի կողմանս տիւրոսի ... ողորմեայ ինձ տէ՛ր։ ոչ ետ նմա պատասխանի ... երկիրպագանէր նմա և ասէր, տէ՛ր օգնեա ինձ .... եղիցի քեզ որպէս և կա-միս ... մատեան առ նա ժողովուրդք բազումք ... կո-չեցեալ առ ինքն յՅ̅ զաշակերտսն ասէ, գթամ 'ի ժո

դովս լրդդ . . . հօրդանէր ցաշակերտսն . . . 'սաստկաց աշակերտացն . . . դժա լուարուք . . , վասն հաւատացեր քեզ . . . զձեզ զպարսան թողի քեզ . . . մատնեաց զնա դաշձայ . . . ասանդեաց խորդ հնազանդերցն խորհուրդս . . խորհրդովքն զաղահանի մեզ օրինադրեն . . . ո՛ ծնաւ ինձ զ ոսա, զսոսա ինձ ո՛ սնոյց . . կործանեմ առ իս զորդ ամենադով . . . յոգի զատեսայ. գայլն տօնելի հեն զ էնն կործանողն. գնաց մարդ 'ի տուն իւր յաւիտենից . . . չար էր ինձ սլսաբանս . . . բազմապատիկ են առ այս ոճոյն բանք . . . ո՛չ գոյ մեզ փրկութիւն , . . բեռն լինել ինձ . . . ես եղէց ձեզ 'ի հայր, և դուք եղիջիք ինձ յուստերս և 'ի դստերս. | և այլն:

483: Նոտօք: Յայտնի է, զի ոտական հոլովք կրկնակի ձևանայ առ մեզ, այն է, սկզբնահոլով և վերջահոլով . և երկոքին իսկ բացատրեն զեղյն դադարման, այլ թէ որ յերկուցունց 'ի մասնաւորի պատշաճեսցի այսմ և այնմ բայի, ո՛չ ուսուցին մեզ հեղինակք որոշակի ինչ . զի և ո՛չ թնթևինչ թոււ փակել զերդ Է կանոնք: Բայց կամեցեալ յայսմ ևս նուաստիս իւիք մտանել, մարթ է առ ժամս այսպս որոշումն առնել, թէ այն բայք, որք հարցանեն բառիւքս, ո՞ն, է՞ն, կամին զ վերջահոլով ոտական: զօ", Մնդրեան ծառայեսցէ ո՞ն, խնամոյն, | ևն: Իսկ այնք՝ որք հարցանեն բառիւքս, ցո՞, առ ո՞, յե՞նչ, ո՞ւն, սիսպումն զնախադրիւ ոտական, զ օ", Հեթանոսք զայձան սրտիւք առ ո՞, յե՞նչ դարձան, առ ինձ . . . զիմեալ ապաւինեցայ յե՞նչ, ո՞ւմ ապաւինեցար, յատաձեր: | ևն:

Են ևս բայք, որք մի օրինակ կապին ը̄ երկոցունց հոլ, գօ", ասէ ցնմ յմ ... թէպէտ և լերինդ ասի-ցէք ... ասաց առ նոսա պատակս պայս, | ևն:

Վաեռն. Ը:

484: Եթէ բայ նախադասութ̃դ ունիցի զեղը ա-ռարկեալ, զայն կարես կապակցել ը̄ բայիդ պատմա-կան հոլովով:

Առարկեալ եղբ է այն, որ իբրու սեփհական առար-կայ եդեալ լինի առաջի այնց ներգործութեց, զորս մի-այն իմացականք և մարդիկ կարեն գործել յորում մտաւորք, որպէսի են, խորհիլ, խօսիլ, հոգալ, դժգո-հել, ևն: զօ'',

Սկսաւ յմ ասել ցժողովուրդսն զյովհաննէ ... զե-հանամ զքէն հայր ... զի չարախօսեցեն զնմանէ ... մի' յայտնեցեն զնմանէ ումեք ... զի՞ հարցանես զիս զբարւոյ ... ոչ ոք զմնջէին զտմնուտեանէն ... ո՞չ է քեզ փոյթ զումեքէ ... զի՞նչ դուքս ամբաստա-նեն զքէն ... յայտնապէս զհօրէ պատմեցից ձեզ ... զայս ոմ առակ զնմանէ առակեցեն ... զոր մինչ-չէին զքէն առակօք ... զորոց և ոչ մի ոք յանձին կալաւ մատենագրել ... որք անօրէնք հուր հարին զքաղաքէ ... կախեցէ զքեզ զփայտէ ... գրէր և կնքէր վերդուսին, և կապէր զաւետարանէն ... ննջեցուր եկեալ է զնմանէ ... դու և ժողովուրդ քո զուամբարեալ էք զաստուծոյ ... հանդերձ մեր ապա-կեն զգործոց մերոց ... համապատ կզկմէն զնը-մանէ ... եթէ ուրուք վաւմեքէ ոչ ոք ...

ցէ ... առնել ը փոքր գործ մեծ, զորմէ զարմանայի ամ երկիրս | եւն։

485։ Ծանօթ։ Զուարճական 'ի վեր բայից ոմանց հնա՛ր է բացատրել երբեմն և նախադրութեամբք, վասն, 'ի վերայ, յաղագս, ընդ, եւն։ զօ",

"Հոգացայց վս մեղաց իմոց ... խորհեցան չար 'ի վս իմ ... այլ խորհեցան վս իմ ը վայր հարկանել զիս .... զի նա է որ հոգայ վս ձեր ... ընդէ՞ր հայհոյեցիմ, վսյ եսն գոհանամ ... լաւ է նմա՝ եթէ կախիցի երկան իշոյ ը պարանոց նր ... լաւ էր նմա՝ թէ վէմ երկանաքար կախէր զպարանոցէ նր. Մտթ. ԺԸ. Ղկ. ԺԷ. ... և ո՛չ ոք այլ կայ բայց 'ի քէն, որում փոյթ իցէ վասն ամենեցուն. | եւն։

Կանոն. Թ։

486։ Ժամանակն՝ յորում յընթացս կատարին որ և իցէ գործողութիւնք կամ կրելութիւնք, ցուցանի 'ի մեզ բազում օրինակաւ։

Նախ՝ յատուկ վերջաւորութբ բայից, որք ունին յառաջին մասին 'ի պատկերս խոնարհմանց, ուր բայք այսպէս կամ այնպէս երեւելով, ցուցանեն որոշակի զներկայ, զանցեալ, և զապառնի ժամանակ։

487։ Երկրորդ՝ հայցական անուանց ընդ որևիցէ բայի։ զօ", զտիւ և զգիշեր ընթեռնու, խօսի, նըն-ջէ, ընթանայ, եւն ... եղև ջրհեղեղ քառասուն տիւ և քառասուն գիշեր ... աղօթիւք պաշտէր զ-ցայգ և զցերեկ ... վակեցան նշխարք զերիս ամս

և մէջ ամի ... զերծի աւուրս կանգնեցից զդա ...
զհաստատուն և զմէջ ամ չխնայաւ տաճարս ... ես ընդ
ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև 'ի կատարած աշխար-
հի ... որպէս ընդ ձեզ զամ ժամանակս եղէ ... որ
էս ացաք լինել ընդ մեզ զամենայն աւուրս կենաց մե-
րոց. | Եւն։

488։ Ծանօթ։ Օտարածիր սպառնալ հայցականաց՝ ը
քաղ ցրուն տեղւոյն կարեն երբեմն չդնել, զօ՛, մար-
թէ ասել, | ամ մէջ թագաւորաց իշխեաց, Նըր-
ատաւ ..., Եւն։ Եկաց՝ մնայ տաճարին հօրեար ամ ...
կուռեցան աւուր մի ... եղև 'ի տապանին աւուր մի և
ստուն օր։ | Եւն։

489։ Ընդ՝ ներգոյական անուանք ընդ որևիցէ բա-
յից։ զօ՛,

'Ի Գեղջէջէ և 'ի առանձնական և յամ ժամու խօսիլ մեզ
յայսմ Գեղջէջէ զօրէն 'ի քէն 'ի բաց պահպանեսցես ...
յաւուրս քառասուն երևել նոցա և ասել ... 'ի ժա-
մանակի աստ յայսմիկ հաստատեսցելոց լիցես ... եղև 'ի
մեղսաւորութեան և 'ի միում ամի կենաց նորին, յամենայն
ատաջնում ..., թշնամանէ 'ի մեջքէ սրկից զնովաւ։
'ի մէջ ժամանակ աւուր մեծի տօնին կայր ձի ... 'ի շաբա-
թու թլփատէք զմարդ ... եթէ ոք գնայ 'ի տուըն-
ջեան, ոչ գայթակղի. | Եւն։

490։ Ձընդ՝ ներգոյական բայիւ ամ բայից։ զօ՛,

'Ի լուէլ ժամում՝ անսայցեն ինձ. և 'ի ծագմանէ
ուշ եղեալ հայեսցին յիս. և 'ի յետին ժամում առա-
ւել ափիբերան լինիցին ... յաղօթել բռում առ նա՝
լուիցէ քեզ ... 'ի հաղորդելն ը նա հացիւ, պատուէր
տայր նոցա ...'ի կատարել աւուրցն պենտեկոստէից՝ էին
ամենքն միաբան ..., 'ի բազմանալ աշակերտացն՝ եղև տըր-

տունից յուդայ ,,, 'ի ծառայէն յոր՝ ահա մարդ ինքն 'ի յանէլ փառայոն՝ ներհեցեն ամէքն ,,, յիշեցէ զ քեզ 'ի գաղն քեզ՝ զհետ որքն եղև ,,, այլ առջեւք զօրուն՝ 'ի հաստատել հոգեայն որ 'ի վր ձեր ,,, 'ի շինել նորուն և հալածանաց վն բանին՝ ձայն վարդակի գայթացի են:

491: Նշանօք: Կայ ներգոյական հոլով անկեութեց կայ իշի եւ, ընդ, նախդրաւ: զօ",

" Ընդ առաջնոյն պետրոսի զոնէ հովանի նորա հասցէ ումեք 'ի նոցանէ ,,, ընդ եղեռն նորա՝ եկն մերձենալ 'ի դամասկոս ,,, նոյն ժամայն ընդ վերանալն 'ի ջը բոցն՝ եւետ ցնկեալ զերկինս ,,, 'ի մերձել ամենայն ժողովրդեանն և ընդ յոր մերձելն և էրէ յաղօթս՝ եղև բանալ երկնից ,,, սայր ձեռն 'ի ձեռն ցյուդայ սառեր մի ոսկեհանդերձ, և ընդ ռաջն՝ առեր այսպէս: երկնի երկնաւ և սարսեաց ընդ յանդէն աստուծոյ 'ի դատաստան. ↾ եւն:

492: Հինգերորդ՝ սաւբռաւական անուանքն ը որ եկեղց բայից. զօ",

Ձ հասարակ գիշերա- ես մակից 'ի մէջ եգիպտոսի ,,, ժողովուրդն մեկնէր ըշտապունք տուրբքն ,,, զինն կամ ահա կոչեաց՝ ցկուռս ,,, եւես զինն երորդ ժամու սուրբն զհրեշտակ աստուծոյ ,,, որ անձաշակ լինելով զբազմաժամանակեայ տուրբքն ,,, եմուտ նմա արև զինջօրէն: եւն

493: Վեցերորդ՝ սեռական անուանքն, մանաւանդ ընդ էական բայից. զօ",

Վախճանեցաւ յովսէփ ամաց հարիւր և տասանց, որդամն նաւաւ յամթոռ ամաց երկոտասանից ,,, նոյ էր ամաց վեցհարիւրոց ,,, և նա էր ամաց վեշտասանից. ↾ եւն:

494: Եօթներորդ՝ Քաղաքական անուամբք. դ՛՛:
"՚Ի քաղաքն Ամայ՝ որոյ մուտն եկն առնել յաղթ-փոլ ... պատրաստեցէք փոխական երկերիւր, 'ի յեռէից ձիոյ գիշերոյն ... յորժամ հասցես դդա ... յորժամ հասու երկեան մանկութեան յոյժ ... ապա յայնմ օրէ խորհուրդ առնէին, զի սպանցեն զնա ..., զի ճանկայր 'ի Քաղաքն Հռոմայեցւոց՝ տեսանել զնա ... և բերել կայսեր մանուկն 'ի քաղաքն յունական ... քանի՞ ժամանակք են, յորժամ հասու այդ եղև դա. և նա ասէ. 'ի մանկութենէ. | Ես:

495: Ութերորդ՝ Ժամանակական մակբայիւք, որք ցուցան յառաջին մասին 'ի 243, թիւն:

496: Իններորդ՝ Ժամանակական նախադրութք ընդ խնդրոցն, ըստ որում տեսանի 'ի 235, թիւն. և ստորև 'ի ԺԱ. յօդուածի:

Կանոն. Ժ:

497: Տեղիքն՝ ուրանօր կատարին գործողութիւնք և կրելութիւնք, կամ իրական են, կամ մտաւոր, և բայաւորին բազում եղանակաւ:

Նախ՝ Բացառական անուամբք ը. որև լիցէ բայից. դօ՛՛,
"Իսկ որ եկանէ 'ի Բեթղեհէմ, 'ի սուրբ անուան դայ ... մինչդեռ իջանէին 'ի լեռնէն անտի ... թող հանից ըղձիղդ յոչ մաք ... քաղաքք յորժամ և յորժամւոյ եկեսցեն ..., ձայն եղև յերկնից և ասէ ... զոյր մեղ օժնութի յերկնից ... առաքեաց զդա 'ի սրբութեանց երկնից ... 'ի խորոց անդնդոց ած զնա 'ի վեր. | Ես:

498: Երկրորդ՝ սկզբնաւորութ տրական անուամբ. դօ՛՛,
"Դիմեաց ամ երամակն 'ի դարէ անտի 'ի ծով ...

զՆերծէր 'ի չէաան . . . մաՀք ընդ նեղ դրան . . . ե-
կից և ես զկնի քո՛ յոր վայր և երթեիցես . . . ղէ՞ կայք
Հայեցեալ ընդ էրէկին . . . որ վիրացու 'ի ձեռնջ ցեր-
ջէին. | Եզն:

499: Երրորդ՝ ներդաշնական անուանք. զօ՞,

" Ընկղմեցի 'ի խորս ծովու ,. . . ոչ ժողովեն 'ի բե-
կեճուածս . . . մնացեալ իմ՝ անձեռաղ կայ 'ի ... անդամա-
լուծ . . . 'ի բանդի էի և ննջեք առ իս . . . աշխատեցի
'ի խորանս սոսդ է . . . եթէ գայի 'ի ... յիմում ար-
գար 'ի ... անդ . . . 'ի փայլակնաշուշնէանս էին ... :
անել եւս նմա յանուրջս , . . . աչէր 'ի նոր ... ;
ոչ կայիր յու...ն բուն . . . նախորդաց 'ի ...
փերեզոց . . . զխորհուրդն ... ...ցեն յանձինս ես-
կանց. | Եզն:

500. Ծանօթ. Ա: Տարբերութի երից Հոլովոցս յայտ
է. զի բացառականն ցուցանէ զտեղին՝ ուստի կամ յորմէ
... ելանէ գործողութին. տրականն յայտնէ ըղ-
տեղին՝ ... որ ... կամ յոր ... ներգործութին. իսկ
ներգոյականն զտեղին յորում մնայ, կամ թէ Հանգչի
գործողութին, իբր մնաց երից բաւից, 'ի ...
ցուցանէ, 'ի ... ... եւ պայծառ երեւի 'ի բանս. |
... ... յանդգնա. ...կեցաւ յանդգնաւ, ...
ձաւ յանապատէ յեգիպտոս. | Եզն:

501: Ծանօթ: Բ: 'ի յառաջ բերեալ օրինակս և 'ի
նոյն նմանին տեսանի եւս տարբերութիւն երկական և
ժամանակական անդէդ, զորմէ լուիցես և առաջե:

502: Չորրդ՝ տեղական նախադրութ. Գ ...ն նոյն,
զորս գործակս գտանես 'ի 235. տան, և ... 'ի
ժա. յօդուածս

503: *Հինգերորդ՝ տեղական մակբայիւք Ը որ և լյէ բայից, որոց օրինակք տեսանին 'ի 242, Թիւն:

504: Բայց 'ի վերոյիշեալ երրակի տեղեաց, գտանի և չԸԴ. իմն տեսակ երակման և մասուր տեղւոյ, զոր մարթ է կոչել. Անշէլեալ կամ Շրջապատ իրաց, շուրջ վորով՛ք կատարիլ մասնին գործողութիւնք կամ՛ կրելութիք. և զայս տեսակ տեղւոյ պարունի Պարառականն հոլովով կապել Ը բայից, ոչ իմանաս յօրինակացս:

* Տեսեալ յոյժ ժողովուրդ բազում զկնի ... արկին զնոքօք ձորձս ... մտեալ Թագաւորին հայել զբազմականօք ... յածէր զաւս զբազմականօք ... աշակերտքն քո անցանեն զաւանդութեամբ ծերոյն ... շրջել զեզերօք լերամբք որոշեալքն խորայնելի ... Նա զարդարին փրկեաց յիջանել հրոյն շրջելով զարգասուն ... եթէ զնը մարտի գնալյես, բազմապատիկ եղիցին ... մի՛ կուտեսցէ զնովաւ հող ... անկալ զպարանոցաւ նր և համբուրեաց զնա ... երբէք զպատուիրանաւ քով ոչ անցի ... սատակեցից զծերբակալեալս. որ միղ եղէ զորմով ... եւ և նստաւ զսամարաւ ... արկցուք քուրձըս զմիջովք մերովք ... փոյ նոյա զի փաղեցին զէնն ... անկաւ արիւն զծլխոյն յօնանին ... զնովաւ էլլին զօրք՝ փախան 'ի ձեռին. | Եւն:

505: Նախադ: Հնար է և այս տեսակ տեղւոյ ծանուցանել նախադրութեամբ, շուրջ. որ կամի նոյնպէս ըզ պարառական հոլով: զօ",

* Մինչև շուրջ զգօտաւ բերելոյ, և արկից աղբերացուցից զոսկերս ձեր շուրջ զսեղանովք ձերովք .. գնայր ջուրն շուրջ զսեղանովն. | Եւն:

506: Զվախճանն գործոյն և գործողին, կամ զայն՝ որոյ պատճառաւ լինին գործողութիւնք, պարտիս բացատրել և յօդել ը̄ բայից.

Նոյն՝ սկզբնաւորով՝ տրականաւ աներևոյթ բայից, զոյգ ը̄ նախդրաւս. յ. 'ի. առ. առ 'ի. և այլն: զօ″,

. Ո՞չ ելեմ է առ ասել համարատեցայց ինչ . . . կապեցէ՛ք կայդ 'ի խորձունս առ 'ի յայլել . . . գօրացի իմ էր 'ի բժշկել զնա . . . փութացիս 'ի ձեզ շնորհս ինչ հոգևորս առ 'ի հաստատել զձեզ . . . Նորոգեցարուք 'ի նորոգումն մտաց ձերոց առ 'ի ճանաչել ձեզ զկամն . . . ապաշաւեցէ՛ք և դարձարո՛ւք 'ի ջնջել զմեղս ձեր . . . յարուցայց մն իշխանութիւն մերոյ, զոր ետ մեզ Տէր 'ի շինել և ոչ 'ի քակել զձեզ . . . զի՞ արդ կարէ սա տալ մեզ զմարմին իւր յուտել . . . որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ նմա . . . կարեաց օձն փաղփաղակի յեն- փլին կարկառեցաւ առ 'ի հպելոյ զանձս նորա . . . վառեաց է զարարածս առ 'ի խուժելոյ զմիտս 'ի թշնամւոյ . . . փակեաց առն զարգանդ նր առ 'ի չծնելոյ նմա որդի . . . և նմ աչք կալեալ էին առ 'ի չճանաչելոյ զնա . . . խստացուցին զպարանոցս իւրեանց առ 'ի չլսելոյ ինձ և չընդունելոյ զխրատ . . . զերկիւղ իմ տաց 'ի սիրտս նոցա առ 'ի չապստամբելոյ նց յինէն. | և այլն:

507: Նոյնպէս տրական աներևոյթք՝ 'ի դիմս նախնեաց յոլովակի դնին առանց ասացեալ նախդրայդ, այն է՝ ուղղական հոլովով, զոր համարակք մի՛ շփոթեսցեն ը̄ նդիւրս 'ի վերոյ, 469 , զի դիւրին է որոշել քննելով զդիմաւորն, եթէ զի թէ դիմաւոր

քայն իցէ չէզոք, կամ կրաւորական. աներևոյթն ընդ այնմ կապեալ՝ միշտ համարի սկզբնահօրով տրական. թէ՛ և չունիցի զնախդիրսն՝ որպէս տեսանես 'ի սոսին:

* Պէտս յ՟ առ յոլովսանէս (առ 'ի) ձգել 'ի նմանէ. ... որդի մարդոյ ոչ եկն (առ 'ի) պաշտօն առնուլ, այլ ('ի) պաշտել և ('ի) տալ զանձն իւր ... գնաց անտի ժողովել և ուսուցանել 'ի քաղաքս նոցա .... մատեան աշակերտքն ցուցանել նմա զշինուածս տաճարին ... հատէր ոչ աղաւաւորսն տեսանել զկատարածն ... փութամ ձեռվիմ միշտ զձեզ յորդորել ... առաքեցայ առ 'ի խօսել ընդ քեզ. և առ 'ի աւետարանել քեզ զայդ ... ոչ կայր ինչ պարապելոյ, բայց առնել ինչ կամ լսել նորագոյնս. | Ա. ոյն:

508: Իսկ եթէ դիմաւորն իցէ ներգործական պարտ է որոնել. ունի՞ արդեօք զեզր կրող 'ի հայցական հոլովն, որ եթէ կայցէ ներգործուն կամ զօրու, յայնժամ ուղղականաձև աներևոյթն համարի տրական առանց նախդրի եդեալ, որում ուսանիս յայսցանէ:

* Սկսաւ վարդապետել զաշակերտսն 'ի պահել 'ի նաւ. և 'ի յաղթել յայնկոյս ... մատնեցեն ըզնա հեթանոսաց, ... այպանել և 'ի հարկանել և 'ի հանել 'ի խաչ ... առաքեաց զծառայս իւր առ 'ի կոչել զհրաւիրեալսն ... աղաչեաց զփիլիպպոս ելանել նստել ընդ նմա ... բանիւ հաստատեաց 'ի լինել զամենայն. | Ա. ոյն:

509: Զայսպիսի աննախդիր աներևոյթս՝ յուրեք երբեք մարթ է համարել ճշմարտիւ ուղղական իւրեանց ներգործականաց, մանաւանդ՝ եթէ աներևոյթքն լիցին էական կամ չէզոք բայք, որպէս կարծի լինել յայսոսիկ և 'ի նմանս:

* Ընծայեալ բերկրեցաւ (արքային պարսից) կարծեցեալ զԴիոս հաճոյ լինել նմա յաղթականաւն. Լուր բառդ՝ աստ֊ է հայցական խնդիր հաճելոյն, իսկ անել եղելոյ՝ հաճոյ լինել իբր ուղղական խնդիր կարծելոյ։ Տե՛ս այսմ և ՚ի սոսին։

* Տեսանիցէ (ամ) զոգիս մարդկան՝ ՚ի խնամս տեսչութեան իւրոյ վայելել և ուղղութեամբ ածել և արդարութեամբ գործել ... զքեզ ուսաք մնալ ՚ի միտ ՚ի ձեռըն սգօթից ... մի՛ խնայեսցեն պատերազմն հակառակաբար ստանալ զկամս առ օրէնսն ... յանձն առաք և զայս ամ. ամենայն խառնամբ լինել ... ոչ պարտիմ.ք համարել ուրուք կամ արծաթոյ պտղալոյն լինել նըմանող ... ՚ի նմանէ լսան նեղ լինել զդուռն ... հաւատասցուք քաւել լինել գնոյն մեղաց մերոց ... խմայեալ գիտացաք զհոգին քո արդի թորգմայ ... ռասուցանէ անփոփոխ զնա քո և անայլայլելի ... ծանեայ մեզ քո զմաղն քեզ ... կալծէին շաքարթութն և խորուրդն քո զեկեանս յոյէնան. Լն։

510։ Նախնդ՝ զպատճառն գործողութեան կարեն ծանուցանել բայատական անուամբ.ք կամ դերբայիւ.ք. Զօ",

* Ցանուցեալ զձայն պիտանի՝ ՚ի ... ոչ եբաց զդուռնն. (աւ ոչ եբաց ՚ի պատճառս խնդրելոյ.) ... եգիտ զնա ՚ի քուն ՚ի ... ոչ անտացեն նմա ՚ի ... և ՚ի խիստ գործոյն ... և ՚ի ստակացոյն զնա վայելոյ՝ թօթափեցաւ ՚ի նմանէ ամբոխըն ... մինչ դեռ սակաւեին չհասանացին ՚ի ...: ... արկին և ո՛չ կարէին ձգել ՚ի ... անտի ձկանցըն ... լեզուք նոցա ՚ի ... յամաքէին ... ՚ի չգոյէ հեղթոյ երկրին՝ ՚ի ծագել արեւու ապականցաւ ... թաղեցին ՚ի տակելթն ... ՚ի ... չբա-

ւելոյ . . . քաղաքք քո քակեսցին — 'ի [illegible] բնակ-
չաց 'ի նմ . . . ձորձք մեր և կօշիկք մաշեցան 'ի բազում
երկայն ճանապարհէն . . . — 'ի [illegible] ոմն 'ի մէջ խորա-
ջոյն երթայ հարցանել 'ի բանս . . . լռել ժամս
և ատել ժամս, որ ոչ ուսեալ 'ի Ժողովողէ խո-
մէ . . . աղօթէք առ մեզ խոս [illegible], — 'ի [illegible]
[illegible] ձեր 'ի խաղաղութ. ը. աւուր . . . զօ-
րացեալ կ յարութեան հաւատոյ առ 'ի յուշ [illegible] ըն-
դրոց զօրութ. | Եւ այլն:

511: Տորքէրութեան այս բացառական հոլովոյ, և ներքոյ յիշեալ տրակաց, 506 համարն յայտ է. զի 'ի սոսին բացառականս է պատճառ գիտութեան բայից, զօ՛, խնդութեան է պատճառ չարութեան՝ չհաւատոյն. տրտմութեան է պատճառ բերելոյ. չարեաց հետեւեալն է պատճառ տառապանաց. ոչ զոյն բնակչաց է պատճառ քակտելոյ՝ քաղաքին. | Եւ այլն: Իսկ յայտնի գիտելի բայս ուզել և կարել առ տրականն լեալ առ նորաւ կամ վախճան սահմանելի, զօ՛, խարձոնքն կարեն մի այրելոյ, ամ զի այրեսցին: առաջուանն կարել 'ի ջնջել մեղս, զի ջնջեսցին մեղք: փառելն զօրութեան ուզեալ լինի առ 'ի վրէժխնդրութիւն: կոչեալ լինին աչք, զի մի՛ ճանաչեսցեն. Եւ այլն: ուստի յօրինակն այսր թուոյ՝ բառքս, — 'ի [illegible], — 'ի [illegible], — 'ի [illegible] Եւ այլն: ոչ են բացառական, այլ եղեալ են փոխանակ նախդրաւ տրականի, կամ ը այլ կարծեաց՝ որ 'ի նոյն յանգի, դրադէմքն են ստականի խնդիր, — 'ի. նախդրին, բայց վերջն և եղէ միշտ նը-շանակեն ընդ նախդրաւ տրական, — 'ի [illegible] — 'ի [illegible] — 'ի [illegible] Եւ այլն: որ հաստատի և

այնուհետ, զի ուրեք ուրեք երկոքին եւս դնին նոյն ին ձեւք. որպէս յայս բան,

Ծանրացուցին զականջս իւրեանց — ՚ի չլսել. եւ զս-րտս իւրեանց կարծրացին անհնազանդս — ՚ի չլսելոյ օրինաց քոց. (Զաքար. Է. 11)։

Նաեւ զդոյզն լեզին մասնկունք ճանաչել զգործ, ըն-դհանրապէս, եւ զկարգաւ եղելոց հոլովոց, եւ ըստ այնմ վարեսցին նորեալքն ՚ի վսեմ խրթնաբանութիւն, ո-րոնց շփոթելոյ զխօսս մինչ ՚ի միասին։

512: Արդ՝ պատճառաւ նախադասութեանց, զորոց տե՛ս ՚ի 135. թիւն. եւ յայս գլուխ տարբ ՚ի յօդ. ժ։

513: ՚Ի փոխման կանոնացս այսոցիկ՝ կարեւոր տե-սանել ծանուցանել համբակաց եւ զխոտորմունս ոմանց բայից, որք փարտուցեալ ՚ի հասարակ կանոնաց տա-րին, այլազգ պահանջեն զխնդիրս։ Իբր.

Նախ՝ բայքս, էրէգոմէն կամ էրէգիզոմէն. յադէն. ագաչաւոմէն. պաթէյա կամ դասէն. սաւռ էն. թամաֆոմէ. Եւն։ կամին զխնդրոհոլով տրականաւ զօ",

* Գրեալ է՝ ... զօրաւ՝ հրեշտակապետին ... եւ յաղթեցի աշխարհի ... պաշտպանեաց խորհրդոյ ծա-ռայի իւրում ... ո՛չ ինչ կարէին առնել նմա ... մի տուժապանեսցուք ... ունել ... միայն պատկառ կալ ... զգուշացուցանէ եւ այլոց ... պատկառ կալ ... առնցիցէ զնոսա եւ նոցա ո՛չ ցանկայ. | Եւն։

514: Երկրորդ բայքս. հաւաքեն. գտանեն. ... Եւն. առնուն զխնդիր տրական հանդերձ. զն նախդրաւ զօ",

* Օգնել հարկաւ մարդոյ ո՛չ իշխեր հայել ... զի մի՛ երբեք հարցեն զքեզ զմտան քո ... յետ յե-

տըս չոգւոյն և զարկման սրտին . . . վշտաբեկեալ խռովեալ նոյ թևկն ածեմք . . . որ ունին սէր հարկաւ ըստ-հայելեաց . . . ծափ ըստ հարցէ ՚ի մէջ նը. | Եւն։

515։ Երրորդ՝ բայք, փղձել, կծծոտել, հեծծել, ՚ի ձայնա- կան, ողբալէն, տալոմ, տալ, տոմոն, գա-գանել, յառնել, Եւն։ Երբ յարին յանուանս զնոց, արժողուեց, կամ դաշանց, Եւն, կազմին ՚ի այսս սեռական կամ գործիական հոլովով, կամ նախադրութեամբս ընդ, Եւն, զօ",

Ով դառնեկանեյ միջ սակ արկեր ՚ի խ . . . սառացու ցմլեծակ անդին հարևեր ուխոյն . . . գնեղն յոյա զա-գարակն բըռն . . . վածառելյեն զգամէջի խմայեպայ-եոցն՝ քան դառնեկանեյ . . . մեծառի այսոր դիւրագին ընդ երեսուն ողբալոյ . . . վարձեցաւ ... ոբնձկէք արս սրնկայս . . . արկ փարձս մշակացն ասաղն դառնեկ-նաց . . . տուր ինձ զայգին քո ընդ ողբալոյ . . . բայց թէ կամիս հողոյ հողոյ անուամբ։ տուգանեաց զխ հարևոր լէոք ոսկոյ . . . զջուր մեր գնոյ արբաք . . . զխոր զմեծ վարդապետն ընդ երեսուն ողբալոյ հրեիցն մատնէր. | Եւն։

516։ Չորրորդ՝ բայք, ..., ..., ..., հայցանել, ..., ..., ..., Եւն։ Առ նախնիս գտանին եղեալ երկու հայցական խնդրովք, որում ո՛չ համբակք, այլ զարգացեալք միայն կարեն նմանիլ ՚ի խրթին գրուածս. զօ",

Արդ՝ դու զո՞ առնես զքեզ . . . ես զո՞ առնել զայս . . . ոմանք զմե կոյն ասեն զամենն . . . հարցեց և ես զձեզ բան մի . . . թագաւոր զմեն առնեն զԱն . . . ուսուցանէր զնոսա առակօք բազում ինչ . . .

զայս միայն աղաչեսցուք զՔեզ ... դարձեալ զայլ որ սահմանէ զայս օրն ՚ի դաւիթ ..., զնախանձն որ առ մարդն եղև, խնայելն զպատճառն ... որ արբուցէ միում ՚ի փոքրկանցս յայսցանէ բաժակ մի ջուր ցուրտ՝ միայն յանուն աշակերտի ..., դու իսկ ուսուցեր ըն-նոյս ուսումն տիրել ՚ի վր քո. | Եռ։

517: Չորրորդ՝ Եական բայք յերրորդ դէմս ե-դեալք, յորժամ կամին ունել առ իւրեանս զանուն կամ զդերանուն ինչ ուղղական, որ ը՟ իմաստիւն է յատկացուցիչ ենթակայի Եականին, բայց ըստ քեր-թողական վերլուծութ՝ կոչի, սեռական խնդիր Եա-կանին. զո՛.

* Տեառն է երկիր լրիւ իւրով ... իմ է խոր-հուրդ և զգուշութի, և իմ է հանճար և զօրութի։ եթէ առից ես յիմէ՝ որ ինչ քո՛ իցէ. | Եռ։ Ն.ԺԼ զայսմանէ այլուր ես։

518: ՚Ի բազմաթիւ օրինակաց խնդրելոց՝ զոր դայս վայր հաւաքեցաք, մարթեն մանկունք ճանաչել և ըզ-պէսպէս առնչութիւն՝ որովք առնչանան ը՟ բայից.

Եւ նախ՝ զտեղականութեան խնդրելոց, ը՟ որում հնա՛ր է միօրինակ զետեղել զայնս յաջմէ կամ յահեկէ բա-յին, և եթէ բազում իցեն, զոմանս յաջմէ և զոմանս յահեկէ, ըստ քաղցրութ լսելեաց, որոց է օրինադրել զայսոսիկ։

519: Երկրորդ՝ զընթերականութեան խնդրելոց. զոր համբակք միշտ առանց միջադրութ այլոց բառից կը-ցեսցեն ը՟ բայից, մանաւանդ՝ ուր բազում իցեն բայք և խնդիրք, և խառնակեսցին իմաստքն յանջատա-մանէ նոցին. իսկ եթէ ո՛չ կայցէ կասկած այդպի-սի, ՚ի խրթին զրուցս մա՛րթէ խոհեմաբար դասա-

զուր հետեւել հնոց նախնեաց, որք ուրեք նոյնէք հեռի դնէին զխնդրեալս, որպէս տեսանի յայսոսիկ եւ 'ի նմա բանս:

* Այն է՝ ողբ եւ թայից զպատուածն եւ զայս: Իբրեւ տեսին զնայցեն զնա ... զի տեսին ելանէ զզգեստեւն նորա 'ի համբերձէն ... , զի՞նչ ելէք տեսանել ... եւ էջին ելեալ զգետն եւ զգեստերն՝ զի անկեալ դնէր 'ի մահիճս ... զմխիթարեն եկին փոքր փախուցեալ ... յայսժամս եկն մեղ լոյս քո եւ լուսաւորչաց ... զէշ եւ զիա՞ նոյն լուսն լինի յօդակալ եւ խաւար ... որստեղծ եւ փառաց թախծեալ առաջի իմ զձանապարհն իւր ... գնացեր եւ յուղայ, որ զնա մատնելոց էր, զսեզն ... | Նշ:

520: Ամբողջ՝ զընթացակցութե խնդրելոց. որոց մարթ է առնուլ զերկորոշ տառս. դանձակոն. զպատկայուցիչս. եւ ուրեք՝ նա եւ զխնդրելս: Զայս 'ում ունիս նկատել 'ի նախ եղեալ օրինակս:

521: Զոյգ՝ փոխադրութե խնդրելոց բազմատեսակ է, յորոց միում լինի տողիւ, եւ բազումն լինի 'ի մեծ քերթողաց Հայոց: Իսկ թէ եւ դէմ ոչ նկատի 'ի խնդրելս: Միայ ասա խօսել միայն.

522: Հնգերորդ՝ զհոլովատեւ խնդրելոց, որոց առաջին եւ ընդհանուր օրէնք այս է, զի որեւիցէ խնդրեալ՝ յում ժամանակի եւ յում տեղւոջ է իւր ունիցի զիւր հոլովատու կամ զնախդիր, մանաւանդ 'ի սորերա խօս զրուէ, նակայն տրտաքոյ կանոնի՝ հրամանաւ հեղինակաց թոյլ տուեալ է. նախ՝ յանուրոշ բառս բառնալ զնախդիր հիքկանց, ոպ ցուցաւ 'ի գլուխ 464:

523: Եւթն՝ երբ նոյն բառ լինի խնդրեալ բազառակյուն եւ տրական հոլովով, 'ի ձեւոր դրանց մարթ է զանց առնել զնախդիր նախընթաց բառին. պօ",

* Մի՛ փոխիցէք տանէ 'ի տուն . . . գնացուք գօտւոյ 'ի գօտի . . . զա՛մ ամենգերս կրօնից 'ի կրօնս փոխեցին . . . մտանիցեն սենեակ 'ի սենեկէ լծագչիլ.., իղ լծափոխել աման յամանէ՝ բուրէ պհոտ: Ապա յն 'ի պատդ բանս յաւ եւ է կրկնել զնախդիր խրատքանչ իրոցն. գօ",

* 'Ի չարեաց 'ի չարիս ելին, եւ զիս ո՛չ ծանեան .. գնայ է նա 'ի զօրուէ 'ի զօրու . . . յորովայնէ յո-րովայն երկրպագող ք՟ի . . . ես միշտ 'ի փորձուէ 'ի փորձու մտանել . եւ նա 'ի հանգստենէ 'ի հանգիստ բարձրանալ . | և՟ն:

Եւ՟դ՝ ի մէ է խնդրեալքն ունիցին զանազան, զյառա-ջադիմելն, զբազմապատիկ, և՟ն. դհոլովատու նոյն կոչել պա՛րտ է ը՟ կանոնացն, որք առացան եւ առա-ցին յխրատքանչ իրացն ձաւ:

524: Դասաւորեն մանկունք առ ժամս այսչափ ծա-նօթութիւնք խնդրելոյ, զի այլուր եւ ո՛չ պակասին կա-րեւոր գիտելիք պացուցից:

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ:

Դերբայք ըստ հայոց ընդ ենթակայ:

525: Ո՛չ ը՟ դերանունս, այլ ը՟ ախտալից համբա-կոյն կոչեսցի համարիմ առաւոր 'ի միում վայրի մեկ-նաբանել զամ արտաքաբոս անփոփոխ բայից, որք բնոչ եւ ամ յատկութիւնք զօրել տեռն գոյական, ինչն

Եւ 'ի խօսակցութեան 'ի մէջ սպասաւորութեան դերանուանց․ Ը
որոց նախ՝ լինին ենթակայ բայից երրորդ դիմաւորաց՝
զոր ասացեալ է վերագոյն (321) օրինակօք հան-
դերձ։

526։ Երկրորդ՝ գործեն ենթադրեալ դոյականաց
անուան գործականս, մանաւանդ 'ի սաստական դեր-
անուանց։ զօ՛,

* Ո՞ 'ի ձեռնջ առ հոգալ խորհրդ յաւելուլ կարի-
ցէ ․ ․ ․ յետ յառնելոյն նորա՝ յառաջեցից քան զձեզ
'ի գալիլեա ․ ․ ․ 'ի գալն նորա առ ձեզ՝ լուսն օրհնութեան
եկեղ ․ ․ ․ ակարացաք 'ի ժողովելն նորա երբեմ զլեառն
ամբարշտաց ․ ․ ․ անուոյն անուն կոչեցաւ զեզ՝ զեզ՝
նորա խաւ լսելով․ | ․ ․ ․

527։ Երրորդ՝ լինին բայադրութեան այլոց բառի․ զօ՛,

* Ես 'ի մէջ այսօրինակ խորամանկութեան մնալո-
ցեալ և զայն զնեանտն ընկերանութեամբ ․ ․ ․ այսօր լոյս
խոստացաւ ինձ առ նահապետս՝ 'ի զաւակէ նոյին․ օրհնեալ
իմ՝ սգայից ․ ․ ․ արդ դու պատուիրէ մարդկան
իմ ումեք ապաշխարել ․ ․ ․ կի դու են կամքն իմ, քա-
ջեգործայն ապաշխարութեան գանգատ մարդոյ զան-
գիտալ ․ ․ ․ այլ առաւել դու դի՛ք 'ի մտի, զինել
զայլթակղութի եղբօրն ․ ․ ․ մեծ է քեզ դու՝ հոգեւոր քեզ
ծառայ իմ ․ ․ ․ յայնժամ ահաւոր նշանս լինիցին, (յ]
պատահել մեծայ, հերձուել վարագուրի ․ ․ ․ 'ի բերանոյ
արքային լիցէ քոյն այն մնասա, ապաշխարութեան արքայի
զմերժեալն յերկնէ ․ ․ ․ յերկնոյն զօրաւոր է՝ ո
'ի պատժոյն և 'ի բռնակալութենէ․ | ․ ․ ․

528։ Չորրորդ՝ լինին յատկացուցող դոյականաց, զօ՛,

* Պատուեցեաց մեզ առ Թուղթ ․ ․ ․ ․

ունել իշխանութիւն բժշկելոյ զցաւս և հանելոյ զդևս . . . որ (Թարգմանի՝ տեղի հատուցելոյ . . . Լցան աւուրք ծննդելոյ նորա . . . միթէ տունս ոչ ունիցիք ուտելոյ կամ ըմպելոյ , . . զոյր ժամանակ գտանելոյ անդրէն . . . չիք տեղի հանգչելոյ այնորիկ . . . ժամանակ ծնանելոյ և ժամանակ մեռանելոյ. | Եւն։

529։ Չորրորդ՝ Ը որում ճշմարիտ գոյականք լինին Յարակցականաւ, և պահանջեն առ իւրեանս զբառ ինչ աներևոյթ, որ յատկացուցէ, թէ որո՞ւ է, կամ ո՞ւմ պատշաճեսցի գործն այն կամ կիրքն՝ նշանակեալ աներևութիւ. զորմէ և տարբե լինի զբոյց. զօ",

* Լսելին բարբառոյ և զօրութ պատմելոյն . . . արկանել գութ զհեղդ ՚ի մարմին իմ . . . զպարտականսն Ը յամենայն նորա ՚ի տանձ․րեն . . . և եգև ՚ի կալն նորա յաղօթս առամնձինն . . . տեսեալ զկեալս հորուաելոյ վերնականացն պարերգութ . . . չէ՛ մալթ եղծանել զջրոյն . . . նա այնպէս լժուեցաւ՝ լծէ ոչ ննջելոյ՝ ծնոյն ատէր . , , ՚ի փոխելոյ նորա փայլատակունք հատանէին բամբասելին զծածկելն խոնարհելն առ ախտացեալս, և զհողմունքն գնայն զհետ կորուսելոյ ոչ խարեն . . . զշարժել շրթանց եւրոյ ո՛չ լինայեցի . . . խօսել ընդ ում մեծագ րէ՞ ինչ, և կարծէ՛ քաջ . . . զպրթնուլ որոյ ՚ի մի հոգուոյն, և հարկանել նոյն ինքն հօտաղելոյն, և ցրուել ոչ խարացն հօտին . . . մեծ են չարիքս այս, արձակել դու քո զիս . . . եւեա եղիցի զկալն նորա առնել . . , խայտալ դու քո եղ յականջս իմ. . . փառաւորելն նոցա և զցանելն նոցա ՚ի մի տեղի նս . . . որ չլինէ յերկնից ընդհանրանալ եւր. | Եւն։

530։ Վեցերորդ՝ լինին Խնդրեալ դիմաւոր բայից և այլոց խնդրող բառից. զոր թէ յում հոլով

ան վն ուղղական հոլովոյ ասացաւ 'ի 509, վն հայցականին 'ի 470, վն ներգոյականին 'ի 490, վն տրականին 'ի 506 — 508, նոյնպէս. և զայլ հոլովս կարես գտանել յոմ̃ գիրս նախնեաց, յորոց ընկա՛լ զատիւս.

օրինակ: Յաւանց հնոցեալ են զատուցանք նորա ... և տաւանց զինեալ են ճանապարհք նորա ... յետ խոյ մեծնեալ զայցեն զայլք ... ըն հասուցանեալ ցանկութեն արքունականաւ ... վասն խնայելոյ 'ի ծով. և ն̃:

531: Գործիա և պատճառ: Սպառնալեօք փոշելով խնդրելին 'ի նմանէ նշան ... զայս առ նոսա փնտռեալ 'ի վերայ ծովուն ... խորեաց 'ի վնոց անտի գնալով և կնոջն ... ո՛չ եթէ յանօթ իւր առնելով զձ՛ող զրոմ զայս ... եթէ զՆծուք բաղցրաւ նր և զսերիւ՞վն ալհամարձեցես ... որ սրբանէ ճշգրիւք, ճշգրիլով և հնձեցէ ... լնուլով եղև ինձ իբրև զջուր ցայրտ: աղդ կալով չափ բանին քոյոյ՝ զ լինչ լսեցին լրատունք մանկանն. և ն̃:

532: Եղական: Օ՞ն հ՛ոչ արգելու զ իս 'ի մերժելոյ: ո՛չ լուեա 'ի Սեպ-ըելոյ զճանապարհն տեառն զուղ իղ ... ո՛չ խորշեցայ 'ի պատ... ձեռ զոմ կամս իմ ... զազարեցին 'ի հարկանելոյ զզօղս ,,, որ արգելուցուն յանուանանելոյ ;,, նուաղեցան աչք իմ 'ի հայելոյ 'ի բարձունս. և ն̃:

533: Տօնական: Ա՛ւ ունեք պատարագն զոանիցէք, բայց զմիմեանս սիրելոյ ,,, վասնորոյ և ո՛չ զանձն համարեցայ արժանի առ քեզ գալոյ ,,, հեւանդացեալ մի՛ անկանիցի ոչ ըմպելոյ ;,, ո՛վ անմիտք և հեղգասիրտք 'ի հաւատալ ամե ,,, չէ բաւական ժամանակս պատմելոյ. և ն̃

534: Գտանին այլ ևս կարևոր դիտելիք զոյգանց, այլ զի որում 'ի խրթին գրուածս են գործածելիք, վասն թողլի 'ի մեծ քերականութիւն:

535: Խօսնորդ՝ գիտասցէ պահելով միշտ զբնական նշանակութիւն բառից՝ լինելն ևս խնամով, պաճուճելով զայն ընտրելովք կամ զխնդրեալս, փոփոխել առանց 'ի վարելն զհնչման, որում բազում օրինակս ունին 'ի նախընթաց օրինակաց, յորս յաւելից և ընդ ամենայն:

Ոճք Եղիշէի: Ահա է ձեզ գիտել զժամն և զժամանակս. առնուլ զվիճակ պաշտաման այսորիկ . . . ջանալ գործել զբարիս. ծածկել զմեղս . . . պատրաստել հեռաւոր ձմեռնայինն . . . գալ 'ի յետին անծանօթ օրինել մայլթեամ. և այլն:

Ոճք Խորենացւոյ: Իմաստ յարդարել 'ի հրեշտակն . . . պարտ է նմա բարեաւ չափել և խօսել յաճախ յայտնել . . . անարգել 'ի . . . 'ի ծնունդ . . . լնուլ զորովայն իւր . . . արձակել 'ի հայրենաց անուն 'ի շառաւիղ. և այլն:

Ոճք Նարեկացւոյ: Մատուցանել զանձն պատարագ . . . համարել զանձն խոտան . . . ուրանալ կոչել . . . դասերն փառաւորել . . . յորժամ հաւատալ . . . լինել . . . և այլն:

Ոճք Շնորհալւոյ: Անկեալ . . . ոչ կարէ ընդմարդ . . . հաճոյս լինելոց ոչ կամին շարժել զնա . . . պարտական էք . . . և մաքրել . . . 'ի ներքս մտանել, և այլն:

Ոճք Ճառընտրի: Ննջեցելոց . . . քարոզել . . . համբերել . . . ելանել 'ի մարմնոյ . . . մտանել . . . հնազանդել . . .

փառս ... յանդգնին տալ զանձինս յառաջնորդութիւն եկեղեցւոյ. | Եղն:

Նոյր առաքեալ Պօղոսանայով զնամանք, որ պահեաց զմեզ խաղաղութեամբ 'ի գիշերիս յայսմիկ ... մի՛ ոք 'ս փորձեսցէ զլեզու իւր չարախօսել 'ի զուր զոմեջ. | Եղն:

536: Փայլ եւս եղեալ դիւրաւ մարթ էր գտանել ամ՛ ուրեք: իսկ պատճառիս սոյն, այս է, զքանակութիւն, զտեւողութիւն, զընթացսութիւն, եւն, ո՛չ հարկ դասեցայ մեկնաբանել, իբր զի դիւրաւ գտանին ամենայն թէ՛ յառաջ ցեալ պաշտամանց նոցին 'ի բանի, եւ թէ՛ յօրինակաց 'ի վեր եւ 'ի վայր սփռելոց 'ի գրի աստ:

537: Յայսմ՛ վայրի արժան լիցի ծանուցանել, թէ ոմն ընտրելունք, օշ, ընի, եղերեալք, եւս գոյական եւ ածական անուանք զ՚կրող եզ՚ր իւրեանց առնուն կամ ս-ռական զամ՛ հեջջին հոլովով, ոմ՛ տեսցես աստուս, նոյնպէս եւ դերբայքս 'ի վսեմ շարագրածս միայն՝ զ՚կրող եզրն փոխանակ հայցականի առնուն 'ի հոլովն ուղղական. որում՛ օրինակ լիցին այս բանք նախնեաց:

* Զառն բաղխելով հոգւոյն փոխանակ, զմարմինն պատառել զհողմն, յածել ենոյն զ՚թեւան յառաջադէմ սլանալ. որ էին լուսոյն զ՚լոյսն էին արժանի եղեր բառնալոյ 'ի քո գիրկս ... անդ սկիզբն արար շինելոյ եկեղեցւոյ զեկեղեցիս. տայր հրաման թագաւորին տրդատ՝ քաղձուն մատաղ մանկտւոյ զ՚բազմութիւն ածել յայտնեսա դպրութ ... 'ի յուսումն պահել ա 'ի պահելն զուսումն դաշ իննն դժբռեցին 'ի բաց կալ 'ի տնկագործութենէ եւ յամ՛ գործոյ սուտանելոյ զամ՛ գոյս ... ինձ ո՛չ փոքր է հեռանալ՝ վա այսր խնդրոյ ունել ձեզ. ունել ձեզ զ՚խնդիր վա այսր ... առանց սպ ծանկութեն պատարագամատոյցին զ՚գենլոյ. զոր ծածկոյթն մատուցանել զոր պատարագն. | Եղն:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.

Դերբայքն զի՞նչ հոլովս ընդունին։

538։ Դերբայք ո՛րեւիցէ՝ ծնեալ յի՛նչ եւ իցէ բայէ՝ միշտ ունին զնշանակութի անձական անուան, զորոյ եւ պաշտամունս յանձին բերելով՝ վարին 'ի խօսս.

Նախ՝ իբր ենթադրեալ գոյական՝ ընկալեալ զո՛րեւ իցէ անձականս. զօ",

* Ընկալաւ վէրս յերկոտասնից բժշկելոյն ... ըզգաստ արարցես զխելագարեալս ոմանս ... ... դեգերեալ. ... սովեալ ,.. երկուս ... լապտերոյն է իբր խաղացոյց ... բարձցին մըտանգք ... դատապարտելոյս. | Եւն։

539։ Երկրորդ՝ լինին անձական այլոց գոյական 'բառից ըստ օրինակօք հանդերձ ցուցաւ յառաջագոյն 425։

540։ Երրորդ՝ զօրութի ունելով զգոյական իւրեանց՝ լինին ենթակայ կամ տէր դիմաւոր բայից. զօ",

* Սպանեալն կրկին ինձ կենդանացաւ ... ո՛չ պարծիմ իմ իրօք նախատեալս ..., զիա՞րդ անկաւ ամբարձեալն ... պարտեցան ամամարտ մարտուցեալքն. զի՞նչ ասեն առ այս յիմարեալքն 'ի մարդկանէ. | Եւն։

541։ Ցուցանի թէ զիա՞րդ դերբայքս լինին ենթակայ էական բայից յերրորդ դէմս, տեսցես վերագոյն 322. եւ թէ զիա՞րդ լինին յատկացեալք, տեսցես 353 եւ տեսոյն եւս։

542: Չո̄րդ՝ լինին յառակայուցող զգածականս. որ՞:

՚ Ես խոկ եմ որոտման աաաչելոյ . . . յոլովել ճռճելոյ չե՛ք . . . նշանք աաաչելոյ գործեցան ՚ի ձեռ . . . մինչև կոչեցին զձայնս ճաչելոյն. | Եւն:

543: Հինգե̄րդ՝ լինին խնդրեալ ած խնդրող բառերո ժամանակադ՝ դիմաւոր բայից, որպէս՝ ը̄ ած եզերոյ նոյին, զորս աստ ՚ի միում վայրի խմբագրեալ յան-գիման ցուցանել կարևոր դասի մանկանց:

Որդ՝ նախ՝ դդարձեմ քս ուղղական հոլովով լինին խնդիր ո՛ր և իցէ դիմաւոր բայի, որպէս օրինակօք ցու-ցաւ ՚ի վերոյ 352. բայց զայսպիսի ուղղական խնդի-րս ուսցին մանկունք որոշել յայնմանէ, յորում դրա-դէմն լինի ածական խնդրոյ դիմաւորին, որով տեսանե-լայոմ, | եւ եթե զղազարոս ՚ի գոյ նորա հանգուցեալ. | յորում դրադէմս, հանգուցեալ է ածական բառիս, զղազարոս, և պարզ ի խօսքն այսպէս, | եւ եթե զղազարոս զհանգուցեալն ՚ի գոյ նորա: | այսպէս ան՚ս և ՚ի հետա-գայ օրինակդ:

՚ Յայնժամ տեսցեն զորդի մարդոյ եկեալ ամպովք... յորժամ տեսանիցէք զայս ած եկեալ . . . զոր՝ եկեալ տէր իւր՝ գտանիցէ արարեալ այնպէս . . . Ճաշակեաց ճա-ճարակեալն զջուրն գինի եղեալ . . . յիշեա զյս̄ ք̄ս յա-րուցեալ ՚ի մեռելոց . . . հաւատովք խմանամք հաստա-տեալ զյաւիտենական բանին ած . . . ցուցանէին ըզ-քաղաքն պաշարեալ և զդրիչսն հաշտեալ. | Եւն: Բայց չէ ինչ օտար զայսպիսիս կոչել նոյնպէս ուղղական խըն-դիրս դիմաւորաց:

544: Ծանօթ: ՚Ի Ճմերսերան Ճառս մարթի քերթո-ղըն ածական դերբայն փոխել ՚ի նոյ նախադա-սութի յարաբերող դերանուամբ, որպէս զյիշեալս

և զնոյն նման մա՛րթ է փոխել այսպէս, | զպարտա-
րոս՝ որ համարձակի 'ի գոգ նր . . . զջուրն՝ որ փախե-
ցաւ 'ի գնի . . . ժողովեցէ՛ք զշխարհաւ կոտորած, —
զկոտորած որ նշխարեալ եղև . : . և ժողովեալ ո՛չ գե-
տեր թէ ո՛վ էր, — որ բժշկեցաւն՝ ո՛չ գիտէր . . .
Ես եմ հացն եկեալ յերկնից, — հացն՝ որ իջի յերկնից
| եւ.

545: Համառօտակ այդ Մ՝ զնախադասութիւն տողին մր-
ջոց կազմեալս յարաբերութեա, հնա՛ր է փոխել 'ի դը-
րադէմ. պ-", որ 'ի վերուստն գայ՝ 'ի վերայ է քան
զնա, 'ի վերուստ եկեալն 'ի վերայ է քան զամ . . .
ամ.քն՝ որ 'ի գերեզմանս կայցեն՝ լուիցեն ձայնի նը,
ամ հայելեանն 'ի գերեզմանս լսիցեն . . . զոր ինչ գե-
տեմ՝ խօսիմք, և զոր տեսաք՝ վկայեմք, զգիտելեացն
խօսիմք և զտեսելեացն վկայեմք. և ա՛: Բայց յաւելուած
առեալ, զկատարեալ դարձուածոյ փոփոխութիւն՝ զուն գործեա՛
գիտել և զ... ուր քաղցրանայ մին կամ միւսն,
զի գործ է դրուագէտ գլխոյ:

546: Երկրդ՝ բացում ուրեք լինին ուղղական խնդիր
էական բային, էՙ, լինիՙ, էգոնիՙ, ը որս յաճախ յայտ
կայլին դրադէմք եզականք կամ յոգնականք, յաջմէ կամ
յահեկէ նոյնն, կցեալք կամ անջատեալք, ը երեւոյս շաղ-
կապեալք կամ անշաղկապք: Ահա քեզ ապացոյցք առա-
ջնորդս:

Ես այսուհետեւ նուիրեալ եմ . . . դու հրեայ անո-
ւանեալ ես . . . այդ կոչեալ է. յորս դերանուանքս,
էս, դու, այդ, են եզակայ կամ տէր էական բայիս, էՙ,
էս, է. իսկ դրադէմքս նուիրեալ, անուանեալ, կոչեալ են
ուղղական խնդիրք նոյն բային: Այդպէս ծանիր և 'ի
առաջադաս օրինակսդ, և 'ի նոյնն նման:

* Անուանք ձեր գրեալ են յերկինս ... դուրքդ փա-
կեալ են ... այր ոմն էր անդ ջրգողեալ ... հանգուցեալ
էր հոգի նր̄ 'ի ձէնջ ամենց ... դեռ բազումք մեռեալ
էին 'ի նա ... զի չէր մեռեալ յո̄ ը̄ աշակերտս իւր 'ի
նաւն ... չև էր հասեալ ժամ նորա ... խոցեալ լինին
սմա մեղք իւր բազումք ... եղիցին զօտիք ձեր պըն-
դեալ ը̄ մէջս. և ճրագունք՝ լուցեալք ... մեք՝ որ կեն-
դանիքս եմք մնացեալք ... ձեր ուրախութիւն լցեալ եղի-
ցի ·:· զի եղիցին և նք՝ որբեալք ճշմարտութբ ... ո՛չ
մեռուցեալ և ո՛չ ամբարշտեալ կամ հաղորդեալ ճանապարհի,
որոց գործեն զանօրէնութի ... տապաստեալ և էլեալ են
յիւրաքանչիւր հարցն օրէնաց ... անկեալք եղիցին 'ի
տան տեառն ... ծերացեալք էին և անցեալք զաւուրբք ..
եմ է օրն լինելութե որոշեալ ... գիշեր տեսանելից էր 'ի
մէ̄ բնութես մերոյ մածուցեալ ... նոքա նմանեալ լիցին
առաքինութե հօրն ... փոխադրեալ լե՛ր յերկրայնոյս 'ի
յերկինս ... բարւոյ եկեալ էր նմա պատճառ ... տուեալ
լինի արծաթն 'ի չար ծառայից ... օրհնեցի զնա և
եղիցի օրհնեալ ... զերեակ տուեալ լինէի 'ի տօթոյ ...
եղիցիս յուսացեալ 'ի տէր. | Եհ̄

547: Միայն ումեք յայտնի տեսանի յօրինակդ,
զորս խորհրդով յաճախեցաք, թէ դերադէմքդ՝ որ
լեալ են ուղղական խնդիր էական բայից, առեալ են
ես ինքեանք ինքեանց զայլ խնդիր ը̄ սեռի և ը̄ նը-
շանակութե դիմաւոր բայիցն, յորոց բղխեալ են. ա-
պա ը̄ սոյն կանոնի՝ երբ դերադէմ.քն են բղխեալ 'ի
ներգործական բայից և պահեն զնշանակութի ներգոր-
ծականի, կարող են նոյնպէս 'ի նմին վիճակի, ոչ լի-
նելով ուղղական խնդիր էականաց. առնուլ զհոլով-

հան Յովսէփ, որ թէպէտ ատարայուր երեւի սկանչացեալ, սակայն ո՛չ երբէք լինի մոռանալ զՏէրն քերթողական սեգ բանից, զոր ապացուցանէ եւ կիրառութիւն նախնեաց, որք են հնագոյն օրինակք, յորս հայկական բառքն են խնդիր նկարագրական դրադիմաց:

Որովք եղեն գգուեալք զքեզ ... սա զինքն զուարճա-ցեալ լինի ... յրուեայի աւրին եւ մեք եղիցուք յաղթանակաւ ստացեալք ... յանմահութիւն փոխեալ լի-նէր քո զքեզ ... զգեստեալ լինէր կայսն մանուկ գահն զերաստաս զօրութեան ... որ պատուէ զլխաւոր զքեզ, զա-ռաջին զինքն պատուեալ լինի զքեզ ..., այլ հաւատացեալ լի-նի զօրքն հօրուց եւ մարմնոց ... 'ի զօրացուցանել զքեզ զպէտքս նկարեցուցն անեալ լինէր ... շնորհեալ լի-նէր քո մեղ կենդանի անցանս ... զամենայն զօրութիւն խ ընծայ ո՛չ մոռացեալ լինին ... սպասեալ լինելին պատուաւոր վայելուչն ... երբեւ զգետնի 'ի ցփախն արկեալ լինէր ամբարտաւան. Լեռ:

548: Իսկ 'ի տաղացեալ այլոց խնդրոց շատացին այս սակաւք:

Երթիցէ զհետ կորուսելոյն ... ո՛չ ոք յայնց հալածե-լոց Ճաշակեսցէ յընթրեաց իմոց ... յայնմ պատմե-մեոս եկեղեցականն հանդերձ, Լեռ:

549: Վերջին պաշտօն դրադիմաց է լինել Խիզ գո-րոց զի որովհետեւ յինչ իցէ պաշտաման միշտ պահէն զբայական նշանակութիւն, վասն 'ի դիպել առ թիւ սպասա-ւորն ունել առ խորհուրդ զայն եղեր հոլովմամբ՝ զոր կա-մէին 'ի վարելն դիմաւոր բայ, որոյ թէպէտ բազում օրինակք եգան ցայս վայր, բայց 'ի սկզբան մանկանց յա-ւելցուք եւ քանի մի:

Ոտք հինգ: Խոնարհեալ պէտս նորա մարմնոյ . . . կանանց ջախջախեալ յանձն առնելց . , . լծօլծափեալք չնորհաւ՝ զուարթնոյ երկնից հեռանկեան , . . մերկացելոյդ շնորհ. և զգեցելոյդ շնորհաց , . . եկեղն 'ի միտս քերթողաց՝ լսելեացն շնորհեալ տանն պայծառութեան:

Ոտք Ներածեալ և սիւղ: Տղայք խաղմեալք և տատանեալք յամ հոգւոյ վարդապետուն . . . ծանուցեալք 'ի ձեռ . . . եթէ չէր խաւարեալ յերկն . . նեղեալքս յա նօթեաց բռնութեանց . . . վկայութեամբ 'ի ճշմարտութէ: փառնալ 'ի քարկոց 'ի մահ պղտորեալ . . . յեկեղեցւո էին մօր՝ եկեալքն յեփփաթայ | եւն:

Ոտք տասներ: Ահա քրիստոնեայն երևեալ այսօր անմեղոյն . . , զի իմ այսպէս ասացելոյն եղելոյ զօրութիւ ոչ անտես արար: | եւն:

Ոտք ինները: Քաջամարդ պատուեալք օծեալք սրբ հոգւոյն . . ջերմեռանդն աղօթիւք և հոգևոր երգով վատակեալ յառաջ . . . մարդք արդարանալք նոյն | եւն:

Ոտք տասներ: 'Ի փոքրկանցս յայտնեաց յեր հաւատացելոց . . . դասակարգն ընդ զօրս վերին զուարթնոյ տեսչացեալք անձամբ յիւրոյն . . . զինուորութեան անմացեալ՝ և ոչ մեղնեցայ. | եւն:

550: Նշանոց: 'Ի վերջ դիպուածս կրաւորական նշանակութեան, գնեալ թող եղբ նոցին՝ 'ի վերայ զբուածս մարթէ դնել սեռականն հոլովս, փոխանակ բացառականի. զի թողլ տուեալ է այս 'ի նախնեաց մերոց, զորոյ զքանս անս ասասեր քեզ 'ի գաղափար:

* Ուսուցանեն վարդապետութիւն պէտքերէն պատուիրեալս ....՝ կրթեալ 'ի մարդկանէ: Այսպէս

և ՚ի յաջորդսն։

Կամենայք խօսել, և կակազէնդենայք նիճայն փեչերդ [՚ի խօսարէ, ՚ի գիշերդ,] . . . ննջեսջէ ՚ի մէջ անկթ լիաստեցն վերս ուրեւոց ուրդ ՚ի (ուրդ) . . , սապաքէն զ հարցկեան հատատեսալ կատկ ոչ որ եւ ւէ անարգել (՚ի մարդկանէ) . . . յուսցան նոքա ալոյ մոլեք բոչէբալեր, և գործեցեալք ամենալալէր . . . ւայսլ անեաց քաղմալատիկ քոնէց կշտամբեսցի . . . ոչ գխնեմ զոչէն զարձեալ զանպատեհս (յանձնէս) . . . խրատայեսցես զեւս ոգորմնել հերքեցեսցես ընդ-առէլ-մէլ . . . քոնէն զ մաքրեցելոյն չը վ գոտս բևանայր (՚ի քանէն)։ վարեցեր զգոտերս քմ իբրև զ քերեալք այդ, | ետ-ին։

551։ Ինչ մի կարևոր սեւանի ծանուցանել գործացելոյ յայսմ վայրի. Լէր զի յարուեստակէս շարագրածս՝ խնդրող դրաղէմքս ոչ գնէն նուրգուքծուլ, այլ միայն խնդիր նոյին եղեալ լինի հանդերձ գիմորս զ տառիս, եւս նախգրած գրագիմի, թէ անկէց, և այնունելկ ՚ի յայտ գայ գաղեալ պրագէմս։ զօ",

. Հրամայեալ քնհմանալ և նեռիւք խոցաւել զ'է վ՛ր պալքալին, | ուր զօրութ ըմանալի է դրագէս, շփոթեալն, որոյ խնդիր է բաւս, ՚ի հէրոյ պորոմ | ։ Այսպ ծանիր և ՚ի հետևեալ օրինակդ։

Աւետարանական օրհնութ՛ բարեբանեցէք զ'կ՛ր քերեւոյն (գի զերագահրն ՚ի վեր վերոս։) . . . գ վ ո մեզ այն ոչ խնդրեցեր, զ պատարագն հարուցէք վ՛ր մեղաց . . . ետու տան հոր քո պ՛ռ պատ ՚ի հրոյն որդւոցն իւր այսրէ պեռն ծագեցուց ՚ի հրոյ, . . . ետ ած սարքեցին ըդքարեկամունի, վ ո առ ՚ի խրատուէ պարգևայն ընծայեցալք գի ընչքէալ կամ հաճոյացեալք որ վ ո պար-

գնայ ծափելով 'ի խրախութե. զի յիմաստութե, եթէ զ-
թեթեւս և իցէ ոք կատարեալ, և առ 'ի քէն իմաստութե-
նեան իցէ 'ի նմանէ զի իմաստութիւն պարփակեալ 'ի քեն,
բայց պղծութեան հայհոյ ել մի' թողցէ. հայհոյութիւն եւ-
էալ զշնորհաց նոցա . . . դու տէր փառացն զոմ խորհուր-
դոց նոցա զարթուցեալ զխնէն 'ի մահ . . . անդ ասուրք են
և' թողութիւն և 'ի նմանէ առ-եալ զպատմութիւնն . . .
հիմն արկցուք նմին զառ եղ բարւոյ միաբանութե զմիա-
բանութիւն տարբեալ է եղ բայս։ Որպէս ասի 'ի շարա-
կանս, կեանք ծնծղել 'ի կենաց . . . լոյս ծափել 'ի լու-
սոյ, | ևն։

552։ Նշանօք։ Յայսպիսիս կարծեալն ոմանք, թէ 'ի
բայ թողեալ բառն ոչ թէ դրադէմ, այլ յարաբե-
րող իցէ և բայ, զայն' որ չէ 'ի մէ քերողէից . . . զայն'
որ' է 'ի հրոյ . . . հայհոյութիւն' որ չէր պնդելոյն . . .
կեանք' որ է 'ի կենաց, ևն։ Բայց խիստ լաւի բանդ,
զի ըստ կարգի ևս է համարել զմի բառ թողեալ, քան
թէ զերկուս կամ զերիս բառս, զայն' որ չէ . . . որ չի-
նի . . . զայն' որ է, ևն։ մանաւանդ' զի ցուցաւ 'ի վերոյ
544, թէ դրադէմ քս միշտ պարունակեն յինքեանս
զյարաբերող դերանուն, և փոխեն զբ իրեարս, ապա
թէ ոչ. ոչ առա միայն, այլ և 'ի բազում այլ տեղիս
հնար էր հմայել զյարաբերողս, մանաւանդ' յածական
անուանս, զօ", ծերունի պատուական ոչ այն, որ բազ-
մամամանակեայն . . . պատմ 'ի մեծեանց զոմ ոչ խաբ
որ է խայտախարիւ և զօրշ, ևն։

553։ Օայլ պաշտամունս և զանազանս դրադիմաց
հնար է ամ ումեք ճանաչել և գտանել յասացելոցս,
յանդիման աչաց ունելով զկանոնս ցայսվայր ասանդելոց։

554։ Ի փախձան դերբայից և դրադիմաց կամ-եղե

ցուցանել զգիտելիս զայն եղանակ փոխադրութեան անդուդ և նախդրի սորունց, որ գտանի 'ի բանս նախնեաց, որք 'ի լինել սոյնս խնդրեալ և խնդրող 'ի նախդրաւ. Հօ-րովս, զնախդիրն դերբային կամ դրադիմին՝ դնեն 'ի մէջ նախադասեալ խնդրոյ նորին, զօ՛, փոխանակ ասե-լոյ | ոչ գլանամք զլինելն 'ի յերկրէ | ասեն | ոչ գե-լանամք զ'ի յերկրէ լինելն |, ուր, ը տառն բաժ-ձեալ 'ի դերբայէն, եդաւ 'ի խնդիրն նորին, որ էր, 'ի յերկրէ: Այսպէս առ 'ի հետևեալ օրինակս:

* Ո՛չ թէ յուզէր մարդոյ անելն՝ ժառանամք զխել զնա որդի իմ իմ, յասեր որդի մայրդ . . , որ զառ 'ի Վերուստ իջեալ զմանկանցն կենաց . . . զ'ի հաւասն մարմ-նացեալ բանն Է հովիւն բարեբանեցուք . . . աղա-չեմ զառ 'ի ձեռն զմարմնացեալ բանն քո . . . 'ի զերկնաւորն խուսել՝ զնախնին կորուսի . . . ո՛չ է ժամանակ յեր-կարաձգութեան առ 'ի զպարգևն հաստուցանել . . . փոխաս ե-կեալ 'ի բանսն՝ առ 'ի զնոյն խորհուրդ զհայաստանեայս նուաճել . . . ինձ չիք այլ հնար կձեղ քակտելոյ, բայց թէ՝ այլ և այլ զառ 'ի նա հայելն ուսուցին տանել . . . զան-դաղէաք զ'ի հնոցն յանձինս մեր արկեալ կսերմանին բուսուցանել . . . զրկեալ քո և 'ի ծաղկանց զնոյն ուսե-լոյ . . . կենդանացոյց յառաջ զձգեալս 'ի մեղսն փոր-կելոյ . . , Փարծեցուցանես 'ի պայծառութի քումդ տեսա-նել զքո պանծացեալսն . . . զ'ի ձեռն կայեալս՝ լծա-կիրս բազմաց և հարկապահանջս կացոյց . . * պետրոս ուէր կործէր զ'ի Յիսուս փրկչին մեռանելն . . . ուսեր զՏէրն աստուածոյս . . . առողջս՝ ո՛չ զորս յողջութեն են, այլ զհիւանդս հիւանդացելս ասէ . . . զառ 'ի յերկն նիցն սահմ իջել կենսատուն կերակուր և զնորն ուխտ: զառ 'ի յինէն անիծելոյն օրհնել մաղթեմ, | ԵՒն:

555: Այլոյս պատահէ երբեմն և ՚ի խնդրականութե-անուանց, յորում խառնին յայնս ծածուկ դերադէմ.քի գօ", տե՛ս և 551.

Զի իմացես զոր ինչ պարզամտութեան խմորս խորհրդ-դոյ կը զարդարանօքն խորհրդոցս ցուցանելն առ քեզ: Ո՞չ հոգս լինիցի ՚ի մեզ փրկութեան և ծնելոյն պերճութեամբ նախազգեստուցեր զփրկութիւն ծագեցաւ ՚ի քոյդ լինիցի ,,, քանզի միայն ունել զոր ՚ի յոյժ խոստովանութիւն ,,, պատ-րաստել զանձն իմ առաջի ո՞չ ձեռն դլորմանն ցուցից կերպարան ,,, եթէ ամբարիշ զառանց համարոյ զարդարո-ցես իմ չարիս ,,, խնդրութիւն առնէ զքո չո տղայամնն առաջամնին օծութիւն զքոյ հոգւոյն մեզ յարմարէ վերա-ւորն ծնունդ ,,, որք զոր ՚ի ջր. զչարչարանս յանձն ա-ռեալ համբերեցէք ,,, զգացուցեալ մեզ զհրաշալի չափ պէտքն ,,, կամիմ առաջէն խոկ զքո նորա գչտամբութեան յարմարել զբանս ,,, որ ո՞չ ծոյոյ հօր լուսոյդ պծա-գոյն այսօր փոխեցեր ՚ի կեանս անպատուհն ,,, վայե-լուչ է առ ՚ի նմանէ խրատով զանձայլն գործոյս բու-ռըն համբերել, ևն:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.

Զեղչմունք համառօտ, ուր, ընդունելութիւնք ընդ հնարէլոյ:

556: Ընդունելութիւնք, որ վերջաւորութիւն եղերեալք միշտ անձական լինին ենթակայի կամ խնդրոյ բայից, կամ այլոց ինչ բառի ՚ի նախադասութեան եղելոց, բայց սովո-րաբար միշտ պահեն զբայական նշանակութեան ներգործա-կան կամ չէզոքական մասն միայն, յորում ո՛չ երբէք

մարմն կրաւորական նշանակութե, մանկ քերթողն 'ի պա
հանջել վայելչութեն՝ կարէ տալ նոցա անձնաւոր զնոյն
խնդրեալս, զոր կամիցին այսպէս ընդունելութիւնք 'ի լե-
նէյն գիտաւոր բայ, Ահա սակաւ կանոնք և օրինակք
խնդրառութեան նոցին։

557։ Զընդունելութիւն, որ եղերեալս՝ ունի մարմն ներգործական նշանակութե, զկնող եղ ը նոցին դի՛ր 'ի հոլովս հայցական, կամ սեռական. զօ՛,

Հայր։ Խնդրողայն զանշնորհութեան իղձն զխնիմք ... մերաւորեալք 'ի դաւաճանող էն գեղ ... հայելի ա-
չաց զուչ սիրողաց ... սորվելով անձնոցն ընչաւոր սոյա ... զեղ սիրողաց որդի որ պատուելոց զպճշա-
տակն արժանի արար. Եզն։

Աւետ. Պատառոր կաց զիտող տոհ ... արար զմար-
գրն խմացող բարուց և չարի ... խնդրող փոխոյն ինծ տա
ցէ զմեծար փոխոյն ... փակողն արքայութեան երկնից
դրն սերտրա ... դու ես ընդունող հոգւոց մերոց ...
երբորդութեան սիրոյ անձնիւք յաղթող վկայից. Եզն։

558 Ընդունելութիւնք, որ եզերեալք՝ զարտադրեալ
եղ ը կամին յուղղական հոլովս. զօ՛,

* Վայ զմարմինս պարարողի հերձեւոր որդանցն ան-
մահից ... քահանայապետ միշտ մատուցանող զինքն
պատարագ առաջի հօր ... մաքրակրօնից աղանց միան
ձանց, և զքեզ տէր խոստովանողաց. Եզն։

559։ Զեղերն ընկերեղ դի՛ր 'ի գործիականն. զօ՛,

Սիրան եղէ ճարտարողայն զխս տէրեւ ... խորոյն
ույ ուսեանող էծառեւ հոգւոյն ... հրեշտակ էն ան-
ջնել ի հնչմամբ բարեբանողք հոգւոյն ճշմարտի ....

ծնող հոգեւոր ուծանման սիրով ․․․ խոնարհեսցէ ՚ի ամ՚ս հայրենով ձգնողին. | Եւն։

560։ Օ՟եղրն սկզբան կամին բացատականաւ. ըստ՝ Նորոգողք տիեզերաց ՚ի նախահօրն յանցանաց ․․․ որ ջրոյն ծնաւ զստեղծողն ՚ի հողոյ զաղամ ․․․ ՚ի բարի առաջին զբարձր բղխողն որըն զրխդոր ․․․ շնորհեա տէր խնդրողացս ՚ի ջէն զլծողուն մեղաց. | Եւն։

561։ Օ՟եղրն դադարման խնդրեն ՚ի տրտմութն. ըստ՝ Նախատպատմող հարգալէից զխոնարհիլդ քո յերկնից։ քեզ հօր տուողիդ ձեղ զկեանս փառք ․․․ որ խաչի է նշան հրաւիրող զմեզ ՚ի հանդերձեալ անվախճան փառաց ․․․ բարձրացուցանող յուսոյ իմոյ ցերեկին ․․․ ծագողին զշող լուսոյ ՚ի ջեզ ․․․ ուղղութի հայեցողն ՚ի գեղ ․․․ պհետեւողն ըոչ հանաչեմ ․․․ նմանողք եղեն երկրաւորն զխնքեանս. | Եւն։

562։ Օ՟առաքելալ եղրն և պայլ խնդիրմն տէ՚ր յայտարիւ։ Ընծերցաք զգիր ամբաստանողացն մեր առ մեզ ․․․ զհացօղ լինիջիք մեզ ․․․ այսպանողք միջաւ քօջ և օգտածողովք ․․․ յաղթող … թշնամույն արկողն զլոյս … զօթոց ․․․ եւ… ծնօղն … հոգւոյ երանելին յուսին ․․․ զ… յանձն առօղ … մեր … ․․․ ղալարածս … արալչին մեծալողք ․․․ … հեռոյ … զպատուիրանաւն … փառողաց ․․․ անլծեալ ծնօղն զ… իր ՚ի հայր ․․․ եղէ փառող ընչից տեառն իմոյ ՚ի գործ տըն տեսութե ․․․ վարձս տայ ինձ գործողաց յաւուրջ պատուիրանին նոր ․․․ փրկեա զանձինս ՚ի փորձանաց՝ ՚ի խաւարէ հրջող դիւաց ․․․ եղեն յաղթողք ՚ի պատերազմի, | Եւն։

563: Օ՛րինակս այլոց եղերաց կամ խնդրելոց տան քեզ յաճախումն գրուածք նախնեաց մերոց։ Իսկ զմնացեալ պաշտամունս սոցին ո՛չ դատեցայ կարևոր բացատրութեան, զի յայտնի են յառաջնոյս, թէ կարեն ընդունել ենթադրեալ, ենթակայ 319, խնդրեալ, բացայայտիչ, յատկացուցիչ, յարաբերեալք, դիմորոշելիք են, զորոց զօրինակս դիւրին է գտանել ա̃մ ուսեալ՝ ա̃մ ուրեք։ Նոյնպէս և առնչութիւնք սոյն ձևական ըստ պաշտամանցն, զոր վարեն ՚ի նախադասութեան անդ, յորս չէք ինչ դժուարիմաց գալոց բացայայտութեան։

564: Օ՛ր վերագոյն վա̃ դրադիմաց 544, տեսցէ, զնոյն իմա և վա̃ այսց ընդունելութեանց, զի և զսոսին հնար է փոխել յամբողջ նախադասութիւն յարաբերեալ դերանուամբ, զօ՛՛ փոխանակ ասելոյ, ի դու ես ընդունողն հոգւոյ մերոյ, ի քաղցր ես է ասել, ի դու ես որ ընդունիս զհոգիս մեր, ի ևն։ Նոյնպէս ևս, ի արկողն գլոյս որպէս զօթոց, որ արկանէ գլոյս . . . մի լինիր ընկեր առն բարկացողի, առն՝ որ բարկանայ . . . տեսողն մի՛ խնդասցէ, որ տեսանէ՝ մի՛ խնդասցէ, ևն։ Նոյնպէս ևս զօրինակս յարաբերութեան՝ հնար է փոխել ՚ի մի բառ, որպէս վա̃ դրադիմաց 545, տեսցես յառաջ։

565: ՚Ի ձևագործ հնչուածս բանից՝ փոխանակ այսց ընդունելութեանց որք չեն կարի ախորժելի, մարթէ վարել նախ՝ զընդունելութիւնս, ըն եղեալս, ներգործական և չէզոք նշանակութեանց, փոխ զդ. խարդն ուսի՛ր յօրինակաց նախնեաց, յորս ըն, յանդգնալքն դնել փոխանակ, օչ եղերելոց, զորմէ տես և 569, զօ՛՛.

Խնչքն և աստուածքն [illegible] Լեւոնի ըն զօա-

շահողացն ... դառնացաւ ցքեզ ընկերաց ոչ ըմպողաց... Հոգայաք մեք առնել ընծայութեանց զբօսմանս խմաստնոց, ընթերցողաց ... բայց վասն ծերերութեան աղաչելոյ՝ անդր էինչ ո՛չ խառնեցին, ընկղմայ: որ եղև առաջնորդ ունելեացն յիսուսի, ունողաց կամ ըմբռնողաց դյս ... որ կամակիցն լինին գործելեացն ... ո՛չ եթէ որ լսելիք օրինացն են ... առնելիք օրինացն արդարացին ... առաւել պատիւ ունիցին քան զպատիւ՝ տանն առնելին, արարողն սան ... յայնժամ հակառակամարտին, նա խապատմօղն ... տարածեալ ձեռք ընդ ձեռաց, ոտք ընդ ոտից ընկեղեցւոյ ... խիթան՝ ընդդէմ առաջելեաց ո՛չ փոխ ... պաշտօնէի է ամէ կոչմոյ, պատկառօղ: կայծ և ո՛չ գնալ՝ գնալին, և ո՛չ տեսանել՝ տեսանելին, գնացողն, տեսանողն, ևն:

566: Նախորդէ՝ զդերանունս, եւս, եզերականս, այն է՝ զդերբայս ներգործական նշանակութեան, որ՛՛,

Մատուցանէք զպատուէ շնորհաց խառնակելոց յանուն նոր, խոստովանողաց ... կանանց կնճապաշտութեն յանձն առնելոյ, ասողաց ... ամբարիշտք՝ զմի միայն իշխան և զտէր մեր յս քս ուրացեալք, ուրացօղք ... տեսջիք ՚ի մէջ ծառայելոյն իմ և ՚ի մէջ չծառայելոյն ... բարբառ աղաղակին պատրաստ ծածկելոյ ... ցրուեալք ամբոխն և մեք եղիցուք յաղթուեալ պատուելոց, պատայօղք ըղջողթեան ... անուղղակի յոյժ՝ պղտիկ ՚ի նա մերձեցելոյն ընդառաջելոյ խոստացողին ... ունի յինքեան զանձնիշխանութեան զպարտուց մաշու ընծայողս ... զաշակերտելոյ և զպատրաստելն հրաման ընդ ո՛չ շահելոյ ծառայիցն, ո՛չ շահեցողն, թէ ծառայ չար և վատ, ևն

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե։

Զե՛րդ հայի՛, Լէ, ընդունելութեան ընդ եղբարս։

567։ Ընդունելութիւնք, Լէ, եղբարակալք՝ միշտ լեր ածականն վարին, և լուռն զամ՛ պաշտօնս ածականաց, յի՛, կայլին ընդ զոյականս, լինելն բազայայտեղ, յառկացուցիչ, ենթակայ, խնդրեալ, ենթադրեալ, ե՛ն։ Կարոյ չէր արժան Ճառել առանձինն, զի դիւրաւ ձայնս չէին յամենեցունց, բայց որովհետև յայս ամ՛ տեսակս պաշտամանց պահեն տակաւին զբայական նշանակութիւրեանց, վա՛յ բաղում ուրեք լինին խնդրոյ և պահանջեն զհոլովեալ բառ ինչ ՚ի լրումն իմաստից խօսիցն։ Այլ թէ յի՞նչ հոլով կամին զխնդիր իւրեանց, ուսի՛ր ՚ի յետագայ բանից։

568։ Զօրութիւնն Լէ յանդէ ՚ի ներգործական բայից բղխեալ, եթէ կրաւորական մասն վարի ՚ի խօսս, զի թող եղեր նոյն դի՛ր ուղղական հոլովով, զօ",

Այն է երջանկութի խոստովանելն ամ՛ եղէ՛ յի՛, յամ՛ երկրէ ․․․ չ՟ է պատուելն և պաշտելն ․․․ ՚ի ․․․ մի՛ լար՝ զե՛րի, ․․․ ողբալն ․․․ զփառսն ․․․ ․․․ ո՛չ ․․․ տեսանելն աստ ատուբեալն, և ո՛չ ա- ․․․ լսելն և ոչ ․․․ քննելն. ե՛ն։

Ծանօթ։ Որ քաղցրութիւն բերէ կարես զայսպիսիս բացառական հոլովով կապել․ զօ"։

Գովելի պարկեշտութիւն և յանգն ընդունելի է . . . զոր չէր լի ՚ի գեղեցկութենէանց . . . հարցանելն և փորձելն և քննելն՝ ՚ի նմանէ խնդրելի է . . . վէմ անվանելի՛ է դը-րանց դժոխոց. | Եզն:

569: Զնախադասեալ ընդունելութիւն՝ եթէ ներգոր-ծական մօք վարես ՚ի խօսս, զ կրօղ եղ ր նոյն դէր կամ ՚ի սեռական հոլովն, կամ ՚ի հայցականն: զօ",

Օրինակ: Տէր ընդունելի հոգւոյ իմոյ, որ ընդունող զհոգի իմ . . . առք քահանայից կրելեաց տապանակին. կրողաց զտապանակն . . . լինիցիք առնելիք բանից, առնողք զբանն . . . առյէ զպսակն կենաց զոր խոս-տացաւ սիրելեաց իւրոց, սիրողաց զ լինքն Եզն: տե՛ս և ՚ի վերոյ, 565:

Հայցական: Խնդրեմ լինել մեզ լսելի զձայն աղե-տեաց քո միածնին, լսողս զձայն . . . մեծայլին առք քա-հանայից կրելեաց զտապանակ ուխտին . . . եղեւն զար-ծաթն ՚ի ձեռս գործելեաց զգործս կահի | Եզն:

570: Զօրինակս այլոց եղերաց տե՛ս համառօտ յայ-սոսիկ բանս նախընթաց:

* Գլինի նոր ՚ի ունին նորս արկանելի է . . . է սքան-չելի յաշս մեր . . . այր մի համակրելն երևելի ընդ ամ մերին աշխարհս . . . արդարութի տո Քրիստոս զարմանա-լի է . . . ո՛չ եղև լսելի ներքին արկանքը ուղղութեանն հրամանին, | Եզն:

571: Զաւրինչութիւս այսց ընդունելութիւն ունին կարգել զը պաշտամանց, զոր վարեն ՚ի խօսակցութ, զը եղանա կին՝ որ ցուցաւ ՚ի նախընթացում:

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ:

Զիա՞րդ հոգին, լոյս, ընդունելութիւնք ընդ ճշդութեան

572: Ամենայն ընդունելութիւնք, լոյս, եղերականք՝ են բուն տեսական անուանք հաղորդելոյ բայական նշանակութեան, զի յուզանեն զանձն կամ զիր այնպէս, որ ունի գործել կամ կրել զինչ յաղագս ժամանակի, և մի զի ծանրայուր են հնչմամբ, և պակասաւոր՝ հոլովոյ, մնկ տակաւ է պաշտօն նոյն և գործածու յընտիր գրուածս, զորոց կամիյես հասարակ ծանօթաբանել, ասելի է, թէ առջին ըը որում բառ ածական՝ զօրութ. կամ յայտնի ունելով զգայականն՝ ունին զմի պաշտօն միայն, այն է՝ լինել

573: Խնդրեալ, նախ՝ ներգործական բայից հայցական հոլովով, եզակի կամ յոգնակի, զօ":

* Հոգին Աշխարհութեան զգալոյն պատմեսցէ ձեզ: յազ զմանէ հոգւոյն զլինելոյս նախատեսեալ պատրաստէր . . . ո՛չ ծանեաւ զլինելոյ եղեւն իւր՝ ասէ տր: Կն

574: Երկրորդ՝ հոլովակի ուղղական հոլովով լինին ինդիր էական բայի, մանաւանդ՝ ՚ի նախադասութիւն յարալեալ դեսպանութեամբ կապմեալս. զօ",

* Սակաւք իցեն՝ որ ապրելոց իցեն . . . ուր ինքն է ծնելոց էր . . . որ արհամարհելոյն է, արհամարհէ, և որ անիրաւելոյն է անիրաւէ . . . պատմեսցեն ձեզ՝ որ ինչ անցք անցանելոց իցեն . . . չեմ ինչ լսելոց հրաման

թագաւորեդ ... որ գալոցն է՝ եկեսցէ և ո՛չ անա-գանեսցի. | Եբ։

575: Երրորդ՝ սակաւ ուրեք իբր ենթադրեալ առ-նելն դիմականս, զօ",

Պատմեցից ձեզ զհանապազորդ լինելոցն, | Ես։

576: Չորրորդ: Եթէ չէաք արգելեալ 'ի լուծ է յեզուածոր հեղինակայ՝ հնա՛ր էր մեզ առնել գու-սին Ընդհանրոյ կամ տէր դիմաւոր բայից, զի ոչինչ Ը դէմ լինէր առել, գոյոյն պատմեսցի ձեզ 'ի հուսոյն Ճշմարտուն ... սակաւք իցեն ապրելոցն .., արհա-մարհելոցն արհամարհէ, անիրաւելոցն անիրաւէ ... գալոցն եկեսցէ ... եթէ խափանելոցն վառօք էր, որչափ և առնել Միայոցն վառօք իցէ և այլն: Հա-մաձայն այսմ եղանակի փոխադրուն, զոր կանխաւ ց̃ [illegible] էջ օչ եկերեկոյ տեսցի 545, 564:

577: Իսկ Ը̃ բայական նշանակութ իւրեանց լինել ո-քին [illegible] պահանջելով դեղ է կամ զխնդրեալ յայնպիսի հոլովս, զորպիսի կամին դիմաւոր բայք իւր-եանց, վասն զօրինակս տե՛ս յառաջիկայդ:

Յորժամ գործելոց էր զ[illegible] ժամուն ... 'ի տեղին՝ [illegible] առնլոց էր 'ի [illegible] ... որ դատելոց է [illegible] և [illegible] 'ի [illegible] իւրում ... պատ-րաստեա՛ զինչ ընթերցելոց իցեմ ... նշանակեալ՝ թէ [illegible] մեռանելոց իցէ ... զի [illegible] խափանելոց է ... ամ՛բին դուք պայթագելոց էք [illegible] [illegible] ... որ հաւատալոց իցեն 'ի [illegible] 'ի [illegible] յաւիտե-նից ... ուրդի մարդոյ մատնելոց է 'ի [illegible] մարդկանէ: որ ծնանելոցն է 'ի [illegible] սբ է ... չես ինչ ապրելոց յամենայնէ զամենակալ դատաստանացն [illegible] ... ուն

տըս դնէր առ այն՝ որ չէր նմա ողորմելոց . . . խոստացել փրկելոյ է զերկուէ յաւիտենից . . . պատմեսցեն քեզ՝ զինչ գալոց է 'ի վերայ քո . . . յօրինակ խոստացին՝ որ յաջորդելոցէ զնոսա . . . ոչ թէ չիցեմ պալոյ ու- ջեղ՝ ումանք հպարտացան | և այլն։

578։ Նշանակ Է։ Յօրինակացդ մարթ է մակացել, թէ այսպիսի ընդունելիք՝ յանգիւ խբեալ ոչ ցուցանեն զսեռ ինչ բայից՝ կամ յորոց բղխեն, և ոչ պահանջեն որոշակի պայմանի կամ պայմանի հոլովոյ խնդրել, այլ 'ի կամս քերթողին կայ տալ այնց խնդիր ըստ իմաստից խօսիցն, զի մի օրինակ մարթ է ասել, որդին՝ որ ծնանելոյն է 'ի քէն, — որդին՝ զոր ծնանելոց ես դու . . . ում դատելոց է զկենդանիս և զմեռեալս, — յոյր դատելոցն կենդանիք և մեռեալք, և այլն։

579։ Նշանակ Ը։ Ընդունելիքս՝ որովհետև ըստ առաջելոյս անկանոնք են ականջայ, յընտիր գրուածս մարթ է փոխել զայնս յանցելոյթ, և յարել ը միում 'ի գիմաւորաց, էր, ձայ, ունի, հաստէ, հանդերձեալ է . և այլն . զօ՛՛ փոխանակ ասելոյ։ մեռանելոց է. արկանելոց է . մարտարկանալոց ես , և այլն։ ընտիր եա է ասել, հանդերձեալ է արկանել . . . հասանէ քեզ մարտարկանալ . . . ունի դատել զաշխարհս . և այլն։

508 ։ 'Ի մասնաւոր չորից ընդունելեացս կարևոր դառե ծանուցանել ուսանողաց, թէ երկուք միայն յայտնեն, ըստ եզերական, ող, և, էալ, յանգիւ, երկոքին ըստ իմաստին ցուցանել զժամանակ, զորաչափ պանցեալ ժամանակին նշանակելով, և ող եզերական պատրանի ժամանակին, իսկ որք 'ի ոց . լի յանգին, ոչ ինչ իւիք ցուցանեն զժամանակ, ոչ ըստ իմաստին և ոչ ըստ կազմածն ։

ՅՕԴՈՒԱԾ Է:

Օրէ՞նք հաղորդակցեն Գոյական անուանց ընդ խնդրելոյ:

581: Ո՛չ ամ. անուանք կամին կամ կարեն լինել խընդրող և առնուլ զխնդիր, այլ այնք միայն՝ որք կոչին առաջական կամ ուղղեղեա, գործողական անուանք, և որք արմատ լինին բայից, կամ յորոց մարթ է կազմել զբայս. իբր զի զայսպիսի գոյականս հեղինակք թէպէտ յընտիր խօսակցութիս իւրեանց 'ի գործ ածեալ են փոխանակ աներևութից և դերբայից, տալով այնց զայն ամ. խնդիրս, զոր պահանջեն դերբայք, ապա և՝ դու եթէ կամիս՝ յընտիր հայախօսութեան կարող ես փոխանակ դերբայից վարել զառաջական գոյականս, զօ", փոխանակ ասելոյ, | մարտիրոսքն հեղլով զարիւն իւրեանց նորոգեցին զաշխարհս, | կարես բառնալ զդերբայս, հեղլով և փոխանակ այնր դնել զառաջականս, հեղումն, և ասել այսպէս, | մարտիրոսք հեղմամբ արեան իւրեանց նորոգեցին զաշխարհս |: Նոյնպէս փոխանակ ասելոյ դերբայիւ, | տուր ինձ տէր զշնորհս համբերելոյ զաւուր տանջանաց, | կարես գոյականաւ ասել, | տուր ինձ տէր զշնորհս համբերութեան զաւուր տանջանաց, | ևն:

582: Իսկ կանոն և եղանակ խնդրառութեան սոցին նոյն է գրեթէ յամ. ը դերբայից, որով և մարթ էր զանց

առնել 'ի կրկնուն ողէպ այդպիսեաց, այլ փանզ ի պա հել կամիմք զխոստումն դիւրագնալ ի առնել մասկանց զոմ, ահա երկրորդեմք համառօտ զայն ընտիր օրինակօք նախնեաց:

Կանոն. Ը:

583: Օտարական դայականս՝ եթէ վարեն փոխանակ ներգործական դերբայի կամ օգ ընդունելութ. ըղկրող եղը նոյն դէր 'ի հոլովս սեռական, կամ՝ հայցական: զօ'',

Աւետարան: Դարձո՛ զսուր նորա յառնելոյն Եղիշեայ-ոյն մերոյ, (իբր, յառնել զԹշնամին,) . . . յանդգնեցեալ ք յետ ընդունելութե Գէորգ-Լեւոն Ճշմարտութին, (իբր, յետ ընդունելոյ զգիտութին,) . . . Ճաշակմամբ Եղիշ Ճաշեյի զՄահ, Ճաշակելով զՄեղս) . . . այլ խոնարհաց ես ար ա՛ծ, եւ աչալոյ եւ ընդունելոյ [ընդունող զտկարս) . . . առնեմ սրտամտութեան . . . եղիցի քեւ սա մեզ մերժումն ... խզումն ..., ընդդիմակուլ Դէօ-Լեւոն, Թեթեւուլ Յաւ-ան... | Նոն

584: Հայցու Կենդանայուցիչ գետ՝ փչմամբ քո 'ի նա զՀոգին բանական իբր փչելով քո 'ի նա զՀոգին . . . զդաւանութիւն սխտրոսի զէջ՝ որդի հօր ոչ, զդաւանոնելն սխտրոսի . . . ըստ յառաջադոյն քարոզութեն յայտնութեան Միրտոսի, քարոզելոյն զՄիրտոսի . . . մարխում առնեմ տեսութեն նոյնն զանզնելն որդւոյն Աստուածատեսանելոյ զկուրտաղան . . . ողոքմանդ հօր՝ 'ի հա

անուշ են՝ զնոյնս առ 'ի մեզ․ պատարագելով զմար-
մինդ ... փափախմամբն ընծեռս կուսյին ըգ ըծ եւ
զնշխարեալն, | Եւն։

Կանոն․ Բ։

585։ Զաւքական գոյականս եթէ վարես փոխանակ կրաւորական դերբայի, զնեւթող ելքն այնց դեր 'ի հոլովս բայականն։ զօ",

Մարգարէն գիշեր հոգւոյ պղտորութեան 'ի տարածոյ մեղաց իմ, զղջացելն 'ի սաստոց ... որ փառաւորեալ 'ի հօրէ և 'ի հոգւոյ՝ բանին յաշխարհ, մարգարէին ծանուցեր իմ, փառաւորեալ բանին 'ի հօրէ .., հրաշափառ ծնունդ քո 'ի մէջ հոգւոյն, ծնանիլ քո 'ի կուսէն ... զափառեալ պատճառ ձեզ յիմ երկրոյ, զովելոյ ձեզ յիմ երկրաւոյ ..., 'ի յարմարոյն քննեալ բղխման գաւազանի հասնել ժամու, եւն։

Կանոն․ Գ։

586։ Ստաքական գոյականք զարտադրեալ եղ եւնանց կամին ուղղական հոլովով, զօ",

* Ուշեայ յորջորջմամբ դնոսա՝ լուծանէ զհակառակութիւնն իմ յորջորջելով զնոսա եղբայր ..., որ զղջանանօք պետրոսի դ․քուղ՝ [illegible] հօր իմ ... համար ունին տալ ... մինչև 'ի ... անուանադրութ։

Կանոն. Դ:

587: Ռուբականք զեղլին ընկերից առնուն 'ի գործ ա-
կանն: զօ″, Բուռն հողույն մէջ կանխատեսութեան Եւրոպիոյ
դաւթի ... սպասման կենաց անախտակրաց՝ ամենա-
փոյթ հնարաւորութեանց ... հնազանդութեան օրգայ՝ ձե-
րով Եռոտնեանց հօր ույ. | Ենս:

Կանոն. Ե:

588: Զեղլին ոչ եւս՝ բացառական հոլովիլ կա-
պեն ընդ առքական գոյականիդ, զօ″,

Շնորհեցեր աշխարհի ազգի մարդկան 'ի ծառայու-
թենէ ազատութեան ... առաւել քան զարարչութեան
յոչնչէ գոյ խարհս ... արօթքն են խնդրուածք բար-
եաց 'ի Աստուծոյ ... ոչ գոյր մանկանց զխոյսումն կախելն
'ի Տերն ... աչաւորին է անջատումն հոգւոյ 'ի մարմնոյ ...
հասանէ նաւ կէտ մանրման 'ի Եփեսոս ... ապստամ-
բութի ուսուցանես 'ի Տեառնէ ... կերակ եւ արբուք յե-
նմա՝ յետ յարութեան նորա 'ի մեռելոց ... ազատութեան՝ 'ի
նմանէ կատարեալ լինի 'ի Գեթսեմանի, Ենս:

Կանոն. Զ:

589: Զեղլին դադարման տրական հոլովիլ լծեալ
ընդ առքական գոյականիդ: զօ″,

Ուսայք զոհանն անուամ ձ՛զ խոստմանս ...

յօրինեալ սպառեալ փրկչայք Աստուածայինն համբերել էին ։
ոչ վայելչին տարփմամբք հեշտեալ, այլ հաճոյականութեամբ անձ-
նանձք կոկոնել ... ժամանակ դարձի լոյս եհաս ՚ի
յերկիր ... մաւրն քնն յերկնառաքն զքարոզքն գեղեցկ ..
զուարթն առ մեզ զերկայնմտութե փրկութե համբերութե ։
փչեմածը քո ՚ի նոյն զհոգին քո որ ... համբերութե սա
ցին չարչարանաց, զոր և մեքն չարչարիմք | Նն։

Կանոն. Իդ

590 Ո՛րքան դիւրին, եթէ ունիցի զերդ առաջ
կեալ, զայն պատմութեան հոգւով ունիս յայտնել ։

* Վերադրն է այս զբարբառնոյ ասացուած [illegible] ...
գնացեալ զոմն խորհուրդս նորա [illegible] ՚ի մահ ... քաղ
ցրր է նորա խօսք բամբասանաց [illegible] ... քրիստո-
նէին էր [illegible] ՚ի ժողովուրդն ... ՚ի լոյսն պարզ-
տունջ ձեր [illegible] ... մի՛ [illegible] լիցի մեղադրութիւն ...
խորհուրդ արարին [illegible] ... խնդրէին սուտ վկայութի
[illegible] | Նն։

591։ Օրինակս այլոց խնդրոյ տե՛ս համառօտ յայ-
տանեկ բանս նախնեաց, և զմնացեալսն իմա՛ ըստ կանխա-
սացելոցս։

Խոստացաւ զհանդիստ յաւիտենական [illegible] ... վն
մեր ՚ի հոգեւորն պակասուն ..., [illegible] զյառաջադա-
հրս [illegible], և զնախանձ ՚ի [illegible], և զող-
ջոյնս ՚ի [illegible] ... վերնին ՚ի շնորհաց [illegible] առա-
քանին [illegible] յիշեցուց վն [illegible] արհամար-
հանացն ... լուացմունքն քահանայից և սրսկմունք
[illegible] նշանակէին զհոգւոր մկրտութիւն ...

որ ստեղծմամբ ը պատկերի քո՛ տէր . . . որ ը Տարածման չարչարանաց քոց եղեն կամաւ չարչարակից. | Եւն:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը:

Մասնական անուանց զիա՞րդ հայցեն ընդ ներգործականս:

592: Մասնական անուանք՝ թէ և ոչ ունիցին զբայական նշանակութիւն, ընդ որում արմատ լինին բազում դիմաւոր բայից, և թէ 'ի սակս փոխադրութեան վարելոյն 'ի տեղի ընդունելութեան, հոլովակի պահանջեն զբառ ինչ հոլովեալ 'ի խնդիր, գրեթէ ը նոյն եզերաց դիմաւոր բայիցն՝ որոց լինին արմատ, կամ զորոց նշանակութիւնն բերեն, այնպէս զի 'ի բաց առնել զսակաւ խոտորմունս՝ հնա՛ր է հաստատել ընդհանրապէս, թէ զայնպիսի հոլովով խնդրեալս կամին, զորպիսի պահանջեն բայք իւրեանց: Այլ զի առաւել ևս հեշտընկալ լիցի մանկանց եղանակ գործածութեան նոցին, տացուք կանոնս ինչ համառօտ օրինակօք:

Կանոն. Ա:

593: Զածական անուանս՝ եթէ վարես փոխանակ, ոչ ընդունելութեան ներգործական մտօք, զկրող եզր նոյնն դիր 'ի հոլովս սեռական, կամ հայցական, զօ՛,

Աւետարան: Փառամոլորդք երկնից խորհրդոց ը, ժառանգորդք զխորանն երկնից . . . ձեռքն են գործու-

նեայ գործոց . . . ընդունակ ենթնարկեան բանից . . . հարուածոց եւ խնդրակ. ունայնից եւ փքելոց . . . մարմնոյ հոգւոյս իմ՛ թախծոտական . . . աւարառուք աստուածոց նոցա աշխատեցան . . . գտանի եւ յարդի եւ գնդի մատնեն . . . անապատական աշխարհասէրնց գործաւոր . . . խմաւմս քաղաքաբնակին հաշտարանք . . . ընկերընաձիր սրբոցնաբանութեան, | եւ այլն:

594: Հայցական: Գունեշք չարեաց, պատերազմ անարգութ. հալլիս տածողական լեռնային ուրուց . . . միայն աւարեն զբնաւս յուշելոյ . , . հուր ծախեն զբոլոր մեղաց . . . գեղմն ըմնեն զջրոյն երկնային . . . լցուցին զծով . . . բարի լինելակալ՝ ամենից բաշխեն զհօրն պարգեւս . . . զծով ըստ մարդկան է հաշտեցուցին. եւ զյաղթանակ մեղայն խափանեն: | եւ այլն:

Կոչակ. Բ:

595. Օտական անուանս՝ ենթէ վարեն փոխանակ եւոց լեն, ըստ նմին լուծեալ՝ կրաւորական մասնք. զնկաճող եղըր Յուցին գի՛ր բայատական հոլովոյ. զօ",
Աղեղն շարժուն ՚ի հողմոյ (իմ շարժեալ) . . . խնքնագլուխ յանկարծ դառնորէ մասոյ . . . դարձանելեկք եւ վերասարք ՚ի գալոյ . . . փրկեա ՚ի վտանգէ ընաւաբեկս ՚ի յալեաց ծովուս . . . յերեւելի զգայուեցս անձառելին՝ սանձեալ հարորդս՝ | եւ այլն:

Կոչակ. Գ:

596: Օտարական ընկերեն՝ գործիական հոլովով կապեալ ըստ սծականին. զօ",

Գ՛ կամար ճարտար հոգևոր հմտութ՟ ,.. հզօր ար-դեամբք և բանիւք ... մեծատուն ոսկւով և արծա-թով ... գեղեցիկ երեսօք. դարձ հասակաւ, առողջ անձամբ, զուարթ ոգինու, իմաստուն խորհրդով, հան-ճարեղ հոգւով՝ մտօք, կերակրիչ քաղցելոց իմաստութ՟ հացիւ, քաղցրաձայն հնչմամբ դարձուցիչ մոլորեալ հօտին, | և՛ն։

Կանոն. Գ։

597։ Օ՛եզրն սկզբան բացատրական միաւորեալ ը ածականիդ, զօ",

՚ Առաւ ՚ի մեղադրանաց՝ ՚ի պարտուց՝ ՚ի յանցա-նաց ... արձակ ՚ի լծոյ ... արարիչ զբնաւս յոչ-էից ... փրկիչն իմ ՚ի թշնամեաց իմոց ... ազատիչն ՚ի ծառայութէ ... մաքուրն և անախտն յամ մեղաց ... օտար ՚ի բարեաց ... ապստամբ յօրինաց ... թա-փուրս ՚ի լրութէ իմաստից ... հեռի յագահութէ ... ունայն ՚ի բարեաց ... անպատկառ ՚ի մարդկանէ ... ակար յոտից ... կոյր ՚ի ծնէ ... կաղ յորովայնէ մօր իւրոյ ... անսես յաչաց՝ ՚ի մարդկանէ ... ժողո-վուրդ քո բազում անթիւ և անհամար ՚ի բազմու-թենէ ... ամպ թեթև յերկրային ցանկութեց ... դեռաբոյսք ՚ի մօրէ, | և՛ն։

Կանոն. Դ։

598։ Օ՛եզրն դադարման՝ տրական հոլովով յօդա-ւորեալ ընդ ածականիդ։ զօ".

Կարօտ դեղոյ բժշկութեան, հաճոյ տղ, օգտակար ըն-
կերութեան, արժանի դրախտին, նման քնի, վայելուչ ազ-
գի մարդկան, գերազանց անքանից, անպիտան տղ, ան-
պարտական մահու, նախանձաւոր առաքինութեանց, ան-
հնազանդ աւետարանին, դիմակայ թագաւորի, զուգա-
պատիւ հոգեղինաց, հանգունատիպ առաքելոց, պատ-
րաստ 'ի վնասել, անգութ առ վշտացեալս, հեզ առ
'ի յուսմն, երկայնամիտ առ մեղաւորս, յորդ և պե-
տուն 'ի պարգևս, փոյթ յառաքինութիւն, սրաթռիչ 'ի
խօսս, դիւրաշարժ կամ դժուարաշարժ 'ի բարիս՝ 'ի
չարիս, գործակից է ընդ առն խրատուք իմ բարեաց,
ցնծութ աւետաքեր հոգւոյ. Հրաւիրակք հեթանոսաց
'ի հարսանիսն տեառն, և ընդ մեզ երկրպագուք տղ. 'ի
վերուստ մեզ պատգամաւոր, մատռուակ ծարաւելոց.
ինքնապրաւ 'ի մահ. | Են:

Կանոն. Օ:

599: Ածականդ՝ եթէ ունի զեղր առարկելոյ, զայն պատմական հոլովով առ'ւր այնմ 'ի խնդիր. զօ",

Այր անհոգ զանձնէ, և անփոյթ զհոգւոր խնդրոյ: քանսարկու եղև զնմանէ առ թագաւորն. չարախօս զանձնէ՝ զընկերէ. | Են:

600: Նշանօք: Սովորական է բազում ածականաց պահանջել զխնդիր 'ի ներգոյական հոլովի, իբր պատ-
ղի իրական կամ մասաւոր, որ երևի յայսոսիկ և 'ի նըմ-
մին ածականս:

Փոքրիկն յարքայութն երկնից . . . հաւատարիմ յե-

Ընդ արքունի։ ողջամիտ 'ի հաւասար. շնչէ և զգոյշ 'ի գործս. մշտամռունչ յաղօթս. զօրաւոր և անայթաք 'ի գործս քրիստոնէութ. հաւատարակից ՟Է հօր յէ՛ւն. յայսմիկ յառնենմ ոչ. զընծայիցս 'ի խոստոքի կոչեաց 'ի լոյս. սովորէ 'ի չարիս. ժուժկալ և քաջ 'ի պատերազմի. | և այլն։

601: Նոյնպէս ինչ յաղագս պարզ և բաղադրեալ ածականաց շատ լիցի յառաջնորդել մանկանց 'ի նմանակ խնդրառութե, իսկ յաղագս բարդ ածական անուանց այն է սովորական կանոն, զի կամ առնուն զխնդիր ըստ պահանջելոյ միոյ 'ի բառից անտի, որք զամենքն 'ի բարդութ առ., զօ՛ | հեթանոսք տարեբաց պաշտօնատարք |, ոսր ոտնակառ, ձայնեալ, է խելն դիր բառքս, պաշտօ-նար. 'ի պատճառս առ. արժանոյն բայիս, առնէ, որ նոյնպէս կամի զարական։ Նոյնպէս խնամ և 'ի հնաւեայս։

Որքս են կարապետաշարժոյք 'ի պատերազմէ. (կամ զօրձուցանող 'ի պատերազմէ զկարապետս). կաշառառուք բանս-ոգւոյ անձնից են արժանի։ մեծաւորք միմեանց օգնական լինել և նորոգանաւոյ առ Այ. եղաք բանաւորք և մտաւորք և ազատաւոք յամենայն. զգուշացեալ ամբարտաւանութիւն՝ օգնական բանին ամենայնի առաջնորդ | ևն։

602: Իսկ կամ խնդրեն զանունական բառ ինչ լեալ յառ կացուցիչ միոյ 'ի բարդեալ բառից. զօ՛,

Վայ բեռնակիր ծանրութե մեղաց, | որ ահաւորս ծանրութե է յառկացուցիչ բառին բեռն, որոյ խնամոն պարզ է, վայ է կրողիս զբեռն ծանրութե մեղաց։

Ճանաչուեց պարգեւատուն երեւեցաւ մեզ (տուօղն զարդարեա մնաձաւնեց . . . ձայնատուք վեհք աչեղ ո-րոտման . . . ծնայլն օրհնայն բեւեռաքարձ զօրք կըն-ցեր զծանրացի ալիս . . . փրփրեցին փոսոց փրփրեն ծերոց բոհ . . . զաղեկերան մարդկեղէն մարմնոյ (ու-տօղ զաղխ մարդոյ) . . . թշնամի պարաբեր բաղցրան եդ: Իբր անախտաւորք արտասանուեց | եւն:

603: 'Ի վախճան խնդրուածոյ զգուշական եւ ածական անուանց, հարկ հաւաստեաց ծանուցանել եւ զայս, թէ 'ի գիրս նախնեաց գտանին բանք մի զգուշական եւ ածական անուանք (յորմէ նախընթաց-ի կոչեցեալք). որք ոչ են բնութ բայից յորոյ բղխեն, այլ են գործա-ծութ հեղինակաց 'ի պաշտօնէին զայս կամ զայն խնդրել, կամ զբնական յատկացուցիչ. եւ վս զի գործածուի այդպիսի բառից քայցք է եւ կարեւոր համբակաց, դա-սեցից աստանօր զառաւել գործածականսն, որ են այսքեն. | Զակ, 'ի ձեռին, ըստ ձեռն, փոխան, փոխանակ, փոխարէն, 'ի պէտս, առ 'ի պէտս, յերի, առ երի, մա-սամբ, 'ի մասին, ձեռն, 'ի ձեռն, զօրնակ, 'ի դէմս, 'ի դիմաց, 'ի շնորհս, յերեսաց, 'ի համար, 'ի համարի, վասն, խաւն, ընդհատ, յաղիգ, 'ի մոլոց եւն:

Յորոց բառս չոք. կամի զգործեակն միշտ նախա-դաս քան զխնդրն. զօ՛՛, ոդւով չափ սիրել. մահուամբ չափ պատերազմել. զօրխ չափ տալ՝ ընծայել, եւն:

Իսկ բառս զկնի, ետոյ, պաշտօնեին զակ բնաչոյով տը-բակամն, զօ՛՛, զդէ ըստ հրամանին լճարեաց. զդէ ընդ-բանիցն փախեաւ. պատերազմեացի խառն ը նմա եւ աշ-խարհս. խառն ը նոսա սկսաւ նուագել. | եւն:

Իսկ ընդհատ, կամի բացառական. զօ՛՛, չէ՛ ինչ ը

Տաւ յայնմանէ. ո՛չ ի՛ւ ընդհատ յայսմ զատուցս սայ սմբատայ:

604: Իսկ մեւս բառք դժուարինքն առ խրթինս կ՚ըտ յանկան իւչ ՚ի սնոտական կամ ՚ի տես կան հոլով ՚ի բր խըն-դիր կամ յառեջայուցի՝ ԹԸ բաղեղրութ սեղ այ. զօ՛, է ՚ի ձեռն հաւատոյ լուսաւորեյան ... ԺԸ ձեռն բանից զլանման մոօք ... փոխան ուխոյ պնա մխածնելով ... փոխարէն բամբասանայն օրհնէք ... ուղղափ նախանձ կայ յերեն, կամ առ երբ ուստի նախանձելն ... աղօթից մատամբ սուաւելեր ... ՚ի զարդելի մանին խնդրէր: մեռաւ չարաչար շանց գաւնակ ... ՚ի դէմս օրհնացդ քուշանեն պաշս ... ՚ի դխմոյ եկեղեցւոյն սկսանէ օրհ-նել զմն ... և զմիզ բանն զօչ իցէ կեղծաւոր և քակ տեսչ օրհնացն ՌՄ՝ ՚ի ողջոր Դիբրն հատատեսուց սեան դուէս ... քրիստոս զծողովուրդ ՚ի ներքուստ ձեռնին Եղիպտոսյեւոյ ... ՚ի նեղութս քաղաքայեցն ոչինչ Թէեւ և վիշտ էր ... արտաքս մեղադրութ Մովսէս ... հուսկ յետոյ ՌՄՅՆ զայ ՚ի կուռ մս ... բնակեն առ ՚ի սառ-րե կողմ ... ո՛չ դիպուածովն միմեանց հանդիպեսցուք անկեալ մեծազոյն նոսա ... սկսեալ ՌՄՑՆ վերա նայր ... լուսոյ ՌՄ ժողովրդեանն առէ ... ՚ի բացէ էր յերուսաղեմէ ... ՚ի սկզբանց և այսօր զանկայեն տեսանել ... ՚ի նմանէ և անդր չեմեայ ուշադրակս ... ՚ի բանից և ՚ի վեր պտմ իւչ անման համարել ... կորովութ. ձգէ յերուսաղ կողմանն ձախ ... քան ջացն ՚ի ձախ խոյայաւ | ևն:

ՅՕԴՈՒԱԾ Թ։

Զխոնարհ հատուածն Բովանդակեալ ածականաց ըստ նորին:

605: Զբաղդատական ածականս կարես լծակցել ը խոնարհս նոյնն միով ՚ի չորից եղանակաց, որոց
Առաջինն է՝ սեռական հոլովով, զո՛
Սողոմոնին է ծայրագոյն ամենաքաղցր ... վեհագոյն ... ոսկերուռեան ... գերազանցագոյն ... ամենեցունց թագաւորացն մերոց հարստագոյն և խոհեմագոյն: | ևն:

606: Երկրորդն է բացառական հոլովով: զո՛,
Որ ծերագոյնքն են ՚ի նոցանէ ... աւագագոյնքդ ՚ի ջէնջ ... դառնագոյնն ՚ի նէնդանէ ... թողեալ զո՛չ կարևորագոյնս ՚ի բանից. | ևն:

607: Երրորդ՝ ներգոյական հոլովով. զո՛.
Առաքելագոյնն յազգէն նորա ... վեհագոյն ՚ի ... իմաստուն ... մեծագոյն յառաքելոց ... որ կասա... բերևագոյն էր ՚ի նոսա ... փառաւորագոյնն յերկնից ար-քայի: | ևն:

608: Չորրորդ՝ նախադրութեամբ, քան, զո՛,
Թէև քան զդասս խստագոյն լինի, քան զոչ խաբս համեստագոյն լինիցի ... լեզու չարագոյն է քան ըղ

սուր ... ծանրագոյն քան զիս է բանդ ... Երկայ-գոյն քան զհայր քո՛ աւուրքդ ... զօրաւորագոյն քան զմեզ եղեր ... զի՞նչ քեզ տէ՛ր քան զսոսին ՞զխրա-գոյն: | Եւն:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ժ:

Զխո՛րս հռալն Միջակին ոճական ընդ նախդրեալս:

609: Միջական տառիւ ածական (35.) բաց 'ի զատական և 'ի կրկնական [Թ]ուականաց, պահանջեն զխնդիր

Կախ՛ 'ի բացառական հոլովն, զօ'',

Իւրաքանչիւր յէակաց ... ո՛չ ինչ յայդպիսեաց չար պատահեր քեզ ... չխնդրեմ ինչ 'ի ձէնջ յերկ-րաւորաց ... զայլ ոք առաքելոց անուի ո՛չ տեսի ... չամեմ ինչ 'ի պատշաճիցն զմտաւ ... ամենայնք 'ի ժա-մանակագրաց ,:, զո յարարածոց այնչ պատուեաց ամ. մի՛ ո՞րդ փորձոյ 'ի նոյանէ քարկոծ առնէք զխ. քանի՞ք 'ի մարդկանէ մոլորին միշտ. ո՞վ ոք յիմ ածոց. ցո՞ ոք 'ի ձէնջ հայր. աղամ ե-ղև իբրև զմի 'ի մէնջ. դուստր միոյ ուրումն 'ի մե-ծամեծաց. որձակեաց զերկուս յաշակերտաց իւ-րոց. եօթնեբորդն յաղամայ ենովք. հերգն 'ի նոյանէ յիմարք էին, | Եւն:

610: Երկրորդ՝ ՚ի հոլովս սեռական. զօ՛,

* Եւ նա ՚ի մի նաւուցն ... ՚ի մէջ միոյ լերանց ... ՚ի տան ուխտին էջմիածնայ փարխեցուց ... գնայ երբեմն ամենայն հարցն առ նա ... կարգէ զայլս երկուց որդւոց ՚ի ձախմէ ... տայ քեզ երկուս հազարս երիվարաց ... երկրորդ նոցա դասին զօրութիւնքն ... աստիճանաւ երկրորդ էք եղբարց. | Են:

611: Երրորդ՝ ՚ի ներգոյական հոլովս, զօ՛,

* Չունի ոք ՚ի նոսա անուն չարութե ,.. ո՛չ ոք յորդւոց աղամայ գտաւ առանց մեղաց ... ո՛չ ոք կարօտէր ՚ի նոսա ... ոչ ի՛նչ է յայն աւուրս չար քան զԼԲեուլ .. եւ նովք եօթներորդն ՚ի նահապետս ... նոյ տասներորդ էր ՚ի հարցն նահապետացն, | Են

612: Նշանք: ՚Ի գրուածս նախնեաց տեսանի յաճախ, զի միջական ածականքս, մանաւանդ՝ մասնականքն ոչ դնեն զգոյութ, բայց զեղչելն է գտանել կամ իմանալ մտօք ՚ի բացառական խնդրոյն, որ եդեալ կան ներգործութե, զօ՛,

Գուշէ ստակերպէ ՚ի նոյն տեղ. յորում հարկ է իմանալ մտօք զմասնականս, զնոսա, որոց խնդիր է բացառականն, ՚ի նոյն: Այսպէս իմանին և ՚ի յետագայսդ:

* Խօրեաց ՚ի գնոց անտի զխոնջել և կնոջն ... թեթեւայի յաշխարհաշինէք ... և առ ՚ի պարզ նորա, եկեր և ետ առն իւրում ..., տեսի ես յորդւոց նո թագաւորել նմա ... ո՛չ ընտրեաց ՚ի զայսանէ տեղ ... և յաշխարհաց ժողովրդեանն ե՛թող նաքաղաքդան դաշնաւորեա անդէն յերկրին յուդայ ... ո՛չ իցէ ՚ի նոյանէ, որ ապրեսցի ՚ի քէն ... եկին Է մեզ և յաշխարհաց անտի կեսարացւոյ. Են:

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԱ:

Զկարգէ կայից նախադրութեանց ընդ խնդրելոյ:

613 Հոլովառու նախադրութիւնք 'ի գործ ածին առ 'ի յայտնաբանել զյարաբերութիւն դիական անուանց որք բազում անգամ' դնին 'ի խօսակցութեան ոչ պարզաբար, այլ առնչութեամբ իմն առ այլ անուն կամ' առ բայ, և առ 'ի բացածանութեան զսեփականն և զհրաման այսպիսի յարաբերութեանց հնարեալ են 'ի հնդկնակաց ազգք ազգք նախադրութեանց: Օրինակ իմն յառել ուրուք, | մարմենոյք նախամեծար ընտրեալն էր բնի զկան քան զնա, աննկնդիրն իմանայ, թէ նախադրութիւն, յառ, եդեալ 'ի մէջ երկուց դիականացս, զկան, զնա, յայտ առնէ, թէ մին 'ի դիականայդ ունի առաւելութիւն և վերադասութիւն քան զմիւսն: Նոյնպէս և յառելն, | յամ' զօրութ փախիր դու 'ի ձեռաց իբրու 'ի ճանապարհ, | իմանի, թէ նախադրութիւն իբրու, եդեալ ը մէջ երկուց դիականայդ, ցուցանէ' այդպէս անուանց ունել զնմանութիւն ընդ իրեարս յարաբերութիւն իմ'ք: Զնոյնն իմա և վն այլոց տեսակաց նախադրութեանց:

614: Տեսակք զլխաւոր յարաբերութեանց դիականաց, զոր նախադրութիւնք բաւեն բացատրել, են գրեթէ սոքին: Նախ' առաւելութիւն միոյ դիականի' բաղդատեալ առ այլ անուն, և զայս յայտնաբանեմ'ք միով յերից բառիցս, առ. վէր. յառ. որոց առաջինն կամի զգործական

խնդիր, իսկ երկու յետինքն խնդրեն զհայցական. գօ՛,

Ծանր է անօրէնութիւն յուդայի առ ուրացութեամբ պետրոսի. զի՞նչ է յորդ առ ցորենով. արդարացոյց զանձն իւր ապստամբութիւնն իսրայէլի առ ուխտադրուժութեամբն յուդայ. ամ՛ ոսկի առ հողոյ իբրև սակաւ մի աւազ. զօրացաւ դաւիթ քան զամ՛ թագաւորս ազգին. ոսկի ծանր է քան զարծաթ. քան զամ՛ մարդ զօրացաւ սամփսոն. չի՞ք ինչ դիւրաւոր ամ-բուն քան զերկնիցն ող. քան զառողջութի և զգեղեց-կութի սիրեցի զնա. | ևն:

615: Նոյնպէս սոքին գէր, ջոկ, երբեմն ը՟ խնդրոյ. և երբեմն ը՟ բառից ՚ի վերոյ, առաւել, աւելի, միայնակ վարին ՚ի խոսս նոյնին մօ.ք. այսպէս | գերքան, գեր ՚ի վերոյ. գեր ՚ի վերոյ քան. առաւել քան. աւելի քան. | և առնուն ՚ի խնդիր զհայցական:

616: Երկրորդ՝ յարակցութի միոյ դիմական ը՟ այլում, որ բայատրի կցորդական նախադրութբ, ընդ, հանդերձ, զհետ, ըստ. յորոց առաջինն կամի զտրական խնդրեալ. գօ՛, կարեցին քուրձ ընդ մարմ իմ: բազմեցայ ը՟ աշ-խարհաւ, ը՟ առաքելոյ, և ը՟ յոգնեցոյ. ևն:

Երկրորդն խնդրէ զհոլով գործիական, գօ՛, կնքեսցէն զմեզ հանդերձ զօրավարօք. ևն:

Իսկ երրորդն և չորրորդն կամին զսեռական խնդիր յաջմէ կամ՛ յահեկէ իւրեանց, գօ՛, ետես զնոսա, զի ՚ի երկթայրին զհետ նորա. ասէ ըստ յս, ե՛կ զկնի իմ, ևն:

617: Երրորդ՝ բացասութի կամ՛ բաժանումն միոյ դի-մականի յայլ անուանէ կամ ՚ի բայէ, և զայս ծանուցա-նեմք զատական նախադրութբ, առանց, բաց, զատ, մեկնի, ջոկ, ևն: որոց առաջինն պահանջէ զսեռա-

կամ հոլով ՚ի խնդիր. իսկ միոյնակքն կամին գ. բա-
ցառական զօ":

Նմանց պահոյ տպաշխարութին դատարկ է . . . ոչ կարեն հոտ.ք ոսամց հանգստ լինել . . . բայց ՚ի [illegible] դայլ ոք ոչ գիտեմք մարդասէր . . . բայց [illegible] այլ [illegible] փեղ մի՛ լիցի . . . զառ ՚ի [illegible] երկնային . . . միկուսի [illegible] անուն . . . էառ զ միս բու ՚ի [illegible], | [illegible]:

618: Չորրորդ՝ սպոնձառ կամ շարժառիթ լինելն դիմականաց գործելոյ կամ կրելոյ այլոց դիմականի, որ բայատրի պատճառական նախադրութեք, | [illegible], [illegible] ՚ի, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], ՚ի [illegible], | [illegible]: որք վարին սեռական խնդրով զօ",

Նսկ լինէր առ [illegible] . . . Նա առ [illegible] ոչ բանայ զբերան իւր , , , առ [illegible] նորա դատաստան նորա բարձաւ ., . շրջէր ամ ուրեք [illegible] [illegible] աղագս . . . եւ [illegible] բարեկամեկեան [illegible] աղագս էր կարմնալ . . . մի՛ ինչ պատճառս առ հակառակորդին ՚ի [illegible] աղագս , , , քաղաքս մեղաց պատժեսցին [illegible] . . . [illegible] զայն առ [illegible] գործէիր . . . մն մեղաց առ սակաւ մի տրտմութեան [illegible] ՚ի [illegible] սակս սխան արարածի լիցի, | [illegible]:

619. Հինգերորդ՝ նմանութի և համեմատութի երկուց դիմականաց [illegible] իրերաց՝ [illegible] ինչ իրի, և զայս բայայայտեմք նմանական նախադրութեք, | [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], | [illegible] բառքս [illegible], [illegible], կամին խնդիր սեռական հոլովս, զօ՛,

Իշխան [illegible] [illegible] զօրաւոր առ ամ ինչ . . . որդւման [illegible] որ [illegible] [illegible] [illegible] . . . կոչին [illegible] [illegible] պաշտուածեք . . . [illegible] [illegible] անմատչելի . . . [illegible] [illegible]-

ճեմ՝ այսր անդր դեդևին։ | Նար. տղ։

Նաւս, բա՛ռ, սպոնդէ զանազան կամ՝ զտրոքէն, զօ՛,

* Որ առնծմամբ բառ պատճէնէ քո ա՛մ պատուէրն զմեղ․․․, բառ հոգեղէն է անապատական, , , փախուսցեն զհանդերձս խորհրդոց բա ռաշխարհական հոգւոց․․․ Խնձ ասացէ դու առ բառ մեռ, և խորհէլ արժանաւոր բառ ճամփոց սատցելոց, | Նար. տղ։

620 ։ Իսկ մի խնդրաւոր չորից նախադրութեան եմ, եմեն, եմեռ, ոտան, 'ի մէջ առ, զի տրքին եդեալ՝ լինին գրեթէ միշտ ի մէջ երկուց դայականաց՝ Նմանութ ներք ի երկարս հանգանակերաց, յորոց դայականն՝ որ զկնի դ է՝ կայի ի բայն և պահանջէ նմանել այնում, կոչի նմանէլ, իսկ դայականն՝ որ առեալ լինի 'ի նմանոցն և լինի ի յ է խնդիր այսց նախադրութեան, կոչի նմանելոյ կամ, սատւորոյն: Որդ՝ կամելով քո դայս նմանեալ դայակն առ խնդիր միում՝ ի նախադրութեանց, դիր զայն այնպիսի հոլովով, ո՛րի եդեալ է դայականն նմանելի, այն է՝ յորս հոլով եդեալ է նմանելին, նոյն հոլովով դիր և զնմանեալ սատւորոյն, պնտեղեալ 'ի մէջ երկոցունց զնախադրութիւն յոր իբր ըղյարություն նմանանշան նոցին, մի կի նմանեալն միշտ պարտի լինել նոյնահոլով ի նմանելոյն, և նախադրութիւն չէր մին զայս հոլով 'ի խնդիր, բայց եթէ զայս՝ զոր ունի նմանելին։ Իսկ որովհետև նմանելին կարէ դնել 'ի նախադասութ որով և իցէ յինեակ հոլովս, վասն և զօրութ կամանս՝ նմանեալն կարող է որևիցէ հոլովով լինել խնդիր այսց նախադրութեան, որ տեսանես յաւելեալ ի խառնակներ հոլովոց։

621։ ա. Յաղագս հոլովից. զօ՛,

* Ահա ծաղկեալ էս ո՛ շո․․․, որ յան-

դիման ձեռն՝ իբրեւ տապաստեալ մի եմ (էս) 'ի մէջ ձե-ռում ... եղեցին ինչ խանք նորա իբրեւ ջնջեալք. Եւն:

Սեռակ: Նորա իբրեւ օձք զԹոյնս 'ի բայ եդեալ ... խաղային սատակումբ [illegible] իբրու ջրգոր փոքու ... և եղև Թէ՛ւ Տիրուհւոյ իբրև հաղորդ հնչեցի. Եւն:

Գործիակ: Բանիւք եւրեանց խօսնոեն ով որոց կամ-դեղ զխաւսւի ժռոց քաղէս իբրև քերթ ... կապեցաւ ծածկութեամբ մարմնոյ և սորա հեթ-ոն իբր [illegible]: Նա եւրով շարութեամբ իբրև հուր փառէ զ բանն ... խա-ղայցե՞ս զու նախա իբրև հաւա. Եւն:

Պատմակ: Իբրև դդեալք Հայրն զ[illegible] զ[illegible]: Ծի-ծաղի [illegible] որպէս [illegible]. Եւն:

622: Հայցակ: Սիրտ իմ ձգեալ է իբրև զծեծ [illegible] իմ ... իբրև զ[illegible] մի փարշեցին [illegible] մեր , .. [illegible] որպէս զ[illegible] կերի ... սամ [illegible] իբրև զ[illegible]. Եւն:

Բացառակ: Խարշի 'ի Հանդարպանց մերոց իբրև 'ի [illegible] ... գերբոլորսն իբր յաղջկերաց հաւէլն [illegible] ... երկնային 'ի [illegible] որպէս [illegible] ... իբրև 'ի [illegible] [illegible] 'ի նպատակս ... ոճացաւ [illegible] ո՛չ [illegible], Եւայլն:

Պատմակ: Ո՞վ [illegible] իբր զ[illegible] Հաւա-ցեւ ... [illegible] իբրու [illegible] ... [illegible] ով [illegible], Եւայլն:

623: Տրական: Նոյն ով [illegible] Լե-ւելին ... այլ և 'ի նոյն իբրև 'ի [illegible] ... որ ընդ [illegible] իբրև ընդ [illegible] խօսի ... իբրև [illegible]

մատուցեալ է 'ի չէք ամ. իբրեւ ապաւեն 'ի քո կամն ջամբեցի չէք | Ես,

Ներգոյ: Կոչով 'ի տանէնս իբրեւ 'ի խորհրդեան. տառապեալ հոգւո 'ի յայսմ աշխարհի իբր 'ի ծովակն. 'ի մեջքէ իբրեւ 'ի գեհեն խորտակեալս. բնակի 'ի նմա փուշ իբրեւ 'ի խորանի. | Ես:

624: Ուղղական բաղդատականն միշտ ենթադրէ ըզ զնմանն նմանելոյ, եւ չէ՛ հարկ բաղդատել, բայց եթէ նմանութիւն ինչ, փոխ 'ի փոխելն ըս բաղդատութիւն զբառս, ո՛րպէս, մարթ իս տալ այնմ խնդիր ըզ վերջոյըբեալ կանոնի, ա՛յն է՝ զխնդիր որին դնել յայն հոլով, յոր հոլով եդեալ է բաղդատեալն, որպ փառանս յայտնիք օրինակս նախնեաց, ըստ գանազան հոլովից:

Ուղղակ: Նախամեծար ընտրել ուխտէն քան զզուարճս. առաւել պատուեցաւ յոյժ քան մի հնչափողքն. եղեցին մարդիկ չարաչարք, մանաւանդ քան ծառայք, Ես:

Սեռակ: Ի՛ առաւելութեան խնդրանեաց քան ամենայնեան, Ես:

Տրական: Մեծ արդարեւ 'ի դէպ է երից մանկանցն երգ, քան խորայեղեան տոհմին. փափաքէ 'ի ծով քան 'ի կէտն. գերագոյն Լեւի էջքէն սաղմոսացաց քան չարչարին այնմիկ. սրբեալ 'ի նեղութեանց եւ 'ի չարչարանս քան 'ի խօսս բարութե. ար բարեփոխեն այն չարաչարոյն քան ար ամենեցուն գտաւ չար թշնամին: Ես:

Հայցական: ընտրեաց զիս քան զհայր քո եւ քան զամ տուն նորա. սիրեաց զչորսն քան զբարութի. եւ զանօրէնութի քան զխօսս արդարութե. ծանեաւ զօտարս քան զիս. եթէ ունիցիք հաւատս քան զհատն մանանխոյ, Ես:

Գործիականն: Օգտակարս սիրով՝ քան բռնութեամբ սովոր են մարդիկ վարժել, եւն:

Բացառականն: Օ,արհաւրին վրիպիլ յաստեացս քան յանտի կենացն, եւն:

Պատճառականն: Պարսաւելի է առաւել հոգալ զմարմնոյ քան զհոգւոյ, եւն:

Ներգործականն: Ոչ առ իմաստուն ինչ, որ իցէ յիմ, քան յիմ կենդանիս՝ յայտնեցաւ խորհուրդն. ո՛րքան խաղաղուն է 'ի տունս շինականաց քան 'ի տունս թագաւորաց. հաճեցաւ 'ի սմա բնակել, քան 'ի կառս փրովլ բեհեզեանս. եւն:

625: Նշանք: Երրորդ այսց սովորական կանոնաց՝ նախադրութիւնս այսոքիկ՝ 'ի գիրս նախնեաց տեսանին կապեալ ընդ այլեւայլ հոլովոց, առաւելապէս ընդ հայցականի, թէ եւ ուղիղ դատութեան պահանջէր զուղղականն կամ այլ ինչ հոլով, իսկ 'ի քանի մի բանս՝ վարելով փոխանակ բառիցս. նման, որպէս, իբրեւ, եւն: առեալ են զգանազան հոլովս 'ի նմուշս, որք ցուցանեն այս բանք նախնեաց:

* Եթէ իցէ ինձ որդւոցն խորշելի իբրեւ զաւազ ծովու, Թէ իցէ իցէ իբրեւ աւազ. ., երկուքն ունելոյն բըռնել իբրեւ կնոջ ծննդականի. Եզեկ. ծգ. . . Ճանաչել ըզ Ճանապարհս իմ ցանկան իբրեւ ժողովրդեան, Եսայ. ծը. հինչ իւն յերկնից ինկեալ իբրեւ աստղ հոգմոյ. իջանել անօթ ինչ իբրեւ կտաւոյ մեծի . . . սրտմտութեան նոցա ըստ նմանութեան օձի, որք խծի քարբի երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իբրեւ 'ի հրոյ. քան իբրեւ ուղղի իշխէ 'ի վերայ տան իւրոյ: եւն:

626: Վեցերորդ՝ ժամանակն գոլոյ և գործելոյ գոյականաց, զոր կարեմք յայտնել ժամանակական նախադրութեամբքս | յառաջ ժամ, նախ ժամ, առ, զկնի, զկնէ, յետ, յետոյ ժամ, մինչ, մինչև, | Եւն, յորոց բառքս | յառաջ ժամ, նախ ժամ, | ցուցանեն զանցեալ ժամանակըն գոյականին, զոր հայցական հոլովով առնուն 'ի խնդիր. զօ",

Յառաջ քան զամառն պակասեսցէ ծաղիկն ... Նախ քան զխաչն ամքն ը պարտեօք էին. | Եւն:

Բառս առ, ցուցանէ զներկայ ժամանակն գոյականին, և կայ ը այն գործիական հոլովով, զօ":

* Բորոտք էին յԻսրայէլի առ Եղիսէիւ մարգարէիւ ..., եմուտ 'ի տունն այ առ Աբիաթարաւ քահանայապետիւ ; .. որ եղև առ Կղօդեաւ, Եւն.

Բառքս, զկնէ, զկնի, յետ, յետոյ ժամ, յայտ առնեն զապառնի ժամանակն գոյականին, յորոց երեք առաջինքն խնդրեն զսեռական հոլով, և վերջինն՝ զհայցական, զօ",

Եղև յետ երից աւուրց զհետ ուխտելոյ նր զուխտն: զհետ երկուց ամաց ժամանակին այնորիկ ... զկնի յաղթութեանն ուրախութիւք հանդերձին ... յետ ցաւագին հեծութեան կայ մնայ մեզ մահ ...; հովուեցան յետոյ քան զՏն ճանապարհն ... յետոյ բան զԱբրահամ շինեցաւ Սիոն, և այլն:

Բառքս, մինչ, մինչև, ցուցանեն զժամանակն անցել ը մէջ երկուց գոյականաց, յորոց զնախընթացն պահանջեն բացառական հոլովով, և զհետևորդն՝ սկըզբնաւորով տրականաւ, զօ",

* Եւ ընդ ձեզ եմ մինչև 'ի կատարած աշխարհի... հաւանեցուցանէր յայգւոջ մինչև ցերեկոյ ... զգուշանալ գերեզմանին մինչև ցերիր աւուրս,

Գտանին և բառքս, հետոյ, հետէ, հետի, 'ի հետ, որք են հոլովականք, հետ, բառին, յորոց առաջինն է գործիական, և առեալ ածական գործիական 'ի դերանուանց, այսպէս, այսու-հետև, այնու-հետև, այդու-հետև, որով-հետև, նոյնպէս և երկրորդն՝ որ է բացառական, առեալ ածական 'ի դերանուանց, յայսմհետէ, յայնմհետէ, յայդմհետէ, յորմէհետէ, ևն: վարին 'ի խօսս իբր պարագայ ժամանակական:

627. Սովորաբար՝ տեղիք դիմական անուամբ բացատրեալ իրաց, զորմէ արժան է գիտել, զի որք կըրկին են եակք՝ դիմական անուամբք նշանակեալք, այն է՝ իրական և գործօղական (32), իբր նոյին օրինակի և կրկին տեսակք տեղեաց մտածին, մի՝ տեղի նիւթական, զոր ունին թանձր և նիւթական մարմինք, զօ", տեղի քարանց, ծառոց, մարդոյ, ձկան. ևն: և միւս ևս տեղի մտաւոր, որ պատշաճի աննիւթ իրաց գործօղական անուամբք բացատրելոց, որպէս յորժամ ասեմք, մեղանչել կամ կորնչել տղայոց օրինաց, եղանել 'ի մէջ խառնակութեան, կերպարանել առաջի աչաց մտաց, մոլորելն 'ի մէջ բանին, ևն:

Որդ՝ ցերկուս դիմական տեսակս տեղեաց և զսոյն զանազանութիւն նոցին՝ սովորութի է նշանակել տեղական ասացեալ նախադրութբ, յորոց բազումք են անուանք սոյն հոլովեալք, որք 'ի խօսակցութ կարօտին կայիլ ընդ սոյն հոլովել բառի, զի մարթասցին տալ զիմաստ լրացեալ և անթերի:

628: Որք՝ յայսպիսի նախադրութեց ոմանք պահան-ջեն զ դրականն 'ի սեռական հոլովն, որպիսի են սոքին, Առ, արտաքոյ, առաջի, առ ընթեր, ընդ առաջ, յառաջոյ, զառաջեաւ զառաջեօք, զ կնի, զհետ, հանդէպ. յանդիման, յառաջ կոյս, յետկոյս, յայսկոյս. յայդ-կոյս, յայնկոյս, 'ի վերայ 'ի վերոյ, 'ի վեր կոյս, 'ի վայր կոյս, ներքոյ, 'ի ներքոյ, յետ, յետոյ, յետուստ, 'ի մէջ, 'ի մէջէ, 'ի մէջոյ, ընդ մէջ, և այլն: Զորօրի-նակ:

* Պապանձեալ առ դատաւորին. մերձանչել արտաքոյ օրինաց. գործէր առաջի աչաց նորա. Նստաւ առըն-թեր խորանին. գնացին ընդառաջ նորա. անցին զառաջեաւ թագաւորին. կային յանդիման դատա-ւորին. բնակեցան յայնկոյս գետոյն. 'ի ներքոյ երկնից. 'ի վերայ երկրի. 'ի մէջ աղբերաց. յո՞ր վերայ բացէք զբերանս ձեր: Խոստացեալ շը-րջէ առ անշնչին. ես չարախօս ինչ լցեմ ըղ-ձնջ առ հօր. և՛ն:

629: Ոմանք կամին զ կրականն 'ի վերջահոլով տը-րականն, որպիսի են սոքին Առ, դէմ, դէպ, առընթեր, ընդդէմ, դէմընդդէմ, յանդէպ, յանդիման, զօ՛,

* Եղ առ ոտս սեղանոյն. մարտեաւ դէմ հօրին... կա՛յ մեզ առընթեր. առ մեզ աղի՛ր. դէպ արե-գական. ընդդէմ թշնամւոյն. հանդէպ նաւին: յանդիման երկնի և երկրի, և՛ն:

Այլք խնդրեն զ դրականն սկզբնահոլով տրակա-նաւ, և են սոքին, Դէպ, դէմ, կողմն, կոյս, մինչ, մին-չև, և՛ն, զօ՛,

* Երկրպագ դէպ յարևելս, կամ դէմ յարևելս:

դարձաւ 'ի կէնս կողմն . . . Նաւեաց յանձն կոյս , . . յու-
ցանէ յարեւելս կոյս . . . մինչ 'ի ծագումն. մինչեւ 'ի Նաւա-
արկ ու. | Եմ:

630: Երկու այս բառք, շուրջ շուրջանակի, խնդրեն զգոյական խնդիրս 'ի հոլովն սեռականի. զր",
շուրջ զքաղաքաւ, զեկեղեցեաւ . . . շուրջանակի զնշ ամենայն դաշտաւ կառուցին. | Եմ:

Նաւ բառս՝ ընդ, առ, 'ի յանդգներն զանգելի, կամին ըղձ գործիականի. զր":

Չեմ բաւական եղեւ ընդ յարձակմն ճնուլ մարդու . , . Ը որում ճառով հատեր առ դասս . . . Ճշ էին առ գե-
րեզմանօք մեռելոյն . . . խորհել իմաստուք զն ամի, որ եղեալ են ընդ արեգակամբ. | Եմ:

331: Յանձնաւոր նախադրութեա, նախ՝ զդաւլն ամե-
նեքն հարկաւոր է 'ի խօսս. միայն՝ զոյ սովորել. զի
երբ 'ի միում պարբերութեան ոչ իցեն կրկնել զնոյն
նախադրութի. մարթ է դնել զայն յառաջին Նախա-
դասութե, իսկ 'ի հետեւեալն ոչ դնել ներգործաւք, զօ",

* Որ եղեն յառաջ քան զիս և (առ) զ բեզ . . . զն
Ճանապարհորդութե (զոր է) զայն, որ և ոսն յառանէ
չկարէ փոխել, և ճառն ընչաւէտութե՝ յանարգաւա-
ծորէն ձեռօք՝ զարդարելոյ ինդրէ . . . Նաւաւ
միածնին յերկինս 'ի մէ վերամբեցից, և յերկրի 'ի
Հէրոյ անառուն կենդանեաց . . . երկինք և երկիր
զն մարդոյն, և մարդն՝ ճառն պատուիրանին . . .
մի՛ երբեւ դհամբարձումն ձեռայ ամբարշտութեն յո կո-
քոս և էջից զանխրառութին բաբելոնի սալկոլ ի
քեզ երեւեցի . . , եղաւեան բնութիւս Ը ափովէ չարչա-
րանաց անկանին, իմանալէին՝ ընդ հոգեկան կերպ:

այս չէր գրեալ եղև, և չէր քակեալ թշնամեացն դառ-ձարն խափանումն մերոյ. Եղն:

632: Յայտնելիս գոյ ժամանակ կիրառելի նախնեաց, զի թէ նախադրութիւն ունիցի զհոլովառու, որպիսի են բառքս, 'ի վերայ, 'ի սակս, յաղագս, զհետ, 'ի միջի. Եղն: յառաջին նախադասումն զբոլոր նախադրութիւն դը-նեն, իսկ 'ի վերջին հատուածսն՝ միայն զհոլովառու-նորին, յարելով զայն 'ի խնդրեալն. գօ",

Երթ ընդ արտաքսումն, զընծայաշխումն, զհաւատոյ, զսիրոյ, զհամբերութն կը զհետ ընծայաշխումն, զհետ հա-ւատոյ ... գիթայր 'ի վերայ նորա, որպէս հայր յորդւոց, 'ի վերայ որդւոյ ... վայ 'ի վայրի վերայ, և գայժ 'ի վերայ գուժի ... անհրաժեշտ յօրութն կը կոչով 'ի մի-ջի ձեր. առ չերից մանկանց, 'ի միջի երից մանկանց: [illegible] լինել ընծայնն և ուղիղ վարուք 'ի փառաց պատճառս անուան կը և ո՛չ 'ի պատճառս հայհոյութն ... դեկեղեցի անուն տիրապէս 'ի վերայ ժողովրդեանն առ-նու, քան 'ի վերայ տաճն. Եղն:

633: Տեղի նախադրութեց այսպէս բարեկարգի, զի 'ի պորզ գրուածս՝ նախադրութիւն յառաջ դիցի և խըն-դիր նորին յետոյ կարգեսցի անընդմէջ. գօ",

Յետ ժաջուանն տիեզերանց ... յաղագս մեղաց պատ-ժեսցին ... վա սիրոյն յառնելոյ գործոց ... մինչև 'ի կատարած աշխարհի ... ընդ կայծօք ձեռն. Եղն:

634: Իսկ 'ի խրթնագոյն շարադրածս տեղի նոցին դըրդուեսցի, որ լինի կամ զխնդիրն յառաջ քան ըզ-նախադրութիւն դնելով, կամ է մէջ երկոցունց քանի բառս զետեղելով, զհոլովառուն 'ի նախադրութենն

բարձնալ՝ միայն 'ի խնդրին յարելով, կամ յերկուին կրկնելով, ևն։ զօ՛,

• Ծովակն՝ որ զնովաւ շուրջ էր . . . անմարթ էր դարբնելոյն շանց առաջի արկանել . . . չարին զկնի միաբանայ . . . պլիշեցուցիչն զարդու սակս իրեն . . . Ծանաւթուցն բնաւից է 'ի նիւթս . . . զաղքատս որ զխնդրոյն ըզձեռն տնպատուհէք . . . ըզկնի գնացին սոյ . . . ուղխ չարի 'ի վերայ խոխոսայր հառաչանել ամպոյ . . յորկորալ հիմանն՝ որ 'ի նոցանէ. վերայ շինեմք զ խառսովանուն մերոյ յայտարարել . . . զձև կերպարանի բանից վասն զի մեղ յայտնելոյն կարգէ . . . յոր ժամ՝ Զծովեաց զնէա երկթոյք . . . զնիձեռնց զկնի անհետ 'ի վերայ զայլն ., . և զնէա երկթային բազում զգօշուր և Զձոռողեաց . . . որք հատեալ էին յնյ իրաւանցն վերայ.. մի՛ խնչ պատճառս առ հակառակորդին 'ի հայհոյութեան . . . յորժամ 'ի ակնախ փորձուէց 'ի Քջ անկանիցիք . . . որ յայտ խորոխի վերայ հաստատեալ էր։

635։ Յօրինակս յայս վայր մատուցեալս տեսաւ և ընթերակայուն, ընթացակայուն, հոլով, և հոլովառու երկուց առնչակից բառից, ի՟ նախադրուն և խնդրոյն, իսկ որ այլ զիտելիք լինին զնոյունց, ցուցցին երկդ հատորի, միայն 'ի պէտս մանկանց յիշել արժան է զայն. Թէ բառեակ այս նախադրութիւնք, առաջի, ետեւ, ետյ, առն, զխնդիր խնդրոյն միշտ յառաջադաս առնեն քան զխնքեանս, ո՟ր որպէս ասացաքն նախընթաց օրինակք, և Թէ՝ բնականն նախադրութիւնքն, առ, առանց, ը՟ց, բաց, իբր, իբրև, մինչ, առն, ևն, մեծա յառաջ զնին քան զխնդիր իւրեանց, իսկ միայնակքն կարեն փոխել յաջմէ կամ յահեկէ խնդրոյն ը՟ս հաճոյից բերթողին։

ԳԼՈՒԽ Ը.

Բացայայտելոյ բառին զկարգ կապի ընդ բացայայտչի բառի։

636 Երկրորդ տեսակն ստորոտ բառից (441.) կոչի Բացայայտելի, զոր լատ. եւ յոյնք կոչեն Մեկնելի, զի է բառ այնպիսի, որոյ լոկն ոչ կարելով բացերեւ իմանալ, թէ ո՞վ է, կամ զի՞նչ է նշանակեալն նո-րին, կարօտ լինի, զի իւք մեկնեսցէ զնա, թէ փոխա-նակ ո՞ր անձին, կամ ո՞ր իրի եդեալ վարի առ ի այժմ այս բառ յայսմ նախադասութեան, եւ այս պատահէ բա-զում եղանակաւ, մանաւանդ՝ երբ խօսողն փոխաբե-րութեամբ զբառ ինչ վարէ փոխանակ այլոյ բուն բառի, կամ զընդհանուր բառն դնէ փոխանակ եզականին. զբազմանշանակն փոխանակ որոշեալ բառի, զպատ-շաճական բազմաց՝ փոխանակ միոյ մասնաւորի, զան-տարբեր անձնականն՝ փոխանակ յատկացեալ դիմականի, եւն: որովք եւ անիմանալի լինի իմաստն խօսից նորա, մինչ եւ պարտաւորի զայսպիսի ստորոտ բառ իւր բա-ցայայտել այլով դիմաւ եւ որոշեալ բառիւ, որ առ-կէ՝ այսպիսի պաշտօնի իւրոյ կոչի Մեկնիչ բառ, կամ, բառ այլոց Բացայայտիչ:

637: Օրինակ իմն՝ եթէ ասիցէ ոք ինձ | Ոմա-նայ՝ զօրութ աշխատ իւր նմանել հօր քում, | այս խօ-սակցութ նոր լինի ինձ մթին եւ անիմանալի. զի չիմա-նամ որոշակի. թէ բառս, հօր քում, զո՞ ոք նշանակէ, կամ փոխանակ որո՞յ դնի. արդեօք՝ փոխանակ մարմնա-

ւոր ծնողին, թէ փոխանակ սուրբ Լուսաւորչին, կամ քո, կամ այլ ինչ. երբ զի փոխանակ իւրաքանչիւրոցդ հնար է 'ի գործածել զբառս հօյր, մինչ հարկ լինի խոստովին մեկնել զբառ իւր այլով բառիւ, յաւելեալ զմի 'ի դերանուանց զոր և զինչ, և այլն, զոր քում այ, սոյ, ծնողիդ, ևն. որով և բոլորի խնդիր խօսից 'ոյր, և համբուրեցանէ զմիտս իմ 'ի ծիծաղս:

63՟: Յաւելլոյդ յիշեալ լինի յայտ յանդիման Նախ՝ թէ զի՞նչ իցէ պաշտօն երկոցունց բառիցդ 'ի խօսակցութ: Երկրորդ՝ թէ որ բառք կարեն լինել մեկնելի, և մեկնիչ, յայտ է թէ միայն գոյականն անուանք՝ կամ՝ անձամբ, և կամ 'ի ձեռն անդրակալ բառից, այլ են ածականն և միջակայն անուանք, էական և ցուցական դերանուանք, աներևոյթ բայք, ընդունելութիւնք, ևն: և Երրորդ՝ հարկին զգուշանալ միայն և միայն, զի երկու սաքին անանջատ զիրերայ ունին, որպէս 'ի դնել մեկնելի բառին, հարկաւ դնել պիտի և զմեկնիչն, թէպէտ ընդհանրապէս խօսելով՝ լաւ ևս լինի չվարել 'ի պարզ խօսս զբառ որ սաստկելոցս առատամ:

Գիտողեալ այս ամ՝ բե՛ր քննեսցուք զմնացեալ առնչութիւն սոցին:

639. Տեղի երկոցունց բառիցս թէպէտ ո՛չ է պաշեալ 'ի նախնեաց, սակայն մեզ յատարոյն է 'ի պարզ խօսս նախ զմեկնելին դնել, և ապա անմիջապէս զբառս յայտնիչն, կամ 'ի միջակ գրութիւն փոխադարձ շարել՝ նախ զմեկնիչն և ապա զմեկնելին, զի այսուիկ անդրափոխութիւն ո՛չ կորնչի պաշտօն և զօրութիւն նոցին, և ո՛չ թէ բաղդատութիւն փոխի 'ի բացայայտելի, որպէս կարծեցին ոմանք, երբ զի յորում անդրոջ և եղեն այս բառք, ո՛յն

է միշտ մեկնելի, որ անորոշ և տարտամ է նշանակելի և այն լինի մեկնիչ՝ որ առաւել բացորոշ լինելով՝ ամփոփէ զընդարձակութիւն մեկնելի բանին: Զկանոնս մարթիս ճշկրտել 'ի հետևեալ օրինակս նախնեաց, յորս մեկնիչն գրեալ լինի նոտարագիր տառիւք 'ի շնորհս համբակաց:

* Լուաւ աբրհամ, թէ գերի վարեցաւ եղբայր իւր ղովտ . . , դարձոյց զղովտ զեղբայր իւր . . և նոքա, հովանեաց երկոտասան ը միամտոս խառնէին . . . և իջին երկուքին 'ի ջուրն, ... և ..., և մերկանայ գնա . . . ածեր աւել տան քո՝ աղջամուղջ . . որոց ակնածեալ էր միայն զօրն կատարման՝ ... . . շուրջ եղեն շունք բազումք՝ ... ակնածելով . . ՝ հայեցաւ 'ի նորին հաբէլ 'ի միածինն իւր ... . Ի ... :

640: Թիւն՝ հոլովն՝ և դէմն՝ մեկնելի և մեկնիչ բառից պարտին լինել ամենևին նոյն և միաչափ. զի զորպիսի թիւ և հոլով և դէմ ունիցի մեկնելին, նոյնպիսի թուով և հոլովով և դիմաւ դնելի է և մեկնիչն, և զայսօրինակ նոյնութիւն պահանջէ նոյն իսկ բնութիւն բառից, և գտանի իրօք իսկ ըստ ներքին իմաստիցն միշտ ամ. ուրեք. թէպէտ և ըստ արտաքին կազմութեան ոչ պահի միշտ, յայտ է՝ 'ի պատճառս բառից, յորս ոչ միշտ գտանի նոյնութիւն թուոց, դիմաց և հոլովից:

Տես զուգորդութիւն կանոնիս, գէթ ըստ իմաստից [illegible] եդեալ օրինակս, յորս բացայայտիչն նոյնպէս գրի նոտարագիր տառիւք:

* Իբր լինքն հեղձամղձուկ դատերքն հանդերձ 'ի բաղաքն պաղամեացուոյ . . . շրջէր զեղբայրքն իւրովք ... խորայնի . . . եդ զմեղ 'ի բանսն՝ ... և ...

չարաց. Թողեալ 'ի բաց զփառսն հայրենի պաշտօնէութեանն, 'ի բաց ընկեցուք զեկեղեցւոյն զմայրն հաւատոյ. կոչեաց զնա զորդի իւր զերէց. բայց քո ցեղիկդ յանթառոյ արքունեաց հասանէր, 'ի գործէ որբայէ 'ի թագաւորէ ձերմէ. յուսացեալ ես 'ի ցուպն եղեգնեայ, 'ի ջախջախ եգիպտացւոյն. ետուն ցպարծաւորս զոյծոցն 'ի տան տեառն ցհեռաւորս և ցշինողս և ցատամս. յուսոյն ակն ունիմ՛ք միանգամ՛ ծննդեանն՛ յարութեան մեռելոց. զհաւատացեալ արծաթ բանին 'ի քէն՛ առի 'ի սեղանաւորս՛ յաւելու մարդկան. ես էի 'ի քաղաքին 'ի յոպպէ. զիա՞րդ լինիցի այդ՛ փոխանակել զիմ՛ անտանելի ոչ խայծն Ը ասուղջ զապականսն. զի թողին, զաղբիւր ջրոյ կենդանւոյ. եւ հովիւս յանցեալ, փոխ ոչ խարքդ զի՞ արարին. զօրինակ ժամկալուէ Ը իւրեանս ունէին, ըմեծն հովուէ. զայ յա՛ չէրևաղէս՛ յեր չարչարանաց տուննն. նայեցարո՛ւք Ը առաքեալն և Ը քահանայապետ խոստովանութե մերոյ, ընդ յս քս. ամ՛ օրէնք 'ի մի բան կատարին, 'ի սիրեսցես զընկեր քո իբրև զանձն քո. այսօր ժողովեալ սրբոյն 'ի միասին յս երանել ի առաջնորդի և սուրբ հօտի. ամենեքին եմք մանկանցոյ, այն՛ որ բժշկեն և այն որ բժշկին. երկու կողմանցդ լինիցին մեզ.ք, յս Նոյ և յէղ. ևն:

641: Յաճախեցաք զօրինակսդ խորհրդով, զի երևեսցին յայտնապէս և այլ առընչութիւնք բանից, և նախ՛ ընթակցութի նոցին, որոց օրէ՛ն է ունել գածական, ըղխնդրեալ, զյարակացուցիչ, զդիմորոշող, ևն:

Երկրորդ՛ հոլովատառ նոցին, այն է՛ զի զօր նախդիր.

դիր և ունիցի մեկնելին, նոյնն կրկնեսցի և 'ի մեկնիչն, որ յայտ է թէ ծածկէ 'ի նոյնահոլով լինելոյ նոցունց:

Երրորդ՝ քանզի նոյնն. եթէ գի պատահէ երբեմն, զի մի միայն մեկնելի բառն՝ բացայայտի բազում մեկ-նիչ բառիւք, զօ՛, | Այն և այլ անձախորժելեաց ոյսոց, որ նախանձ, ախտակալութիւն, ցանկութիւն ընչից, ցանկութիւն մարմ-նոյ, | Եղն: Եւ յանդրադարձ սակի՝ բազում մեկնելի բառք բացայայտին միով մեկնիչ բառիւ, զօ՛, | Ամ-մօր բուսաւ մեզ բարեբեր բոյսն բարի, շուշանն հով-տաց, ծաղիկն դաշտաց, որ միամայրն մարիամ. | Եղն:

Չորրորդ՝ ընթերակայութեան նոցունց, որոց հնար է մի-ջադրութեամբ այլոց բառից անջատել յերերաց:

642: Եւ նախնիս տեսանեմ երկու գեղեցիկ եղա-նակս փոխադրութեան բացայայտիչ բառին, զորս միայն 'ի կեւմ՝ գրուածս օրէն լինի մանկանց 'ի կիր առնուլ, յորոց առաջինն է՝ զմեկնիչ բառն չհամաձայնել հո-լովով ընդ մեկնելի բառին, այլ դնել 'ի սեռական հո-լովս: որով թէպէտ ընդ արտաքին կազմութեան նման լի-նի սեռական յատկացուցչի, սակայն ընդ խմաստին է բուն բացայայտիչ բառի մանաւանդ փոխաբերութեան վա-րելոյ, որպ բաջայայտ տեսանի յայսոսիկ Ճոխաբանութիւնս Նախնեաց:

* Օգնեցցուք զդրահն հաւատոյ և սիրոյ, զհա-ւատն և զսէրն ... և դիցուք զսաղաւարտն յուսոյ փրկութեան, զյոյսն փրկութեան ... 'ի վերայ ամի առէք զվահանն հաւատոյ, զհաւատ ... որ բնակեալ էին զգետովն եփրատայ եփրատաւ ... որ-քան կոստանդիանոս զայսր անդր տարբերեալ տուն հաւատոյ՝ եկեղեցւոյ քնի, զեկեղեցի հաստատեաց:

. . . ետ 'ի ձեռս նց գիրան ժամու հաւատոյ լուսոյ (զ հաւատս . . . զնա այնն նեռք կորովք վասնորդութեան . . . 'ի յորձանկել ինձ զ չարաչար զ նեռս իմ ուղղոյ 'ի վշ նւ- ցա . . յանխաք զատաւորէ քեզ մտածս, որ յիս | ։

643։ Իսկ երկգ նշանակն է 'ի մեկնել բառն կազ- մել նոր նախադասութի, որ լինի զ մեկնիչն տալ կ. նշանք բայից, ուէն, էնա, է, և այլն. որոց ոչ լինի յայտնի կամ լուծեալն բառքս, են, դոլ, նա, որ, այս, այդ, այն, այս ինչն, այն ինչն, նա ինչն։ և այլն։ Որոց սրութեան կի- րառութ առնել 'ի բանից անտի նախնեայն մերոց քաջ ձանաչի ։

* Ուսանել զ դորան իմաստից 'ի նորն պղատոնէ 'ի յիմն ասեմ մարդակերտեան . . . զիմարդ կարելի ոչ ա- նելով զատձորն ոչ, զխոսքակա.ն ասեմ, զերգ ոն եր- գել . . . 'ի ցեղչութն գիս 'ի բաց տարեալ, 'ի այնպէս ա- սեմ նահապետութեց և 'ի ^ջահեոյ . . . աստանօր յանդու- մըն բերի ոմ մնօրէնութեանց քնի. զնոյն ասեմ և զնա- զութի, և զյարութեանն ... իբրև վ քարինս էր ուղի և ար- ձակ յերկրի մերում, զմարդութեանն խնա և զայլութեանն՝ զդ՛յշ լերուք 'ի խնոյոյ փարխեցւոյն, որ է կեղծաւո- րութեանն . . . աւէ՛ք պատուէր հոգւոյն, որ էջանն ոչ . . . իսկ ուղղոյ, որ և պատդամն լցեալ հոգւով սրբով . . . 'ի մամբրէ 'ի քաղաք զաշտին, այն է չէբրոն . . . այս են ծնունդք եսաւայ, նա է եդոմ , . . եսաւ՝ որ նա ինքն է եդոմ . . . մատուցուք պատարագ օրհնութ, ոչ է զպատուղ շրթանց . . յոր նուագելն՝ ոչ է ոգին իբրև ոսէ ասպնջան, որ զոլոյն է՝ 'ի նո հաւատացեն, ոչ է 'ի չն ցն, | եՆ։

644։ Ծանօթ։ 'Ի գրուածս նախնեաց մերոց աս- ամնեն բազմազիմի խոտորմունք 'ի կանոնացս, վ ըս ո՛չ

կամեցայ նշանակել առ 'ի չտալոյ գայթագղութ դիւ-
րագայթ գնացից նորավարժ ուսանողաց, որք այնու
գտանել ունին լինելի վնաս:

ԳԼՈՒԽ Թ:

Յարաբերականն բառն զի՞արդ զատի ընդ յարաբերութեան բառէ:

645: Քա՛ջ է արդ մեկնել վերլուծն 'ի տար-
տամ բառից, որ կոչի, Յարաբերական, որոյ պաշտօնա-
կից է բառն Յարաբերութեան, զորոյ կամեցեալ ծանուցա-
նել զինչութին կամ զպաշտօնն՝ ասել ի է, թէ յա-
կանալի բառ կոչի այն, որոյ 'նշանակեալն 'ընդհանուր
է և պատշաճող բազմաց, որոյ վս՟ եթէ այլով բա-
ռիւ ինչ ո՛չ որոշեսցի առ մին այն՝ զոր խօսողն դիտէ,
պատճառէ զշփոթումն 'ի միտս լսողին: Օրինակ իմն
բառս, ձայն, և երն նշանակեալ նովին, յարմարի բա-
զում իրաց, վօ", ոյ, հրեշտակաց, որոտմանց, մարդ-
կան, հողմոց, ջրոց, փողոց, գազանաց, դևաց, ևն՟
վ՟յ թէ ասեմ քեզ, | ահաբեկ արար զիս ձայնն, |
'ի կախ ծնայ միտք քո, զի ո՛չ իմանաս, թէ ո՞յր ձայն
էր, որ երկեցոյց զիս, և հարկիս հարցանել, թէ՝ |
ո՞յր ձայնն ահաբեկ-արար զքեզ, որով և ինձ պարտ լի-
նի յաւելուլ զմին 'ի սեռական բառիցդ՝ զոր դիտեմ,

և տեղ, ձայնն ոյ, ձայնն որոտմանց, ձայնն ջաղաղշին, ձայնն փչողոյ. ևն: և յայնժամ փարատի մթութիւն թէ խօսիցս թէ մտացդ: Արդ՝ բառն ը̅ ասացելոյս պատշաճեալ բազմաց և ո՛չ որոշեալ առ մի ինչ, կոչի Յատկանալի. իսկ յաւելեալ սեռական բառն՝ որ որոշէ ըզ յատկանալին, կոչի Յատկացուցիչ:

646: Ցուցեալ է վերագոյն (355) թէ լինելն յատկանալի և յատկացուցիչ է սեփհական պաշտօն գոյական բառից միայն. բայց այսու խորութ, զի դերանունք գոյականք և ածականք լինին այս՝ յատկացուցող, բայց ո՛չ լինին յատկանալի: Զի ինքնին զորոշեալ ինչ նշանակեն և չի՛ք վասն զ շփոթելոյ զայնս, իսկ այլ ա̅մ գոյական բառք կամ ինքնին կամ՝ ի ձեռն երեսփոխան բառից, ո՛յն է ածականաց յանուանց, ՝ի միջակաց և յընդունելութեց, կարեն լինել յատկանալի և յատկացուցող, որպ տեսցես ՝ի ստորադաս օրինակսդ: Իսկ յառնչութեց երկոցունց բառիցս,

647: Նախ՝ գոյութիւնն ինքնին Ճանաչի, եթէ զի ուր զոյ բառ տարտամ այսպիսի եղանակաւ յատկանալի, հարկաւ ընդ պիտի և զյատկացուցողն, զի բարձցի առ ի թն շփոթութիւ. ապա թէ բառն այլով ինչ եղանակաւ արդէն որոշեալ և յատկացեալ իցէ. յայտ է թէ չէ արժան երբէք շեղջել զ բառս նախադասութ յոչ ինչ պէտս, զի այս օրէնք է լուսաւոր իմաստասիրութ, սակաւ բառիւք՝ բազում ինչ իմացուցանել, հակառակ աւելորդաբան ողեսպառ ոճոյ ասիացւոց:

648: Երկրորդ՝ վս̅ թուոյ և քանակութ երկուց բառիցդ ՝ի մտի կա՛լ զ յետագայ կանոնս:

Ա: Յոգնակի յատկացուցողն միշտ բազմացուցանէ

զյատկանալին, եւև գեղականն, զօ՛՛ յասելն՝ Մերտ Եւ-փառաւորաց, իմացեալ լինի, բազում սիրտք բազում թա-գաւորաց: Իսկ ներհակ այսմ՝, յոգնական յատկանա-լին ո՛չ միշտ պահանջէ զյ գնակի յատկացուցող, զի միօրինակ մա՛րթ է ասել Որդիք Եփրատայ, ըՙ բա-զում որդիք միոյ թագաւորի, և Որդիք թագաւորաց ըՙ բազում որդիք բազում թագաւորաց:

Ը: Ղաղկապեալ յատկացուցողք միշտ բազմապատ-կեն զյատկանալին, եւև զ՚գականն, զօ՛՛, յասելն | Հայեցեալ 'ի համարձակութիւն պիտոյից և յաջողմունս, | յատկանալիս համարձակութեան, կրկնապատկեալ է առ 'ի միտս, զի կամի ասել, | 'ի համարձակութիւն պետ-րոսի, և 'ի համարձակութիւն յովհաննու, |:

Ըստ սմին օրինակի և

649 Գ: Ղաղկապեալ յատկանալիք բազմացուցանեն զյատկացուցիչն, զոնէ ըՙ մտացն, զօ՛՛, յասելն Խորա-մնկյալ ակն և անձն եւ փոր իմ, | յատկացուցողս, էմ, պարտի տարածիլ երից յատկանալի բառիցն, ըՙ որք երբեմն ներգործութ. եւս կրկնի յամենեսեան:

Յորոց հետևի թէ մի յատկանալին կարէ ունել ըզ-բազում յատկացուցիչս, և բազում յատկանալիք կա-րեն ունիլ զմի յատկացուցիչ: յայսցանէ իմացեալ լինի:

Դ: Թէ յատկանալի և յատկացուցող չեն պարտա-ւոր լինել միշտ նոյնաթիւ և նոյնաքանակ:

650: Ե: Բայն՝ որ լեալ է յատկացուցիչ այլոց, կա-րէ ինքն եւս լինել յատկանալի, և առնուլ ինքեան զայլ յատկացուցող, յորում չիք ինչ ընդդիմութիւն, ըՙորպէս տեսանի յայսմ օրինակս:

* Ընկեալ կամ չարեօք 'ի մահճին պէպէց անկողնոյ

մեղաց ... յուղէին ալիք խորհրդոյն ծփմանց յովկիա-
նոս 'ի ուրամոլէ խղճի մտացն ... մի՛ աղօտացուցանէք
զլոյս հաւատոյ լապտերաց ձերոց ... հրեշտակապե-
տայն ուժգնակի հնչեալ լինիմ փողոյն ձայնք ... ըզ
նախամօրն շիջուցեր պայծառոյն զհուր ... տաց քեզ
զփախանս աչքայսութեան երկնից ... 'ի նմին ժամու ելին
մատունք ձեռին մարդոյ, | եւն:

651: Երկրորդ՝ տեղի և ընթերակայութեան բառից այնպէս է սահմանելի, զ. ի. նախ 'ի պարզախօս զբուխս յառաջաւաւ լին յառաջադաս լինել, և յատկայուցողն վերջադաս. զօ",

Որ զբեռն ընչիցն բառնայ, կատարէ զօրէնսն Քրի... կշխոյ դժնդակութեան ալիւծ են առաջի ոմն ... բերան խո նարհաց խոկայ զխմաստս ... 'ի բերանս անօրինաց ո- րոգայթ ընչիցաց ... երկիւղ եւ աչառն խորշի ամ՛ ոք 'ի չարէ. եւն:

652: 'Ի միջակ վայելչաբանութիւ յատկացուցողն լի- ցի նախադաս, և յատկանալին յետադաս, զօ",

Հաւատոյ զլինումն վառեցարուք ... կենդոյն լոյս ծա- գեաց, հաճոյ սուտեր փախեաւ ... եսուեն նմա ձեռին խո րովեալ մասն ... նոքա ասեն, 'ի յուղնահու միրտուլ... եւ զապաւինելոյն նոյս բերելի համար, եւն:

653: Իսկ 'ի զերապանծ բանաստեղծութիւ դիցին ան- ջատեալ յիրերաց, դնելով 'ի միջի երկոցունցն զմի կամ զ բայսում բառս, ուրեք երբեք՝ և զբոլոր նա խադասութի ինչ զօ":

* Յոխատ թուալի մեղաց ... զանձեձնոյն մերկացեալ 'ի մէնջ ծածկոյթ ... համբերոյ վլիձակեցան աղցաւոր

Դրեց ... Հոգւոյն յառաքելոյն 'ի վերնատանն դիզան շնորհք ... զինչ էր քանզի, զոր լուայ, զօրութի ... Ճանաչել իմաստութ̄ պատկերացուց, զոր ունիք, զ բարձրունի ... և ընկղմեալսն 'ի մատթէոսէ զաւետարանն ընթեռնլով՝ օրհնեցին զՋուրն, | Են։

654։ Զորրորդ՝ հոլով երկոցունց բառիցս ո՛չ է միօրինակ որոշեալ, զի յատկանալին կարէ ունել ո՛րևիցէ հոլով ըստ բերելոյ պաշտօնի իւրոյ 'ի նախադասութեանդ, այլ ո՛չ նոյնպ̄ և բուն յատկացուցող, զի սա զօրութ̄ բնական օրինաց խօսից միշտ և յամի պարտի դնել 'ի հոլովս սեռական, որոյ պատճառն 'ի յայտ գայ 'ի բնութէ պաշտաման նորին, ա՛յն է՝ յատկացուցողին և սեռական հոլովոյն, եթէ զի պաշտօն յատկացուցչին է զպատշաճեալն բազմայ՝ զատուցանել 'ի բազմաց անուն և տալ սեփհականել միում, իսկ առաջին պաշտօն բուն սեռական հոլովոյ է դոյն ինքն իսկ, զի, զի զ բառըն՝ յոր յարի, յինքն առնու, ինքեան սեփհականէ, կամ թէ առայելոց, եթէ ուե մատամբ ցուցանէ թէ յատկանալին այն՝ ասա և այժմ ինքեան միայն պատշաճի, և ո՛չ այլում, վասն անմոլոր դատաստանաւ նմ ազգաց սահմանեալ է զյատկացուցողն դնել միշտ 'ի հոլովս սեռական, ըստ որում և ցուցաւ 'ի նախընթացս օրինակս, յորս յաւելցին և այս սակաւք։

Գնա՛ յերկիրն խորայ..., զի մեռան որ խնդրէին զանձըն մանկանդ ..., մերձեալ է արքայուն երկնից .., ետես զհոգին ... դուք էք լոյս աշխարհի ... Ճրագ մարմնոյ ակն է ... կան աւ ձեզ հանդերձիւք աշխարհոյ, | Են։

655։ Օ հոլովմանց յատկանալի բառին եթէ կայ

ցէ, այնմ պատշաճ լծուլ տեղակարգին, զի 'ի պարզա-
բան լոյս՝ յառկանալ լին իւրով հոլովատուն յառա-
ջադաս կարգեսցի, ըստ այսմ օրինակի:

* Նկեսցեն ժամանակք հանդստեան յերեսաց տն ...
զօրութեանց կենաց սպանիք ... պատմեցից յիւ զյա-
րութիւն մեռելոց ... յառնուլն յիս քնի նաշխարհեցուց ...
երաց զքարոզ բանսին ... գրեալ է 'ի Գիրս մարգարէ-
ից. | Եփ:

656: 'Ի միջակ շարադրութիւն յառկացուցողն յառաջ
դասեսցի յեղյն առնել փնաձեցի յառկայելոյն, զօ",

Խանձարրօք պատեցար և յաղբաց ձուրք եդար ...
մկրտիլ 'ի յորդանան յորձանս ... փոխեցար յերկ-
բայնոյս յանձանց զատակցութեան ... տեսեալք զքեզ կերպա-
տակս ... յորմէ զորոմն Ճառագայթ տալաւորէր 'ի
յեկեղեան. Եփ:

657: Իսկ 'ի մեծամ խրթնաբանութիւն կրկնեսցի նախա-
դիրն 'ի մի երկոցունց, եւս յածականս կամ յայլ ինչ
բառ պատշաճեալ միում յերկոցունց. զօ",

* Որ զերկնաւոր թագաւորութիւն քո զօրինակ ցու-
ցեր 'ի յերկրի ... տեսելով զձգնութիւն քո որք զկերպա-
տակս ... յորոց այսօր 'ի գիրկն զգուեցար ...
յայտնելով աշխարհի զանձառ տնօրէնութիւն քո զխոր-
հուրդ ... եկեր զհաց զառաջաւորութեան ... զմեծին
'ի ծննդեան կանանց զկարապետին և զմկրտչին յաւիտեան
նաւ զառաքելութիւն զհանդէս տօնելով այսօր ... զեն-
քն 'ի սպասաւորութիւն ոյ արձակեալ 'ի բաց տանի 'ի
լծոյ ... և ո՛չ ընդ մարգարէիցն կամեցան հայել ընդ
բանսն ... զառաջնորդականին իմոյ կախեալ զպա-

բանոյն զոսկետեսակն զքառամանկլին պինդեյկուլի . . զնամ ծալբալ զորջառոյ և զոչխարի և զայծեայ մի՛ ուտիցէք .,. մի՛ մերձենայցէք յինչ 'ի դոցա .,. ամբահամ՛ ապաքէն 'ի փորձուն 'ի հանդիսի զտաւ հաւատաբիմ .,. ապրեցան 'ի հրոյն 'ի հնոյն .,. խաղաղութե՛ն արասցուք ընդ արս ընդ ազգիդ այդորիկ, եւն:

658: Յօրինակս մինչև ցայս վայր եղեալս տեսանայսմանս, թէ յատկանալ է և յատկացուցող մարթ էին ընթակցուէ առնուլ իւրեանց ընկեր զածականս, ըղխնդրեալս, զյատկացուցողս ևն. յորս հնար է յաւել և զհօլովատառ նոցին:

659: 'Ի ձևաւոր գրուածս նախնեաց տեսանի, զի յատկանալին երբեմն չէ եղեալ 'ի նախադասութ. անդներգործուէ, բայց դիւրաւ իմացեալ լինի մօք 'ի յատկացուցողէն, որ կայ եղեալ կամ մերկ 'ի սեռական հոլովն, կամ զդեցեալ զնախդիր յատկանալոյն, երբեմն և զդիմորոշող տառ, որովք ո՛չ կարելով կապիլ և առնչանալ ը բառի ինչ յայտնապէս եղելոյ մատնէ զթաքուցեալ յատկանալն իւր, զոր մարթի տեսանել յայսմիկ բանս նախնեաց, և նմանել 'ի քեբուբ չքնաղաբանութիս. գօ",

* Ո՛չ այժմ զբանս իւր աղաչանաց առնէ ը զբանըս իւր այժմ ո՛չ առնէ բան աղաչանաց . . , հրեշտակք կարծեցին զածային բարբառն զայն . . . զի մի՛ զգործն նշանագործութեան համարեսցին . . . նոքա՝ զի կեղծանելի պատկեր առնուցուն, և մեք զանեղծագործութեան ը կպաւկն անեղծութե . . . տո՛ւք զկայսերն կայսեր և զԱյն Այյ .,. զտղայութեանն 'ի բաց խափանեսցի . . .

ո՛չ ընդունի զհոգւոյն իմ . . տալով տաճիք նմա զհայ-րացոյն . . . ամ.ք քո լերև զառն իմ իբրև կամս ո-րըն . . . որք զտրտմեցին խորհրդաբար կերպարա-նիմ.ք . . . փոխանակ զ էւյն տայց կարօտելոյ, զնոցայն յափշտակէ . . . են՝ որք զէ-բէտոյն սերմանեն և բազ-մապատիկ առնեն . . , այն են քո շնորհք վայելչա-կանք, եթէ զշարէտոյ խմոյ մուսյեալ, զճարէտոյ քո մեշեցես , . . մատակարարեսցեն զծողովըդէտոն իմ և զոյն՝ ժողովըդեան. | Եմ.:

ԳԼՈՒԽ Ժ:

Դիմորոշաց տառից զնորդ կայնն ըստ դիմորոշելի բառին:

660: Զորրորդ տեսակն տարրամ բանից անուա-նի, Դիմորոշելի, է որով իմացեալ լինի բառ այնոլ-ոլի, որոյ կամ նշանակեալն, կամ դէմն՝ է բուրեան է ճապաղ և բաղմաց պատշաճող, վոյ և կարօտի զատա-նալի իմիք, որով բայորոշեցի առ մին 'ի դիմաց կամ 'ի նշանակելոյ բոլոյ, զոր 'ի մասնաւորի 'ի բանի ան-ցուցանէ:

Զատանող կամ բայորոշող այսոքիկ են երեքին Դի-մորոշող կոչեցեալ տառքս, Ս. Դ. Ն. անջատմամբ

հանճարով հնարեալք 'ի Հօգեղինայ լեզուիս, և յառա-կայեալք մերում միայն բարբառոյ, որոյ գլխաւոր պաշտօն է

661 : Նախ այն, զի յարտաքուստ իրիանց պանորաշ բառն՝ որոշեն, զէ հանուրն ձայնաւորսն, զհատորակս յաւելացուցանեն, և զ բազմայ պատշաճեալն առ մին ամփոփեն, զօ″, բառս, փոյթ, նշանակէ Է հանդապէս զնմ տեսակս և յանձնառու փայլից 'ի հասարակի, բայց յաւելուածք դիմորաշի տառին, | օրհնեալ է փոյթ, որով լինի արդարուն, | նոյն բառն ոչ ևս նըշանակէ զէ փոյթ, այլ զ մին զորոշելն կայն 'ի բարբառոյ, որով միայն զարժի արտաբերի: Զնոյն խնա լինի և 'ի նման դէպս:

662 : Երկրորդ պաշտօն տառից է այն, զի զ դէմս ենթակայից բայորոշեն, զի որովհետև դիմական անուանք 'ի լինելն ենթակայ՝ յառաջ յանդիւ ոչ զօրեն որոշել առ մին յերից դիմաց, զոր բայք սեփհական վերջաւորութք պանազանեն, վասն սահմանել են այս տառք, յորոց տառն Ս, յորժամ յենթակայն՝ որոշէ զայն առ առաջին դէմս, յայտնուլ եթէ այն է խօսողն և առնա վերածի բայն: Տառս, Դ, որոշէ զենթակայն առ երկրորդ դէմս, որ է լսողն: Իսկ տառն, Ն, վերածէ զբանն առ երրորդ դէմս, յորմէ զրոյց լինի, կամ որոյ զործք ճառին 'ի մէջ խօսողին և լսողին:

663 : Երրորդ՝ լինին ծնօղ և արմատ բառ դերանուանց, նմա բաց 'ի յօդաբերողէն, քանզի յէականս և 'ի ցուցականս՝ անձամբ մտեալ բաղադրեն, իսկ 'ի ստացականս՝ մնանեն արմատաբար, և յայսմ

պատճառէ:

Չորրորդ՝ ունին երբեմն, զի ուր ներգործութիւն եղեալ իցեն դերանուամբքդ, Վայդ ը նոսա դնին 'ի նըմին նախադասութ, առ 'ի սաստկացուցանել զնշանակութի նոյին: Իսկ

664: Հինգերորդ՝ ուր սոսկեալ դերանուանք ոչ գտանին, փոխանակ այնոցիկ՝ այս առաք դնին և ըննուն ըստ պաշտաման նոցին:

665: Յասացելոցս յայտնի հաւաքի, թէ զօրութի տուեցս յերեք ինչ բովանդակի, ո՞յն է, պաշտել երբ դերանուան էակին, ցուցական, և ստացական, իսկ վարուն նոյին լինի կամ ընկերակցութ սոսկեալ դերանուանցդ, կամ առանց այնոցիկ, զորս յառաջիկայդ բացայայտեսցից օրինակօք հանդերձ:

Ա. Դերանուանց ընկերութեամբ և փոխանակ նոցին դերանուանց:

666: Էական նշանակաւք դիմորոշքս նախ՝ յարին 'ի նոյն ինքն յէական դերանուանս 'ի սաստկութ նշանակութ և իմաստից խօսից, զօ",

. Որպէս զիս տեսանէք զի ունիմ, ես կու ինքն երօք . . . քաղի և ես իբրև աչքը էի . . . որ լուաւ ընդձայն տը. ատ. մեր, մեք ինքնանք լուար . . . ուր էին իցեմ և դուք անդ էիք . . . զայս խօսեցայ ընդ ձեզ մինչ առ ձեզ էի . . . քանզի և ես իբրև աչքը էի . . . յորժամ զիս խորհրդոյ լինիք վերահասու:

667: Երկրորդ՝ երբ էականն լինի բացայայտիչ, դի

մորաշ նոյնադէմ յարէ 'ի բայացուցել նորին, զօ",

Ես լուայի զատս ձեր՝ ո՜ւս և վարդապետս . . . էս հովիւս յանցեայ, զօշա ոչ խորհրդ զի՞ արարին . . . ձեզ վկայեմ՝ յառաջադոյն ընդրելոյ . . . առ ձեզ էշխանորդ . . . նմային ոռչա երկու ուղղիքս իմ . . . բաժանեցաք ձեւ անդամ՚քս քոյ. | Են:

668: Երրորդ՝ եթէ էական ունի պաճական էնչ, զիմորոշ ՟Ը զիմի էականին յարէ յաճականին, զօ",

Քո արարածք՝ քեզ արարիչդ արքանակէ . . . վո՜յ ձեզ մեծատանցդ . . . ձեզ այսուհետև հաւատայելոցդ . . . դուքս յետինքդ մի ժամ զարծեցին . . . 'ի քէն ոեր հայցեմ 'ի մարդասիրեդ . . . նոցա չամօթելոյն 'ի հնազանդութի, | Են:

669: Չորրորդ՝ երբ ենթակայացեալ էականն փոխ յայտնի զոլոյն լռեալ լինի, զիմորոշ նոյնադէմ յարէ 'ի բայ նորին իբր ենթակայ. զօ",

* Ո՞չ գիտեմ զինչ խօսիսդ (խօսիս դու) . . . ընկեր վ՚ոյ որո՜յ եկիրդ . . . տեսէ՛ք այսուհետև զխա՛րդ լսէքդ . . . ո՞չ ասիցեն թէ զի՞ մոլիքդ . . . զի՞նչ է այդ՝ զի խորդասդ . . . ո՜վ էքդ անխմորք . . . տեսանելոց եմ՚ք զնա, ո՜վ և էն (է նա) . . . ո՜վ ուսոյն զձեզ, կայք 'ի նմա (ուսոյց նա) . . . ես այր տառապեալ, զի ա՛րդ կամս հեռացեալ . կամ ես, | Են:

670: Հինգերորդ՝ ուր պէտոյ էր դնել էական դերանուն յատկացուցիչ, փոխանակ այնր մարթ է նոյնադէմ զիմորոշ յարել 'ի յատկանալին, զը",

Հոգիս յօժար է, բայց մարմինս տկար, (հոգի իմ, մարմին իմ) . . . միտս նանրախորհուրդ, բերանս չարախօս (միտ իմ, Են):

671։ Վերջորդ՝ տառս Դ, յոլովակի յարի 'ի կոչական անուանս, որք միշտ երկրորդ դիմաւ վարին։

* Սովորեցոյց մեզ քրիստոսդ. ո՛վ դու քո . . . գիտեմք զքեզ՝ ո՛վ ես սուրբդ իմ . . . դարձար ինձ 'ի դառնութիւն ո՛րթդ օտարացեալ . . . ո՛վ երանելիդ ամենեցուն | Են։

Բ։ Դիմորոշ ընդհանրութեանց և մասնաւոր ցուցական դերանուանց։

672։ Դիմորոշք ցուցական կամ ստացական նշանակութիւն յարին նախ՝ յոլովակի յանգելով բառս, որք ներգործութիւն ունին իբր զ ցուցական դերանուն, զոր մի տես ու և 'ի 4։5. գօ".

* Մի՛ ածէք ասելէք զտեսիլդ զայդ . . . Ընդէ՞ր է կորուստ այդ իւղոյդ . . . 'ի պատուիրանացս յայսցանէ . . ., ասա՛ քարինդ այդոքիկ, զի հաց լիցին | Են։

673։ Երկրորդ՝ յարին յայն ամ բառս, որք զօրութիւն պահանջեն զ ցուցական դերանուն, գօ",

Զի՞ աշխատ առնէք զկինդ զի զայդ կին . . . թո՛ղ հանից զշիւղդ յականէ քումմէ . . . հա՛ն նախ զգերանդ . . . էջ 'ի խաչէդ . . . ուղիղ ետուր զպատասխանիդ . . . տեղիս անապատ է և օրս տարաժամեալ այս տեղի, այս օր . . . զի՞նչ արասցուք քեզ և դադարեսցէ ծովդ 'ի մէնջ, | Են։

674։ Երրորդ՝ երբ հարկ լինի զենթական համաձայնել դիմաւ ը բային, դիմորոշ նոյնադէմ յարի յենթականն, գօ",

Երանելի է ամուլն անարատ . . . գործն և գոր-

ծելին առ համարձակ տանջեցին .. զի՞նչ իցէ 'ի մե-ռելոյն յառնել ... յորժամ՝ եկեսցէ մխիթարիչն .. մեռար անմահդ ... ամբարտաւանեցայ փոխել ընչա-ւոր. Եփ:

675: Չորրորդ՝ երբ յատկանալին ունի ներգործութիւն զյատկացուցիչ, ուրեք երբեք դիմորոշ յարի 'ի յատ-կանալին, որ չէ պարտ մանկանց յաճախել. պօ",

* Ահա Եղբարք ձեր ցձեզ ... եմուտ նա 'ի տանն այ ... եթէ ոք զհոգին քնի ո՛չ ունիցի .՟. առաքեա զմի հոգիդ քո 'ի բարձանց ... զի քո զօրութիւնդ իշ-խան է արդարութե ... ո՛չ ծանեաւ զտէրութիւն իւր ..՟ ձայնիւ իմ միայն եթող զիս 'ի սպասու.

676: Հինգերորդ՝ երբ յատկանալին ո՛չ դնի ներ-գործութիւն, դիմորոշ տառ յարի երբեմն յեղեալ յատ-կացուցչին առ 'ի յուշ ածել զյատկանալին. զօ". տե՛ս և 'ի 659:

Ես տոկոսեօք պահանջէի զիմ ... զի զարծաթն իմ ... ո՛չ խորհիս դու զպատուիրանս ... ա՛ռ զձայնս և ե՛րթ ... ահաւասիկ ձայնս ցքեզ ... չիցէ՞ ինձ իշխա-նութի ցիս ... աշակերտքն հովհաննու պահեն և ձայնս ուտեն և ըմպեն ... կերպարանիմ զտէրն և զործք զտէրութեան կատարեմ ... նա է քաւութի մեղաց մերոց, և ո՛չ եթէ մերոյն միայն. Եփ:

677: Վեցերորդ՝ երբ գոյական բառ ինչ լծել լինի և ածական նորին ներգործութիւն դնի, յաւելեալ լինի դիմորոշ յածականն առ 'ի յուշ բերել զգոյականն. զօրօրինակ,

Ո՛չ ոք ըմպէ զհինն և կամիցի զնորն զի ասէ զհինն, զնոր զինն. եթէ ը փայտ դալար զայս առ

նեն ը չորս զի՞նչ լինիցի . . . էրէցն հրաւէրոյն ծառա-յիսցէ . . . առիւծն ըշխոյն՝ բարի և դժխոյին՝ չար . . . ծերունի պատուական ոչ բաղձանս պատահեաց է . . . ընկալ զփոքրս 'ի տկարէս և շնորհեա զմեծս առ 'ի հզօրէս . . . զպատահական համարձակագոյն այժմ բար-բառիմ. | ի այլն:

678 : Եօթներորդ՝ երբ ածականացեալ դերադէմն զօրութ. միայ, և խնդիր նորին ներգործութ. գնի, տառ. դիմորոշ յարի 'ի խնդրեալն, առ 'ի յուշ ածել զդե-րադէմն, որոց զօրինակս տե՛ս 'ի, 551 տան բանիցս:

679 : Ութերորդ՝ դասական թուականք 'ի վարին միայնակ յուրվակի անուն զդիմորոշ, իսկ 'ի լինելն ը դայակում դիմորոշն յարի կամ 'ի զդայականն, կամ յա-ծականն, և 'ի յատկացուցիչ նորին, ի այլն, զօ",

* Առաջինն արար կին, նոյնպէս և երկրդն, և երրդն մինչև յեօթներրդն . . . յաւուրն երրդի հարսանիք էին 'ի կանայ . . . առաջին մարդն յերկրէ, իսկ երկրդ մարդն տր յերկնից . . . հանէ՛ք զպատմուճանն առա-ջին . . , 'ի չորրորդում պահու գիշերոյն գայ առ նո-սա յս . . . հանգեաւ ած յաւուրն եօթներրդի . . . երրդ հրեշտակն փողեաց, | ի այլն:

Գ. : Դիմորոշ ընդհանրական լեզուաց հաւ առանց տառակի մա-սանց :

680 : Նոյնեալ է վերադրոյն , 422 ,թէ իւր գայ ներգործութ. ստացական, յոլով անգամ յարի դիմո-րոշ և 'ի զդայական նորին, զօ",

Տո՛ւր ինձ զքոյոյ ափթառոյդ զդալանակալ խնա-
տուն ... Հալածեցէ՛ք յաշխարհէդ ձի՛րմէ ... ՚ի մե-
րոս զանձէ հանցուք զնորն և զհին ... չունիք ինչ
պէտս կարեաց մերոյս դուզնաքեայ բանից ... Թողու
կօքն ձեր բաւականաջիք, | Եհ:

681: Նոյն սոսայականք միայնակ. առանց զդակամնի
զնին, ուրեք երբեք առնուն զդիմորոշ համաձայն զե-
մի իւրեանց, զօ",

Ճանաչեմ զեւ և Ճանաչիմ յեւոյն ... Է առ զեւ և
ձեռնե հասոյյ զձեռն պարտիս ... Էջ կա զչեալ Բոնիք,
և զեւ անարգէք ... և զկոյս ՚ի կոյոյ թեզ մատու-
ցանեմք ... ձեռոյնոն զկոյնոյ ծանուցանող հրաշա-
պէս, | Եհ:

682: Հրովմ, Որչափ ինչ տեսակք կերպաւոր տա-
ռից գտանին ՚ի գիրս Նախնեաց, առ մին յատուցեալ
եղանակս մեր վերածեմ, զոր՝ որ ոք կամեսցի, մարթ է
փորձիւ հաստատել, բայց և այն խոստովանելի է, թէ
զոհ առ հարս մեր բանք, յորս զարդու սակս միայն
կամ առ սովորութ ինչ և վայելչուն, և ո՛չ առ պէ-
տոյից ինչ, յաճախեալ են դիմորոշք, որոց համզա-
մանք ո՛չ անտեսին որպէս աչաց:

Նոյչափ ինչ բաւեսցին յուսուցանել զեղանակ կե-
րպաւոր տառից ընդ էակաւ, ցուցական, և սոսայա-
կան դերանուանց, այլ թէ այս դիմորոշք զխո՞րդ յա-
րին ՚ի յարաբերող դերանուանս՝ ուսուցից ՚ի հետևել
գլուխդ:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ:

Յարաբերող բառն զի՞արդ հայի ընդ յարաբերեալ բառին:

682: Յարաբերող անուանին երկու գոյական դերանունքս, Ո, Որ, որոյ յատուկ պաշտօն է դնել յառաջին նախադասուն, և վարել փոխանակ որոշեալ և մասնաւորեալ բառի ինչ եղելոյ յայլում նախադասութեան, առ 'ի յառաջ բերել և 'ի յուշ ընթերցողին ածել զբառն այն, զի մի՛ անդստին կրկնեսցի մօտ առ մօտ մի և նոյն բառ 'ի տաղտկալի լսելեաց:

Օրինակ իմն 'ի բանիս, | Ցուցանեմ ձեզ՝ եղբարք, զաւետարանն իմ, զոր աւետարանեցի ձեզ, զոր և ընկալարուք, յոր և հաստատեալ էք, որով և ապրեցայք, | Ա. կորնթ. ԺԵ. դերանունս, որ, եդեալ փոխանակ բառիս, աւետարան, կրկնեալ է չորիցս զանազան հոլովով, մի՝ զի յիշեցուսցէ ընթերցողի զբառն, աւետարան, և միւս՝ զի մի՛ հնչեցս կրկնեսցի 'ի համառօտ պարբերութեան մի և նոյն բառն 'ի ձանձրոյթ ընթերցանելեաց:

683: Այն բառ՝ որոյ փոխանակ վարին դերանունքս, կոչի Յարաբերեալ, կամ Յարաբերելութիւն. սպասի ցուցանել զանձն ոք կամ զիր ինչ ճառեցեալ և որոշեալ 'ի նմանեացն, զօ՛, 'ի նախընթաց բանի՝ յարաբերեալն, աւետարան, ո՛չ նշանակէ անխտիր զորե-

ցէ աւետարան ըՀանրապէս, այլ զմին զայն, զոր պօղոս քարոզէր: Նոյնպէս և յասելն, | Որ ըմպէ 'ի ջրոյն, զոր ես տաց նմա, մի' ծարաւեսցի յաւիտեան, | յարաբերեալս, ջուր, ո՛չ ցուցանէ զնմ՞ տեսակս ջրոյ ըստ Հասարակ, այլ զորոշեալն զայն, զոր քս պարգևէր վարդապետութբ իւրով:

684: Իսկ Հասարակ պաշտամունք դերանուանցս 'ի սեփՀականս նախադասութե իւրեանց՝ չորք միայն են, որք զի լինին, 1, ենթակայ դիմաւոր բայից: 2, խնդրեալ: 3, յատկացուցիչ: և 4, բացայայտեալ: Ապա ո՛չ երբեք լինին խնդրող, ո՛չ ենթադրեալ, ո՛չ բացայայտիչ, ո՛չ յատկանալի, ո՛չ դիմորոշելի, և ո՛չ անուան այլում՝ բառի, որով և զանազանին 'ի վերաբերական և 'ի Հայցական, ո, որ, միջանկեանցն: Կարևոր պատի առանօր ցուցանել զօրինակս չորից պաշտամանց սոցին, զի դիւրեն լիցի ապա մտաւել մանկանց զպնպն առըն չուեն նոցունց 'ի բանի:

685: Յարաբերող ենթակայ:

* Ես յս, որ վերացաւն 'ի ձէնջ ..., ամ.քն սոքա որ խօսէին ... որք առիք զօրէնս 'ի Հրամանս Հրեշտակաց ... որ Հայրն է ուրոց, և դատաւոր այրեաց ... խառնեսցին այնոքիկ, որ ընտրեալ են արծաթով, | ևն:

686: Յարաբերող խնդրեալ:

Մինչև յօրն՝ յորում վերացաւ 'ի մէնջ ... զոր ընկալաւ՝ յս առնել և ուսուցանել ... որոց յանդիման կացոյց զինքն կենդանի ... որում ամ.քին մեք վկայ

եմք ... մի՛ երախտեաց առն միոյ տկարի, որով՝ սա բժշկեցաւ ... զաւդն՝ որում ծառայեսցեն ... յոր հաջեն ամ՛քն ... յայս մը՞ գնիցեմ զձեռս ... ը՞նդ որ էր և գինեսիս ալխապագայի ... ընդէ՞ր ո՛չ կարացուք պատասխանի տալ ... զորոյ իրագէկն եղեն ըղքեն ... յորոյ և լծուղլծս առեալ առ եղբայրս ... առ որ մատեալ պօղոս: | Ան:

687: Յարաբերող յաւելացուցիչ:

* Եմուտ ՚ի տուն ուրումն, որոյ անուն էր տիտոս յուստոս, որոյ ապարանքն էին մերձ ՚ի ժողովատեղն ... զայրն՝ որոյ գոտին այս է ... որոյ տեսեալ զպետրոս և զյովհաննէս ... զայ զօրագոյն քան զիս, զորոյ չեմ բաւական բառնալ զկօշիկս ... չէնս պարգևէնոցա, յորոյ անուն կոչին սամն և նախարարութիքն ... յորոյ ՚ի շիջանիլն՝ մոխիր լինի մարմինն ... գտան էշքն, յորոյ գուն ՚ի խնդիր երթեալ էիր ... ը որոյ թէ ը գեղն զաւարձայեալք ... յորոյ ձեռս տայն զարծաթն ... յորոյ արքայ քնոյր ՚ի ձեռս Նորա ... զորոյ առ լսկ եբաց զսիրտն ... ո՞չ սա է որդին յովսեփու, զորոյ մեք գիտեմք զհայրն, | Ան:

688: Յարաբերող բացայայտիչ:

* Իբրև լուաւ հերովդէս՝ ասէ, զորոյ ես զգլուխն հատի զյովհաննու, սա է ... մեղք կապանք դժուարինք են ոգւոց, յորմէ եկն յա՛ արձակել ՚ի կապանաց ... որում ո՛չ կամեցեալ հայկայ հնազանդ լինել բէլայ՝ գնայ յերկիրն արարատայ ... զոր իբրև տեսին հօտքն զհովիւն ... առ որ նաւուցեալ ՚ի մէջ կենդանի ... հա

տուեալ ձեզ է թագաւորն այնորիկ, զոր տայցէք զբանն կայն ... զոր եասյիս մարգարէ զյանկարծադէպ կոտորածն կերպարանացն ... յորժ դարձուցիս յայսմ իմ փոփոքուէ ... տեղին՝ յորում կաս դու ՚ի դմա ... զորս դուք չարախօսէքդ զամենայն ..., զոր տալոց և համացանելոց եմ զանմահականն վերջն ... երանեալ է այն, որոյ օգնուլն իւր ՚ի քէն է ... որոց ձեռք իւրեանց յաննօրէնութիւն են ... յորժ բազում անդամ և ախտ քոյ ՚ի բաց փախուցեալ լինել ՚ի նմանէ | Կն:

689: Յաճախումն երկուցանց բառիցս՝ նախ՝ զդէմն չէ միօրինակ սահմանեալ, վն զի զդէմն յարաբերագլն միշտ է հարկաւոր, զի ո՛չ երբէք մնայ լռելեայն իմանալի սոսք 552, այլ ո՛չ նոյնպէս և յարաբերեալն, որ բազում անգամ վն դիւրիմաց լինելոյն ո՛չ դնի ՆԵրդործութ, զօ" յայսոսիկ բանս:

* Որ արձակիցէ զկին իւր՝ տայցէ նմա զարձակման ... զոր ասեմ ձեզ ՚ի խաւարի, ասացէք ՚ի լոյս ... որ ընդունի զձեզ՝ զիս ընդունի ... որք զայնպիսին գործեն՝ արժանի են մահու ... մի՛ ինչ եկեսցէ ՚ի վր իմ, յորոց դուքդ ասայէք ... երանի որոց ո՛չ թե բաժանասխն ՚ի նմանէ ... զի արժանի՝ որոց գործեյուքն՝ առնումք զհատուցումն ... շատանայ սերեցեալ յորս եսն ... զոր երանեն մարդիկ՝ վա՛յ տայ, և յորժ դարձուցին՝ երանէ ... է՝ որ պահէ ՚ի հայէ և ՚ի ջրոյ, և է՝ որ պահէ, զի եղիցի կատարեալ, զի է ոմն՝ որ, և է ոմն՝ որ ... էր՝ զոր կամէր, և էր՝ զոր զերի փարէր, էր ոմն՝ զոր ... են՝ որ արտաքուստ են, և են որ ՚ի ներքուստ, զի են փորձութիւնք՝ որ | Կն:

690: Քանզի՝ երկուց առնչակից բառից նոյնպէս անհաւասար է, զի յարաբերող մի միայն պարտի լինել ՚ի միում նախադասութեան և ո՛չ աւելի, իսկ յարաբերեալ հնա՛ր է զի գտանիցին բազում՝ բառք, ո՛ր երևի ՚ի սոսին:

* Ցուցեալ քաջամարտ և արիք, որով ք զերծանիցին ՚ի չարեաց ... նմանող լինել հոգւոյն և դիւթել, որք ՚ի հնումն էին հաւիւք ծագակերպեան խուզէլի ... այսօր ճշմարտութիւն մեր և ողորմութիւն որ պատահեն միմեանց, յորոց հասարակ է արեգերս արդարութեն և խաղաղութիւն, | ևն:

691: Վասն սորին այսորիկ բառից՝ շատասացին մանկունք առ ժամս սակաւուքս: Նոյն գունդ ՚ի յարաբերեալ հասմանել պա՛րտ է ՚ի պաշտօնէ նորին զօր ունի յիւրում՝ նախադասութեան:

Երկրորդ՝ յարաբերող և յարաբերեալ բնա՛ւ ո՛չ երբեք գտնին ՚ի միում նախադասութեան. բայց եթէ երբ յարաբերեալն իցէ ներգործականն, իսկ յայլ պաշտամունս յարաբերողն միշտ կայցէ ՚ի իւր յնոր նախադասութեան դիմաւոր բայիւ. և այսուհետ դարձեալ դառնալ ՚ի վեր բերական և ՚ի հարցական ո, ով, միջականացս, որք յարեալ ՚ի գոյականս գտնին ՚ի միում նախադասութեան, որով չասիցի չարիք. որով եղ խամուղ առնես. ևն:

692: Երրորդ՝ յարաբերողն յիւրում նախադասութեան միշտ ունի զառաջին տեղին, թէ դնեցի յառաջ քան զայլ իւր բառս իւրոյ նախադասութեան, որպէս տեսանի յոյժ օրինակս ՚ի վայր և ՚ի վեր, միայն երբ լինի իբրև դէր նախդրութեանց, առ, առանց, ընդ, ըստ, ցէտ, շուրջ, զատ, ևն, գտնի անմիջապէս կցեալ զոյգին, զօ", առ ո-

ժամ գտանիցի, տասանց օրոց, ընդ օրուն, ժ օրոց, յետ օրոց շուրջ զօրօքն քան զոր սկսանադրյն լինչ, ևն։

693։ Չորրորդ՝ նախադասութիւնքն յարաբերողին և ՛յարաբերելոյն փոխանակեն զտեղի իւրեանց ընդ իրեարս, այլ ուղիղ կարգ ՚ի նոյն այսմ պահպանի, զի ՚ի պարզ խօսս յարաբերեալն իւրով նախադասութը յառաջ դնիցի, և յարաբերողն իւրովքն հանդերձ զհետ եկեսցէ, զօ",

* Յիրաւի է օգնուլ ինձ յայս, որ ապրեցուցանէ զայնո-ւիկ, որ ուղիղ են սրտիւք . . . ո՛չ ոք է, որ առնէ զքաղցրութի . . . օրհնեցից զայդ, որ իմաստուն արար զիս . . եր՛ևր մեզ յաւուր, յորում կարդասցուք առ քեզ . . , խոր-ցիցան խորհուրդք, զոր ո՛չ կարացին հաստատել, | ևն։

694։ ՚Ի միջասահման գրուածս՝ զարլին հակառակն ՛յարաբերողն իւրովքն հանդերձ յառաջադաս լինի, և յարաբերելին ընդ իւրոյն զերկրդ տեղին ունիցի, զօ",

* Որ զայս արասցէ, նա մի՛ սասանեսցի յաւիտեան . . . որ հաստատի ՚ի սուրբն, զոյնպիսին զհողմս արածէ, և նոյն հալածէ զթռչունս թեւաւորս . . . զխտասցեն զմէ որոց մեղանչէ ոք, նոքօքումբք և տանջի . . . զոր աղա-չէինն և հանէին, նոյնք որպէս փախստէից հետամուտ լինէին . . . յորոց իբր ՚ի պատերազմողաց ՚ի բաց դառնամք, նոյնք իբրև սիրելեաց դարձեալ գիրկս ար-կանեմ՛ք, | ևն։

695։ Իսկ ՚ի շքեղ ճոռոմաբանութիւն, կա՛մ յարա-

բերողն բովանդակ իւր նախադասութիւն փոխեղեցի 'ի միջի նախադասութեան յարաբերելոյն, զօ",

· Զի ծանիցես զբանիցն, որոց աշակերտեցայր, զՃշմարտութի̄ ... ամենեցուն, որ 'ի ժողովրդեան էին՝ աչք 'ի նա հայէին ... արժանի գիրութի̄ ընկալցի՝ որ առ 'ի քէն քան զո̄մ առաւել պատուական էր, երկրին ... լուաւ 'ի Նմանէ վս̄, որ 'ի քս̄ յս̄, հաւատոյ ... կամեցայ զի̄յ, որ առ մարդկութիւն, շնորհն ունայն յուցանել, | ա. տղն:

696 : Եւ կամ փոխադարձ շարիւ՝ յարաբերեալն իւրով կազմածով դնել 'ի մէջ նախադասութեան յարաբերողին. զօ",

· Զոր՝ իբրև եկն, [illegible], հանեին 'ի վերնատունն ... զորոյ՝ իբրև անցանիցէ, ոչ գոյ զհետան գտանել ... որով՝ որք վարեցան, առ ամ̄ առաքելն զբարեկամութիւն ... յորոց՝ որք զանձինս տաճարս ա̄յ արարին, վայելեցին 'ի շնորհս նր̄ | ա. տղն:

697 : Չորրորդ՝ երբ հարկ լինի զնախադասութի̄ յարաբերելոյն և յարաբերողին դնել ը̄ երեարս բաղհիւսական, և շաղկապաւ, յարաբերող դերանունն՝ ը̄ այլ և այլ իմաստից խօսիցն փոփոխէ զտեղի իւր յառաջ կամ յաւելէ շաղկապին բազմելով, որոյ առաջին կանոն այս է, զի յորժամ յարաբերելին զօրութ̄ կամ ներգործութ̄ կայ 'ի նախընթաց նախադասութե̄, յայնժամ յերկրորդում նախադասութեան՝ յարաբերողն յառաջ դնի, և բաղհիւսական զկնի գայ զօ",

· Որոշեալ զընդրեալսն 'ի ակլքանէ, վասն և առաքեալս անուանեաց, որոց և վկայեաց լսկաքէս

բարին . . ։ Կուռք են փառասիրուլ և մարդահաճ ել, դք և զՀաւատն իսկ Հալածեն , . . 'ի ձեռն ոմն մե-րոյ յ̄ի ք̄ի, որով և զՀաշտութին իսկ ընկալայք . . . զաւետարանն իմ, զոր աւետարանեցի ձեզ, զոր և ընկալարուք, յոր և Հաստատեալդ էք . . . որ են խռովեցուցիք. որոց Հարքն, յորոց և ք̄ս ը̄ մարմ-նոյն. | և այլն։

698 ։ Իսկ յորժամ՝ յարաբերեալն ոչ յիշատակի բնաւ 'ի յառաջընթաց նախադասութն, այլ զօրութէ իմանի, կամ՝ զինի յարաբերողին դնի, յայնժամ՝ բաղ-Հիւսականն զառաջին տեղին կալ., և յարաբերողն՝ զերկրորդն. զօ",

* Յերկուանայք յերևելի օրինակացս, և զորս ա-ռաջի աչաց ունիք. փոքունս վարկանիք . . . որք զոտերն սպանին՝ Հանգստեամբ վայելեն, և որք ոմն Հաւատոյին՝ յայսպիսի վտանգս չարչարանաց անկեալ դնին . . . երանի՛ որոց թողան անօրէնութիք. և որոց ծածկեցան մեղք իւրեանց . . . որք ը̄ մարմնոյն են՝ զմարմնոյն խորհին, և որք ը̄ Հոգւոյն՝ զՀոգւոյն։ որ ունիցին կանայս, ոպ̄ թէ չունիցին, և որ լայցենն ոպ̄ թէ ոչ լայցեն, և որ խնդանն ոպ̄ թէ ոչ խնդայ-ցեն, և որ գնենն՝ ոպ̄ թէ չունիցին, և որ վարեն զաշ-խարհս՝ ոպ̄ թէ չվայելիցեն, | և այլն։

699 ։ Թէև բառիս միշտ պարտի լինել Հաւասար և նոյնաքանակ, զի որով Հետև յարաբերողն պաշտէ փոխանակ յարաբերեալ բառին, սակայն այնչափ պարտի նշանակել, որչափ նոյնս նշանակէ, մ̄ի թէ յարա-

բերեալն իցէ եզական ձայնիւ կամ նշանակութ., զյա-
րաբերողն հարկ լինի դնել նոյնպ. եզական, զօ՛՛,

* Եկա՛յք տեսէ՛ք այր մի, որ ասաց ինձ զամ ..., որ արարից զկամս այնորիկ, որ առաքեացն զիս ... Հարցանէր յնմանէ վս ժամուն, յորում ապաքինեալ ... ամ որ զչար գործէ, ատեայ զլոյս ... ժողովուրդ՝ որ դը-նայր ընդ խաւար, ետես զլոյս մեծ ... ազգ՝ որ ո՛չ ուղղեաց զսիրտ իւր, | Ն:

700: Այս թէ յարաբերեալն իցէ բառ յոգնական, հաւաքական, հանրական, անեզական, կամ շաղկապեալ բազում եզական եւ յոգնական, յայնժամ յանպաճոյճ գրուածս զյարաբերողն նոյն դի՛ր յոգնակի, մանաւանդ՝ երբ յարաբերեալն չկայցէ ներգործութ. ՚ի բանի, զօ՛՛,

* Սպասաւորքն գիտէին, որք արկին զջուրն ... յաւուրս Նոյի, յորս տապանն կազմէր ... ամ՝ որոց ո՛չ իցեն թեւք եւ թեփ, պիղծ իցէ ձեզ այն ... եղիցիս վկայ նորա առ ամ մարդիկ, որոց տեսեր եւ լուար ... ո՛չ գարշիս յումեքէ, յորոց արարեր, | Ն:

701: Իսկ ՚ի ձեւացեալ Ճառագրութիւն, եւ ուր չի՛ք վտանգ շփոթ իմացուածոյ, զյարաբերողն այդպիսեաց միշտ դի՛ր եզական թուով, զօ՛՛,

* Տեսանէին զնշանսն, զոր առնէր ... ցուցանէ նմա զգործս, ընդ որ դուք զարմանայք ... զամ զոր ետ ինձ Հայր, ո՛չ կորուսից ՚ի նմանէ ... այն խաժամուժ ամբոխ, որ ո՛չ գիտէ զօրէնս ... ժողովուրդ բազում, որ եկեալ էր ՚ի տօնն, իբրեւ լուան, | Ն:

702։ Յարաբերեալն չունի ինչ խորհուրդ դիմաց, զի ը՟ պաշտօնի իւրոյ կարէ ունել դարձեալ դէմ ինչ կամ ինքնին, կամ դիմորոշ տառիւք․ այլ ո՛չ նոյնպէս են և յարաբերող դերանուանքս․ զի այսոքիկ միշտ պարտին համաձայնիլ դիմաւ և լինել նոյնադէմ ը՟ յարաբերելոյն, այլ քանզի իւրեանց յանգիւ ո՛չ զանազանեն զայս և զայն դէմ, վասն կարօտին որոշիլ դիմորոշ տառիւ, բայց ո՛չ առնուն զդիմորոշն յինքեանս, այլ յարեն ՚ի բայն՝ որ անմիջապէս զկնի իւրեանց գայ։ Զօրութիւն կանոնիս տե՛ս յայսոսիկ օրինակս ը՟ երից դիմաց ևս։

703։ Յարաբերեալ և յարաբերող ըստ առաջին դիմաց։

* Արդարեւ զձեզ ես, որ կացեալս եմ ՚ի տը . . . այլ ես որ այժմս կեամ մարմնով . . . ծառայ ես իմ, որ խօսիմս ընդ քեզ . . . ես, զոր տեսանէքս . . . ես զոր ինչ ես գործեմ, դու այժմ ո՛չ գիտես . . . աւելի ինչ նշանս առնիցէ քան ես զոր սա առնէ . . . ու՛ր այրս յօրուէն, ես զոր խորհեցայս՝ առնել, . . . ամենեքեան սոքա, որ խօսինս . . . պարտ է մեզ որ կարողքս եմք . . . ինձ՝ որ տրուպս եմ ամենայն սրբոց | ևայլն։

704։ Յարաբերեալ և յարաբերող ըստ երկրորդ դիմաց։

* Արդարև՛ դու որ ո՛չդ երկնչիր . . . դուք որք չարքդ էք . . . առ դայեկս սիրելի, զոր եսդ սի-

ըեմ ... զայդ նշմա առնել` զոր դուդ առնես ...
Լինելոց է այս, զոր դայդ մարգարէանայ ... եթէ
տեսանիցէք զայս զոր ընտրեալդ սէր ... վա՛յ ձեզ,
որ յագեալդ էք. որ ծիծաղիքդ ... 'ի մէջ դորա որ
կանդ առաջին ... առակ է այս, որ ասիդ ... զի-
տասցէ զայս զոր գրեցին ., յանէլ ցի ջէն սրոց Լէ-
սէքդ ... զի՞նչ կարիցեմ առնել չէր որ գիտեսդ ըղ
միտս մարդկան ... վա՛յ դոցա, որ մարգարէանանդ 'ի
սրտից իւրեանց ..., զի ոչ լեր, յորում դուդ կաս 'ի
դմա. | ԿՆ

705: [illegible]

* Մարթեց զկամս այնոցիկ, որ առաքեալն զխ
... ասէ ցայնոսիկ, որ անդն կային ... լսէ այնմիկ
որ զխմն առաքեաց ... յայնժամ է որ կարողն է ըղ-
ձողի և զմարմին կորուսանել ... ո՛վ է այն որ
եհարն զ.քեզ ... քաղցեալ լինքն և նոքա որ ընդ-
նմայն էին ... որ բժշկեալն զխ` նա սասաց ցնա ...
որ քեն յուսացեալ են` ստացին գերկիր ... մատ-
եան նոքա որ.ք պերկրպագեանն պաշտոնէին ...
դուք երկրպագանէք այնմ որում ո՛չն գիտէք, մեք
երկիրպագանեմք, որում գիտեմքն .., նա որ էրն
ընդ քեզ. որում դուն ձկայեցեր ... մոտակաւք խոկ
Լինէին նոքա որ զձեզն խոստացուցանեն ... եւ
կեայէ նա, որոյ լուլն է հանդերձեալքն ... եւ
պատուէր զօրայն, որ զԼերեալն էին ... զի՞նչ զոք
նոքայն ժողովեցին, որդուլն հերցեն ... եւ այն
եմ, որ յաւխտենիցն եմ ... այն որ լինին պա.ս միջ է

... զփորձ ինչ խնդրէք զՔի̃, որ լինեւս ը̅ ձեզ խօսի, որ հզօրագոյնն է ՚ի ձեզ ... Դա որ էին ՚ի սկզբանէ, զորմէ լուաքն, որում ակնատեսն լեալ եղաք, ը̅ որ հայեցաքն ..., որոց չէինն գիտակ՝ հայհոյեն. | Եւն:

706: Յայսչափ հաստատելով զկայեւ հաստատեալ ի Յու սաւիրի, նախ՝ թէ յայտնելոյ խօսս բաղում անգամ յարաբերելեայն մեայ մտօք իմանալի, որ հոլովակի է դերանուն ինչ. Եւ մի յայտնութե ո՛չ դնի նիւթօրծութ:

707: Երկրորդ՝ թէ զդերանունն պարտ է յարել յերկրորդ բառն՝ որ անմիջապէս գայ զհետ յարաբերողին, ո՛չ ինչ փայլապար խառն եղեալ ը̅ մէջ, լ՛է այս երկրորդ բառ իցէ անուն, բայ, ընդունելութ, դերանուն, մակբայ, ածական, խնդրեալ, եւն, միայն ՚ի բաց առեալ լինիցին շաղկապք, որք թէ՛ ուրեք դիցին զկնի յարաբերողին, յայնժամ դերանունն յարի յերկրորդ բառն, որպէս ՚ի սմին, | գիտակ եմ է այսպիսի ... արքայ, ը̅ որում եւ համարձակեալ դ խօսիմ ... այրն խաղաղութե իմոյ, յոր եւ եսն յուսայցայ. | Եւն:

708: Երրորդ՝ թէ դերանունն միշտ պարտի դնիլ համաձայն դիմայ յարաբերելոյն, եւ թէ ուրեք ՚ի գործ ածցի նախնեաց հակառակն երեւեսցի. անդամօր կամ զայլ յարաբերեալ ուսանելի է, կամ վրիպակ ձեռագրաց եւ տպագրաց համարելի:

709: Չորրորդ՝ թէ ՚ի նախադասութե անդ զմի դերանունն միայն արժան դնել, եւ ո՛չ աւելի, թէ՛ եւ որոշելի բառն այն կամ համառօտակ նորին կրկնեսցի

անդ, զօ՛՛ ասել է, | ո՛չ սա էր որ նստէրն և մուրանայր, | այլ խորթ լինէր ասել, որ նստէրն և մուրանայրն,

710: Հինգերորդ՝ թէ ո՛չ յետ նախադասութեսն յարաբերողին հարկ լինի յաւելուլ դիմորոշ տառ. զի բազում ուրեք առանց դիմորոշի մնայ յարաբերողն, և զօրութիւն միայն համաձայնի ը յարաբերելոյն որպէս երևի ՚ի վերոգրեալ օրինակն 686. Ե՛ն:

Այլ թէ ո՛րք և ո՛ւր արժան իցէ դնել կամ չդընել զդիմորոշն, որ ունիցի աչս տեսանելոյ, տեսցէ:

711: Վեցերորդ՝ թէ ՚ի գլուխս ստորաց՝ ո՛չ զետ դիմորոշ ընծայելի է յարաբերողին, այլ զայսպես միայն, որ եղեալ իցէ յերկրորդ բառն յետ յարաբերողին. որպէս ՚ի բանս, | ապաշաւորքն գնացին, որք արկին զջուրն. | տառ. ն. ո՛չ է դիմորոշ յարաբերողին, այլ ջրոյն, եղեալ փոխանակ ցուցականի այն ջրոյ: որպէս ՚ի նախընթացն գլուխն ասացաւ:

712: Հոլով երկոցունց բառից տարբերի յերերայ, զի յարաբերեալն դնի յայն հոլով, զոր հրամայէ պաշտօն նորա յիւրում նախադասութեան. իսկ յարաբերեալն եղեալ լինի յայն հոլով. զոր պահանջէ նոյնպէս պաշտօն իւր՝ յիւրում նախադասութեան. ապա ՚ի խօսակցութեան՝ եթէ զյարաբերողն առնես ենթակայ, դի՛ր զայն յուղղական հոլովն 685. երբ յառկացուցիչ առնես, դի՛ր ՚ի սեռական 687: եթէ խնդրեալ է, դի՛ր յայն հոլով. զոր խնդրողն հրամայէ. նոյնպէս և ՚ի լինելն բացայայտել, ըստ միոյ յերից պարագայից սահմանի հոլով նորին ըստ 688:

713, Յորաբերօղն կրկնակի մարթի ունել զՀոլովատառ, այն է՝ զիւրն և զօտարին, զիւր Հոլովատառ ունի, երբ լինի խնդրեալ ՚ի նախդրաւ Հոլովս, ուր ըստ պահանջելոյ խնդրողին դնի ՚ի պէսպէս Հոլովս սեփական Հոլովատառիւ, ՚ի Հայցականն, ՚ի բացառականն, և այլն։, 686 ։ իսկ զօտարի Հոլովատառ կարէ առնուլ նախ՝ եթէ լիցի յառաջացուցող բառի նախդրաւ Հոլովելոյ, զորոյ զնախդիրն պարտ է կրկնել ՚ի յարաբերօղն, ըստ որում ցուցաւ յառաջ, 687, որպէս զ՚սիրտն, յորոյ ՚ի շնչմանէն, յորոյ ՚ի ձեռս, և այլն։ Երկրորդ՝ եթէ լինիցի սեռական խնդիր նախադրութ՝ նախդրաւ Հոլովելոյ, որոյ Հոլովատառն յարի ՚ի յարաբերօղն, որպէս, յոյր վերայ դնիցեմ զձեռս, յոյր սակս զայս բարկութիւնն էր, յորոյ վերայ աշտարակն անկաւ, ընդ յոյր Հետ երևալ ես արքայդ Իսրայելի, և այլն։

714։ Փոխադրութիւն յարաբերօղին նման է ամենեւին առասպելեալ պերոթէոսի, ըստ որոյ թողեալ զբնական կերպարանս իւր՝ օտարի դիմակօք պատրուակեալ բիւր օրինակ փոխակերպի, յորոց զմանն ինչ ցուցի ՚ի նախընթացսդ, ըստ փոխադրութ՝ տեղւոյ և թուոյ, իսկ որ զառեցալն արդեամբ Համբակաց, փոխեցաւ յերկրորդ Հատորն գործոյս։

715։ Բայց կարևոր Համարի ծանուցանել յայսմ վայրի զայն եղանակ փոխադրութ՝, որով նախնիք մեր վարեալ են ՚ի վայելչապաճ ոճս, փոխանակ մասնական բառիցս, ո՛րձ, ի՛րձ, ի՛նչ. Տ՛րձ ի՛նչ և այլն։ վարեալք զյարաբերականս կրկնուէ, ոչ տեսանի յայտնիկ բանիս նոցին։

Վողովեցին որք շատ, և որք սակաւ (ոմանք շատ և

տեսանք սակաւ . . . երկայնէր Յակոբոս, վերջը ոչ ըղ-բարձամբք լերանց, ոչ գծորովք և զխորովք. մանաւանդ ինչ զբարձամբք . . զօրք պարսպապատ ’ի վեր անդր կայեն, ոչ ’ի ներքս. որ արտաքս . . . ոչ ’ի մահ ’ի մահ. և ոչ ’ի սուր՝ ’ի սուր . . . զայլոն զոր ’ի տախտակս, և զոր յայլ ինչ կայ ’ի նմանէ անտի . . . ընդ-բերբոպատիկ մտադրութեան անկեալ, որ խորհրդոյն, որ բանիցն, ոչ մտածուեցին . . . համառօտ մեղան-չեմք, որ խորհրդով, և որ բանիւ . . . զոր յերկինս, զոր յերկիր. և զոր ’ի ծովէ եւ մեզ. ինչ ինչ յերկ-նէ. Եւն . . . ամ զգայարանք իմ անօրէնեցան, ոչ ըստ հոգւոյ և ոչ ըստ մարմնոյ | Եւն:

716: Ոմն դիմանշումն և ընթակցութիւն է բառից ոչ, եւ, ինչ է. որս վարի, երբ ընդդրեալ, երբ ենթակայ Եւն: Է որում երեւի յօրինակդ:

Որ ուտիցէ ոչ ’ի սմանէ, մի՛ մեռանիցի. որ ոք ու-տիցէ . . . զոր ոչ ես առաքեցից . . . որ կամիցի ոչ դատել և առնուլ զշապիկս քո . . . որ ոչ ինչ առնիցէ ձեզ առաջիկք . . . յոր ինչ ոք համարձակիցի . . . ա-բով եւ-եւս յաղթիցի ոք . . . զոր ինչ գործէր նա . . որ ինչ անդ գիտեալ էին քաղաքացիքն . . զոր ինչ մի-անգամ նոքա անմարթնաբար արուեստակէին ’ի չա-րեաց . . . յոր ինչ հայի ոք ’ի նոյն փոխի մտօք . . որ ոչ սատ սիրէ երկայնել զբանս վարդապետութն:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ։

Դարձուածոյ և ձեռնհասու բանս զեղուրդ հանգէն ընդ բառս։

717: Ի մի յայս գլուխ բովանդակեմ սակաւ ծանօթութիւնս երկոցունց բանից, յորոց առաջինն

Դարձուածք թէ զի՞նչ պաշտօն ունիցին, առացաւ համառօտ յառաջին մասին, ա՛յն էր, կապել զբանս և զնախադասութիւնս առ 'ի կազմել դպարբերութիւն, որ-մէ բազում ինչ 'ի ձարտասանութեան։ Իսկ որ ինչ այժմս օգտակար գտանի նորավարժ մանկանց, զլխակարգեսցուք յառաջիկայդ օրինակ զայս։

718: Բաղձնասականս, էս, բազմօրինակ 'ի գործ ածի, զի կապակցէ զբազում ենթակայս ը. միմեանս, զո՛, ելեն 'ի վերնատունն պետրոս և յակոբոս և յովհաննէս և անդրէաս, փիլիպպոս և թովմաս] ևն։

Զ բազում ածականս ը. միմեանս, զո՛, վերափոխելով յանպատմելի և յանհասանելի և յանանց լոյսն,

Զ բազում նոյնահոլով խնդրեալս միոյ խնդրողի, զո՛, եղիջիք ինձ վկայք յեմ և յամ հրէաստանի և 'ի սամարիայ և մինչև 'ի ծագս երկրի,] ևն։

Զ ենթակայն կապէ երբեմն ը. բայի նորին, զորոյ դհարկն, զտեղին, և զժամանակն ուսուցէ դասատուն. զո՛,] գնաց և պառնկեցաւ ի նա . . . ած ի հաբէլ յանդրանկաց խաշանց իւրոց . . . աղաղակե-

ցին է՝ երկոքին ծերքն կից նմին, | Եւն,

719: Զբաղում ըղձական բայս յօդէ ը̄ իրեարս, զօ″, | քաղցեաք եւ ծարաւեցաք եւ մերկ գնացաք եւ կուփահարեցաք եւ անհանգիստ եղեաք եւ աշխատեցաք ձեռօք մերովք, | Եւն:

Գեղեցիկ ոճով դասնէ ը̄ մէջ ըղձական բային եւ դերբային կամ ըղադրմի Նորուն, զօ″, ՚ի յընթանալս խմում եւ կասիմ, յարդարանալս իմ եւ մեղանչեմ, ՚ի յանթուս Տերոյ բարձեալ եւ խնայեղ եմ կյօրդիմ... ո՞վ ոք լսելով զայժմանի աղբոց բանքս եւ ո՛չ բեկանի սիրտն... ընդ Ճառաչելն գձշմարտութին եւ անծանօթացաք... որ սպառնացեալ եւ ձնոյ լինձ... առ երկրաւղի անկանելոյն պարհուրեալ եւ թմրեալ... արդարութ անսասցեալ եւ ո՛չ մեկնեսցայց, | Եւն:

Դնի ը̄ մէջ բային եւ խնդրոյ Նորուն, այլ թէ ո՞րք եւ ո՞ւր, ցուցյէ ուսուցիչն, զօ″, | որովք մեղանչէ ոք, նոքումբք եւ տանջի... կամ եղեւ եւ ինձ կարդաւ գըրել քեզ... մինչեւ անյայս լինելոյ մեզ եւ ՚ի կենայ. օրինակ բարեաց եւ դու լինիցիս... յորոց եւ թուղթըս առեալ առ եղբարս | Եւն:

720: Զբազում նախադասութիւ շաղկապէ ընդ իրեարս, զօ″, Ուսուցէ՛ք զիս, եւ ես լռեցից. եւ եթէ մոլորեալ ինչ իցեմ, առարէ՛ք զիս խելամուտ... յեռ զնա ը̄ մատունս քո, եւ գրեա՛ յընդարձակութի սրտի քո. կամեաց տէր փրկել զիս, եւ տէ՛ր յօգնել ինձ նայեա՛ց, | Եւն:

Երկիցս կամ երիցս կրկնեալ շնչուի ՚ի նմին պար-

բերութեն՝ ձայնի փոխադրութիւն փոխանակ թէականի Իհ, էհէ, վօ՛։ Ո՛հ ո՜վ մտանէ կորստեան եւ՛ վշտացեալ ուժգնապէս, եւ՛ մեղանչելն մոլեգնաբար . . . չարեաց արուեստագէտք՝ արժանի այնպիսի յաւաց՝ եւ՛ որք փա- փագեմն, եւ՛ որք պաշտեմն . . . խնդրէի յո՜յ՝ եւ փա- քու եւ մեծաւ լինել այպանէ . . . կրկնապատիկ քեզ պատիւքն լինիցին եւ ը վաստակոց եւ ը համբերութեն. առօրեայ են և անցաւորք՝ եւ ինքեանք, եւ յորս պար- ծին . . . յորմէ հեռի ամենեւին գտանիմք եւ մեք եւ նոքա։

Ձայնական եւ, նշանակութ բառիցս, յոյժ, ատատէլ, ատէլի, բազում, լեռ, յորս 'ի դրական և 'ի բաղդատա- կան ածականս առ ածուած նշանակութ նոյնս. վօ՛, | մեծ եւ էր. լաւ եւ գրեծ. եւ հնարաւոր. եւ չար. եւ մեծագոյն լոյս. վեհագոյն եւ, համարէին չար եւ, քան զոր տեսանէին. | Լեռ։

721։ Գոյութն շաղկապաց ամենեւին կարեւոր է 'ի բանի, այնպէս՝ զի ուր պէտք են, չէ օրէն 'ի բաց թողուլ զայնս, մանաւանդ զոյ յարմարութիւն առ նախնիս, զի ուրանօր երկու պաշտօնականք շաղկապք կամ յերկուս նախադասութիս միոյ պարբերութ, մարթ է զմին թո- ղուլ մտօք իմանալի, որպ ցուցանի 'ի սոյդական օրի- նակսդ. յորս 'ի փակագծի եդեալ նշանադիր շաղ- կապք՝ զանց արարեալ են 'ի բուն բանս հեղինակաց։

* Որովհետեւ 'ի սակաւուց հաւատարիմ ես, մինչ 'ի վր բազմաց կացուցի զքեզ . . . և զի էք դուք որ- դիք, յայն ասէ առաքեաց ած զհոգի որդւոյ իւրոյ . . . եթէ որդի ոչ և ժառանգ աստուծոյ . . . իսկ եթէ սկիզբն մբ է, ուրեմն և զանգուածն. և եթէ

արմատն, ապա և ոտքն . . . թէ՛ և մեռանել հասա-նիցէ ը քեզ. («ռէ՛այն») զքեզ ոչ ուրացայց. | Խ. այնն։

722 ։ Տեղակալուն շաղկապաց զհասարակաց խօսելով՝ այստ սահմանեալ է, կի զոգցես ամենեքեան զառաջին տեղին կամին յիւրեանց նախադասուն, յառաջ քան զՃմ բառս բազմելով, սակայն ՚ի բաց առեալ լինին,

Նաև՝ թէպէտկանքս, Բէ , էԲէ , զորս հնարէ զկնի երկուց կամ երից բառից դնել, բայց միշտ յառաջ ՚ք զգլխաւոր բայ նոյնն, որք ՚ի սոսին և ի նմանս։

Մինչոււն Բէ առուլն կայցէ, մի՛ յօժարեսցին սիրտք ձեր . . . ընդ խս էԲէ ոք մտանիցէ, կեցցէ . . . իմ էԲէ չէր եկեալ, մեզ ինչ ոչ զայր նոցա . . . իսկ մեք Բէ ո՞րքան անխմաստ թագաւորաց պիՃակեցաք, ևն։

723։ Նորկրորդ՝ շաղկապքս, Բէպէտ, անգամ, ուրեմն, ապա, ապաքէն, գոնէ, խոկ, զի, ևն, կարեն պեսեզիլ ըզ-կնի քանի մի բառից նախադասուեն, զոր լաւ ևս ու-սուցանեն օրինակք նախնեաց։

Օհ վայն Բէպէտ ցանկուն շահից հնարեցաւ . . . ոսկի Բէպէտ անբան է ձայնիւ . . . չեմք ինչ մեղու-ցեալ և ոչ ՚ի միտս մեր անգամ . . . դու գոնէ մի ու-մեք չարի չար հատուցաներ . . . ահա և այդ յինէն կողմանէ դաւ է, սպաներ ուրեմն . . . թէ ընկեցայ ու-րեմն յերեսաց աչաց քոց . . . լինքեանք ինքեանց խոկ ծանրագոյն էլին քան զխաւար . . . այս ցուցանէ ապա, թէ զմմսեսն ՚ի զուր սահյծեր . . . ահա յայտ է ա-պա, թէ ոչ խմորուն հայն ապականուն է ՚ի քս . . . նոքա՝ զի զեղծանել ի պատկն առնուցուն . . . եւ ահա զի սէր ոչ նախանձի, | ևն։

724: Զ՝բանիւն շաղկապաց արժան է սահմանել ըստ որպիսութեան պարբերութեան, զի ուր հարկ լինի կցոյս նախադասութեան ընդ նախընթացին և ընդ յետադասին կապակցել, մա՛րթ է դնել զերկուս և պահել շաղկապս, կամ զնո՛յն կրկնել, զօ՛՛,

* Վասն զի ո՛չ էին յա՛ լուծքնին մկրտել ... զի էր- թեալ էին անուանեալ տեղք ... արժանի՛ է չարչարա- նացն այժմուս, ընդդէմ հանդերձելոցն. փառացն, թէ այժմուս, թէ ... մեծասցի.քն 'ի մարմնի իմում եթէ կենօք և եթէ մահու ... անհամեմատ պայծ մե- ծութեն ընդդէմ բազմութեն ... այլ՝ էին 'ի դատարկա- բանութեն տրտմի ... զի հատուցումն ունին պահեն կորեն ... ո՛չ և ոչ պանծն համարեցայ արժանի առ. քեզ գալոյ ... իսկ այլ էին յայտնութեն կատարելքն վրի պեն ... իսկ այլ՝ ... յայտնապէս 'ի շնորհաց վրի- պեցայք. | Են:

725: Զ՝միջարկութեց չի՛ք ծանուցանել բազում ինչ, զի ո՛չ մեծ ինչ է արուեստ կիրառութե նոցին, որ 'ի հինգ ազգս գրեթէ բովանդի, ա՛յն է, զի նախ՝ մի- ջարկութիւքս, ա՛ ա՛, ա՛յ, ո՛, ո՛հ. ո՛հ ո՛հ, ո՛վ, վա՛հ, յանկա՛րծ, Են, վարին միայնակ՝ առանց ինչ կապակցելոյ ընդ այլում բառի, կամ առանց խնդրոյ, զօ՛՛,

* Եւ ասէ զեղջն, ա՛ ա՛, տէ՛ր տէ՛ր, զի տեսի զհրեշտակն տեառն դէմ յանդիման ... այ՛, չի՛ք ինչ հնար, թէ՝ կամիք և թէ ո՛չ կամիք, բայց թէ մըտա նեմ ..., վա՛հ, որ քակէիր զտաճարն ... ո՛՝ ո՞րպիսի զեղջ կալցի զմեզ ... ո՛հ՝ պաշարեաց տէր զերկիր թագաւորս ... ո՛՜ քանի՞ մեծ է կուրութիւն խորայէ- լի ... յանկա՛րծ, երթայր տէրդ իմ առաջի մարգա-

ընկեն ոյ . . . ո՜հ ո՜հ, արդարն մոլորեցաւ, | Եսայ:

726: Երկրորդ՝ միջարկութիւնք, այ է՛ չէ ո՜հ ո՜հ ո՜վ ո՜հ ո՜ և այլն: Իբր կոչական կամ զարմացական յորին յուզական կամ ՚ի տրտական բառս, զօ՛,

* Ո՜յ զառանցեալ ծեր . . . ո՜վ մոլորեալ դու . . , ո՜վ անքաղչելիք և տեսիլ աչաւոր . . , է՞ հողմն կենսաբեր . . . զի՞նչ շահ ՚ի խօսելոյդ՝ չէ՞ մարգարէ: . . այ հնացեալ աւուրբք չարութ . . . ո՜հ ո՜հ օր· զի մերձ է օր տն . . . ո՜վ ամենաբարի բնութն . . . ո՜ մեծի զօրութն . . . ո՜հ հայր իմ ընդէ՞ր ծնար զիս . . . ո՜վ թշուառութն, | և այլն:

727: Երրորդ՝ միջարկութիւնք, էհա՜, աւա՜ղ, վա՜յ վա՜շ վա՜շ ի՜նչ էհէ՜, և այլն, լինին ենթակայ կամ տէր դիմաւոր բայից, որք յայտնի կամ լսելեաց կալով ՚ի բանի, պահանջեն զխնդրեալ ըստ բնութ իւրեանց ՚ի պէսպէս հոլովս, զօ՛,

* Վա՜յ է նոցա, զի ըստ ճանապարհին կայենի գնացին . . . երանի է մարդոյ . . . վա՜յ է ախտացելումն յախտէ . . . վա՜յ է գլխև, կորապտեալ զզանձրս իմ . . . վա՜շ վա՜շ անձանց մերոց, եղի՞ ընկլուզաք զնա . . . վա՜շ ինձ, զի ջեռայ և տեսի զկրակ . . . երանի էր, թէ երազ միայն էր , . . մեզ վա՜յ (է) թշուառականացս . . . եղուկ (այնմ) որ չարչարեսցն զնդ . . . աւա՜ղ (էհա); ՚ի վերայ չարչարելոյդ և հեծելոյդ առ հասարակ . . . ո՞ւմ է վա՜յ, ո՞ւմ խռովութիւնք | և այլն:

728: Չորրորդ՝ միջարկութիւնք բազում անգամ ըլ-նելն խնդիր դիմաւոր բայից՝ զօրութ կամ ներգործութ

եղելոյ, յուղղական կամ յանորոշ հայցական հոլովն, զորօրինակ,

* Ուա՛ղ հարըստայ՛ց թշուառացելոյս ... երանի՝ տան նմա և երկրին ... աւա՛ղ ամէն ողբումս և արտասուելի մեր թշուառութես ... երանի՛ տան կրօնաւորի. դու կոչեցեր զժամանակն զայն, և եղե ինձ վա՛յ վա՛յ... քա՛բէ ամէն կարօտութե մտայն ... բիւր երանի են որ տան զպտուղն լիապէս ... վա՛յ և եղո՛ւկ զայնոսիկ մշականի ... իբրև վող հարկանի, նա վա՛շ վա՛շ հար-ղայ ... եթէ ասացի ՚ի սրտի իմում վա՛շ ... քան-դ_ի յայտնապէս ՚ի շնորհաց վրիպեցաք, օ՛ն առէալ մեր՝ յերկրորդն դիմեսցուք ... որ ասէին ինձ վա՛շ վա՛շ. | ևն:

729: Հինգերորդ՝ բառքս, ա՛ղէ, ա՛ծ, բե՛ր, ե՛կ, թո՛ղ, հա՛պա, օ՛ն, ևն: վարին ը հրամայական բայից:

* Ա՛ղէ, է՛կ դու, ընկա՛լ ՚ի լսելիս քո զաստացեալն ՚ի մարգարէէն ... բե՛ր աստանօր բացցուք զծածկեալն գիրս ... օ՛ն, արի՛ք գնասցուք աստի ... հա՞պա. ա՛մ մարդ զհետ իմ՛ եկեսցէ ... բայց է՛կ բե՛ր ա՛ղէ՝ ճշմարտապէս զսա ասել գործօնեայ ... հա՛ քարշեցէք հա՛ քարշեցէք ... բայց ա՛ղէ, հա՛րց զուղղն առաջին. | և այլն:

Գ Լ Ո Ւ Խ. ԺԳ:

Յաղագս ներքին ուղղութեան խօսակցութեան:

730: Զիւսուած բառից 'ի կազմել զամբողջ խօսակցութիւն պահանջէ ունել զերկուս ուղղութիւնս, յորոց առաջինն անուանի, արտաքին ուղղութիւն, և եղեալ կայ յայն, զի բառք առնչային ընդ իրեարս՝ համաձայն 307 արտաքին գաղափարի իւրեանց, որ է խօսակցութիւն նախնեաց, յորմէ հերիք խօսեցաք:

Իսկ երկրորդն ասի ներքին ուղղութիւն, և կայանայ այնմ, զի բառք մեր իցեն համաձայն նախ՝ ներքին գաղափարի իւրեանց, որ է ըմբռնումն և դատողութիւն մտաց մերոց զիրաց և զպարագայից նոցին, և երկրորդ՝ զի իցեն համապատշաճ նոյն իսկ իրաց, որոց փոխանակ վարին. վասն զի են ո՛չ սակաւք 'ի մարդկանէ, որք կամ ո՛չ կարեն ուղիղ խորհրդածել և դատել զիրս, կամ ո՛չ բաւեն զխորհեալս քաջայարմար բառիւք արտայայտել, որով և անուշադիր մօք վիժեն զբանս, որք ո՛չ իրացն ասացելոց, և ո՛չ ընդ այլոց բանից նախադասութեան միաձայնեն, վա՛յ առ պատսպարելոյ ըղ-հաւբակս յայսպիսի ամօթալից տարաձայնութենէ խօսից, փոյթ յանձին բերել նշանակել յայսմ վայրի զգլխաւոր եղանակս պատշաճողութեան բանից ընդ իրաց, որոց

731: Առաջինն է յարմարութիւն գոյական անուանն

ը իրայն՝ զորմէ խօսիմք, մն զի ոմ արտաբերողացն և ոմ արուեստագործեալ իրք ունին զսեփհական անուանս ո՛չ միայն ը սեռին և ը տեսակին, այլ և բազում անգամ ը անհատին և ը տարբերութեն, զորս հարկ է քերթողին քաջ ճանաչել, և զիւրաքանչիւր իր՝ իւրով սեփհական բառիւ անուանակոչել, առանց շփոթելոյ զբառս կամ զիրս, օրինակ իմն, բառքս, | նկանակ, բաղարջ, բլիթ, պան, գրտակ, լաւաշ, հաց, | ո՛չ եթէ նշանակեն ընդհանրապէս զո՛րևիցէ հաց, այլ զպէսպէս տարբերեալ տեսակս հացի, Թէպէտ մեզ տարակուսելոյս այժմ 'ի հայրենեաց, և զրկելոյս 'ի բազմապատիկ մատենից նախնեաց՝ Թողուն մնալ լռելի զանազանութի նոցին։ Նոյնպէս բառքս, | բառանջիւն, բոմբիւն, բզզումն, ռանչիւն, խոխոջումն, կաղկանձիւն, հաչումն, վրնջումն, մնչումն, ևն։ ո՛չ ընդհանրապէս զորևիցէ ձայն, այլ զտարբեր տեսակս ձայնից այլ և այլ իրաց և կենդանեաց յուշանեն, ապա կարի պէտք են քերականի ճանաչել զորոշեալ անուն իւրաքանչիւր իրաց, և զայն վարել 'ի խօսս իւր, զի մի՛ երևեսցի խառնախօս ճառատօղ, և ծաղր լիցի յաչս գիտնոց։

732։ Երկրորդն է յարմարումն բառից ընդ գործածութեն. ա՛յն է՝ զի որ և իցէ գործողութեան իրաց բացատրեսցի ճիշդ և համապատասխան բառիւ, որպ ը սահմանելոյ նախնեաց ասի, մնչեն աղաւնիք, մռնչեն առիւծք. մլաւեն և մառլցեն կատուք. մայեն ոչխարք. զռան զռնչան էշք. խանչեն խոզք. խինջեն վրնջեն ձիք, բղղեն ճպուռք. ոռնան գայլք. բառաչեն եզք. հաչեն կաղկանձեն շունք. խոխոջեն կարկաջեն գետք. կափկափեն ատամունք. ևն։ Այնպէս և 'ի մարդկա-

յին կամ յարուեստական գործողութիւն ստանձանք և տաղ բերուլք են, թէ՛ յերն և թէ՛ 'ի բառս, օրինակ իմն ներգել, նոջել, խորդալ, թէ՛ ը̅ երին և թէ ը̅ ձայնին տարբերեն յոյժ յերայ, և վերջապէս մեծ յերգը զներգելն կոչել խորդալ, կամ ը̅ հանգստոյն աւել և այլն։

733 ։ Երրորդն է յարմարութի՛ ազատեցնէն ը̅ գոյակեալն, քանզի ծաղրական է առել, օրինակի աղագաւ, | ես տաղաչեալ փոքիս զառանուն գործեցի զհրաշալի մեզս . . . զու ամծայն տանձարիս ձանձրացուցիչ կարապետ . . . որն թորոս է առենկ անմահութն և պէտի եւալոյս . ՛ . սըրբոլծեալն մաղթանոք խնդրել յոյ . . . հանգուցած սուր բարկութիւն եհար զհոգի իմ | և այլն։

734 ։ Չորրորդն է համանայնութի իմաստից բայի ը̅ ընկալեալ իբրում, վա զի չէ՛ մարթ ուղղութ՛ ասել, | անկիրթ եզն ոչ զգենու զլուծ . . . կենաց փրկչեան մէջ տրամուն . . . զանազան օրօրեր փոփոխեալ բաղձանօքն. եթէ յաղգի մերում ելանելոցն ուսումնարանք . . . սաղմոսերգութիք զաւթի նուագօքն զոգիս իմ . . . զէատն նաւք 'ի վր ծովու . . . սրաթափիչ թևօք յարեալ հեշտն 'ի վր մեր որոմունք չարուն | և այլն։

725 ։ Հինգերորդն է յարմարութի իմաստից նորոգեալն ընդ բայէն, այն է չասել ընդ մանկանց, | յանձն և յոգնամն թաթաւել . . . անցեալ զկաթն քաղցրուն ուսանարանի 'ի լսելիս տղայոց . . . լեառն թագաւոր մեր անկաւ 'ի բանտ . . . հարաւէր զըն թայս նաւուն . . . 'ի մաքրուն ծփեալն կուսանքն, | և այլն։

736 ։ Բառ այսոյիկ և 'ի կարգել զմակբայս ը̅ բայից, և զ շաղկապս կամ զայլ տեսակս բառից՝ մեծ զգուշուն յանձին բերել ունի քերթողն, զի որպիսիք բառ-

ո՛չ միայն ըստ արտաքին քերականական կանոնաց, այլ և ըստ ներքին իմաստից քաջաճաշակ և համապատշաճ իցէ իրացն, որոց փոխանակ վարի:

ԳԼՈՒԽ. ԺԳ:

Յաղագս սկզբանց Քերականութեան:

737: Սկզբունք կամ Ե.ուղղ կոչին այն անուամբ ճշմարտութիւնք, որք դնին իբրու էական հիմունք, յորոց մի հաստատեալ խախտին կանոնք և օրէնք քերականութեան, և յորոց իբրու 'ի հարազատ աղբերաց բղխեն ամենայն եզրակացութիւնք այսր արուեստի, ապա հա՛րկ է քերթողին ճանաչել, ո՞յք և քանի՞ իցեն այնք, և զի՞նչ զօրութիւն 'ի նոսին, ո՞րպիսի հաստումն յարուեստս, և ո՞րք կապակցութիւն ընդ հետևանս, ևն:

Այս ամենայն թէպէտ բազում վկայիւք և օրինակօք ցուցաւ 'ի նախընթաց ճառս, սակայն կարևոր թուեցաւ զկարի համառօտն մերայլ խուռն յանդիման կացուցանել աստանօր, նշանակելով զանազանաբար, որ մեկնեալ գտանին, մի՝ զի համբակք զանձեսցեն զայս 'ի յիշողութեան, առ աւանդ հայցելոյ 'ի դիւր 'ի բերան առնուլ միշտ, և միւս՝ յընծայել առիթ իմաստագունից 'ի կատարելագործել զայնս առ յապայն յաղգիս, զոր 'ի մէջ զանուսկալս յաւելեալ, զաւելորդս յապառեալ, զկողմակարծս համառօտեալ, և զհաւաստին հաւանեալ, որպիսիք են՝ դէթ ըստ իս:

738: Կանոն Ա:

Յամ կատարելագործ խօսակցութիւն, քանզի են բոլոր ինչ բաղադրեալ ՚ի մասանց, հարկաւ և միշտ պահանջանելի են նիւթ և կերպ տե՛ս. 18. 19:

739: Կանոն Բ:

Յո՛րևիցէ խօսակցութեան հարկաւ պայմանն գտանել նախ՝ բազում բառք, այս առաւել քան զմի 287. և երկրորդ՝ կապակցութիւն բառից ընդ միմեանս:

740: Կանոն Գ:

Որևիցէ բառ ՚ի նախադասութեան եդեալ՝ միշտ պարտի լինել կապեալ ընդ այլում բառի՝ առնչութեամբ ինչ, զի ո՛չ ինչ բառ կազմէ զխօսակցութիւն առանց կապելոյ ընդ այլում:

741: Կանոն Դ:

Նոյն բառ պահելով զնոյն նշանակութիւն, ո՛չ կարէ վարիլ մերթ իբր գոյական, և մերթ իբր ածական:

742: Կանոն Ե:

Նոյն բառ՝ այլայլեալ նշանակութ՟ մարթի վարել երբեմն իբր գոյական, և երբեմն իբր ածական:

743: Կանոն Զ:

Ընդ մէջ գոյական և ածական բառի չի՛ք այլ տեսակ բառից միջակ նշանակութ՟:

744: Կանոն Է:

Ոչ ի՛նչ բառ գտանի ՚ի խօսակցութեան, որ չունիցի ինչ պաշտօն և առնչութի՟ ընդ այլում բառի, 303:

745: Կանոն Ը:

Որևիցէ խօսակցութիւն պարտի միշտ համաձայնիլ թէ արտաքին 307 և թէ ներքին 730 գաղափարի իւրում:

746: Կ֊ոն. Թ:

Միայն խօսակցուն ընդունաւոր հեղինակաց մերոց է արտաքին գաղափար և կանոն խօսից մերոց 307:

747: Կ֊ոն. Ժ.

Նաւոց գոյական բառի և գլխաւոր բային ո՛չ երբէք կարգի խօսակցուն կատարելագոյն 289:

748: Կ֊ոն. ԺԱ:

Որևիցէ խօսակցուն կամ նախադասուն՝ միայն դրադէմ կամ աներևոյթ բայիւ կազմեալ՝ միշտ է լթերխմատ:

749: Կ֊ոն. ԺԲ:

'Ի միում նախադասութեան՝ մի միայն գլխաւոր բայ կարէ գտանիլ և ո՛չ աւելի 448:

750: Կ֊ոն. ԺԳ:

'Ի միում նախադասութեան մի ենթակայ միայն կարէ գտանիլ և ո՛չ աւելի 448:

751: Կ֊ոն. ԺԴ:

Միոյն նախադասութեան կոխի դիմուէ՝ թէ՛ ենթակային, թէ՛ գլխաւոր բային 448:

752: Կ֊ոն. ԺԵ:

Բազմոյն նախադասութեան ծագէ 'ի բազմուէ կամ են-թակային, կամ գլխաւոր բային 448:

753: Կ֊ոն. ԺԶ:

Միայն գոյական անունն կարէ լինել ենթակայ 'բա-յից, և ո՛չ այլ բառք 355:

754: Կ֊ոն. ԺԷ:

Աներևոյթ բայք լինին ենթակայ միշտ երրորդ դէմ. բայից միայն 321:

755: Կ֊ոն. ԺԸ:

Ենթակայ և գլխաւոր բայ պարտին լինել նոյնաթիւ-

և նոյնադէմ միշտ ը̅ իմաստին, թէ և ոչ միշտ ը̅ ձայնին և ը̅ կազմուածն 326 — 347։

756։ Կ՟նոն. ԺԹ։

Ենթակայն դիմաւոր բայի՝ միշտ պարտի դնել յուղղական հոլովս 348։

757։ Կ՟նոն. Ի։

Ուր ոչ դիմաւոր բայ, անդանօր անորոշինելի հարկաւ դնել պիտոյ և զենթակայ յուղղական հոլովս։

758։ Կ՟նոն. ԻԱ։

Ընդ մէջ գոյական բառի և ածականի նորին՝ ոչ երբէք մտանէ շաղկապ, 367։

759։ Կ՟նոն. ԻԲ։

Ենթադրին գոյականն, և մակադրին ածականն պարտին լինել նոյնաթիւ, նոյնահոլով, և նոյնադէմ. միշտ ը̅ նշանակութեն, այլ ոչ միշտ ը̅ ձայնին 376, 415։

760։ Կ՟նոն. ԻԳ։

Նմանեալ բառն միշտ պարտի նոյնահոլով լինել ընդ նմանելի բառին, 6[illegible]0։

761։ Կ՟նոն. ԻԴ։

Տեղափոխութիւն ոչ կարէ փոփոխել զգոյութի և զպաշտօն բառից, զի թէ՛ յայսմ. և թէ՛ յայնմ տեղւոջ նոյնաւ իցէ բառն, միշտ միայ՚ի նմին պաշտաման 639։

762։ Կ՟նոն. ԻԵ։

Բացայայտեալ և բացայայտօղ բառք պարտին լինել նոյնաթիւ, նոյնադէմ, և նոյնահոլով՝ միշտ ը̅ իմաստիցն, թէ և ոչ միշտ ը̅ կազմուածն 640։

763։ Կ՟նոն. ԻԶ։

Բազում յարակացուցօղք միշտ բայ.ձայնուցանեն զյականոնին 648։

764: Առած. ԻԷ:

Յատկանալի և յատկացուցող չեն պարտաւոր լինել նոյնաթիւ և նոյնահոլով 649:

765: Առած. ԻԸ:

Յատկացուցող բառին միայն սեռական հոլովն պատշաճի, և ո՛չ այլ հոլովք 654:

766: Առած. ԻԹ:

Յարաբերեալ և յարաբերող պարտին լինել նոյնաթիւ, և նոյնադէմ միշտ ՚ի ներքին իմաստին, այլ ո՛չ միշտ ՚ի արտաքին կազմուածն 699—702:

767: Առած. Լ:

Յարաբերող դերանունն ՚ի որում՝ այնպիսի՝ ո՛չ առնու յինքն զդիմորոշ տառ 702:

768: Առած. ԼԱ:

Բառն անորոշ հայցական՝ ո՛չ երբէք առնու զդիմորոշ տառ:

769: Այսչափ ինչ հերիք համարեցի ՚ի ժամուս և ինձ և ուսանողաց, մանաւանդ զի անօգուտ արուեստիս ո՛չ տանի զառաւելագոյնն:

ԳԼՈՒԽ ԺԸ:

Ընդդիմաձայնութեան նախադասութեանց, և յաւելուած հարկաւորաց:

770: Աւաղ է կուրութեան մտաց, և խաւարածըննունդ արդասիք նորին՝ դիւրահաւանութիւն, որ ամենուրեք անհնարին վնասուց է պատճառք, յաստուածայինս և ՚ի մարդկայինս, ՚ի տեսականս և ՚ի գործնականս,

յատոր և յանոր կեանս, ըստորում կրկեալ զմարդս յինծապարգև ձիրից բանականութեան՝ անասնոց անբանից հաւասար է, ստորև աչօք տուեալ միշտ սեռանել, ստորին ձայնի լսել, ըստ հողւոյ հաւատալ, 'ի ծնէ կայր ծնեալ՝ 'ի կուրութեան այրիլ, և կուրօրինակ մեռանելով՝ անկանիլ 'ի խորխորատ գեհենին յաւիտենից:

771: Յայտնի մոլորաշաւիղ ընթացից քեզ կամեցեալ ցուցանել իմ, յանձին կալայ 'ի վախճանի հաստատութեանս, առաջի առնել իմացական մտաց ն͞ց չափով լուսաւորելոյ, որոյ լծողն զյաւելուածն, որոց բարձումն՝ զփառսն. և որոց փոխեցումն՝ զկ͞ն է'ին, զի զորս ուսանն մինչև ցայս վայր, մի' բուռաքանակ աչօք հաւատասցեն լիբրու մկայից ծերոց յիւրայէլի, այլ ճանաչեսցեն զբանիցն, որոյ աշակերտեցան, զճշմարտութի, քննեսցեն զգիրս՝ զ͞ը պատուիրանին, զխտասցեն զմ͞ն վր͞դպետութիս, 'ի ճշմարտութե՞ լիցէ արդեօք, նթէ ես յանձնէ խօսիմ, որպ զի ճշմարտութին առառեսցէ զն͞ա, և արասցէ որդիս լուսոյ և տունջեան:

Բայց արժան է կանխաւ ազդ առնել քննողաց զճշմարտութի, որպէս նախ պաշտ մտաց 'ի գերանայ առերութե. նախանձու, աչառութե, ատելասիրութե, այլովքն հանդերձ, և ապա մաքրեն 'ի հանդէս զննութե, զբարի բանին յաժանս մտաց առնել. և զխտանս 'ի զրելոյ և 'ի գրոցաց ո'չ 'ի բաց ընկենուլ լոկ, այլ քննդէն պատուիրանաւ սիրոյ բարւոքել:

772: Դոյ խաւար նիւթք արժանաւոր զննութե և յաւելուածոյ՝ հետազայքդ դառեցան, յորս և յայլում ժամանակի ունիմք յաւելուլ ինչ ինչ պիտանի պէտութե քերականաց:

772: Զածական անուանս ուղիղ թուեցաւ բաժա-
նել ո՛չ յերիս, այլ յերկուս դաս, ՚ի դրական և ՚ի
բաղդատական. արտաքսել զգերադրականն: Փաստք՝
որ շարժեցին զմեզ ՚ի յանձառուլ կարծեացս, են

Նախ՝ զի այս բաժանումն համաձայն է բնութ ածա-
կանաց, որք ցուցանեն զորպիսութիւ իրաց կամ առանց
ամ՛ բաղդատութ (զոր առնէ դրականն). կամ՝ հանդերձ
բաղդատուք (զոր ցուցանէ բաղդատականն);

Բ: Եթէ զատուցանս բաղդատութե քննեմք, ո՛չ
՚յերկուս, այլ ՚ի բազում տեսակս հարկ լինէր բաժա-
նել զնոյն. զի յայն որ բաղդատի ընդ միում. որ բաղ-
դատի ընդ բազմաց. որ բաղդատի ընդ ամենայնի, որ բաղ
դատի ընդ առաւելագունի, ընդ հաւասարի, ընդ պակասա-
գունի քան զինքն. և այլն:

Գ: Զի բառն ամէն. չէ աննշան մասնիկ, այլ բառ
նշանական, որ առնու և պահանջէ մասնիկս, (այն) ա-
մենայն, ապա ո՛չ կազմէ զգերադրական ածական այլ
զբարդ անուն ընդ ձևոյն, ուր և եդաւ իսկ ՚ի մէնջ:

Դ: Զի նոյն բառ ամէն յաճախ միանայ ընդ գոյա-
կան անուանս, յարմարս բայից և յընդունելութիւ զօ",
ամենահայր, ամենատէր, ամենաբուեստ, ամենալոյս, ա-
մենահամ՛, ամենապատիւ, ամենաժողով, ամենօրհնեալ,
ամենակեցոյց, ամենահայեաց, ամենակարօղ. և այլն, որ
ընդդէմ է բաղդատականին, և ածանցական մասնը-
կանց:

Ե: Եթէ բառիս, ամէն, կազմի գերադրական
աստիճան, ապա և զբարդեալսն նոյնանշանակ բառիւ-
քըս, համայն, բոլոր. և այլն. զօ", համայնաջինջ, համայնա-
պատում, բոլորաբուղխ, բոլորափայլ, բոլորայար-

մալ, եւն. հարկ էր համարել դերադրականս, որ ո՛չ յիշեն հեղինակք:

774: Իսկ առ 'ի նշանակել 'ի լեզուի մերում զառաւելութի բաղդատելոյն քան զնմանն նորին, 'ի կիր առնումք կա՛մ զբարդ անուանս, զո", ամենաչար, դառնադառն, մեծամեծ, գերամաքուր, ծանրծանր, եւն. կա՛մ 'ի բաղդատականն յաւելումք զմակբայս, զածականս, զշաղկապս, եւն. զո", երիցս թշուառական, յոյժ իմաստուն, կարի դժուարին, անհնարին չար, սաստիկ հզօր, ամենեւին գեղեցիկ, եւ մեծագոյն, լուսաւորագոյն եւս, ստոյ սուտ, չար առաւել քան զչար եւն:

775: 'Ի բառս բարդեալս ('ի նախնեաց) եւ 'ի բարդելիս ('ի քաջահմուտ հայկաբանից) մասնին վեց ինչ. որ է 1. ադէ բառից: 2. յօդ բառից: 3. յանգ բառից 4. հոլով բառից: 5. նի- բառից: եւ 6. յեղանակ բառից: զորոց խօսեսցուք 'ի համառօտի:

776: Վասն այդպիսի բարդելի բառից գիտելի է զի անունն կարէ բարդել նախ ընդ անուան, եւ այս կամ ընդ ինքեան զո", արծարծ, բաղբաղայք, պէշպէշ, դէպադէպ, զանազան, ծործոր, մեծամեծ, շեղջաշեղջ, չարաչար, պէսպէս, ջոկջոկ, վաղվաղ, եւն:

Կա՛մ ընդ այլում անուան, զո", արդարասէր, բարենըշան, գահագլուխ, դիւագունդ, եղեռնագործ եւն:

Երկրորդ՝ անունն բարդի ընդ դերանուանց, որք միշտ յառաջադաս լինին, զո", այնինչ, այսորինակ, ինքնաբոյս, իմածին, իւրակերպ, մերազնեայ, միմեանցասէր, նոյնանշան, քոյնակրօն, | եւն:

Երրորդ՝ ընդ արմատս բայից, զո", աշխարհակեցոյցբազմածին, զաղտաղնեայ, դրամահատ, զենընկեց, ըն-

կերպասեաց, թշուառահասոյց, ծովահեղձոյց, վարձա-
հատոյց, անդրագերծ, քաղցրաձայն, և այլն։

Չորրորդ՝ Ը բաղադրեալ-բառերէ, գո՛, ամենօրհնեալ, ա-
ստուածընկալութիւն, գլխակարկելի, ընտրելակից, երրա-
դաբարբառ, մեռելաթաղ, կատարելաչափ, ներ-
դամիտ, անաստուածաշաւիղ, քնքթողալեր. | և այլն։

Հինգերորդ՝ Ը հնգաբաղադրեալց, գո՛, աղօթարար
տուարկայ, ենթակայ, ընդդատաջ, ընթադիր, չաքա-
պարէտ, ըմբռնեալ. | և այլն։

Վեցերորդ՝ Ը վեցբառից, գո՛, այժմածին, դեռակա-
տար, մշտաշարժ, յարաթաթառ, յաւետահրաշ, հա-
նապազաբուղխ, ուշէք, ուշէուք. | և այլն։

Եօթներորդ՝ զանոնս և ՚ի շարակարգէս, ԲՀ, բար-
դեալ կամ անձնեալ բառքս, թէողին, թէ լի,
թէ ակամ, և այլն, որք ՚ի գլխական մասանս ՚ի գործ-
ածին ուրեք։

777։ Բառք բարդին Ը միմեանս կամ ինքնին՝ ա-
ռանց միջարկութեան յօդաւորին տառին, գո՛։ աղատերամ.
բայերեն, դաշերէն. դառնապաման, եղբօրորդի, ձե-
ռընկեց, թղթատուութիւն, ժամերգուն, լուսոյք, ձար
տարփառն, և այլն։ կամ Ը միջ ներկայն դնելով տառս
ինչ, երբու յօդ շաղկապիչս մասանց, այլ են տառքս
ա. է. ի. գո՛, արուեստաշէն, կոկորդախօս, հնարագէտ,
յորդաձնաց, ողջահայլ. ընչած. ամենագործ. և այլն։

778։ Ան եւ բառք. որ կարեն բարդիլ թէ՛ յօդիւ
և թէ առանց յօդի. գո՛, ոտնալուայ, ոտնալուայ։ պարզ
միտ, պարզամիտ։ պարտիզպան, պարտիզապան, և այլն։

Ծանօթ։ Նայեալ տառքս ուղղեալ երբ շաղ-

կալ միաւորեն զերկու բառս, յայն ունի երբեմն զձա-լսմնակ այնց դնելն բաղհիւսական շաղկապս, որ. են. զօ՛, աղուհացք. այբուձի. տանուտէր. ցանկյէր. ուամ և պէտ. հարցուփորձ. կամ հարցփորձ. և այլն։

779։ Յանդուգն նախադաս բառին և սկսեալ երկդ-բառին քննելի է ՚ի բարդուլն, և նախ՝ բառն նախըն-թաց կամ բաղաձայնիւ եղեալ, կամ ձայնաւորաւ։

Բաղաձայնիւ եղելոյ պարզ բառք՝ բազմադիմի վերջնւք աւարտին, և սակաւ են, որ ունիցին զնմա-նակ յանգս, զորս գլխաւորս քննեցից։

Բառք, որպէս, մանկամբ եղեալք անփոփոխ բաղ-դին ը այլս, զօ՛. դիպուածապէտ. ընթերցուածատէր. յօղուածագու. հատուածակալութն. և այլն։

Յանգեալքն. որպ. ուռ. սամկնուն լոյղին՝ ՚ի բայ ձգեալ զվերջին վանկն, են. զօ՛. կորստաէր. կորստագետ. գողտագոծ. փախստակից. ծննդաբաղդ. ծննդակից՝ սերնդագործ. և այլն։

780։ Որք. ուծ. մանկամբ յանգին՝ բաղձօրինակ մասնն ՚ի բարդուլն. գլ. կամ ՚ի բայ թողեալ կայք մանեկ միանան ընդ բառս. զօ՛. արբումն. արբշիռ. ընթերցումն, ընթերցասէր . . . խօսումն. խօսակց. խօսա-կից . . . արդելումն. արգելանոց . . . ծնունդն. ծնն-ծոփորդ. թխումն. Խժոնացս . . ՝ լսումն. լսակ, և այլն։ Իսկ կամ անփոփոխ կամ սակաւ փոփոխումն միանան ը այլս, զօ՛. ուսումնասէր, երգմնագոյց. [և այլն։

781։ Բառք ուՄն. մանկամբ եղեալք. կէր-կին եղանակաւ բարդեալ լինին։ նախ՝ թողլով ըն մասնիկն. միայն արմատն միանայ ը բառս. զօ՛,

Օրհնութ. օրհնաձայն. օրհներգու . . . պատմութ. պատմագիրք . . . ողորմութ., ողորմաշնորհ . . . խնդութ., խնդամիտ, խնդալից . . . խրթնութ., խրթնատեսակ . . . առաքինութ., առաքինասիրաց. | և այլն:

782: Երկրորդ՝ պահելով զմասնիկդ, ութիւն, և այն՝ կամ անփոփոխ ուղղական հոլովով, կամ սեռականաւն մտանելով 'ի բարդութի, զի զայսպիսին չեն միաբան նոյն իսկ մխիթարեան միաբանք, յորոց հայրն Գաբրիէլ կարծէ (Քերակ. էր 214) ուղղականաւ գրելի, փրկութեանագործ. զօրութենականք . . . և ասէ կ չէ զգրելն, փրկութենագործ, բայց կրօնակից նր հայրն Յարութի, որ երկու ամօք յառաջ տպեալ է զբառագիրսն հայ, և գաղղ. տակաւին գրէ, բնութենակէ, զօրութենակից, փրկութենաբեր, Այս հարկ է գրենել զհնագոյն ձեռագիրս նախնեաց, և ըստ այսմ վարիլ:

783. Դրադէմք՝ որք միոշ, էութ. եզերին, 'ի բարդելն թողուն զտառն, ո., և եթէ աներևոյթ բայ միանայ ըբառս, զօ՛, հաւատչէալ կատարելահասակ . . . . աստուածէալ, առաքելախօս . . . ձեռնէալ, մանկաթող, և այլն.

784: Իսկ 'ի բառից ձայնաւոր տառիւ եզերեալց յանդէալքն, է, տառիւ՝ անփոփոխ բարդելն յօդիւ կամ անյօդ, զօ՛, բազէակալ, բազէկիր, մարգարէախօս, բոբէահամար, քուէարկու, յէսաէածին. | և այլն:

785: Բառք ու տառիւք վերջացեալք նոյնպէս անփոփոխ բարդեն անյօդ կամ յօդիւ, զօ՛, առուամէջ, արուարձան, արուագէտ, լեզուախօս, մեղուաբոյն. ուրուապաշտ որոյ նախատիպն երևի լինել ուրուբուաքարակ, ձուաձև. | և այլն:

786։ Իսկ բառք, որք 'ի, տառիւ եզերին, կրկնակի ժամեն 'ի բարդուլ. մի՝ պահելով զնոյն տառ, և՝ կա'մ յօդիւ միանալով ը բառս բաղաձայնիւ սկսեալս, զօ", շողիալից, ոսկիաձոյլ, սնոտիասէր, կղզիաբնակ, ալիաջան, արփիափայլ, միածին, գլխազարդ, հոգենիւթ, ըխահանճար, ձիավարժ; թիաքարշ, գոտիածու, ձիխատուր. | ևն։

Կա'մ առանց յօդի կապելով ը բառս ձայնաւորաւ սկսեալս, զօ", միանձն, յուղալիկ, ձիանդամ, միօրեայ միեղջերու, հոգիընկալ, հեռիոստ։ | ևն։

787։ Այլ միւս զձայնաւորդ 'ի 'ի բաց բառնալով կամ ը տառից ա, ե, է, փոխելով, զօ", զինարբու, ազանակեայ, այգեգործ, արծուէնշան, բազմէպան, գոտեմարտ, տարեգլուխ, պատասխանատու, խնամեխօս, տեղափոխ, հեռաբնակ | ևն։

788։ Երկրորդ բառն բարդութ՝ նոյնպէս կա'մ բաղաձայնիւ սկսանի, կա'մ ձայնաւորաւ։

Սկսեալքն ձայնաւորաւ ունին զանփոփոխ կանոնս առաջին՝ զի և առանց ինչ կրճատութ սկզբնաւոր վանկին՝ գնան միանալ ը յառաջադաս բառից, որպ տեսաւ ('ի 786)։ յորս յաւելցին և ոտակաւս. | բնմ. բաստ, գառնարբեց, ըթանկին, դաշերեց, ընակեռդ, կխնշ, խորխմատ, փոքրոգի, կենցաղօգուտ, միջօր, քաջուսումն, ևն, բայց 'ի բառէս ձգօրէօր, որ բարդի 'ի բառիս, բարի, արտ։

789։ Երկրորդ՝ զի ո՛չ երբէք առնուն յառաջքան զ[illegible]քեանս զյօդաւորիչ տառսն ա, ե, է, թէ՛ ձայնաւորաւ, և թէ՛ բաղաձայնիւ եզերեալ իցէ բառն նա

խընծաց, վոյ ողբական բարդուի է ածըն ոմանց |
աղդաօղուտ, միածնակէջ, ածապաղդ, պուղահեռատամն.
ևն, զի չունիմք այդմ օրինակ 'ի նախնեաց.

'Ի բաց առեալ լինին շաղկապքս ո–, է–, որք ու-
րեք երբէք յառաջեն քան պձայնաւորս, զօ". երկթ-
ևեկ, արուէգ, եղևէջք, ևն, զի այսպիսի բառք ո՛չ
համարին տիրապէս բարդեալք:

790: Իսկ բաղաձայնիւ սկսեալ երկրորդական բառք, չունին ինչ խոտորումն, զի կարեն միանալ յօդիւ կամ անյօդ ը̅ նախադաս բառս, որպէս յամ̃ օրինակսդ տեսաւ 'ի վերոյ:

791: Այսն հոլովոյ բարդելի բառից գիտեա՛, զի նախ՝ 'ի յառաջադաս բառից ոմանք ուղղական հոլովով միայն կային ը̅ յետադային, զօ", աստուածատու, բարձրագագաթ, գանձապետ, զգեստապահոյր, խաւարասէր, Ջոխաբան, հիմնարկու, ցայգապահութիւն, պետընկէց, սեւնաձև, բերանայոյծ, խաշնարած. | ևն:

792: Երկրորդ՝ մեծ մասն բառից բարդի միայն սեռականաւն կա՛մ ամբողջ, կամ 'ի բաց թողեալ զ յետին վանկն կամ զտառն, զօ", դէղ, փէշէ, դիզաբան իղձ, ըղձալեբոտ. սխրահար. կշռաձև. մանկավարժ. արբերահօս. անասնադարման. ժողովրդապետ. կայսերապատ. ձկնորս. նռնաձև. շանագլուխ. տանուտէրն. | ևայլն:

793: Երրորդ՝ են բառք որք միօրինակ բարդին թէ ուղղականաւն. թէ սեռականաւն, զօ", արևն, արեան, արիւնահեղ, արինակից . . . էշ, իշոյ, էշայծեամն, իշավար . . . ծաղիկ, ծաղկան, ծաղի-

կըճիւղ, ծաղկազարդ ... հայր, հօր, հայրասպան. հօ-
րաքոյր ... այր, առն, այրաթող, առնապատկեր ...
սերմն, սերման, սերմնակալթ, սերմնավաճառոյց ... գլուխ
գլխի, գլխակն, գլխապետ. | Են:

794 Չորրորդ՝ անեզականք են, եղեալք 'ի բայ
ցուցի մասնեն կամ կրճատ սեռականաւն, որ՛, աղի՛
աղէկ. ծ. ածառուք. երախտաւորուք. աղէխօսիլ. հայ-
րենասէր. ընկալակ | Են, կամ ամբողջ սեռականա-
ւըն, որ՛, բարիք. բարեաց. բարեացակամ .. չարիք.
չարեաց. չարեացապարտ ... լերինք. լերանց. լերան-
ցամէջ. Են:

795: Հինգերորդ՝ անեզականք միայն ։ տառիւ յոգնակա-
նացն ք կամ սեռականաւն ամբողջ կամ կրճատ բայ
դեալ լինին, որ՛, մարգանձին. մեղայածին. կանանցա-
պետ. ապստամբակցորդ. դիցապաշտ. կենակից՝ մեղա-
դիր. օրինագանց. ազօթասէր. խօսակից. աչացաւ. | Են:

796: Կամ՝ հայցականաւն լինին բարդեալ, որ՛, կեն
սառիթ. մեղսաձաշակ. օրէնուսոյց, | Են:

797: Վեցերորդ՝ անեզականք որ եղերին 'ի ան.
կամ ուղղականաւն բարդին 'ի բայ ձգեալ դ վանկդ
որ՛, ազաչանք. ազաչակից. դ բօսանք. դ բօսասէր.
թշնամանք. թշնամադիր Են, կամ սեռականաւն կըր-
ճատեալ, որ՛, առձանք. առձանաբաց. և այլն:

798: Իսկ երկրորդ բարդելի բառն՝ դրեթէ միշտ
ուղղական հոլովով դնի, բաց 'ի սակաւ այս բառից,
Երեքսայրի. երկդիմի. հինաւուրց. միամօր. քառակուսի.
երեքբերան. որք երեւին սեռականաւն բարդեալ:

799: Գտանին առ մեզ և յետագայ բառք փո-
խեալ հոլովով և նախդրօքս ընդ. 'ի. առ. բարդեալք,

որք երբեմն միայր, և երբեմն անջատեալ դրին զօ″, խոչընդակն, այլընդայլոյ, նոյն ը՟ նոյն, որոտ ը՟ ոտ, ա-փիլբերան, զառ 'ի թաւի, գլխիվայր, բանիբուն, գեր-կընդխառն, պատ 'ի պատ, խիտ առ խիտ, | ևն:

800: Բարդելի բառք ո՛չ փոփոխեն զթիւ հերեանց, այլ եզական պարզն եզակի թուով մնանէ 'ի բար-դութ, և անեզական պարզ անունն՝ յոգնակի նշանա-կութ. գնայ 'ի բարդութ, թէ՛ նախադաս լինելով՝ որպ տացաւ 'ի վերոյ (794]. և թէ՛ յերկրորդ տեղւոջ դասելով, ոմք են բառքս, Աշամէջք. թօքառաջք. արգելավանք. հողմայոյզք. ծակառք. բարձրագահոյք. յորդահոսանք. հրահոսանք. բաղարջակերք. կլորա-կամք. հարկապահոյք. ձիթահանք:

801: Բայց գոն անեզականք առանց * տառի 'ի վեր-ջըն դասեալք, զօ″, յոգնամիտ, կրքոլամիտ, յօժարա-կամ, այլափառ:

802: Յոգունս բառից ցուցանէ վերջնակն կըճատե-լոյ զբառս 'ի բարդութ. անդ, որ քառակի պատահէ, նախ՝ են բառք որք առանց փոփոխութ. լինին բարդքն, զօ″. զե-ղատեսիլ, լայնախորհուրդ, հրեշտակաձև, ճաշածամ. ևն: երկրդ՝ են յորս երկոքին ևս կըճատին կամ փոփո-խին, զօ″, երկդիմի, բազմապիսի, լուսատու. ևն երրդ՝ երբեմն առաջինն միայն ամբողջ, և վերջինն փոփոխի, զօ″, աշխարհալիր. գործառնաց. մարդածին. ևն, չրրդ՝ յամանս առաջինն փոփոխի և յետինն միայն ամբողջ, զօ″, բարեսէր. պաղբոդէմ. կարմրագեղ, ևն:

803: Ծանօթ.: Ազդ առնեմք ուսանողաց մերոց 'ի բարդութ. բառից սպառկառ կալ ինչ ինչ կարևոր ըզ-գուշութեյ, և ծանօթութեյ, յորոց նախ 'ի կամիլն նա-

րորդ բարդել զբառ. ինչ հարկաւոր, արդ՝ թուն լեցին անկորուստ պահել զօրութիւն նոցին, զի կը ՚ի հոլովել և ՚ի հեղուլ կանխընթացն և զհետագայ բառն՝ մի՛ կ-րկյէն արտաքակայն տառք կրճատմամբ: ՚Ի պէտս օ-րինակի առցէն բառքս | որբայնաբան, որբայնագիրք, որբայնագործ, որբայնաչարդ, որբայնակատար, | (՚ի հին և ՚ի նոր բառագիրս Մխիթարեանց տպեալք). յորս զատուցեալ կ'կիրջնական բառսդ, բան. գիր. գործ. զարդ. ևն, Տեայ ուղղողն, որ ո՛չ ձայնաչի յայտ-նապէս, թէ արդեօք բարդեա՞լն իցէ ՚ի բառիցս, ուղղէ-ալն, թէ կրճատեալն բառիս ուղղականն: Եթէ առաջինն՝ ուղիղ են յարաբարդքն, որբայնաբան, որբայնագիրք, որբայնայեալ, որբայնուլի, (այլ ղիւցայնացեալ. դիւ-ցայնուլի) ևն: Իսկ եթէ երկրորդն, վրիպակ մեծ է ՚ի բարդութեանդ, իբր զի բառն չէր (որ նշանակէ հէտե-ւն.]. ո՛չ երբէք կրճատի ՚ի բարդութիւնս կամ յածանց-մունս, որպէս յայտ է ՚ի բառիցս, զանայան. այլա-յան. փոխառանուլի. բաղայանուլի. անդայանուլի. զար-մանայանուլի. | ևն:

804: Երկրդ՝ ՚ի բարդել զբառս՝ հարկէ ունել ըղ-ձեմնական օրինակ ՚ի նախնեաց. բայց պտղաբերական և դշաատրակս, և ո՛չ զմտրակամնոս, զի են առ նախնիս բարդութիւնք, որոց չէ՛ մարթ նմանել, այլ են՝ օրինա-կի աղագաւ՝ բառքս, | ղիւցայն. նկեղեցորհնէք. խաչ-օրհնէք, հիմնարկէք. ձեռնադրել. ծննդածառել, բե-նատեղ. ցնտառեայ. հայնեդղու. | ևն:

805: Երրդ՝ ՚ի բարդելի բառից են որ դոյական են. և են որ ածական, խոկ յետ բարդութեան ըստ կիրառու-թեան թերեթողին մարթ են նշանակել ամենայն իբր գոյական, և ամենայն իբր ածական, բայց ըստ հանդերձեալ խոսելով թէ գո-

յական ը գոյականի կապի, բազում ուրեք ծայ գոյա-
կան, զօ՛, Ոսկեձեռաջոյր. ոսկեփայլաքաղաք. ամպերէց.
բազմաքար. բանակետղ. դաշտագետին. եղբօրորդի.
ժամանակակից. և այլ բազում.ք:

806: Իսկ ուրեք երբեք փոխին յածական, զօ՛, ար-
ծաթատէր. ղարանագործ. երկաթագիր. լծագամու-
ւանդ. խաչադրոշ, հրաբերան են:

807: Իսկ եթէ գոյական ը ածականի կապեսցի, զօ՛,
հրակերպետն. կամ ածական ը ածականի, զօ՛, չարա-
փառաշ, և կամ ածական ը գոյականի զօ՛, մեծամիտ,
են, գրեթէ ամ՛քեան փոխին յածական:

808: Ջոր՝ բառք ՚ի բարդութի մտեալք՝ բաղդա-
տին առ միմեանս քառակի, ո՛յն է՝ իբր ածական, իբր
յատկացուցիչ, իբր խնդիր, և իբր շաղկապեալ, իբր
գլի, Ա. բազում ուրեք առաջին բառն ժամծի իբր
ածական եղեալ ՚ի վր երկրին՝ ՚ի ցուցանել զորպիսութ
նորին, զօ՛, առոյգամեձ, ռ որոյ անձն է առոյգ, առա-
քանասէր. բարեբարոյ. գեղեցկաձայն. ղառնահամ. կաղ-
բաղէմ. մեծամիտ. չրեկալ, ճիւրաթևեալ. են:

809: Բ: ՚Ի բազում բարդութի՝ առաջին բառն է
յատկացուցիչ և երկրորդն է յատկացեալ զօ՛, Աստուածապատկեր.
աստեղատուն. արջառաջիլ. բաղկեպար. բառագիրք.
գարեջուր. գետաբերան. գլխահարկ. ծովեզր. նաւա-
պետ. վարժապետ. քերթողի. հօրաքոյր. հօրեղբօրորդի.
շարադրութ. գաղափարմանէս:

810: Գ: ՚Ի հոլովական բարդեալս՝ խնդրող բառն
կայ ը խնդրեալ բառի, և հասարակօրէն՝ երկրորդն է
խնդրող, իսկ առաջինն խնդրեալ, փոխանակ զի երկրոր-
դական բառք մեծ մասամբ են արմատք բայից, որք թէ

ը սեռից գլխաւորայն խնդրեսցի. թէ՛ ը եղերաց գործո-
ղութեն կամին առնել առ խնդրոյս զբառ ինչ խնդրել
՚ի սմանէ հոլովս, և յայս առ իս առաջին բառն միշտ է
ցուցանէ հոլովման: Նաև յայսպիսի բարդութիւն հանա-
պազ մտածել ի է երկու ինչ, մի՝ բայական սեռն ՚ի կըզ-
բառին, որ ընդ կամ ներգործական նշանակութ, ըստ
մտաց, օր. ընծայութիւն, կամ կրաւորական նշանակութ ըստ
մտաց, եւ, չէ, ընծայութիւն: և միւս՝ հոլովն առաջին
բառին, որ թէ՛ և ը մերձիմսնալ կանոնաց բարդութ
եղել լինի յաւելմամբ, կամ ՚ի սեռական, առ այն
միշտ ը հանդերձ խնդրոյ բառին՝ նկատի եղել յայլ և
այլ հոլովս, առանձնապէս:

՚Ի հայցակ: օր. Որդեսպան (սպանող որդոյ). պատկե-
րապաշտ (պատկեր պաշտող), լեզուաբան, լուսա-
տուու, երկնագէտ, ամենաբեր, դիւաբան | ևն:

՚Ի բացառ. օր. Ձեռապատիւ (յայլ պատուեալ). ա-
նեկաշէն. խորշակահար. հողածին. դեւալլուկ. երկնա-
հասան. հողեհանգ. | ևն:

՚Ի գործիական: օր. Շնորհազարդ (շնորհօք զարդարեալ).
ծիրանազգեաց. դժուարաբոյթ. զարդախոս. ձորապատն.
խանձարրապատ. | ևն:

՚Ի տրական: օր. Մեղսապարտ (մեղաց պարտաւոր).
երկայնահայեաց. Ձանձրացուցանող. | ևն

՚Ի ներգոյական, օր. Ծովամոյն (՚ի ծովու սուզեալ).
գետընկեց. ՚ի գետ ընկղմեալ. բանտապահ. գիշերա-
գնաց. ՚ի գիշերի գնացող. աշխարհակալ, ալեծածանեալ.
ևն:

811: Գտանին ևս բարդութիւնք, յորս խնդրողն առաջ
միշտ թէ՛ ներգործականի, թէ կրաւորականի, յայս-

ռակս և խնդրին ըստ հաճոյից նորան փոփոխէ զհոլովն, զօ", Ճանաչայոյ, կոչէ խօսնել, յայսօր զբարկուլ, և ցայտեալ ՚ի բարկուէ. ևն:

812: Գ· Ոմնք և բարդուքս, յորս բառքն դը-նին ընկ երբեմն շաղկապեալք յայտնի կամ ծածուկ, ոչ թէ մին իբր մեկնիչ կամ բացայայտիչ միւսոյն, զօ", արջնդրը. այսպնակատակ. գիւղաքաղաք. դարակաճատ· ածայլոտկան. արքայհայրի. ևն:

813 Նոյնպէս: Ժ: ՚Ի քնաւորկ կոմմայս, որ ուսուցին ՚ի բաց տար ձ բառս բարդեալս կամ բաղադրեալս ՚ի նախադաս մասնկանց, Ո՛ն, ապ. առ. ար. ը. ը. բաղ. տար. համ. ևն. և ՚ի վերջադաս բառիցս, բար. պէս. օրէն. զան. ևն:

814: Նոյնպէս: Ի: Դասատուք մի՛ թողլ տայցեն ան-կատարից նմանաձևել գնոյս ըստ չորեցունց եղանակացդ, մի՛ դուցէ զեղծցեն ՚ի ճառատանս, որ չէ՛ ինչ օտար ՚ի տհաս մտայ, զի ո՛չ այդպիսեաց, այլ ՚ի զարգացե-լոց պէտս նշանակեցի, ոչ զի առաջնորդութ քաջա-հմուտ դաստիարակի մարթասցին ուրեք նմանօրինակ ճխաբանել:

815: Հինգերորդ՝ վս հոլովոց բարդ բառից գիտեա՛, զի գրեթէ յամենայն վերջին բառն հոլովի, յորս են ամենք, որք զպատկեր հոլովոյն ո՛չ փոփոխեն, այլ ոչ հոլովեն՚ի լինելն պարզ. Նոյնպէս և յետ բարդութեն ձևանան, զօ", բանկրօն. ձայն. սեռ. կէտ. թէ՛ պարզ, և թէ՛ բարդեալ, զօ", սրբաբան. սրբակրօն. քաղցրաձայն. նոյնասեռ. ժամանակակէտ. ևն, հոլովին ըստ առաջին պատկերի:

816: Բայց են բաղդումք, որք ՚ի պարզութեն այլ, և ՚ի բարդութեն այլազգ հոլովին, զօ", գլխ. գիր. ձև,

նխաթ. բեր. գործ. կապ. եւն, 'ի պարզումն հոլովին ը̄ երրդ. պատկերի, իսկ յետ բարդութն, Մեծագին. ձեռագիր. քառաձեւ. քառանիւթ. պտղաբեր. չարագործ. եւն, հոլովին ոմանք ը̄ առաջին, եւ ոմանք ը̄ երկրորդ պատկերի:

817: Յառաջին մասին վասնակ եղէ զումարել ըդ-նոյնահոլով բարդս ը̄ խառնաքանչիւր պատկերաց. գի տառ՛ի այսպ ունելով մանկանց զորոշեալ կանոն ինչ, մի' հարկեսցին յոյժ վարկանել գիտել առ բառաքնիս հինս եւ նորս, որք 'ի նշանակել զ հոլովս եւս նմայանց բառից՝ չեն միաձայն ո՛չ ը̄ ինքեանս, եւ ո՛չ ը̄ այլգոր բազում փորձիւ արժան էր հաստատել, թէ ո՛չ արդեւոյր կարճուկ գրոյս:

818: 'Ի սակս ծանօթութեան, զոր յառաջին մասին (38) առաք զածանցեալ անուանց, յաւելումք աստանօր զհետագայսդ:

Որով կանոնօք բարդէին անուանք ը̄ իրեարս, նաքումբք եւ միանան ը̄ աննշան մասնիկս, այն է, կա՛մ ամբողջ ուղղականն, կա՛մ սեռականն անփոփոխ կամ կրճատեալ, եւ կա՛մ գործիականն սակաւ ուրեք՝ միանայ ը̄ մասնկանցն երբեմն առանց միջադրութե տառից. եւ երբեմն հանդերձ միով 'ի տառից, ա, է, ու, եւն, զ օ", ոխ, առանցքան, տանջենական. տանջենայիս, զորս եւ 'ի յառաջագս օրինակաւ փորձեա:

819: Ո՛չ գոյական եւ ածական անուանք միայն, այլ եւ դերանուանք (122), ընդունելութիւք, մակբայք 240, եւ շաղկապք 255 կարեն ընդունել զածանցական մասնկունս, որպ տեսցուք եւ առաջի:

820: Մասնիկքս թէպէտ առ հասարակ աննշան

ասին, և են իսկ մեծու մասամբ, զօ՛՛, յի՞, ոյ, ու, ևն. սակայն են 'ի նոսին, որք յայտնի կամ ծածուկ նշանական են ըստ պատահման, զօ՛՛, այն, որ, եա՞, ած, ակ, գին, ևն. բայց այսոքիկ ո՛չ դադարեն 'ի լինելոյ ածանցից մասնիկ, և ո՛չ փոխին 'ի բարդից բառս, այլ կարի յոյժ տարբերին յայնմանէ, իբր զի 'ի բարդութեան երկոք բառն է կատարեալ անուն նշանակման, և չունի ինչ վերաբերութիւն առ նախադաս բառն, բայց ինքն է պայման, զոր ասացի 'ի 803—815. իսկ մասնիկքս նշանակեն զպարագայսն ինչ առ նախատիպ բառն, կամ զկապակցել ինչ ընդ այնմ, օրինակ իմն, զտեղի նախատիպին, զստացօղն զնախատիպն, զգործօղն միջնորդութեամբ նախատիպին, զարտադրեալն, զնուազեալն, կամ զառատացեալն նախատիպաւ, կամ զայլ ինչ այսպիսի, որոց գումարն բովանդակի յերկոտասան կարգս, որք անուանին, մասնիկք 1. Արտադրականք. 2. առատականք. 3. գործիքականք. 4. ենթակայականք. 5. թըւականք. 6. հայրանունականք. 7. նուազականք. 8. նոյնականք. 9. ստացականք. 10. վերբերականք. 11. վերացականք. և 12. տեղականք:

821: Արտադրական կոչին մասնիկքս Ած, ածոյ, ածու, ուածու, ուածոյ, որք յարեալ յարմատս բայից, յուցանեն զիրն արտադրեալ նախատիպ բառիւն. ըստ իմաստից դրածելոց, զօ՛՛, Արարած. այրեցած. ձուլածոյ. կոփածու. զանգուած. հիւսուածոյ. ևն. ըստ իր այլեւայլ հոլովել | ևն:

822 Առատական կամ յաճախական ասին մասնիկքս, Ալ. Գին. եղ. եղէն. ժէտ. ժոտ. ըն. կէն. կոտ. ձոր. չոտ. ոտ. ոտի, ու. ուտ. ուտ. ըն. ւէտ. ևն, զի կըցեալ 'ի նախատիպս նշանակեն զիրն առատացեալ այն-

ունի. կամ առանց յաւելուլ յայնիք, զո՛, Խոլխորատ, հրատ, ցաւագին, հանճարեղ, աղտեղի, ախտաժէտ, ննջաժամ, ցաւալի, հիւսկէն, կոճկէն, ծակոտկէն, հաժկուտ, յաղթկոտ, գինեճան, պաղշոտ, ծակոտ, զայրատի, հատու, յեղյեղուկ, ադտադուկ, ծարաւ-ուտ, ագմուտ, բերրի, պտղաւէտ, և այլն:

823: Գործիքական անուանին մասնիկքս, Ան. ակ. ան. եակ. ի. իկ. իճ. իչ. կան. կէր. ձակ. ոցք. ոց. ու. ուչ. ուտ. քան. ար. և այլն: զի ի գ բառն՝ յոր յարին ցուցանեն իբր գործի, կամ առարկայ և ընդունակ գործե-լոյ զայն, որ ասաց, օր. որոնելաւ զո՛, Առնաձուծ. կա-բուակ, խիթան, իշխան, ուղղեակ, գործի, ադաւրի, գրիչ, կարպասիչ, ասուիճ, պատիճ, մարտիկ, երգեցիկ փաճ...ական, օթևական, գաւձկան, խոհակեր, հա-մոցակեր, փակաղակ, կշռորդ, սրոց, խարտոց, եր-կրրպագու, տեսուչ, ընկալուչ, պարգուտ, նուա-գարան, բացարան, ազաչաւոր, ժառանգաւոր. և այլն:

824: Էնթակայական կոչին մասնիկքս, Ան. այ. ի. իկ. իչ. կան. ոյ. ոկ. ուտ. ցու. որ. և այլն: իբր զի ա-ռնին զայնպիսի իրաց, որք յորժամ ընկալեալ լինին նախա-տիպ բառին, յոր յարին մասնիկքս, որ ներգործել, ըն-կալ. ընդունելութեանց, զո՛, Անկողին. ասուպաց. յարգի, ամուսնի. փոխառնելի. ամբարիշ. լուծական. յարգոյ. հաճոյ. յեղյեղուկ. կեղծանուտ. շիջանուտ. մաշկաճա-ցու. քահանայացու, պատժաւոր, պարմանաւոր:

825: Թուական ասին մասնիկքս, Ակ. ան. եակ. եր-եակ. իմ. իր. կան. կի. կին. որդ. րորդ. պատիկ. չէան. չին. և այլն: զի յարին ի բառս թուոց, զորոց ասեմք, զ՚նշանակութիւն մի խին, և ասեմք ոչ. զո՛, Միակ միջնատան, քառեակ, եօթներեակ, առաջին, երիր,

չորիր. միական. երկական. նախկի. միակի. չորեքկի. քառորդ. երկրորդ. հնգապատիկ. տասնեքեան. եւթանեքին . | և այլն։

826 : Հայրանունական կոչի մասնիկքս, Ս՚ոյ՝ անոյշ կամ անուշ. ուհի. էայ. էան, ի. էի. նոս. ձան. ու. ունի ունի . ցի · և այլն ։ Որք զի յարեն ՚ի բառս նշանակօղս վայրի լինել, զհեզինակ որք, զտեղին քաղաքաց կամ գաւառաց, զծնողն. զհայրենին. զգերդաստան, և այլն։

Պիւթագորայք. սեբաստանոյշ. կամ սեբաստանուշ, թըր մանոյշ. խոսրովիդուխտ. քրիստոնեայ. հայկազնեայ. Թոռնեայ. պօղոսեան. արիոսեան. քեռի. հանի պարսիկ. հնդիկ. սարակինոս. նեստորեան. պղատոնական՝ հօրու. մօրու. փարդանուհի. Թագուհի. արշակունի. մանդակունի · փարխեցի . անտիոքացի . կոստանդնուպոլսեցի և այլն։

827 : Նուազական կոչին մասնիկքս , Ս՚կ. ակ. ուկ. իկ. ուկ, ոյկ. ուկ. և այլն։ Զի ցուցանեն զնուազեալն կամ զպակասեալն պարզ բառին, յոր կցին են զօ՛, Նաւակ ձորակ. մանուշակ. որդեակ, ականջատ. ձեռնատ. այրի. ձորձիկ. քաղբիկ. Թոռնիկ. փառնիկ. զանձանակ. գրքոյկ։ Ճնճղուկ. սկնդուկ , և այլն։

828 : Նոյնական աւելն այս մասնիկք. Ս՚կ. ակն. ոյն. ան. ար. եր. եղ. է. էն էր. էի. ձան. մի. ոգ. ոյ. ոտ. ոտի. ուտ. ուն. ունի. ունչ. ուչ. ուած. ակ. րան. ջեայ. և այլն։ զի բառք անանցեալք սոքումբք նոյնանշան միան ըն նախադասին զօ՛, Կառնակ. տեսակ. դիակն. ամենայն. պատուէրան. կուսան. տիպար. անջրդի. փաթթար. կենդանի . նմանի. կաթիլ. տեսիլ. տեսիլ. բարեպաշտիկ. Թշուառական. կրաւական, փակեմի . նորոգ . երեկոյ. սարոտ. օտարոտի հնոտի. աւելորդ.

կցորդ. ցածուն ծերունի. անտէրունչ. վայելուչ դատաստան, գումարտակ. դիպլին. խոլին. կերպարան. դաշնաքեայ. և այլն:

829 : Ստացական առին մասնիկքս. Ակ. ան. ար. եայ. եան. էմ. էն. ի. ին. իմ. իան. նոյն. նակ. նի. չի. ուղ. կամ օղ. ույկ. ոյն. ով. որ. ու. ւին ուր. ըն. ըն. օտ. զի ցուցանեն ստացողն ինքնութեան, կամ զայն, որ ունի զնշանակեալն նախադասին, զօ", Դիմակ. պարապակ. սրթան. դեպան. իմոզան. մոլար. արդար. բազմաչեայ. հատանեայ. միօրեայ. քառակերպեան. գունեան. խոհեմ. համեմ. նըկարէն. ծուէն. մտայի. ծարաւի. բաժին. լուսին. ուշիմ. բանական. բարեմոյն. հօրամոյն. խոտորնակ. յաղթանակ. լեզուանի. բոլորշի. լայնշի. ձախող. ետանձող, ետայրոյկ. ողջոյն. պարոյր. բեկոր. հատոր. քաղցրու. մտերիմ. օխորիմ. թեւաւոր. լուսաւոր, քառասնաւոր. ծանօթ. զգօն. կտրօն. կարօտ. կարճատօտ. ևն:

830: Վերբերական կոչին մասնիկքս, Այ, ային, այն, եակ, եայ, եան, եղէն, ի, իկ, ին, իան, մի, նի, ուկ, ունի, ջի, ուր, ևն, դ է ցուցանեն զիր այնպիսի, որ վերաբերի և պատշաճի առ նախադասին, զօ", Արամայ, ակամայ, մարդկային, ծնային, ծովային, վաղորդայն, մաշկեակ, հիւսեակ, աչեայ, միօրեայ, ուետչեայ, առհաւատչեայ, գունեան, ժամանակեան, հողեղէն, արծաթեղէն, երկաթի, կօսցի, առնի, բնիկ, գուեհիկ, խառարին, երեկոյին, մարմնական, շինական, եղական, փողեմի, հայրենի, մայրենի, յայտնի, մատանի, խողենի, նշենի, գեղջուկ, սիրունի, սանսցի, քաղաքացի, երկրաւոր, կարեւոր: Այնպէս, ինքնուր. ինքնական: իւրական, իմոյական:

831։ Վերայական. կամ բացայայտական կոչին մասնիկք, Ո՞ւր. այն. ան. անդր. աստ. ըստ. ընդ. ընդո. ընդտ. ըլ. ըստ. ըան. այլ. այդ. ուստ. ուստիան. ուլ. ուղ. ուռ. ունդ. ուստ. ուրդ. ուց. ուտ. օն. Եւն. կը ըլ- նշանակներն արմատական բառին, ցուցանեն երբ վերա- ցեալ 'ի թանձր երայ, և գի արմատ ըլլին դիմաւոր բայից. Եւն. գօ",

Հաստատել. ողբալ. ուրալ. կատարած. հրաւիրան. եռանդն. ուրաստ. խոստ. նկրքողեան. կապել, սղոցել. հրաժեշտ. նախանձել. սարսափել. հանգիստ. մլաւիւն. ծափիւն. երկայթ. ձանձրոյթ. ուռոյց. խնդրուած. յօդուած. ջարդուն. գեղեցկուն. մարդկութիւն. թողուլ. քաղցնուլ. նախանձուկ. երկնողուկ. կոչումն. թխումն. մնունդ. ծնունդ. կորուստ. փախուստ. արձակուրդ. յաղուրդ. այտուց. պայրուց. յիշատակ. պաշտօն. կրօն. Եւն։ Եւս խնքնուլ. նոյնուլ. իրուլ. Եւն։

832։ Տեղական ածին մասնիկք, Ո՞ւք, ան, ըան, էջ, էք, գոն, նոց, ոց, ուտ, ուրդ, քան, պան, ստան, Եւն, կը յայտ առնեն շատերին, շղթային, կամ շտեմարանական նա- խատիպ բառին, գօ", Գինետուն. տարածք. լիճեան. օթե- ւան. դարան. կայեան. պատեան՝ կամխարիչ. Ձեռնլի. կախոցան, վաճառանոց. հիւանդանոց, կանջանոց. դըրսկ- րոց. ծաղկոց՝ ձմերոց. ընկուզուտ. շամբուտ. ժողո- վուրդ. կայուրդ. բաղկան. դահատան. առնապան. պար տիզպան. հարմնարան. վարժարան. ծառաստան. բու- րաստան. հայաստան. վրաստան. Եւն։

833։ Ղոնձք. թւ Արթ է ան ուանց երբեմն ան- նուլ գերկրս կամ գիրիս ածանցից մասնիկս, գօ", մի. միաւոր. միաւորութիւն. նոր. նորոգ. նորոգումն. հատ.

հաստատ. հաստատող. հաստատողական: Եւն:

834: Ծանօթ: Է: Նշանակ յետ ածանցութեն ոմանք մնան 'ի նախնի սեռի իւրեանց, և ոմանք փոխեն ըղ-սեռն, գոյականն փոխի յածական, զօ՛, մայր. գոյ. մարդկային. ածակ. և ածականն փոխի 'ի գոյական. զօ՛. չար. ածակ. չարութիւն. գոյակ: Ընդհանրապէս՝ ածան-ցեալքն վերայական մասնկաւք միշտ են գոյական, նոյնպէս և մեծ մասն գործիականաց և տեղականաց. իսկ 'ի մնացելոց ոմանք իբր գոյական, և ոմանք իբր ածական ըստ վարելոյ քերթողին:

835: Ծանօթ: Գ: Մասնիկքս վերոյն փոփոխել և ըղ-հոլովն նախադասելն, զօ՛, ծաղիկ. հոլովի ըստ Երդ պատ-կերի, ծաղկի, կամ: իսկ, ծաղկունք, հոլովի ըստ հինգ երորդ պատկերի, ծաղկանց, պէտս, եւն:

836: Երկու կարծեցին եղանակք բայից. աներևոյթն և տարորոշականն 'ի բայ ընկեցան յայսց գլխաւոր պատճառաց, Նախ զի աներևոյթն և ո՛չ իսկ է բայ, այլ բուն գոյական անուն, որպէս ասացէ առոքև, և ո՛չ իսկ երբէք կարէ զկատարեալ բան կամ խօսակ-ցութի (748). Թո՛ղ թէ զօրեացէ ցուցանել պնոր եղա-նակ ինչ բայի, ապա իրաւունք էր արտաքսել զայն իբր զպախթ շփոթութե և խնդաթիւր դատողութե մանկանց:

837: Երկրորդ՝ առ ուղիղ իմանալ ինչ դատորոշա-կան եղանակ է, հա՛րկ է յառաջագոյն զանազանել և բաժանել յիրերաց՝ զերկուս նրկնաշար տարակայութս հնացեալ ճշմարտութս, որ պէղանակն խոսակցութե, և զեղանակն նշանակութե դիմաւոր բայից: Իբր զի ա՛յլ ինչ է ասել, թէ զոյ եղանակ խօսից կամ խօսելոյ առ

բաղատութ, որ է խօսիլ կոչելով կամ ստորադասելով զգործողութիւն Ա՟ բղձիւ, Բ՟ էութ, Գ՟ տարակուսանօք, եւն, և այլ ինչ՝ ասելն, թէ բայք եղերականք, էջէ, տա-ցէ, էջէ, ուտացէ, համաձայնեալ են ուղղակի առ ՚ի նշանակել զայդպիսի եղանակ:

Լուծքն է ճշմարիտ, և ընդհանուր մտնելի ՚ի մէջ յայլ գիրս, իսկ երկրորդն է մոլար դատողութ. ծագեալ ՚ի չփոփթելոյ զնախատացեալ երկուս ներգործական նշանատութիւն, յորոյ ՚ի ցրումն ասելի է, թէ գ՛ոյ ակամբ առ մեզ եղանակ խօսելոյ ստորադասութ, բայց չէք ՚ի լեզուի մերում յատուկ յաճախ բայի, որ համաձայնեալ իցէ ՚ի նախնեաց առ ՚ի ցուցանել զայդ միայն եղանակ ստորադասութեան

838: Նախ՝ զի լեզուագէտք հեղինակք մեր զստանուն ստորադասականաց՝ անխտիր ՚ի գործ ածեն ՚ի խօսս համաձայնական եղանակի, զօ", Որ գայ առ իս ո՛չ ձաղեցէք . . . որ հաւատայ և մկրտեսցի՝ կեցցէ, | Այնպէս և յայլ բազմաւոր նուագս:

839: Երկրորդ՝ զնոյն բայս ՚ի բազմաւոր տեղիս վարեն ի խօսս հրամայական եղանակի, զօ", ՚Ի քաղաքս սամարացւոց մի՛ մտանիցէք . . . մի՛ ընկալջիք . . . ՚ի ծառայն գնոցա բարեաց և չարի մի՛ ուտիցէք . . . մի՛ զօք խուեցէք, և մի՛ զ.ք զրպարտիցէք, | եւն:

840: Իսկ արդ՝ համաձայնական և հրամայական եղանակին անենեքին հակառակ են ստորադասականին, ընդ որում յայտնապէս առանց կախման վճռաբար և հրամայաբար խօսի մարդն, իսկ ՚ի ստորադասականն ՚ի կախ թողլով և Ա՟ այլով արկանելով, ապա ուրեմն իրաւամբք մեկ ոմանք, թէ հեղինակք ո՛չ առնեին զայդպիսի բայս,

և ոչ ճանաչէին յայնպիսի յանդս զնշանակ ինչ կախման և ստորադասութեան, ապա լծէ ոչ հի՞մն ապականէին և շփոթէին զարարածս իւրեանց:

841: Երրորդ՝ հեղինակք 'ի խօսելն ստորադասական եղանակաւ, անխտիր՝ նա՛ քաղցրագոյն ևս, վարեն զբայս սահմանականս, զօ՛. Եթէ մեռանիմք, կեամք. Իցէ՞ թէ տեսցեն պատուհանք աչայս, . . եթէ յարեայք 'ի քնոյ . . . գուցէ մռայլայց զչափ բնութս, | և այլ բերբառորք: Սպա ճանաչեն և ծանուցանեն քեզ թէ առ 'ի կարմել զստորադասական խօսս, շատ են բայք սահմանական եղանակաւ եզերինք, և չէ՛ հարկ ի խնդիր լինել այլոյ վերջաւորութեց:

842 Չորրորդ՝ հեղինակք զստորադասական եղանակըն խօսելոյ՝ կարմեն միշտ ներգործութ կամ զօրութ յաւելլով զմակբայս, զշաղկապս, և զմիջարկութիս ևս և 'ի վարելն զբայս, 'ի ցէՆ, ոյցէՆ, եզերեալս, զօ՛, Ո՞չ ևս տակաւին դատիցեմ կշտամբեալ . . Եթէ զտա՜լ եղեալ քեզ 'ի մէջ անձանց ջանայցեմք, ե՞րբ ապա յըղձալին քո հասանիցեմք . . մի՛ հանել յինէն զշնորհս, մինչչև մեռեալ իցեմ . . . Եթէ ունկն մատուցանիցես | և այլ անթիւք: Իսկ արդ եթէ յանդուգնք շատ են՛ 'ի ցուցանել զստորադասութիւն և զկախումն, գ՛ի ևս յաւելուն զբառս: Սպա խոստովանին նք, և ուսուցանեն զմեզ գլուխք իւրեանց, մի՛ թէ լոկ յանգս այն չունի ինչ զօրութ 'ի բացայայտել զիօ՞լ զստորադասութիւն, և միւս՝ թէ 'ի կամիլն յայտնել զկախումն, հարկէ է միշտ յաւելուլ զմակբայս կամ զայլ բառս:

843: Յայս ամ պատճառաբանութեց յաղթահարեալ մարթի ամ ոք անկասկած խոստովանել, թէ չէ՛ք ստմալ յանդգուգ բայից, որ ցուցցէ միայն զստորադասական

եղանակ և թէ 'ի բացայայտել. զխօսս ստորադասականս՝ հարկ է յաւելուլ զմակբայս, զմիջարկուլս. ևն:

844: Առ ազատել զմանկունս 'ի մոլորութենէ գիտուէ՝ օրէն եղև արտաքսել և զուրուապատկեր բայս վայրապար դերանուանց կոչեցեալս, որպէս զի ըստ պատահման և ըստ պատշաճի դիմաւորութեան ասացեալքս, յորջորջէ, ուզէ, անջրպետէ, մրրկէ, ջերմնէ, լուսաւորէ, ձիւնէ, հարկանէ, տապէ, լոյծէ, ևն, են բուն կանոնաւոր բայք ունելով զամ դէմս թիւս, ժամանակս, եղանակս, ևն, ապա չիմանամ թէ առ ինչ՞ դերանուանց կոչեն զայնս: Իսկ թէ զայն պատճառեն, թէ յաճախ յերրորդ դէմս վարին, յայսմ՝ ոչ նոյն է միայն, այլ քերթողաց, որ չվարեն զայնս, զի ոչ թէ նոքին պակասին 'ի դէմս, այլ խօսողք պակասին 'ի կամս:

845: Յաւել և զայն, զի թէ զայսպիսիս արժանէր կոչել դիմաւորուրկս, որ այն՝ զի ոչ պատշաճին մարդոյ յառաջին դէմս, ապա պարտ էր ասել, թէ կիսով չափ բայք լեզուիս մերոյ, մանաւանդ չէզոքական քըն ը 192. 207. 208 թուովք եղեալք, լինեն դիմաւորուրկք, զի ոչ ոք 'ի մարդկանէ կարէ ասել ուղղութ՝ յառաջին դէմս, Բառանջեմ, բղխեմ. ընձիւղիմ. թըրխնեմ. ծրտեմ. քոքքոսիմ. զռնչամ. ածանամ. լըճանամ. հիմնանամ. մղիմ. ծովանամ. և այլ անթիւք:

846: Բայքն՝ բացարձակ դիմաւորուրկ կոչեցեալ յայլոց, որք են, 1 Ունկ է, անդէ՛պ է, աղէ՛տք են, անհնա՛ր է, անմա՛րթ է, արժա՛ն է բարի՛ է, բարւո՛ք է, բա՛ւ է, զի՛ղջ է, 'ի դէ՛պ է ըմբռ՛ն է, լա՛ւ է, խի՛ստ է, ծա՛նր է, կա՛մ է, կա՛մք են, հա՛րկ է, ձա՛հ է, մա՛րթ է, յօ՛նձն է, յա՛յտ է, շա՛տ է, պատշա՛ճ է, պա՛րտ է, պի-

տ՛ղ է, պէ՛տք են, սովո՛ր է, վայե՛լ է, փոյթ է օ-գո՛ւտ է, օրէ՛ն է, օրէ՛նք են, | Եւ, երբեմն եղանակաւ վարին ՚ի խօսս մեր.

847: Նոյն՝ սովորաբար կապին ԸՆ աներևոյթ բայս (341.) զօ" | բարւոք է մեզ աստ լինել ... Թէ չա՛ր էին ն՟ր կարէլ ... լաւ է ոչ ուխտել միս ... մեզ ոչ է արժան թողուլ ... հարկ է գալ գայթակղութ. ... զժարդ ոք պատերազմօղ ունել անհնարին աղէտք էն. | Եւ:

Յայսպիսիս իւրաքանչիւր բառ առանձինն նկատի, և ունի զիւր սեփհական պաշտօն, զոր մարթ է ճանաչել վերլուծութ., դասելով զբառսն նախ պարզ շարի. | աստ լինելն է բարւոք մեզ ... ո՛չ ուտելն զմիս է լաւ ... ունելն զպատերազմօղ են աղէտք ... արանանելն ո՛չ է արժան մեզ ... կորզու զրելն առ քեզ եղև կամ ինձ, | Եւ, յորս ոմն տեսանի աներևոյթքն են ... կամ ... էական բայից՝ Բառքն, ..., ..., ..., ..., ..., են ուղղական խնդիր նոյն էականաց, իսկ տրական հոլովքն՝ Մեզ. Ինձ. Նոցա. են խնդիր անուանից, ..., ..., ... | Եւ:

Այդպէս ունիս վերլուծանել և զայլ բազում նըմանօրինակ կազմեալս յայլոց կամ ՚ի քէն:

848: Երկրորդ՝ բայքդ բազում անգամ ո՛չ ԸՆ աներևոյթս, այլ ԸՆ ուղղական անուանս կապին եզակի կամ յոգնակի, զօ" | Այս ... այնպիսի ... է ... բազում ժամանակք են մեր, զի ... է մեզ ... ո՛չ ... են նմա ... այսպիսի ... անմարմին բնութ. չե՛ն ... ո՛չ օգուտ են (...) արքայի. եթէ Թողուս զնա ... հոգևոր էր և զաւրեթ, այլ ... եղեն և նմա նմանեաց ... | Եւ. Յայսպիսիս և նոտարագիր ուղղա

կանքդ են տէր կամ ենթակայ էական բայիցն, իսկ բառ-քըն ըմբռն, յանչն, պէտս, օգուտ, են ուղղական խնդիր նոյն բայից։

Զնոյնն իմա՛ և յայլ դոյնպիսի շարադրութիւնս։

449։ Որդ՝ ե՛ն առ նախնիս բանք, յորս բառն, պէտս, լեալ է ո՛չ խնդիր, այլ տէր կամ ենթակայ էական բայից, զօ՛, | ամ ուրեք մեզ հաւատոյ պէտս են ... թէ այսպէս ջանից պէտս են ... զի՞նչ պէտս էին ճշմարտութեան ... ո՛րպիսում համարձակութե մեզ պէտս են յայնժամ, | և՛ն։ Յայսմ ամի՝ բառս, պէտս, առեալ իւր սեռական յատկացուցիչ զբառսն, հաւատոյ, ջանից, ճշմարտութեան, համարձակութեան, լեալ է տէր էական բայիցն, էր, էին, և պարզ բանիւ իմանի, | ունիմք պիտոյս հաւատոյ, ջանից, և՛ն կամ զո՛ն, կան մեզ պիտոյք հաւատոյ, ճշմարտութե ջանից, և՛ն։

850։ Մատչիմք հուսկ ապա 'ի հատուցանել զխոստմունս մեր, զոր յընթացս գրուես 349. 353 տուաք հաւատ, ցուցանել թէ աներևոյթ բայն չառնու զսեռական տէր բայի, կամ որ նոյն է. սեռականն յարեալ յաներևոյթն ո՛չ է տէր կամ ենթակայ նորին։ Առաջին հեղինակ կարծեաց՝ ոմն երևի եղև Մխիթար Վ. սեբաստացի. որում զհետ չոքան և կրօնակիցք նորա։ Մեզ մանրամասն խուզողութե կրկնեալ զդատդ. ուղի՛ղ ևս թուեցաւ՝ յատկացուցիչ աներևութին կոչել զսեռականդ, քան թէ տէր նորին։

851։ Զերկուս հզօրագոյն շարժառիթս՝ մեզ բաւական ապացուցութե երևեալս, որք ձգեցին զմեզ յայն կարծեաց՝ յայս կարծիս. հանեմք 'ի դատաստան կատարեալ քերթողաց՝ յերկուս պարբերութիւնս, այսպէս։

852: Գլուխ Առաջին:

Աներեւոյթն ըստ նշանակութեան եւ ըստ կազմութեան լինում 1. ո՛չ է բայ, այլ 2. իսկապէս գոյական անուն, սակայն 3. ո՛չ պահանջէ զտէր բայի կամ զենթակայ:

Յառաջել հաստատուն փաստիդ՝ հա՛րկ է ապացուցանել զիւրաքանչիւր նախադասութիւն պարբերութեամբ, յորս սակս ասեմք,

1. Աներեւոյթն ո՛չ է բայ:

853: Զբայն՝ հին եւ նոր հեղինակք սահմանեն այսպէս, | Բայն է բառ նշանական եւ անհոլով, որ ցուցանէ զներգործութիւն կամ զկրելութիւն ինչ համդերձ թուով, դիմաւ, ժամանակաւ, եւ եղանակաւ. | Սահմանս յայտ առնէ թէ բայ ասելով մեք ազգք իմանամ զդիմաւորն. որ նշանակութեամբ, կազմութեամբ եւ յանգիւ իւրով ցուցանէ զգործողութիւն ինչ բացորոշեալ սեռիւ, թուով, դիմաւ, ժամանակաւ, եւ եղանակաւ: Իսկ արդ՝ աներեւոյթն է բառ հոլովական, եւ ո՛չ ցուցանէ յանգիւն ո՛չ զդէմ, ո՛չ զժամանակ, ո՛չ զեղանակ, ո՛չ զթիւ, եւ ո՛չ զսեռ: Ուրեմն սոսկ եւ սխալմամբ կոչի բայ, զի չունի ո՛չ զնշանակութիւն, ո՛չ զպարագայս, եւ ո՛չ զպաշտամունս բայի, այլ փոխել պարտ է զանունն նորին, եւ հարկ է կոչել զայն գոյական անուն, վասն զի:

2. Աներեւոյթն է իսկապէս գոյական անուն:

854: Որ ապացուցանել երեքկին: նախ՝ Աներեւոյթն նշանակութեամբ նոյն է ամենեւին ըստ առաքական, կամ

հեռացեալ առացեալ անուանց, իբր զի՝ օրինակի ազա-գաւ՝ դատաւոր, և դատել, հալածք և հալածել, մատ-նութի և մատնել, փախուստ և փախչել, ծնունդ և ծնա-նել, ամենևին զի ինչ ցուցանեն. Դ. պէտս ընթացողութեան ինչ զներգոյն, անորոշ, անդէմ, և անթիւ, քանզի ոչ խնա-նի ո՛չ գործող և ո՛չ կրող, ո՛չ ժամանակ գործելոյ, ո՛չ եղանակ գործողութե, և ո՛չ թիւք գործողաց կամ կրո-ղաց, այլ ներգործութի լոկ պարզ ձևով բայից:

855: Երկրորդ՝ աներևոյթն ունի զձև պարզական անու-նուն, զի որ որակեն է դիմականն, և առնու զածական 526, որ սեռին է չէզոք, որ ձևոյն՝ պարզ, որ տեսա-կին՝ նախադիր, և ընդունի զածանցեալս մասնիկս, զօ՛, յոյնում, յոլ խոյն, սիրելոյն. կրելոյն. ևն: որ թուոյն եզական կամ անզգական. և ունի հոլով և հոլովա-դասուի որ եղծ պատկերի 74:

856: Երրորդ՝ աներևոյթն կատարէ զձև պաշտաման դիմական անուանց, զի լինի 1. ենթադրեալ ածակա-նաց, 2. ենթակայ դիմաւոր բայի. 3. խնդրող, 4. խընդ-րեալ. 5. բացայայտող, 6. յատկացուցող, 7. յատկա-նալի, 8. յարաբերելի, 9. դիմորոշելի, ևն 535—538: Իսկ արդ՝ եթէ աներևոյթն ո՛չ է բայ, այլ դիմական անուն, ասա ունեմք

Գ. Աներևոյթն ո՛չ պահանջէ զենթակայ:

857: Ըստ ասպարիզեանն նոյնպէս երևակի 'Նոյն' վասն մերլադեալ պատճառաւ, որ զի աներևոյթն ո՛չ է բայ, այլ անուն: Երկրորդ՝ զի ունի զօր բայի, որ դէմ է բո-վանդակութեան աներևութին, իբր զի դիմաւորն յայտնակի պա-հանջէ զենթակայ, զի կրկնում բնութ արդէն գոյացն

մակէ զայն, մ̄ զի նոյն ինքն նշանակութիւն, կազմութիւն և վերջաւորութիւն դիմաւորին ինքնին իմացուցանէ. 1. զենթակայ ոյ զգործող կամ զկրող ոք էր: 2. զուղղ-դէմն ենթակային իւրոյ, զառաջին, զերկրորդ, կամ զերրորդ: 3. զթիւ ենթակային իւրոյ: 4. զհոլովս ենթակային: 5. զժամանակն գործողութեան: 6. զեղանակն գործելոյն, և այլն: Իսկ նշանակութիւն և յանգն աներևութին և ո՛չ զմի յայտնէ 'ի մէջ բերել, որպէս յայտ է ինքնին, այս ունելն զենթակայ հակառակ է ամ̄ հանգամանաց աներևութին, և սեփհական յատկութի է դիմաւոր բայից միայն:

858: Երբ՝ ընծայել աներևութեան զենթակայ ընդդէմ է հիմնական սոյն բայց քերականութեան, որ հրամայէ չխոտորնակել զԸ իւրաքս զմասունս բանին, և զյատկութիւնս այլ և այլ տեսակաց բառից, դասաւորականս յատկայքս սյոս՝ չընծայել այնմ, 'ի փոխանակ ընդգրաւածս միշտ անկորուստ պահել զկանոնս քերթողական կազմութեան, կամ, չլուծանել զշարադրածս միայն ըստ մասց իմաստից առանց պատճառի զըստ կանոնաց հիւսուածոյն, այլ ամ̄ ուրեք յիրաւն առնել զուգիլ կանոնս կազմութեան և կապակցութեան բառից, և այլն:

Իսկ արդ՝ ընծայել աներևութեան զենթակայ՝ զինչ այլ իցէ, բայց եթէ զբայն չփոթել Ը անուան, ըղյատկութի դիմաւոր բայի փոխադրել զդայական բառի, 'ի բաց լքեալ զքերթողական կանոնս՝ զատել միայն ըստ նշանակութեան և ըստ յարմարական իմաստից, և այլն

859: Օ՛ անսուտ Չյմարտութիւն պայս Չամաչեան և խաւտոյանս բաղմամտաքառին Գաբրիէլ վրդպի ...կ, եր. 297, ուր իրաւամբք ստգտանէ զխաչատուր բռձանայ,

(որ զանծանուցեալ անուանս՝ ընդունելութի կոչէր, և զմա-սունս բանին՝ ը̄ նշանակութն միայն զատելով՝ ը̄ իմ-աստս խառնակէր, են) Թէ՛պէտ և այլուր, (էր. 351) ինքն եւս հակառակ ուղիղ դատողութ իւրոյ՝ անկեալ վար-դապետութ գոյական բայանուանց՝ ուր բանն ընծայէ, յայտ է, թէ ը̄ նշանակութն միայն զատելով, կամ այլ այլուր [էր. 327] ասէ, թողեալ զքերականական կազ-մութն՝ ը̄ մտայն միայն զատելով, որով և խառնակութ բերէ քերականական դասմանց, և յինքեն ճշգրտէ զատելն իւր [էր. 182]. թէ հնացեալ սովորութին պաշա-րէ և թիւրէ թէ՛ զմիտս և թէ՛ զկերպս գիտնականաց:

860: Փոքր Նշխարք:

Սեռական բառն յարեալ յաներեւոյթն, 1. ո՛չ է ենթա-կայ, այլ 2. բառն յառկացուցիչ, ապա 3. պարտ էր փոխել զանունն:

Սուգուլ փաստս բայակայլեայէ ՚ի հաստատուն նա-րին ը̄ իւրաքանչիւր նախադասութեան, վոյ անունք

1. Սեռականն յարեալ յաներեւոյթն ո՛չ է ենթակայ:

861: Ապացուցանի ՚ի պաշտօնէ և ՚ի հոլովոյ ենթա-կային, եւս յօրինաց պաշտելոյ նորին:

Նախ՝ պաշտօն ենթակային է ցուցանել, թէ ո՞վ է գործողն բայորոշ դիմաւ, ժամանակաւ, և եղանա-կաւ, և վս այն գնի միշտ յուղղական հոլովի, որում միայն սեփհական է ցուցանել ո՞վն, զո՞ յառելն | երիս նախնիս գրեաց առ իս | յուղղն միշտ ուղղականաւ հար-ցանէ. | ո՞վ գրեաց, ո՞վ է գրողն. | որում նոյնպէս ուղղականաւ պատասխանել, թէ | գրեաց

պետրոսն, այրն այն | և այլն։ Իսկ սեռականն աներև-ութին ոչ ցուցանէ թէ ո՞վ է գործողն, այլ թէ ո՞ւմ է գործելն, զո՛, յասելն | արդեանց քարոզելն | Լը-սողն սեռականաւ հարցանէ թէ ո՞յր քարոզելն ա-դեանց, և յետ պարտելին սեռականաւ պատասխանել՝ քարոզելն ձեր քարոզելն յովհաննու, քարոզելն պետրոսի, պօղոսի. և այլն։

862։ Երկրորդ՝ օրէնք պաշտելոյ ենթակային այսպէս է սահմանեալ, զի միշտ համաձայնին ընդ բայի իւրում թուով և դիմաւ, իսկ սեռականն այն ոչ համաձայնի ընդ աներևութին ոչ թուով, զի յաներևոյթն միշտ եզական յարին յոգնակի սեռականք, զո՛, առնել ճաշմաց, խօսել ձեր, նոցա, և այլն։ այլ և ոչ դիմաւ, զի աներևոյթն է միշտ երրորդ դէմ, իսկ սեռականն դնի և առաջին և երկրորդ դիմաւ, խօսելն իմ. քո. | ևն։

863։ Իսկ արդ՝ եթէ սեռականն աներևութին ոչ ունի՝ ոչ զպաշտօն, ոչ զհոլով, և ոչ զօրէնս ենթակայի, ապա չէ ենթակայ, այլ

2. Սեռականն յարեալ յաներևոյթն է բուն յատկացուցիչ։

864։ Ցուցուցանի նախ՝ ի պաշտօնէ յատկացուցչին։ Այն բառ կոչի և է՛ յատկացուցիչ, որ ըն-պատշաճևոյն բազմայ՝ զատանէ և սեփհականէ մի-ում, զհասարակն՝ մասնաւորէ, զանորոշն՝ որոշէ,

654։ Իսկ արդ սեռականն աներևութին ամենևին զնոյն օրինակ պաշտէ, զի զգործողութին և զկրելութին նշանակել աներևութին ինքեան սեփհականէ և իւրա-

ցուցանէ, որպէս յայտ լինի օրինակօք, քանզի ժողովուրդն է գործ ինչ պատշաճեալ բազմաց, և որպէս զի ՚ի բազմաց բաժանել յատկացի միում. զի՞նչ. Յայ ճնձ առնել, բայց եթէ յաւելուլ զբառ սեռական, զի պատմեսցի ՚ի միմեանց քարոզիչն յովհաննու, քարոզեցին աշակերտք, քարոզեցին առաքեալք. և այլն:
Նոյնպէս Տէրութիւն կամ իշխանութիւն են կրելիք պատշաճելք բազում անձանց և իրաց, զորս սալորտիմ յատկացուցչաւ սեռականաւ միում, զոր դիտեմ, ասելով Տէրութիւն Հայոց, Տէրութիւն Յունաց, Տէրութիւն Հռոմայեցւոց, Բաբելացւոց, և այլն, կամ Իշխանութիւն Գաղղիոյ, Իշխանութիւն Անգղիոյ. Իշխանութիւն Աշխարհին, Տաճկաց, և այլն:

865: Յօրինակաց նշմարի, թէ յատկացուցանելոյն անբաժան կապեալ է ընդ սեռականն հոլովոյ. և է պիտանի, նա՝ թէ մի միայն պաշտօն նորին, այնպէս զի ուր գտանի բառ սեռական, գրեթէ միշտ սեպհական անդ և խնամ յատկացուցանելոյ, և այս այնչափ, զի և երբ սեռականն լինի խնդիր (517) ներգործական բայի, տեսանին պահէ զիմաստ յատկացուցչի, զի ՚ի հարցանել. | Ո՞յ է երկիւղ այս | Զօ. ասեմ, | երկիւղ այս է աշխարհ կամ աշխարհն է երկիւղ որոց հոգւոյ, | ուր սեռականդ աշխարհի, յատկացեալ թէ երկիւղ այս ոչ է հրեշտակաց, ոչ է առաքելոյ, ոչ է եսթերայ, այլ է աշխարհին: Նոյնպէս և յասելն, | Ի մարդասպանութիւն զե՛ ես | յերկուց սեռականացդ՝ թէպէտ առաջինն է յատկացուցիչ հայրապետութեանն, և երկրորդ է խնդիր ներգործական բային, սակայն ըստ իմաստին երկոքին են բառ յատկացուցիչք, եղեալք փոխանակ բառիցս, այն · · որ ... ... որում իմաստ բանիցն է այսպէս. | Մա

մարդոյ պետութիւն ո՛չ է յոյժ . . այս մարդապետութիւն է հօր այս:

866 Ո՞ւսուցանիր եղկդ ՚ի տարբերութիւն, որ գտանի ՚ի մէջ ենթակայի եւ յատկայուցողին, եթէ ոչ

1. Ենթակայ է այն, որ փոխի ուղղական դիմաւ, ժամանակաւ, եւ եղանակաւ, իսկ

Յատկացուցիչ այն, է որ ոչ փոխի, այլ առնէ զգործողութիւն լինել առանց ժամանակի եւ եղանակի: Հաս

2. Ենթակայն ցուցանէ, թէ ո՞վ է գործողն, իսկ

Յատկայուցիչն ցուցանէ, որո՞յ է գործն: Հաս

3. Ենթակայն՝ նշանակէ ուղղականաւ, իսկ

Յատկացուցիչն նշանակէ սեռականաւ գործողութեան:

867: Ընդ՝ ՚ի մտի կալեալ զտարբերութիս զայսոսիկ, ուշի ուշով քննեսջիր յօրինակս [529] ընտրաբանից սեռականս յարեալս յաներեւոյթս, եւ գտցես, զի յամենեսեան գտանի բայն յատկացուցչի եւ ո՛չ բնաւ ենթակայի, ապա չէ՛ արժան շփոթել զկոչմունս երկուց դիմադրեալ նոցա, կամ զիրօք յատկայուցողն կոչել ենթակայ, այլ հարկ էր փոխել զանունն, որ եւ արարաք իսկ:

868: Ո՞րչափ ինչ շատ համարեսջիք այսմ նկատմամբ, յոր ՚ի դէ՛պ է յաւելուլ եւ զհետագայ ծանօթութիւնդ յառաւել հաստատութիւն բանիցս:

Ծանօթ: Ա. Թէ արդարեւ անհրաժեշտ պահանջեն զյատկացուցիչ, քերողին եւ նախընթաց հեղինակք ՚ի քերականութեան իւրեանց, Միքայէլ վրդպտ չամչեան (էր. 503) եւ Գաբրիէլ Ա. էր. 339: ,

Բ. Եթէ սեռական բառքն չե՛ն ենթակայ անկրկե-

ուղթին, այս և առաւել անհնար է թէ տրամադ դերանուանք լինելն ո՛չ դերբայից, իբրու օրինակ՝ յայսպիսիս, | 'ի գալն ձեր կհետ սրբոյն իսրայէլի . . . վարդապետ ձեր գոլով . . . 'ի ցանկալ ինչ յերուսաղեմ քո . . . երթալ անցանել ինչ յաշխարհն իմ . . . ո՛չ էր հնար ըմբռնել նմա 'ինմանէ | և՛ն: վս զի տրական քըդ՝ կա՛մ խնդիր են դիմաւոր բայից և այլոց բառից, զօրութ կամ ներգործութ եղելոց, կա՛մ թէ ոչ գոլելի պատապաննութե հեղինակաց՝ փոխադրութ եդեալ են փոխանակ սեռականի, և կամ վրիպակ անհմուտ գրա- գրաց համարելի:

869, գ. Արժան էր յառաջ բերել աստանօր ըղ- բանս և օրինակս դիմադիր կարծեաց. և թէ տուեալ կանոնաց լուծանել ուղղութ, այլ աղաչեմ՛ք զըն- թերցողս ինքնին ստանձնել զայս բեռն, զի շատ են ուսուցեալ կանոնքդ առ դիւրաւ ցրելոյ զմ՛ կար- ծեցեալ ընդդիմութի:

870: Զոր ինչ ցայսվայր ասացաք վասն սեռական բառին յարելոյ յաներևոյթն, թէպէտ բաւական են 'ի լուծանել և զերկրորդ վրիպակ դրուլին, որ ուսու- ցանէ տրամաբանեց առնուլ նոյնպէս ընդունելութ տէր բայի (353], այլ ոչ զի առաւել ես պայծառ իմացցին ու- սանողք զխառակնս դրութեդ, վասն լինիմ՛ք ցրել վայն

871: Նախ՝ վերոյգրեալ փաստիք, թէ մի՝ զի ըն- դունելութիք էող եպերեալք՝ ո՛չ են դիմաւոր բայ, այլ ո՛չ կարեն առն ուլ զտէր բայի: և միւս՝ զի սեռական բառքն դերադիմաց չունելով զբնութ և զպաշտօն ենթակայի, չեն կոչելի ենթակայ, այլ յառա- կացուցիչ դերադիմի ն:

872։ Նշեա՝ այնու, զի կարծիքդ հակառակ հիմնական կանոնաց քերթողաց մեղանչէ, որ առ 'ի քաջ մերկացուցանել, զայն յուշ առնեմք զառաջին, թէ դրոշմեմք՝ բայական նշանակութիւն ո՛չ երբէք միայնակ վարին, այլ համապատողադիմաւոր բայից շրջին, կամ ը էականաց կամ ը ստացական կոչեցեալ բայից այդպէս անուանեցին յետին քերթողք զամ բայս բայ 'ի չորից էականաց: Որդ՝ 'ի վարին ը էական բայից 322. 446 ո՛չ համարին երկոքին մի բայ, և ո՛չ յերկայունց բաղադրի մի ժամանակ բայի, յարակատար և գերակատար կոչեցեալ 'ի Չամչեանէ, որ նուամբք դատապարտէ Գաբրիէլ Վ. 287. այլ ամ. ուրեք դրոշմեմ առանձին պաշտէ, և էական բայն առանձին. նոյն եղանակ կարելոյ ասելն ը միմեանս կցկնակի պատահէ. դ ե

873: Երբեմն էական բայն դնի ուղղական ենթակայիւ և ուղղական խնդրով, զ○՛, այր սմն էր անդ. ջրգողեալ | Եվ., տե՛ս զամ օրինակս 546 և յայսպիսիս միշտ դրոշմեմ է ուղղական խնդիր էականին:

874: Իսկ երբեմն էական բայն վարի ներգործական խնդրով, զօ՛, ունեալ է՛ իմ. լուեալ է՛ քո. գրեալ է՛ր նոցա; (322) Էլ. ահա 'ի մեկնել զայսպիսի ած նախանեայ, պէսպէսն քերականաւ յողդյորդեն պաշտպանք կարծեացդ և զանձան առեալ տան մասնկանց 'ի դէմս. ուսուցանելով թէ սեռականքդ են տէր բայի յարակատար և գերակատար բարբառից: Բայց որպէս ը նոցա իսկ խոստովանելոյ՝ սեռականքն ո՛չ են տէր էականին, այլ դերանուանն միայն, որպէս ը նշ՝ դիմաւոր էականն միայ ածականին ունէր և առանց ենթակայի հակառակ անսահմանելի առածին 757. ...: և

տուանց ամ՟ հեղինակուն և նմանուն նախնեաց. որով-
հետև յընթացս բովանդակ քերականութե՟ չե՛ք և չե՛ք
ունե՛ք նմանօրինակ դիպուած, ուր դիմաւոր բայ ինչ
մնայցէ լիցի առանց ենթակայի, զո՛նէ զօրութ՟ իմացելոյ:

875: Զ՟թիւրութի դրուեդ նշմարէ և սրատեսն
Գաբրիէլ Վ․ 469. բայց չգտեալ զելս հնարից, ըղ-
կիրառութի՟ն լեզուագիտաց բամբասէ և խոտորումն կո-
չէ, ուր զի ուղիղ տեսութ՟ չե՛ք ինչ խոտորում, այլ
ամենևին ուղղութի և ճշմարիտ կանոնապահութի. կոր
կամեցեալ ապացուցութ՟ ուսուցանել՝ առեմ՟ք․ թէ յայս
ալիսի երկանակս խօսից՝ դրադէմ միշտ և յետ է են-
թակայ կամ՟ ուղղ էական բային, իսկ սեռականն է խըն-
դիր նոյն էականին 322: բայց զի մի՛ համարեսցուք
իբրու ՚ի քմաց ինչ անրջաբանել, հաստատեմք ըղ-
ճշմարտութի մեր ՚ի կիրառութե էական բային, որում՟ ան-
փոփոխ յատկութի է, զի ՚ի վարելն սեռական խնդրով
միշտ փոխէ զնշանակութի իւր, և դնի փոխանակ, բա-
յիս Ունիլ, օրինակ իմ՟ յայսոսիկ և ՚ի նման բանս,
Ի է՛ մեր ամ՟ յերկինս ... առն միոջ էին երկու որդիք...
իբրև զու՛խարս որոյ ո՛չ իցէ հովիւ ... ո՛վ իցէ կին
որոյ իցեն դրամք տասն ,.. յիսուս ամ՟ չև ևս է
ժո ... որ ժառանեաց զի՞ն քեզ, Նոյա մեծ մեղք են ...
մեղ ինչ ո՛չ գոյր Նոյա ... այլ ևս ոչխարք են իմ ...
սպանցուք զսա, զի մեր լիցի ժառանգութին ... չե՛ք
իմ այր ... չե՛ք մեր թագաւոր | և՞ն, էական բայք ՚ի
պատճառս սեռական խնդրոց միշտ նշանակեն, ու-
նել, յոր թէ փոխեսցես զէականն յայնժամ սեռա-
կանն ևս փոխի յուղղական ենթակայ ունել իմ․ զօ",
մեք ունիմք զմծ, դու ո՛չ ունիս զյիսուս ամ․ ես ու-

նիմ. գայլ ևս ոչ խալիս, մեք կալջուք զժառանգութիւն. ես չունիմ հայր. մեք չունիմք թագաւոր. ևն. | Նոյա ըստ այսոցիկ տրամաբանելով. յայսոսիկ և յայսպիսի խօսս. | լուեալ է իմ . . . տեսեալ է քո . . . արդ իմ զքեզ սպասեալ էր . . . իմ եղեալ է 'ի մտի իմում.. զոր կենդանի քո չէ տեսեալ, 'ի բազում պատերազմունս մտեալ է իմ և ձեր . . . 'ի յաւիտենից չէ՛ք մեր լուեալ. ևն, սեռականքդ են խնդիր էական բայից. և ընդունելութիւնքդ ուղղական հոլովով են տէր կամ ենթակայ դիմաւոր էականացն, համաձայնեալ թուով. դիմաւ, և հոլովով, և յամենեսին իմաստն է նման վերադրոյ օրինակացն. ես ունիմ լուեալ. դու ունիս տեսեալ. ես ունիմ 'ի մտի եղեալ. դու չունիս կենդանի տեսեալ. մեք չունիմք 'ի յաւիտենից լուեալ | ևն:

876: Նոյա եթէ դերանունքն եղեալ իցեն ընդ առաքական ասացեալ բայից, զօ", յայնժամ լծողեալ յոյի զժողովուրդն՝ եկն 'ի տուն 351, յայսպիսի կազմութիւն՝ որովհետև ուղղական դերանունքն վարին փոխանակ գործիական դերբայի 352. յայս սակս սեռականքն համարին յատկացուցիչ դերբային. որպէս վերադրոյն աւասիկ 860—868 վասն աներևոյթ բայից: Նոյն յաղագս այսոցիկ՝ այսչափ առ մեզ, կորոց թէ կայցեն առ այլս առաւելագոյն Ճշմարտութիւնք, պատրաստ եմք համբուրպատու շրթամբք աջակցել:

ԳԼՈՒԽ ԺԶ:

Յաղագս ուղղախօսութեանն և ուղղաձայնութեանն:

877: Զո՛րևիցէ խօսակցութեն մարդոյ երրորդի հը-նա՛ր է մտածել, նախ՝ երբ կերպաւորին 'ի միտս մի-այն, երկր՝ երբ ձայնիւ և բերանով խօսողին արտասա-նեալ յականջս լսողաց, և երր՝ երբ ձեռամբ գրո-ղին ձևացեալ առաջի աչաց ընթերցողին, և յայսոսիկ յերրեակ միջակի պահանջէ ունել զկնի սեփական ուղղութիւն, երբ զի 'ի բաղադրիլն մտաց՝ պարտի համա-ձայնիլ կանոնացն՝ որք ցոյց տան ամենեցուն, իսկ 'ի վերծանելն և 'ի գրելն կարօտի այլոց ևս օրինաց, վա-ղի արտասանութիւն՝ որ լինի միշտ կենդանի ձայնիւ, ը̄ այլևայլ եղանակի խօսից՝ պահանջէ զկերպարանս ձայ-նի և հնչման, քանզի այս բնական է ամ. մարդոյ, նա և ամ կենդանեաց, ըստ ազգի ազգի տրամադրութե հոգւոյ և մարմնոյ, զանազան տարազս եղանակել ըղ-ձայնս և առոգանել զբառս, օրինակ իմն, այլազգ ար-տասանեմք զխօսս սահմանական եղանակի, և այլազգ զխօսս հրամայական, կամ ըղձական եղանակի, այլազգ ընթեռնու մանուկն զաղմուկս 'ի դպրոցի, և այլազգ՝ ը̄ այ քարոզիչն արտասանէ զպատգամս այ, այլազգ խօսի բարկացեալն և այլազգ հիւանդն, նոյն էւ ահա-ւ 'ի բացատրել զայլայլին ախտաւորութե ձայնի և խօ-

սկս՝ հեղինակք մեր լեզուաց հնարեալ են դ. գամնադրան կէտս և զնշանակագիրս, որոց քաջահմուտ գործածուի՝ ըստ կրկին պաշտամանցն՝ կրկնակի և յորջորջի, քանզի հնչման տեսակութեանց զձայնաւոր խօսակցուի և զար տասանուի մեր կոչի, ուղղախօսութիւն, վերջաձայնութիւն, առոգանութիւն, իսկ հնչումն զգրաւոր խօսակցուի կամ ըզ գրուածս մեր կերպաւորեալ ըստ այնց նշանագծից, այն՝ ուղղագրութիւն, յարմարագրութիւն, տրոհութիւն:

878: Արդ՝ նշանագիրք յայս վախճան հնարեալք են լեզուի մերոյ, համարին չորեքտասան այսոքիկ: 1. շեշտ. 2. բութ. 3. ոլորակ. 4. երկար. 5. սուղ. 6. ենթամնայ. 7. ստորակէտ. 8. միջակէտ. 9. վերջակէտ. 10. մակակէտ. 11. պարոյկ. 12. սուն. 13. երկորեակ. և 14. փակագիծ:

879. Շեշտ կոչի սրածայր գիծս այս (՛) որ եդեալ ՚ի վերայ ձայնաւոր տառի՝ ազդ. առնէ յարտասանելն ՚ի վեր առնուլ զհնչումն կամ զձայն նորին. Տեղի շեշտին սովորաբար է նախ՝ ՚ի վր վերջին ձայնաւորի հրամայական բայից. գո՛. արա՛. տե՛ս. մատի՛ր. ասա՛. մերկեցէ՛ք. ևն: Բայց թէ հրամայականն առնիցի ըստ ինքեան զայնպիսի բառ, ըստ որում լեալ մի բայ կ. բերցի, յայնժամ շեշտն դնի ՚ի վերջին վանկն նախադաս բառին, զօ՛. ուրա՛խ լերուք, աղօ՛թս արարէք, ՚ի բա՛ց կացէք, կը-ցո՛րդ լեր, բռնա՛ն հար, ո՛ւնկն դիր, ունկնդի՛ր լեր:

Երկրորդ՝ երբ անուանք լինին ուղղական խնդիր բայ-ից, մանաւանդ՝ էական, մի՛րթ է դնել կամ չը-դնել շեշտ ՚ի վերջին վանկն նախընթաց բառին, զօ՛, ունկնդի՛ր եղև, արժա՛ն է, լա՛ւ է, վստա՛հ եմ, է՛ հնա-ցումն, զօ՛նց արար, երկի՛ր եպագ, պի՛ղծ համարէ,

պէ՛տք են, օրի՛նակ է. ևն։ Երրդ դնի շեշտ 'ի վր մի-
ջակին անուանցս, ա՛յսպիսի, ա՛յնպիսի, ո՛րպիսի, ա՛յս-
չափ, ա՛յդքան, ո՛րքան, ո՛րչափ, ո՛չինչ, բնա՛ւ, ևն։

Չորրդ՝ 'ի վր մակբայից, ո՛չ, մի՛, չև՛, ահա՛, ա՛մէ-
ն եղիցի, այո՛ ասեմ ձեզ, չի՛ք իմ այլ, քա՛ւ լիցի, ա՛յս-
պէս ասէ տէր, ա՛յնչափ խօսեցայ, ևն։

880։ Հնգերրդ՝ կոչական անուանն 'ի վերին միա-
նակ առաջին վանկն շեշտի, զօ" ո՛րդեակ, ը՛նկեր, յու-
դա, ևն։ 'Ի վերին դիմորոշող տառին՝ վերջին վանկն
շեշտի, զօ", նեղեա՛լքդ, տառապեա՛լդ, իշխա՛նդ։
Իսկ եթէ կոչականն բազմաբառ իցէ՝ կրկնուք ածա-
կանաւ, յարակայութեամբ, խնդրով, ևն, յայնժամ նա-
խադաս բառի վերջին վանկն շեշտի, զօ", Աբրահա՛մ
աբրահամ, բարի՛ վշտակիր, ո՛վ տխմա՛րէք, որդեա՛կ
իմ, տուի՛չ պարգևաց, անիրաւօ՛ղդ ճշմարտութե՛ն։

Վեցերրդ՝ շեշտն դնի և ս երբեմն փոխանակ ոլորա-
կի 'ի վր հարցական բառից, զօ", ո՛վ 'ի նոցանէ, քանի՛
ժամանակք են, զի՛նչ իցէ այն, ո՛րպիսի երկիւղ, ևն։
Նաև 'ի վր կրկնեալ շաղկապաց, կա՛մ արարէք, կա՛մ
արարէք, եթէ՛ ես, եթէ՛ նոքա, և՛ փոքու, և՛ մեծաւ,
զո՛նէ, թո՛ղ թէ ևն։

881։ Բութն անուանի մեծ կէտս այս (՝) որ դնի
'ի ծայր բառի, ուր պա՛րտ է սակաւ ինչ ծանուցանել
զձայնն և զշունչն առ 'ի պատմանել զհատուածս միոյ
նախադասութե՛ն, և ի այսմ տեղի սովորին է նախ՝ 'ի վր
դասական և կրկնական մակբայիցս նախ՝, երրդ՝, չորրդ՝,
դերձ՝, առաջին՝, ևն, ևս և 'ի վր շաղկապացս, արդ՝,
և արդ՝, այլ՝, այնուհետև՝, նա՝, ևն։

Նշնգ՝ երբ դերբայն կամ դրադէմն լինի խնդիր դե-մաւոր բայի, առնու բութ յինքն կամ 'ի բառ ինչ իւր զօ՛ | 'ի մտանելն նորա յերուսաղէմ՝ դղրդեցաւ քաղա-քըն ամ . . . եհարց մի ոմն 'ի նոցանէ զնա՝ փորձե-լով . . . իսկ յս գթացեալ՝ ձգեաց զձեռն . . . վն աշ-խատ առնելոյ զկս այլւոյ՝ արարեր նմա դատ . . . ա-ռաքեաց զծառայս իւր առ մշակսն առնուլ զպտուղս:

882: Նշդ՝ դնի բութ 'ի ծայր ոտնաւորաց նախա-դասութեց, [(թէպէտ լաւ եւս է յայսպիսիս դնել զստորա-կէտ) զօ՛, իբրեւ տեսին աշակերտքն՝ սաստէին նց . . . պատմեցին նմա՝ թէ յս նազովրեցի անցանէ . . . ամ-բոխն սաստեաց նոցա՝ զի լռեսցեն . . . զոչինչ եգիտ 'ի նմա՝ բայց միայն տերեւ . . . մինչ մոլորեցուցանել՝ թէ հնար ինչ իցէ՝ եւ զընտրեալսն, | եւ այլն:

Չորրորդ՝ ընդհանրապէս կանոնագրելով ասելի է՝ թէ հարկ է դնել բութ 'ի վր այն ամ բառից, որոց պաշտօնն, առնչութին եւ կապակցութին կարէ շփոթիլ եւ խառնակիլ ը այլում, զօ՛, երբ ածականն, յատկա-ցուցիչն, խնդիրն այլոյ բառի՝ մարթի 'վերածիլ առ այլ բառ, որով՝ եւ շփոթի իմաստ խօսիցն, զօ՛, մահ՝ մարդոյ հանգիստ է, զոր առանց բթոյ մարթ էր ըն-թեռնուլ, մահ մարդոյ՝ հանգիստ է, որ զլխովին այլ է ը իմաստիւն:

883: Ոլորակ կամ պարոյկ կոչի այս [՞] եւ դնի նախ՝ 'ի վր հարցական մակբայից, ընդէ՞ր, ու, հի՞մ, զմէ՞, եւն [տե՛ս , :46), բաց յայսցանէ, միթէ, որ-դեօք, արդեօք, որոց պարոյկն դնի 'ի վր դիմաւոր բային, զօ՛, միթէ ոսկերանայցէ՞ առ 'ի յոյն բան, ար-

դեօք տեսի՞ց. կերե՞ւ արդեօք 'ի նմանէ. Եւն:

Երկրորդ՝ 'ի մէջ հարցական միջակայանայն զի՞նչ, զանի՞ որպիսի, և այլն. տե՛ս 35: և 'ի մէջ կոչականաց, ո՞վ ծեր և դատաւոր. ո՛ անմիտ գաղատացիք. և այլն:

884: Երկրորդ՝ 'ի խոստակցութեան հարցական եղանակաւ ձեւացեալս դնի ոլորակ 'ի մէջ այնր բառի, յորում հարցումն ձեւանայ ըստ խմաստից խօսից, զօ", | ըստ դէմ եղբօ՞րն կադես. խալ՞աւ փացաք 'ի նոյնն. անտե՞ս եղե՞ք 'ի տեառնէ. ՞ոխս պահէ մեզ բարձրեալն. տեսանէ՞ք՝ զի ո՞չինչ օգտիք. փորձէ թէ ե՞մք ժուժկալ. ջու՞րն զսպասն մեր մանկունք բաբելոնի. մերժեցե՞ր զլոյսն յամբարշտաց. հասե՞ալ իցես յակն ծովու. կոչիցե՞ս զմեզ բարբառով | և այլն:

Չորրորդ՝ դնի պարոյկ 'ի մէջ միջարկութեց, զորոց զօրինակս տե՛ս յառաջին մասին, 271:

885. Ենթամնայ սալ գիծս այս (-). որոյ տեղի է ծայրն տողից գրուե՛ 'ի ներքոյ կիսատ բառի, որոյ մասն անցանէ յերկրորդ տողն գրուե՛, յոյր սակս կոչի եւս գիծ ներխառնական, և նշան առաջադրչի կամ գրադրչի: Պաշտօն սորին է աղդ առնել ընթերցողին, թէ այն բառ՝ [առ որոյ ստորով կայ) ոչ է բոլոր լրացեալ և ինքնին նշանական բառ, այլ մասն է այլոյ և նշանակութին լրանալի է յաւելմամբ յետագայ մասին, վ՛սկ հարկ է քերթողին այնպէս բաժանել զբառն 'ի գրուե՛, զի նախ՝ կամ՝ մասն վերին և կամ մասն երկրորդ մի՛ լիցին նշանական բառ, զօ", չէ՛ հնար այսպէս բաժանել Հերսյ- սեկան, զի պարզամիտն մարթի շփոթել այդուին, այլ գրելի է, Հեր - յական, Այնպէս չէ արժան գրել, Բայ-օնեայ. օտ - իսառ.

բառ-նից . և այլն ։ այլ ճա-շօղէայ . որդ-ւով . ճա-ռից ։

886 ։ Դրա՛յ տուղ բառսն, զոր չէ՛ հնար այս պէս բաժանել զօ", զատանելի է, այդ-չափ, և ոչ այ-դչափ և այլն ։ Յայսմանէ մարթիս մակաբերել, թէ երբ վերիս մասն ինքնիս ազդէ զձայնաւոր և զաս-նշան լինելն իւր, հնար է բնաւ չդնել զենթամնայ իբր զաւելորդ ինչ խափանարար. զի 'ի բառնիլ զպատ-ճառին, բառնալի է և գործն ։

887 ։ Երկրորդ պարտ է միտ դնել, զի տառք որ կարևոր են առ լրացեալ հեգումն վանկին, մի՛ բաժա-նեսցին 'ի վանկէն, այլ ամ հեղի, նոյնպէս և գրեսցի որևիցէ վանկ, ուստի գրելի է, ող-ջու-նել . մար-դա-սէր . ա-ւե-տիք ։ և այլն ։

888 ։ Ստորակէտ առի սրածայր կէտս այս (,) որոյ տեղի է 'ի վերջն համառօտ և կատարեալ նախա-դասութեանց, և պաշտօն ունի ծանուցանել ընթերցո-ղին թէ նախադասութիւն այն ոչ է լրացեալ խօսք այլ մասն է պարբերութեան, կամ նախ՝ եթէ պարբերու-թիւնն ունիցի զերկուս նախադասութիւս, առաջինն ստո-րակէտիւ բաժանի յերկրորդէն, զօ", | Գնացին խըն-դալով յերեսաց ատենին, զի վն անուանն արժանի եղեն անարգելոյ | ։ Նոյնպէս բաժանին և նախադա-սութիւնքն յարաբերելոյն և յարաբերողին, զօ", | Նա լոկ է նեռն, որ ուրանայ զՀայր և զՈրդի | ։

889 ։ Երկրորդ եթէ 'ի նախադասութեան իցեն բազում ենթակայք կամ խնդրեալք մակբայիւք և շաղկապօք յօդաւորեալք, պարտ է բաժանել զայնս ստորակէտիւ կամ ըթով, զօ", | Որ ոք եթող զտուն, կամ զեղ-բարս, կամ զքորս, կամ զհայր, կամ զմայր, . . . ելին 'ի վերնատունն պետրոս և յակոբոս, յովհաննէս

և անդրէաս, փիլիպպոս և թովմաս, բարդուղիմէոս և մատթէոս, և այլն:

890: Միջակէտն, որ է բաժանիչն կէտս [.) դասանէ զերկդ նախադասութիւն յերկուս, զի յորժամ պարբերութիւն բաղկանայ յերից նախադասութեանց, առաջինն բաժանի ստորակիւ, իսկ յետ երկրորդին դնի միջակէտ. 'ի յուցանել՝ թէ անդանօր տակաւ ինչ հանգիստ տալով չնչոյն, պիտոյ է անջատել յերդ նախադասութենէն: զօ", Եթէ խնդիրք ինչ լինին վ̄ բանի և անուանց և օրինաց ձ̄րոց, տեսէք ձ̄զէն. քանզի դատաւոր այդպիսի իրաց չկամիմ լինել :

891: Վերջակէտ, որ և տրոհատեակ, կամ մեծատեակ ան, է կրկ կէտս այս (:), որ դնի 'ի վախճանի կատարման պարբերութեան, ցուցանել զլինելն դադարի, և յետ այնր սկսանի նոր պարբերութիւն, զօ', Որ ասիցէ 'ի նմա բնակել, այն̄ պարտի գնալ, որ̄ նայն գնաց:

892: Մակակէտս (') նման ստորակիւ, եդեալ լի-նի 'ի թիկանց, է. հոլովատառին, այսն̄. է. յաւելեալ ընթերցողին, թէ նախդիր է այն հոլովեալ բառին, և ոչ բնական յետակային:

893: Պատիւ, կամ պուտ, ձայն կոչի գիծս այս (‾) և դնի 'ի վր̄ համառօտեալ բառից, զ", ա̄ծ, տ̄ր, յ̄ոհ, ա̄մ, վ̄ս, լի̄նել, կամ̄, մ̄րդ, ե̄ն,

894 Փակագիծ, կամ եղնգնաձև են կիսաբոլորակ գիծքս ( ) յորոց 'ի միջի դնին թիւք, անուանք գը-րոց կամ հեղինակաց, մեկնութիւնք այլուստ, առեալք, կամ միջանկեալ բան ինչ զատանելի 'ի պարբերութենէն, որ̄ երեւանի յիմ տպագրեալ գիրս մեր :

895: Իսկ զ՝ յանցեալ նշանագիծս, որք են, էջեր.

տաղ. Էջմիածնի. մեծի. պատուական. Կաթողիկէ. Եւ այլ, որք եւ չեն կարի հարկաւոր քերթողաց, այլ դրոգրաց եւ երաժշտաց, մանաւանդ ընթերցողք 'ի քերականութիւն այլոց, վասն զի տպագրեալն քարտէս ոչ միայն պիտանաւոր է բազմօք 'ի կարեւորս, այլ եւ ապօրէն օտարացի եւ այլալեզու, անտեղեակ բարբառոյ մերոյ, նոյն եւ տեղի որպագրութեան հեռի 'ի բնակութեաց, եւ աչս մեր այսոցիկ եւ այլոց ես պատճառաւ ոչ մարթացաք ստար յոյժ վրիպանաց տառից՝ շեշտից եւ կէտից, շարուածոց եւ վաջելչութեց 'ի լոյս ընծայել, ըստ որում փափաքողքն, դասաւորելն մեր գայ վատակ, առանց տեսութեան եւ յօժարութեան մերոյ սպրդելով քանի մի սխալանաց. զորս զգլխաւորմն նշանակելով ստորեւ, յանձն առնեմք քաղցրութեան ընթերցողաց լնուլ զ թերիսն, նոյն եւ ազգասէր ընդունելութեամբ զգործս եւ ժամանակին ազօթիւք օգնել մեզ, զի օրհնութեամբ նորին մարթասցուք հատուցանել ըղխոստացեալ մատեանս յառաւել լուսաւորել ազգիս, որում հոգեւորէր ընծայել ունիմք դոյն չափ զկեանս :

Վախճան Մասին Առաջնոյ Քերականութեան :

ՅԱՆԿ

Գլխաւոր նիւթոց ըստ թղթահամարին:

Ածականաւոր անուն. յեր. 15.
Ածանցեալ անուն. 18. 403 բայ. 76. ընդունելութ. 148 մակբայ. 154. շաղկապ. 163
Ածանցական մասնիկք 18. 404
Ալ խառն վերջաւորութեանց. 23
Աշխարհաբանութիւն. 247
Անդամք խօսակցութեան, 184
Անդէմ բայ. 79
Աներեւոյթ բայ. 79
Աներեւոյթն ո՛չ է բայ. այլ անուն. 415
Աներեւոյթն չառնու դիմաւո-րակայ. 414
Աներեւոյթ եղանակին. 409
Անկանոն խոնարհութիւն. 188
Անկատար ժամանակ բայի. 80
Անորոշ հայցական խնդիր. 257
Անուն և դարձուածոյ նշանն. 13
Անուն բայի. ո՛չ ի ընկերոյ.
Անցողական բայ. 74. 77
Անցեալ ժամանակ. 80
Ապառնի ժամանակ. 80. 81.
Առաջ խոնարհութեան. 384
Առարկայ քերականութեան. 1. 4
Առարկեալ էղի բայից. 270
Առնչութիւն անդամոց խօսից. 185
Առոգանութիւն 427
Առաջական անուն. 14. 310
Առաջական բայ. 423
Արտադրեալ էղի բայից. 263
Արտաքին գործառնի բայից. 187
Աւարտական. 442
Բաժանումն բառից. 12
Բաժանումն քերականութեան. 1
Բաղադրեալ անուն. 17 բայ 76
Բաղաձայն տառք. 10
Բաղդատութիւն բառից. 330
Բայանուն. 76
Բային ղ[?]ութիւն և դարձուածոյ. 73
Բան. 2
Բառ. 7
Բառից կազմութիւն. 8. Նշանակութիւն. 12
Բարբառ. 2
Բարդ անուն. 17. բայ 75

Յունեկա՞ն. 147. Նախա-
դրութ. 150. Մակբայ. 154
շաղկապ. 163.
Բաղդատելն Բառից Կանոնք 391
Բացայայտելն Բառ. 338.
Բացայայտիչ Բառ. 338.
Բութ. 428.
Գաճերէն Լ. 394—424.
Գաղափար խօսից. 187. 381.
Գերադրական աստիճան 390.
Գիր. 8. 9.
Գոյական անուն. 15.
Գոյութեան Բառից. 130.
Գործիք յայտ՟ելոյ զմտաց. 1.
Գործողական անուն. 310.
Գործող եզր բայից. 259.
Գրադարձ. 430.
Դերանուն. 62.
Դերանուանց համաձայնու-
թեան. 231.
Դերբայ. 79.
Դերբայից հաղականութիւնք. 285.
Դէմք բայից. 78. դերան-
ուանց. 64.
Դիմաւորակ բայ. 79. 412.
Դիմորոշելի Բառ. 351.
Դիմորոշող առ. 63.
Դիմորոշող առից հարակ-
ցութեան. 351
Դրական Բառ. 146
Դրադարձին շառաւոր զանէր բա-
յէ. 422
Դրադիմաց հաղակցութիւն. 291
Եզր բայից. 252
Եզր դադարման. 168.
Եզր ուղղման. 267.
Եզրական Բայից. 81.
Ենթադրեալ Բառ. 208.
Ենթակայ Բայից. 80. 180.
414. 418. 421.
Ենթաճայ. 430.
Զարդարուն խօսակցութիւնք. 188
Զարտուղի Բայ. 84.
Զինչութիւն քերականութեան. 1.
Զրոյց. 2.
Էական դերանուն. 62,
Բայ. 74.
Ընդունելութիւն. 145.
Ընդունելութեանց համաձայնու-
թիւն. 238. Խնդրառու-
թիւն. 300.
Ընդհանուր Բառ. 14.
Ընդդէմաճնութիւն. 388.
Ընթակցութիւն Բառից. 186
Ընթերակայութիւն. Բառից. 186
Ընկերիչ եզր Բայից. 264
Ընտրութիւն Բառից. 179
Թիւ անուանց. 19
Թիւ Բայից. 77
Թիւ Բառից. 186

Թիւ դերանուանց 63
Թուական անուանք 16
Ժամանակք բայից 80
Ժամանակք գործողու-թեանց 271
Լծորդութիւնք բայից 82
Խնդիր սեռի 258
Խնդիր կամ խնդրեալ բառ 241. 247. 248. 283.
Խնդրառութիւն ածական ան-ուանց. 315. բայից. 249. գոյական անուանց. 310. բաղդատական ածականաց. 322. դերբայից. 285. 289 դրադիմաց 291. 295 ընդունելութեանց. 300 310 միջական ածականաց. 323 նախադրութեանց 325
Խնդրող բառք 248
Խոնարհմունք բայից 83
Խօսակցութիւն 2
Կազմութիւն բառից 8
Կանոնաւոր բայ 84
Կատարեալ ժամանակ 80
Կերպ խօսակցութեան 6 176. 184
Կոչական եղանակ խօսից 227
Կոչ եղեր բայից 256
Համեմատութիւն ածականաց ընդ գոյականս 209 դերան-ուանց 231 ընդունելու-թեանց 238 միջական ած-ականաց 223
Հանրական անուն 16. 226
Հասարակ բայ 74
Հարցական անուն 16. 226
Հաւաքական անուն 16
Հոլով անուանց 19 բարդ բա-ռից. 402. դերանուանց. 64.
Հոլովադրութիւն անուանց 21 դերանուանց 64
Հոլովատառ 149. 185
Հոմաձայն անուն 16
Հրամայական եղանակ 82
Ձայնաւոր տառ 10
Ձեւք անուանց. 17. բայից 75 ընդունելութեանց 147.
Ճառ 3
Մակադրեալ բառ 208
Մակակէտ 432
Մակբայ 153 համաձայնութիւն նոցին 241
Մակերեւոյթ երաց 276
Մասնական անուն 16. 223
Մեկնելի բառ 338
Մեկնիչ բառ. 338
Միջակ խօսակցութիւն 188
Միջական անուն 15. 223
Միջակէտ 432

Միջամտութեան 168 կապակ-ցութեան նոցին 374
Միքայէլ վարդապետ Չամչեան 421. 423
Մխիթար վարդապետ Սեբաս-տացի 414. 183
Յայտ աբանութեան 247
Յանգ բառից 391. 393
Յատկացեալ բառ 344
Յատկացուցող բառ 344
Յատկանոն-ցոյն է՝ արքերի յենեակայէ 421
Յատուկ անուն 14
Յարաբերական անուն 17 բայ 75 ընդունելութեան 147
Յարաբերեալ բառ 359
Յարաբերող դերանուն 63 359
Յարմարագրութեան 427
Յաւելուած հարեւորաց 388
Յեղուկ բառից 398
Յօդ բառից 392
Նախադասութեան 3 176
Նախադրութեան 149 կապակ-ցութեան նոցին 325
Նախադասեալ անուն 17 բայ 76 ընդունելութեան 148
Նախդիր. տե՛ս Հոլովառու
Ներկայ ժամանակ 80
Ներքին գաղափար խօսից. 381
Ներքին ուղղութիւն խօսից 381
Նիւթ խօսակցութեան 6. 7
Նիւթական անուն 14
Նիւթոյ էջք բայից 261
Նմանելի բառ 328
Նմանեալ բառ 528
Նշանագիրք 427
Շաղկապ 162
Շաղկապաց կապակցութիւն 374
Շեշտ 427
Շրջապատ երայ 276
Ոլորակ 429
Որակ անուանց 13 դերանուանց 63
Ուղիղ խօսակցութեան 187
Ուղղախօսութեան 426
Ուղղագրութեան 426
Պակասաւոր բայ 84 անուն 20
Պաշտօն բառից 184
Պատիւ 432
Պատկերք հոլովադրութեանց անուանց. 26—60 դերանուանց 65—72
Պատկերք խոնարհման բայից 85. 124. 136
Պատճառ գործողութեանց 279
Պարագայք անուանց 13

Բայից. 73 դերանուանց. 63 ընդունելութեանց. 146
Պարագայք գործոց. 252
Պարբերութիւն. 3
Պարզ անուն 17. Բայ 75. ընդունելութիւն 147. Մակբայ 153. Նախադրութիւն 150. շաղկապ 163.
Պարզախօսութիւն 247.
Պարոյկ 429.
Սահման քերականութեան 4.
Սահմանական եղանակ 82.
Սեռք անուանց 16. Բայից 73. ընդունելութեանց 147
Սխալ խօսակցութիւն 188
Սկզբունք քերականութեան 384
Ստորադասական եղանակ խօսից 409 Ստորադասական բայ ո՛չ գոյ 410
Ստորակէտ 431
Վախճան գործողութեանց 277
Վանկ 10. 11.
Վերացեալ անուն. 408
Վերբերական անուն. 16. 228
Վերծանութիւն. 427
Վերջակէտ. 432
Տառ 8. 9
Տարած բառք 247.
Տեղի կամ տեղակայութիւն բառից 186.
Տեղի գործողութեանց 274.
Տեսակ անուանց 17. Բայից 75. դերանուանց 63. ընդունելութեանց 147.
Տէր բայի ա՛ռ ենթակայ
Տուն խօսից 3
Տրոհութիւն 427
Փակագիծ 432
Փոխադրութիւն բառից 186
Փոքր քերականութիւն 6
Քանիութիւն բառից 186
Քերականութեան անուն. սահման և առարկայ 4

ՆՈՒԷՐ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Ժառանգաւորաց Ճեմարանին
ՄՈՒՔՐԱՑԱՆ՝ից
25 Սեպտեմբ. 1899 ամի.